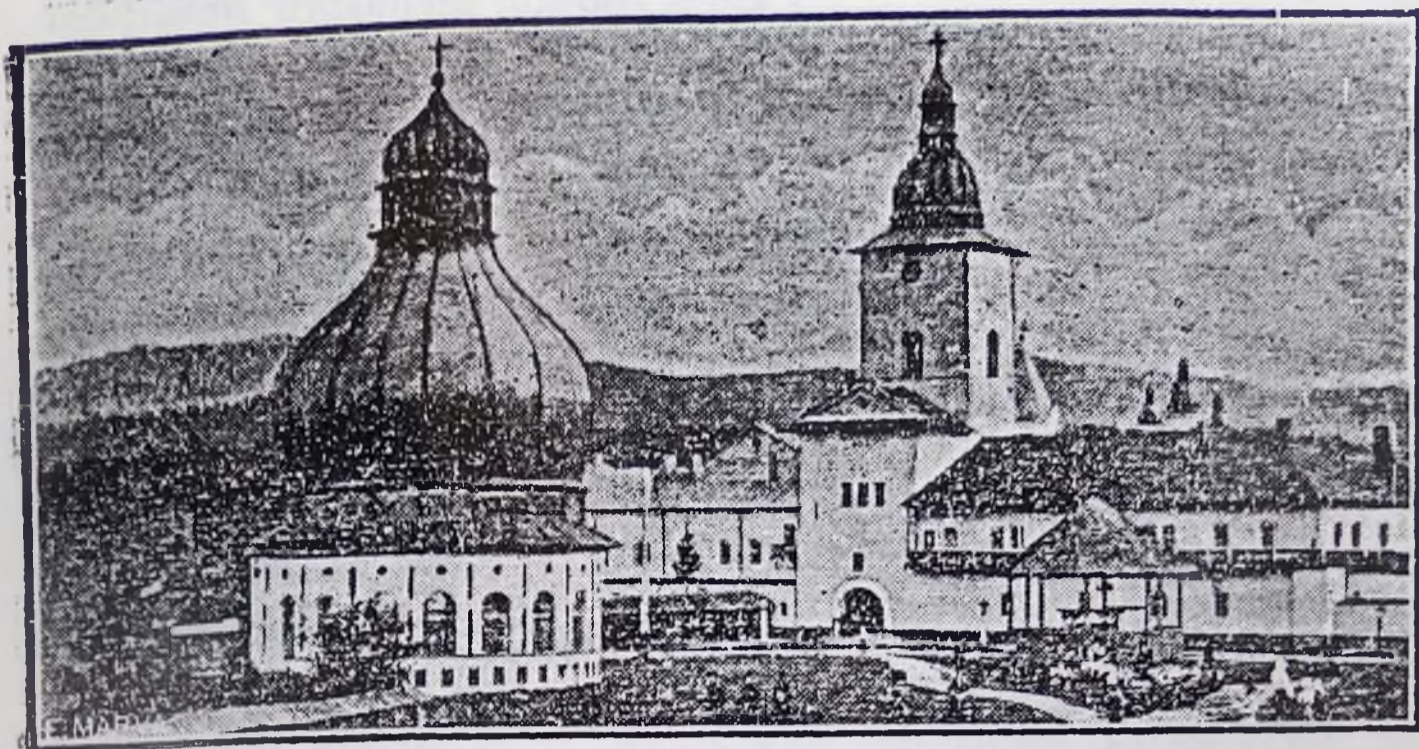

IEROSCHIARHIMANDRITUL PAISIE

MÂNĂSTIREA NEAMȚULUI DIN MOLDOVA

Precupântarea autorului

Ieroarhimandritul Paisie Velicicovschi, starețul Mănăstirii Neamțului din Moldova, ocupă, în istoria monahismului ortodox și a Bisericii Ortodoxe, un loc deosebit: în persoana lui s'au întâlnit în chip minunat sfințenia vieții personale, iubirea de ortodoxie, aptitudinea remarcabilă de a organiza comunitățile monahale cu viața de obște, priceperea de a atrage la sine și de a educa duhovnicește numeroase cete de ucenici, de a crea împrejurul său o mare școală de ascetism duhovnicesc ortodox și, în fine, un mare talent literar, care i-a ajutat să săvârșească o operă însemnată și de mare trebuință și anume să îndrepte traduceri vechi și să facă traduceri nouă din literatura ascetică a sfinților părinți.

După origină și după activitate, starețul Paisie aparține în același timp la două Biserici locale — celei rusești și celei moldovenești. De origină malorus, el toată întâia sa copilărie, anii de școală și primii ani ai tinereții și i-a petrecut în Rusia, a învățat în academia Chievului, a cutre-

erat mănăstirile din Ucraina, în căutarea zadarnică a unei călăuze duhovnicești. La vârsta de 20 de ani, a trecut în Valahia și, după 4 ani de ședere acolo, a trecut la sf. munte Atos, unde a trăit 17 ani, la început în plină singurătate, iar apoi în fruntea unei frățimi mereu în creștere, cu care la urmă a trecut în Moldova, unde a și rămas până la sfârșitul vieții, aprofundând și lărgind din ce în ce mai mult activitatea sa, influența sa duhovnicească și slava sa în lumea ortodoxă și chiar în cea neortodoxă. El, cu toată dreptatea, poate fi numit înnoitorul vieții duhovnicești a monahismului Moldoalah și a celui rusesc, dând definițiuni limpezi scopului de căpetenie al vieții monahicești, indicând mijloacele pentru atingerea acestui scop și pregătind persoane capabile pentru realizarea acestui scop cu ajutorul mijloacelor arătate de dânsul. Prin pilda sa, prin activitatea sa, ca și prin traducerile sale, starețul Paisie provoacă o colosală mișcare duhovnicească în monahismul ortodox, cu deosebire vizibilă în Rusia, unde ea cuprinse nu numai pe monahi, ci și lumea mirenească de toate clasele.

Nu ne putem face o idee dreaptă despre starea duhovnicească a monahismului rusesc și a poporului rusesc din veacurile 18 și 19, dacă nu luăm în băgare de seamă influența starețului Paisie și a ucenicilor săi. Această influență s'a lătit mereu asupra a peste 100 monastiri din vreo 35 de eparhii, prin mijlocirea a peste 200 de ucenici ai starețului și ai urmașilor lor. Sub influența lui, s'a schimbat fața monahismului: s'a dat o deosebită atențiune nevoinței duhovnicești lăuntrice, despre ai cărei caracter se poate judeca după monahismul Săhăstriei Optina și după chipul cum e scris el în literatura rusescă (Frații Caramazovi). Cei mai celebri scriitori ruși (Gogole, I. V. Chirevski, Dostoievski, L. N. Tolstoi, V. S. Soloviev, C. N. Leontiev, și alii) au observat această mișcare duhovnicească din monahismul rus, au studiat-o și au încercat-o chiar asupra-le.

Într-o descriere a vieții și activității starețului Paisie din lumea rusescă a fost scoasă de Săhăstria Optina în anul 1847. Aceasta era o traducere a descrierii vieții stare-

fului, alcătuită de ucenicul său ieroschimonahul Platon¹⁾. Această scriere a avut câteva ediții și a servit ca material pentru o serie de alte biografii ale starețului, care au apărut în diferite timpuri în limba rusească.

În anul 1913, Preasfințitul Silvestru, episcopul de Pribluc, vicarul eparhiei Poltava, concepu alcătuirea și edarea patericului Poltavo-Pereiaslavsc, în care trebuia să intre descrierea vieții multor asceți, cari s'au născut sau au trăit în hotarele ținuturilor Poltavei. Descrierea vieții starețului Paisie Velicicovschi, originar din Poltava, fu încredințată autorului acestei cărți. Mulțumită ajutorului episcopului Silvestru, precum și arhiepiscopului de Poltava Sofronie și frățimii eparhiale a sf. Macarie tot din Poltava, am avut puțința să ne folosim de un bogat material, care se păstra în manuscrise prin bibliotecile Academiei de științe din Petrograd și a academiei de teologie tot de acolo, în biblioteca sinodală (patriarhală) din Moscova, în vechiul muzeu eparhial din Orlov, în biblioteca Săhăstriei Optina și în mănăstirea Noul-Neamț din Basarabia.

Deslănțuirea războiului mondial și revoluția rusască, care a urmat după dânsul, întrerupseră pentru un timp lucrarea noastră. Ea fu reluată în anul 1921 în Iugoslavia. Notele aduse din Rusia au fost puse în ordine în liniștea unei parohii din Serbia. Încă de atunci aveam o mare dorință de a vizita România și Mănăstirea Neamțului, unde a stăruit Paisie, ca să adun acolo informațiile de completare, dar nu am avut puțința să realizăm această dorință. Așa după zece ani, în 1931, mulțumită unor neașteptate impre-

1) În Moldova, cea întâi descriere a vieții starețului Paisie fu alcătuită de Mitrofan, ucenicul său, care a trăit pe lângă dânsul 30 de ani. Biografia aceasta a fost alcătuită la 20 de ani după moartea starețului și în limba slavonă. Următoarea descriere a vieții în limba moldovenească, foarte vastă, fu alcătuită de Isaac, Grigorie, în urmă mitropolit al Ungrovlahiei, a expus viața starețului Paisie mai pe scurt. Însfârșit, de către Platon, care s'a folosit de lucrările mitropolitului și a lui Isaac, alcătui din ele o nouă descriere a vieții starețului în limba slavonă, în anul 1836.

erat mănăstirile din Ucraina, în căutarea zadarnică a unei călăuze duhovnicești. La vârsta de 20 de ani, a trecut în Valahia și, după 4 ani de ședere acolo, a trecut la sf. munte Atos, unde a trăit 17 ani, la început în plină singurătate, iar apoi în fruntea unei frățimi mereu în creștere, cu care la urmă a trecut în Moldova, unde a și rămas până la sfârșitul vieții, aprofundând și lărgind din ce în ce mai mult activitatea sa, influența sa duhovnicească și slava sa în lumea ortodoxă și chiar în cea neortodoxă. El, cu toată dreptatea, poate fi numit înnoitorul vieții duhovnicești a monahismului Moldovalah și a celui rusesc, dând definițiuni limpezi scopului de căpetenie al vieții monahicești, indicând mijloacele pentru atingerea acestui scop și pregătind persoane capabile pentru realizarea acestui scop cu ajutorul mijloacelor arătate de dânsul. Prin pilda sa, prin activitatea sa, ca și prin traducerile sale, starețul Paisie provoacă o colosală mișcare duhovnicească în monahismul ortodox, cu deosebire vizibilă în Rusia, unde ea cuprinse nu numai pe monahi, ci și lumea mirenească de toate clasele.

Nu ne putem face o idee dreaptă despre starea duhovnicească a monahismului rusesc și a poporului rusesc din veacurile 18 și 19, dacă nu luăm în băgare de seamă influența starețului Paisie și a ucenicilor săi. Această influență s'a lătit mereu asupra a peste 100 monastiri din vreo 35 de eparhii, prin mijlocirea a peste 200 de ucenici ai starețului și ai urmașilor lor. Sub influența lui, s'a schimbat fața monahismului: s'a dat o deosebită atențiune nevoiței duhovnicești lăuntrice, despre al cărei caracter se poate judeca după monahismul Săhăstriei Optina și după chipul cum e descris el în literatura rusească (Frații Caramazovi). Cei mai celebri scriitori ruși (Gogole, I. V. Chireevschi, Dostoevski, L. N. Tolstoi, V. S. Soloviev, C. N. Leontiev, și alții) au observat această mișcare duhovnicească din monahismul rus, au studiat-o și au încercat-o chiar asupra-le.

Intâia descriere a vieții și activității starețului Paisie în limba rusească a fost scoasă de Săhăstria Optina în anul 1847. Aceasta era o traducere a descrierii vieții stare-

țului, alcătuită de ucenicul său ieroschimonahul Platon¹⁾. Această scriere a avut câteva ediții și a servit ca material pentru o serie de alte biografii ale starețului, care au apărut în diferite timpuri în limba rusească.

În anul 1913, Preasfințitul Silvestru, episcopul de Pribluc, vicarul eparhiei Poltava, concepu alcătuirea și edarea patericului Poltavo-Pereiaslavsc, în care trebuia să între descrierea vieții multor asceți, cari s'au născut sau au trăit în hotarele ținuturilor Poltavei. Descrierea vieții starețului Paisie Velicicovschi, originar din Poltava, fu încredințată autorului acestei cărți. Mulțumită ajutorului episcopului Silvestru, precum și arhiepiscopului de Poltava Sofronie și frățimii eparhiale a sf. Macarie tot din Poltava, am avut puțința să ne folosim de un bogat material, care se păstra în manuscrise prin bibliotecile Academiei de științe din Petrograd și a academiei de teologie tot de acolo, în biblioteca sinodală (patriarhală) din Moscova, în vechiul muzeu eparhial din Orlov, în biblioteca Săhăstriei Optina și în mănăstirea Noul-Neamț din Basarabia.

Deslănțuirea războiului mondial și revoluția rusă, care a urmat după dânsul, întrerupseră pentru un timp lucrarea noastră. Ea fu reluată în anul 1921 în Iugoslavia. Notele aduse din Rusia au fost puse în ordine în liniștea unei parohii din Serbia. Încă de atunci aveam o mare dorință de a vizita România și Mănăstirea Neamțului, unde a stăruit Paisie, ca să adun acolo informațiile de completare, dar nu am avut puțința să realizăm această dorință. Așa după zece ani, în 1931, mulțumită unor neașteptate impre-

1) În Moidova, cea întâi descriere a vieții starețului Paisie fu alcătuită de Mitrofan, ucenicul său, care a trăit pe lângă dânsul 30 de ani. Biografia aceasta a fost alcătuită la 20 de ani după moartea starețului și în limba slavonă. Următoarea descriere a vieții în limba moldovenească, foarte vastă, fu alcătuită de Isaac. Grigorie, în urmă mitropolit al Ungrovlahiei, a expus viața starețului Paisie mai pe scurt. Însfârșit, de către Platon, care s'a folosit de lucrările mitropolitului și a lui Isaac, alcătui din ele o nouă descriere a vieții starețului în limba slavonă, în anul 1836.

jurări favorabile, ne-a fost dat să mergem în România și să vizităm vechile mănăstiri, în legătură cu starețul Paisie, și anume: Neamțu și Secu, să cunoaștem bibliotecile lor, să vizităm mănăstirea Noului Neamț pe Nistru, să cercetăm biblioteca Academiei Române din București și să adunăm din toate locurile acestea informațiunile complectătoare despre Starețul Paisie.

Aducem, cu acest prilej, profunde mulțumiri tuturor instituțiilor și persoanelor, care pretutindena în chip prevenitor și cordial ne-au dat ajutor pentru lucrarea noastră.

Recunoaștem neajunsurile cărții noastre, scrisă în condițiunile defavorabile ale vieții de emigrant și rugăm să fie iertate.

Portretul starețului Paisie, anexat de noi la această biografie, este o copie exactă a portretului starețului, care se află la Mănăstirea Neamțului, deasupra mormântului din biserica Înălțării. În sala de lectură a Academiei Române, am văzut alt portret al starețului, mult deosebit de cel din Neamț.

Protoiereul Serghie Cetfericov

Literatura despre starețul Paisie

a. Iuvoarele manuscrise

1. Manuscrisul Academiei Imperiale de științi, din Petersburg, secțiunea limbii și literaturii ruse, colecțiunea A. I. Iațimirschi No. 58: „Povestire despre sfântul sobor al preaiubiților în Domnul părinți și frați și fii duhovnicești ai mei, cari s'au adunat în numele lui Hristos la mine nevrednicul pentru mântuirea sufletului și care prin providența Dumnezească se nevoesc în aceste sfinte și cinstite lăcașuri: în sfânta și marea monastire a Înălțării Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, numită Neamțu, și în sfânta mânăstire a cinstului slăvitului proroc Ioan Înaintemergătorul și Botezătorul Domnului, numită Secu; cum și pentru care pricină acest sfânt sobor s'a adunat la mine păcătosul și nevrednicul“. Manuscriptul prezintă note autobiografice ale starețului Paisie, scrise în timpul petrecerii sale în Neamț, amintind și de prima sa petrecere în Moldova.

2. Manuscriptul No. 65 din aceeași colecție: „Epistola starețului Paisie către monahi, despre așezămintele vieții monahale și despre viața sa“.

3. Manuscrisul No. 66 din aceeași colecție: „Epistola starețului Paisie despre rugăciunea minții și despre alte chestiuni ascetice“.

4. Manuscriptul Academiei teologice imperiale de Petersburg No. 279, care cuprind în sine: a) „Viața și nevoițele fericitului părintele nostru starețul Paisie: fugirea

-de lume, pelerinagiile sale, adunarea de frați împrejurul lui și conviețuirea cu dânsul". Viața aceasta e alcătuită de schimonahul Mitrofan, ucenicul starețului, care a trăit pe lângă dânsul peste 30 de ani; *b*) Invățătură la tunderea în cinul monahal; *c*) Epistolă către un preot oarecare Dimitrie; *d*) Epistolă către arhieriei țărilor ortodoxe ale Moldovlahiei, cu expunerea regulamentului și rânduelei starețului pentru viața de obște a monahilor; *e*) Tânguire la mormântul starețului; *f*) Slujba în cinstea starețului Paisie.

5. Colecțiunea de manuscrise, alcătuită de starețul Paisie, care se păstrează în mănăstirea Noului-Neamț, Basarabia, și care cuprinde: *a*) Precuvântare despre rânduiala și regulamentele fericitului părintelui nostru starețul Paisie, privitoare la soborul cu viața de obște; *b*) Scrisoarea starețului Paisie către preacinstitul Teodosie, egumenul schitului Țibucani; *c*) Scrisoarea către același Teodosie, arhimandritul săhăstriei Sofronia din Rusia (mai amărunită decât cea tipărită); *d*) Mustrare către ieromonahul Teopempt, care hulea rugăciunea minții; *e*) Răspunsul starețului Paisie către un oarecare râvnitor din Rusia de a deslega oarecare chestiuni; *f*) O mică scriere a aceluiași stareț Paisie, despre semnul cinstitei și de viață făcătoarei cruci, cu care se cade să se însemne creștinul; *g*) Scrisoare către preacuviosul ieromonah și dascăl Kir Nichifor (în urmă arhiepiscop de Astrahan); *h*) Scrisoare către părinții pusnici, cari au trăit în tăcere 25 de ani pe pârăul Voronei: Onufrei și Nicolae; *i*) A aceluiași Paisie scurtă epistolie către preacinstitul părinte iereu Ioan despre uniție, și altă colecție scrisă cu mâna ucenicului starețului Paisie, schimonahul Platon în veacul al 18-lea.

6. Colecțiunea de manuscripte Simon din biblioteca sinodală (patriarhicească) din Moscova, care cuprinde viața fericitului părintelui nostru starețul Paisie, adunată dela mulți scriitori și alcătuită de părintele Platon, în zilele binecredinciosului domnitorului nostru Mihail Grigorie Sturza Voevod, cu binecuvântarea Preasfințitului Mitropolit Kirio Kir Veniamin, în vremea arhimandritului și starețului sfințelor mână-

stiri Neamțu și Secu Mardarie, în sfânta mănăstire a Înălțării, Neamțu, în anul 1836. Afară de biografie în această colecție se mai află unele articole și traduceri de ale starețului Paisie. Ele se înșiră mai la vale.

7. Un manuscris din aceeași colecție No. 17, despre pusnicii din Solovăț, care cuprinde povestirea ieroschimonahului Teofan, starețul de Solovăț, despre vizita ce a făcut el la Mănăstirea Neamțului, pe vremea starețului Paisie.

8. Colecția mănăstirii Secu (fără număr), care cuprinde : a) O prefață despre rânduiala și regulamentul fericitului părintelui nostru starețul Paisie pentru soborul său cel cu viață de obște și însuși rânduiala și regulamentul acela în 18 articole ; b) Viața și nevoițele fericitului părintelui și starețului ostnru Paisie (de Monahul Mitrofan) ; c) Tânguire la mormântul starețului Paisie din partea tuturor fiilor lui duhovnițești ; d) Slujba pentru Preacuviosul Stareț Paisie ; e) Scrisorile starețului Paisie : către Teodosie, egumenul schitului Țibucani ; o scriere a starețului Paisie, împărțită în capitole, despre rugăciunea minții ; jalba monahilor din mănăstirea Poiana Voronei către egumenul lor contra ieromonahului Teopemt, care hulea rugăciunea minții, și jalba lor comună contra aceluiași Teopemt către starețul Paisie din 19 Iunie 1793 ; epistola către ei a starețului Paisie ; scrisoarea către ieromonahul și dascălul Nechifor (*Teotochi*) ca răspuns la rugămintea de a trimite monahi, care ar putea să învețe carte pe copii în școlile orășânești ; scrisoarea starețului Paisie din 7 Iunie 1776 către părinții pusnici Onufrie și Nicolae, cu prilejul boalei acestui din urmă.

9. Colecția muzeului de antichități a eparhiei Orlov No. 354/111, care cuprinde note extrase din cărțile patristice despre rugăciune, smerenie, răbdare, inimă curată, etc. Colecția e scrisă de schimonahul Atanasie, ucenicul starețului Paisie, și dată de el în anul 1810 altui ucenic al starețului Paisie și anume schimonahului Atanasie Zaharov din săhăstria Ploștensc, care a fost dascălul ieroschimonahului Macarie din Săhăstria Optina.

10. Despre nevoițele monahilor. Culegerea cuprinde în

sine extracte din cărțile patristice despre viața duhovnicească. E scrisă de arhimandritul Moisei, egumenul Săhăstriei Optina, în timpul când pusnicea el în tinereță în pădurile Roslavschie între anii 1812—1821. E interesantă pentru studierea caracterului ocupațiilor de chilie a adeptilor starețului Paisie.

11. Manuscriptul Mănăstirii Neamțului din Moldova. No. 150 de schimonahul Mitrofan: Viața și nevoințele fericitului părintelui nostru starețul Paisie, fugirea de lume, pelerinagiile lui, adunarea de frați la el și viețuirea cu dânsul.

12. Manuscrisul același mănăstiri No. 155. Capete de răspuns a fericitului părintelui nostru Starețul Paisie contra hulei ce a fost asupra lui din partea unui stareț oarecare Atanasie, scrise încă fiind în muntele Atos (legate într'o singură cârtică de ieromonahul Natanail din Mănăstirea Neamțului în anul 1837).

13. Manuscrisul același mănăstiri No. 143. A celui între sfinți părintelui nostru Ava Isaac Sirul pustnic și ascet, fostul episcop al orașului iubitor de Hristos Nineva, cuvinte pusnicești, scrise de el în limba firească lui, dar rostită despre preacuvioșii părinții noștri ava Patrachie și ava Avraamie, preînțelepți, cari s'au nevoit cu votul tăcerii în lavra celui între sfinți părintelui nostru Sava. Traducerea fericitului stareț Paisie, scrisă de Gurie în anul 1798. E remarcabilă ca model de artă a lucrărilor starețului Paisie.

14. Manuscriptul Academiei Române din București. No. 98. Extracte din răspunsurile fericitului Paisie la întrebările adresate lui.

15. Manuscriptul aceleeași Academii No. 485: Invățătură la tunderea monahilor.

16. Paisie Velicovschi și însemnătatea lui în istoria monahismului ortodox. Sanctpersburg, 1888-1889. Manuscriptul unei teze de licență, recomandată de profesorul Academiei de Teologie din Petersburg. I. S. Palmov, ca izvor de preț.

17. Manuscriptul muzeului de antichități al epar-

hiei Orlov No. 58: Culegeri ascetice despre rugăciunea minții.

18. Manuscriptul același colecții No. 59: Culegere de articole ascetice despre rugăciunea minții.

19. Manuscriptul același colecții No. 54, despre comorile lăuntrice (din veacurile 18-19).

20. Manuscriptul același colecții No. 20: Manuscriptul mănăstirii Ploșteansc și culegerea anului 1758.

21. Manuscriptul mănăstirii Neamțu-Nou No. 37: istoria despre începutul și zidirea sfintei mănăstiri, numită a Înălțării la cer a Domnului nostru și Mântuitorul Iisus Hristos.

22. Manuscriptul același mănăstiri No. 38: Intrarea în viața obștească și evanghelică.

23. Manuscriptul același mănăstiri No. 96: adunarea scrierilor și lucrărilor starețului Paisie, scris de mâna arhimandritului Andronic.

b. *Izvoară tipărite.*

1. Viața și scrierile starețului moldovan Paisie Velicovschi, cu adăogirea precuvântărilor la cărțile sf. Grigorii Sinaitul, a lui Filotei Sinaitul, a lui Isihie prezviterul și Nil Sorschi, alcătuite de prietenul și conviețuitorul său, starețul Vasilie, din Poiana Mărului, despre trezvia minții și despre rugăciune. Ediția III, Moscova, 1892.

2. Viața și scrierile starețului Moldovan Paisie Velicovschi, ediție pentru mănăstirea sf. Înălțări a Noului Neamț din Basarabia. Odesa 1887.

3. Starețul moldovan Paisie Velicovschi 1722-1794. Scurtă schiță biografică, cu adăogirea învățăturii starețului Paisie despre rugăciunea minții, de rectorul seminarului teologic din Volâni, Arhimandritul Ambrosie. Pociaev 1902.

4. Paisie Velicovschi, nevoitorul pentru buna credință din jumătatea a II-a veacului trecut. Poltavschia eparhialniia Vedomosti, anul 1897, No. 22-23.

5. Paisie Velicicovschi și importanța lui în istoria monahismului ortodox. Chișineovschia eparhialnița vedomosti, 1898, No. 18-24.

6. Descrierea vieții părinților nevoitori pentru bunăcredință în veacul 18 și 19, în 12 cărți. Ediția Mănăstirii sf. Pantelemon din Atos. În aceste cărți se pot găsi informațiuni atât despre starețul Paisie însuși, cât și despre ucenicii săi din Rusia.

7. Profesor A. I. Iațimirschi: Renașterea Bizantino-bulgară a misticismului religios și a literaturii slaveano-ascetice în veacul 18. Harcov, 1905.

8. A aceluiași: Cercetări în colecția de limba și literatură rusă a Academiei imperiale de științe din Petersburg. Tom. 79, 1905. Aicea e inserată descrierea manuscriptelor Mănăstirii Neamțului, scrise de starețul Paisie și de ucenicii lui.

9. Ale celui între sfinți părintelui nostru Isaac Sirul, fost episcop de Nineva, cuvinte asceto-duhovnicești, traduse din grecește de starețul Paisie Velicicovschi. Ediția Săhăstriei Optina, sub conducerea starețului și ieroschimonahului Macarie. În precuvântare se află povestirea starețului Paisie despre activitatea sa de traducător.

10. Despre rugăciunea lăuntrică sau a minții, scriere a fericitului stareț, schimonah și arhimandrit Paisie Velicicovschi. Traducere din slavonește, 1902.

11. N. Popov: Manuscriptele bibliotecii sinodale (Patriarhicești) din Moscova. Fascicula 11. Simonovscoe sobranie (Despre manuscriptele starețului Paisie).

12. V. E. Bucinevici: Note despre Poltava și monumentele ei. Poltava, 1882.

13. I. F. Pavlovschi: Poltava.

14. Levițchi Or.: Schițe despre viața poporului în Malorusia în jumătatea a II-a veacului 17. Chiev 1902.

15. Ascocevschi: Chievul și Academia lui, cea mai veche școală.

16. D. Vișneovschi: Academia de Chiev în jumătatea I-a a veacului 18. Chiev, 1903.

17. Antonovici: Studii asupra Haidamacilor, după acte din anii 1700-1768. Chiev, 1876.

18. Arhiepiscop Filaret: Istoria Bisericei Ruse. Perio-
dul 5.

19. Profesor E. Golubinski: Schițare pe scurt a isto-
riei Bisericii ortodoxe: Bulgară, Sărbă și Română.

20. Arsenie Episcop de Pscov: Studii și monografii
privitoare la istoria Bisericei moldovenești. Sanctersburg,
1904.

21. Scrisorile unui sfeatogoreț despre sfântul munte
Atos. Ediția 8-a, Moscova, 1895.

22. Schitul rusesc cu viață de obște sf. Ilie, din Atos.
Ediția 4, Odesa, 1913.

23. Prințul A. Dabija: Mănăstirea malorusă din Atos.
Antichitățile Chievlene: 1893, Ianuarie.

24. Mănăstirea Noul Neamț. Chișinău, 1881.

25. Patericul Solovățului. Moscova, 1895. În această
carte se găsește povestirea starețului și ieromonahului Teo-
fan despre petrecerea sa la starețul Paisie în Neamț.

26. C. N. Leontiev: Despre stărețime, Rusc. Obzor.
1894. Cartea a 10, starețul Ambrosie al Optinei, 1891.
Amintiri despre Arhimandritul Macarie Afonitul 1889.

PARTEA I.

**VIAȚA LUI PAISIE ÎN FAMILIE ȘI ÎN ȘCOALĂ
1722 — 1739.**

CAPITOLUL 1.

Patria natală a starețului Paisie

Patria natală a starețului Paisie a fost Ucraina.

Pe la începutul veacului XVIII, Ucraina din stânga Dniprului ne înfățișa o țară înfloritoare și bogată. Nici războaiele căzăcești din veacul al XVII, nici năvălirile tătărești, nici invaziunea Suedezilor, nici celelalte calamități n'au putut doborî prosperitatea acestei țări. Aceste locuri, încă virgine pe atunci, se bucurau de un climat sănătos, de o fertilitate extraordinară și de îmbelșugate și felurite daruri dumnezeiești. Populațiunea țării era numeroasă și începu să crească cu deosebire de pe la jumătatea veacului al XVII, când locuitorii din Ucraina din dreapta Dniprului, sărăciți de neîntreprupte războaie și strâmțorări din partea Turcilor și Polonilor, părăseau cu căldurile vechile lor cuiburi și treceau pe malul stâng al Dniprului, în stepele largi și libere ale Poltavei și Harcovului, alcătuind aicea așezările Ucrainei libere. Față cu întinderile mari de pământuri slobod, care nu aparțineau nimănui, lucrătorii de pământ nu mai puteau dovedi cultivarea țărinilor. Ei aveau deasemenea și fânațe multe, livezi de pomi roditori și pescării. Ei produceau puf, in, tutun, miere, ceară, lână, sare, etc. Prin sate și pe la moșii se vedeau mulțime de paseri domestice și porci.

Dar încă și mai mult, decât starea materială

bună, îți atrăgeau luarea aminte însușirile duhovnicești ale malorușilor de atunci, devotamentul lor către ortodoxie, iubirea de cultură, grija de saraci, etc. Acelea erau vremuri de adevărată înălțare sufletească. Așa conținuse luptele grele de două veacuri pentru lege și neam, care fuseseră amenințate de primejdie din partea Leșilor și a iezuiților și uniților. Această luptă stârnise mare însuflețire în popor și ridicase o serie întreagă de bărbați, vestiți prin sfințenia vieții, prin cultură înaltă și prin iubirea de neam. Poporul trăea conștient prin credința sa și toată ființa lui, simplă și modestă, era pătrunsă de duhul bisericii sale ortodoxe naționale. Pretutindenea se înălțau mulțime de biserici, care se distingeau prin frumusețea arhitecturii și prin o pictură artistică. Noi și astăzi ne mirăm de iscusința, variațiunea și fineța sculpturii catapetezmelor ucrainene din veacul al XVII și XVIII, de frumusețea, bogăția și soliditatea broderiilor de pe vestmintele bisericesti din acea vreme. Cântarea minunată, armonioasă și duioasă era pretutindenea apanajul slujbelor bisericesti de atunci.

Evlavia Malorușilor nu se mărginea numai la singură iubirea de podoaba casei Domnului. Ea se exprima și prin faptele milei creștinești. Suferințele îndurate pentru credință și patrie și marea mulțime de desmoșteniți ai soartei înduplecau pe toți la o darnică filantropie. În fiecare sat se puteau vedea spitale, azile de bătrâni și de orfani, împodobite pe afară și înăuntru cu o mulțime de icoane. Orfanii și văduvile, cari în acele timpuri, din pricina nesfârșitelor războaie, erau cu deosebire mulți, primeau dela fiecare casă milostenie bogată.

Bătătoare la ochi era atunci și dragostea de cultură a Malorușilor. Aproape toți bărbații, ba și cele mai multe dintre femei știau să citească și cunoșteau rânduiala slujbelor bisericesti, ba și cântă-

rile bisericești. Preoții învățau carte pe orfani și nu-lăsau să umble haimanaua pe uliți. După scuturarea jugului polonez, toți cu deosebit zel se apucară să învețe carte. Pe lângă fiecare biserică de enorie era școală. De școli purtau grijă mai ales așa numitele comunități frățești, care se înghebaseră pretutindenea pentru apărarea ortodoxiei și a datinelor ortodoxe împotriva împilărilor din partea catolicismului și a uniației. Nu numai prin orașe și târgușoare, ci și prin sate existau asemenea comunități frățești, care uneau pe creștinii ortodocși în tovărășii strâns unite de prietenie. Comunitățile frățești parohiale își aveau casele lor parohiale. Aicea aveau loc adunările membrilor comunității, se puneau la cale trebuirile parohiei, se păstra averea comunității și se săvârșau judecățile comunității. În sărbătorile mari se făceau așa zisele „șezetori“, se ferbea meod, și banii strânșii cu aceste ocazii mergeau la întreținerea școlilor și a spitalelor. În școlile de atuncea nu se învăța numai carte, ci și locueau orfanii și copiii săracilor. Școala nu arareori era și azil pentru dascalii pribegi,... și pentru „călugării trăistari“.

În școală trăiau „copiii școlii“, sau „porumbeii“. Aceștia nu erau școlari, ci însuși profesau dascălia. Adeva ei treceau de la o școală la alta. De obicei aceștia erau tineri, cari nu-și aleseseră încă definitiv profesia și cari, după obiceiul aceluia timp, treceau dintr'un loc în altul „ca să cunoască mai multă lume și obiceiurile oamenilor“. Unii din ei cu timpul deveneau clerici buni și chiar preoți; alții îmbrățișau cariere de notari sau se îndeletniceau cu comerțul, alții treceau în ținuturile căzăcești ș. a. m. d. Parohienii ofereau acestor cântăreți și pedagogi pribegi azil fără plată în casa bisericii, cu condiția ca și ei în schimb „să slujească“ bisericii lui Dumnezeu la strană. Pe lângă aceasta ei mai erau îndatorați să învețe carte pe copii, pentru care părinții acestora

le dădeau o plată deosebită, după învoială, iar citorii bisericii strângeau în folosul lor dela parohieni ofrande în bani și provizii. Mulțămită existenții școlilor-aziluri prin parohii, precum și purtării de grijă a preoților și poporânilor, câteodată chiar copiii săraci și lepădați căpătau o creștere destul de bună și eșau, cum se zice, „oameni”. Sub influența condițiunilor istorice deosebite de atunci, în poporul ucrainian se desvoltă o mare independență de spirit și caracterul oamenilor era tare și neînduplecat.

La toate treburile și chestiunile obștești populația lua parte activă. Înainte de anul 1722 până și episcopii și chiar mitropoliții Chievlui se alegeau prin voturile libere ale clerului, căzăcimei și negustoriei. Sub raport administrativ, Ucraina din stânga Dniprului se împărția în 10 polcuri, (garizoane) centrele cărora erau orașele de garnizoană. Afară de cele zece orașe de garnizoană, în Ucraina din stânga Dniprului se mai numărau până la 126 de târguri și multe sate, cătune și ferme. Limba literară, oficială și până la un punct și cea grăită în clasele culte superioare ale societății maloruse din timpul acela se deosebea considerabil de limba vorbită astăzi și cuprindea multe cuvinte și expresiuni poloneze și latine.

Orașul Poltava, în care s'a născut starețul Paisie, era unul din orașele de garnizoană ale Ucrainii din stânga Dniprului. Acum 200 de ani în urmă nimenea n'ar fi cunoscut Poltava de astăzi. Ea era atunci o mică fortăreață pe granița de miazăzi a Ucrainii, la marginea nesfârșitelor stepe, de unde se începeau tinuturile tătărăști și turcești. Situată pe sprânceană unei coline înaltă și prăpăstioase, de unde se descinde o minunată priveliște spre râul Vorecla și spre șesurile întinse de peste acest râu, Poltava prezintă toate avantajele de a servi ca avant post de apărare a așezărilor malorusiene despre miazăzi de incursiunile oardelor prădănice ale stepelor. Pozi-

țiunea de punct strategic avantajos a Poltavei a fost încă din vechime apreciată de principii rușilor de miazăzi și deja o cronică din veacul al XII pome- nește de ea, ca de o fortăreață de apărare a graniței.

La începutul veacului al XVIII Poltava ocupa o piațetă, înconjurată cu un val de pământ, ocolit de un șanț adânc și cu un zaplaz de lemn, cu cinci bastioane și cu cinci porți întărite. După bătălia dela Poltava, fortăreața Poltava fu pusă în rânduială și unele fortificațiuni au existat până în veacul al XIX. Clădirile târgului Poltava nu se distingeau nici prin mărime, nici prin frumuseță. Chiar la mulți ani după aceasta contimporanii descriu Poltava, ca un orașel mic, cu o mie de căsuțe de lemn joase și curat văruite, dintre care numai două sau trei de piatră; orașelul nu avea nici ulițe regulate, nici case aliniate.

Cea mai frumoasă podoabă a orașului erau grădinele, în care se ascundea Poltava. Dintre clădirile orașului eșeau în relief bisericile, care erau nu puține. Biserica Adormirea pe atuncea era de lemn și se ridica aproape pe acelaș loc, unde se află astăzi cea de piatră, care a început a se zidi abea în anul 1748. Biserica Mântuitorului, ce se ridica aproape de biserica Schimbărei la Față a Domnului, care acum nu mai există, s'a păstrat până astăzi în forma sa primitivă și numai s'a căptușit în afară cu piatră, ca să o apere de intemperii. În această biserică împăratul Petru cel Mare, după biruința contra suedezilor, a făcut rugăciuni de mulțumire. În cimitirul bisericii Mântuitorului sunt înmormântați mulți apărători ai țării și orașului. În localitatea numită Mazurovca exista, pe la începutul veacului al XVIII, mănăstirea de maici Pocrovu, întemeiată de niște călugărițe din Podolia; în anul 1721 mănăstirea aceasta a fost strămutată în satul Pușcarevca, la 4 km. departe de Poltava. Exista atuncea și mănăstirea de călu-

gări de astăzi Înălțarea sf. Cruci, frumos așezată pe vârful unui munte acoperit cu păduri dese, la depărtare de un km. de oraș. Această mănăstire a fost întemeiată în anul 1650, cu ajutorul comandantului de Poltava Martin Pușcariu, în amintirea biruinței dobândită de el asupra Polonilor. Biserica principală a mănăstirei, în cinstea Înălțării sf. Cruci, a fost zidită, cum presupun unii, curând după bătălia dela Poltava, de comandantul Poltavei Cociubei, fiul lui Vasile Leontievici Cociubei; iar după părerea altora, de însuși Vasile Leontievici Cociubei, la finele veacului al XVII.

Populația Poltavei nu era numeroasă. Ea nu trecea peste patru mii de suflete. Dar ea, ca și astăzi, era înconjurată de numeroase ferme, sate și târgulețe. Ocupând o pozițiune avantajoasă la răspântia drumurilor dintre multe orașe și țări, — Turcia, Crimeia, Polonia, Moscova, Moldova, Persia, — Poltava purta un comerț însemnat. La cele două iarmaroace anuale mari ale ei veneau negustori din Rusia Mare, Polonia, Lituania, Crimeea și din Răsărit. Veneau și vânzătorii de cărți din Chiev și din Nejin: va să zică se cereau și cărțile. În Poltava erau și mulți ovrei, cari se ocupau cu comerțul și industria. Ei umblau pela iarmaroace, făcând comerț cu vodcă. Ca persoane înalte și influente în oraș pe vremea aceea se socoteau: Comandantul, Protoiereul catedralei, judecătorul garnizoanei, căpitanii garnizoanei, atamanul orașului, etc.

Așa era țara aceea și acel oraș, unde s'a născut viitorul stareț Paisie. Încă din tânăra copilărie el părăsi aceste locuri, dar până la sfârșitul vieții nu-și uită patria și iubi cu înflăcărare Poltava și Ucraina, își păstră graiul său ucrainian și în scrisorile și operele sale îi plăcea ca după iscălitura sa să adauge cuvintele: „fiu al Poltavei“.

CAPITOLUL II.

Origina starețului Paisie. — Anii copilăriei în sânul familiei. — Intrarea în Academia de Chiev. — Felul de traiu în Academie.

Starețul Paisie se pogora dintr'o veche familie malorusiană, evlavioasă și de toți cinstită. Tatăl, moșul și strămoșul său au fost protopopi de Poltava. Strămoșul său după mamă a fost un oarecarele Manda, un vestit și bogat negustor. Bunica starețului după mamă, a intrat în mănăstire și cu timpul ajunsese stareța mănăstirii de femei Poczou din Poltava. În aceeași mănăstire a trăit ca monahă și sora mamei sale Agafia. În urmă chiar și mama starețului, rămânând văduvă și pierzându-și toți copiii, primi călugăria în aceeași mănăstire cu numele de Iuliana. Astfel tot neamul Velicovschilor se distingea prin o deosebită religiozitate. În acelaș timp neamul acesta se distingea și prin talent. Cronicarul Velicico se rostește despre bunicul starețului, ca despre un bărbat „al harului dumnezeesc și plin de înțelepciune“. Se spune că fiul său, tatăl starețului, în 1687, când hatmanul Ioan Samoilovici plecând în expediția Crimeei, trecu prin Poltava, îl salută cu versuri compuse de el însuși. Se știe deasemenea, că tatăl starețului terminase

cursurile învățaturii în Colegiul frățimei din Chiev.

Starețul Paisie s'a născut la 21 Decembrie, anul 1722, în ziua pomenirii sfântului Petru, Mitropolitul Chievului, din care pricină i se și puse numele Petru. Petru fu al unsprezecelea copil la părinții săi. Mai tânăr decât el fu numai fratele Teodor, care a murit la vârsta de 7 ani. Nașul lui Petru la sf. botez a fost comandantul Poltavei, Vasilie Vasilieviți Cociubei, care arăta familiei Velicovschi multă bunăvoință. Petru avea patru ani când muri tatăl său și atunci îngrijitor al bisericii catedrale ajunse Ioan, fratele lui Petru. Curând după aceasta Petru începu să învețe carte. Dat de mama sa la școală, după toată probabilitatea în cea de pe lângă biserica catedrală, Petru în timp de doi ani și ceva învăță literile Ceaslovului și Psaltirea, iar a scrie învăță dela fratele său mai mare, preotul și îngrijitorul catedralei. Petru, cum învăță să citească, citirea deveni ocupația sa favorită. El ceti toate cărțile religioase, pe care le putu găsi în casa sa și în biblioteca bisericii: toată Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament, Viețile Sfinților, Cuvântările sf. Ioan Gurădeaur și ale sf. Efreim Sirul și alte multe cărți. El era un copil foarte liniștit, blând și serios, tăcut și foarte religios. Iar sub înrăurirea necontenitei citiri de cărți duhovnicești și îndeosebi a vieților sfinților marilor sihaștri, el se pătrunse de o deosebită dragoste către viața monahicească. Pildele de viață evlavioasă din familie, istorisirile celor ce călătorise pela locurile sfinte, slujbele bisericești susținură și sporiră în sufletul lui Petru dispozițiunile sale. El începu să se izoleze în oada sa, dedându-se, după spusa sa proprie, „la o nepotolită citire de cărți și la rugăciune“.

Caracterul său tăcut era izbitor. Ai săi nu auzeau dela dânsul zile întregi nici o vorbă. El nu

era nici posomorât, nici trist; dimpotrivă, veselia și drăgălășia străluceau pe fața lui, dar era cu totul cufundat în lumea sa lăuntrică, în convorbirea sa tainică cu Dumnezeu prin rugăciune. Cu oamenii însă, după expresia biografului său, el era „foarte rușinos și neîndrășnet“, încât înseși mama sa aproape nu-i auzea glasul. Când la zile mari, se adunau la familia Velicicovschi rudeniile cu copiii, nici aceștia nu-l puteau face să ia parte la jocurile lor, nici cei mari nu-l ademeneau cu cadourile să stea de vorbă cu dânșii. Ne smulgând răspuns dela copil, ei cu mirare întrebau pe mama lui: „Nu cumva e mut?“ — „Nu, — răspundea mama, — nici noi nu auzim dela el nimica niciodată, decât doară o vorbă două; încolo tace mereu“.

Așa a trăit Petru acasă pânăla doisprezece ani. În vremea aceea a murit fratele său cel mai mare, preotul, și mama sa voi să păstreze, după obiceiul de atunci, locul de preot la catedrală pentru fiul său mai mic, Petru. Dorința ei o împărtășiră și locuitorii Poltavei. Înarmată cu scrisori dela nașul lui Petru, comandantul Cociubei, și dela alte persoane însemnate din oraș, mama împreună cu fiul și cu unchiul lui și fratele ei plecă la Chiev, la arhiepiscopul de atunci al Chievului—Rafail Zaborovschi, sub cărmuirea căruia se afla în acea vreme și Poltava. Înainte de a pleca la Chiev, Petru, după obiceiul din acea vreme, învăță o poezie, care trebuia să o spună înaintea arhiepiscopului. Inzadar mama și unchiul rugară pe Petru să le spună acea poezie: el din pricina sfiiciunii sale celei mari nu se putu decide la aceasta. Când ei sosiră la Chiev și se înfățișară înaintea arhiepiscopului, copilul, spre uimirea alor săi fără cea mai mică sfială rosti lămurit și tare versurile poeziei. Petru plăcu așa de mult arhiepiscopului, încât acesta cu plăcere consimți la cererea mamei lui și zise de Petru: „îi moștenitor!“ Imediat

se alcătui gramata corespunzătoare și se dete ordin ca copilul să fie primit în Colegiul frățimei din Chiev. Mama bucurată de aceasta, se întoarse cu fiul la Poltava, îl pregăti cu toate cele trebuitoare și când sosi vremea începerei școlii, îl duse din nou la Chiev. Aceasta era în anul 1735. Chievul de atunci semăna tare puțin cu cel de astăzi. El se mărginea în limitele părții, care astăzi se numește vechiul Chiev. Casele erau joase, ulițele nepavate. Intre Lavră și Podol nu erau clădiri. Pe aicea se întindea păduri nestrăbătute. Vestita clopotniță a Lavrei abea atunci începuse a se zidi. Biserica sf. apostol Andrei încă nu se ridicase. Cu puțin înainte de aceasta un incendiu grozav pustiise Chievul. O mare parte din clădirile Lavrei fuseseră înghițite de foc și împreună cu ele și vechea și foarte prețioasa bibliotecă a mănăstirii, care coprindea manuscrisele timpului lui Iaroslav cel înțelept. De acest incendiu pătimi și mănăstirea Bratschi cu Academia duhovnicească. Părțile de oraș distruse de foc se refăcure încet. Abea în anul 1733 arhiepiscopul Rafail împodobi mănăstirea Bratschi cu o clădire nouă — internatul elevilor celor mai săraci ai Academiei, iar pe corpul clădirilor de piatră, Mazepa construi al doilea etaj cu o colosală colonadă în stil toscan. În acest etaj fu construită biserica Buna-Vestire a Academiei. Contemporanii starețului Paisie parte ca colegi de Academie, parte ca conviețuitori în Chiev, au fost vestiții mai târziu: Gheorghie Camenschi, arhiepiscopul de Moghilev; G. S. Școvoroda, filosoful pribeag al Ucrainei; Simon Todorovschi, arhiepiscopul de Pscov, jurist și profesor de religie al împărătesei Ecaterina a doua; Arsenie Mațeevici, Mitropolitul Rostovului și alții. Paisie apucă în Chiev și pe viitorul episcop de Belgrad, Iosaf Gorlenko, pe atunci ieromonah la catedrala metropolitană sf. Sofie, și pe Pavel Conin-

scovici, ajuns apoi mitropolit de Tobolsc, iar atunci ieromonah în Lavra Pecersca. Numele acestor vestiți ostenitori ai Bisericii și luptători sfinți arată până la ce punct condițiile familiare, sociale și școlare din vremurile acelea favorizau educațiunea sufletească a tineretului ortodox de atunci. Negreșit, centrul vieții duhovnicești a Chievului, izvorul de căpetenie al evlaviei și al nevoințelor creștinești, erau în vremea aceea Lavra Pecersca, Mihailovschii Monastir cu moaștele sf. muceniță Varvara și alte mănăstiri, în care strălucea viața încercată a multor asceți.

„Școlile frățimeii de Chiev“, unde se dase ordin să fie primit Petru, înfățișeau în vremea aceea o instituție școlară complectă. Ea era reuniunea a trei școli: inferioară, medie și superioară, așezate în curtea mănăstirii Bratschi, cu hramul Arătarea Domnului, sub numele general de Academia Movileană. Luându-și naștere pe la finele veacului al XVI sub forma unei școli mici, cu scopul de a preda primile învățături de carte copiilor ortodocși ruși, acest așezământ școlar, mulțămîtă unui șir întreg de danii bogate și unui protector cu tragere de inimă, se transformă cu vremea într'o instituție culturală de cel mai înalt grad. În anul 1633 ea fu transformată de Mitropolitul Petru Movilă în Colegiu, iar în anul 1701 prin ucazul împăratului Petru cel Mare se înalță la rangul de Academie. Către începutul veacului al XVIII Academia era organizată după tipul școlilor superioare din străinătate și deveni pepiniera de profesori și ierarhi nu numai pentru Ucraina, ci și pentru toată Rusia și chiar pentru toată Biserica Ortodoxă. Ea dădu din sânul său muncitori bisericestii, vestiți nu numai prin erudiția lor, ci și prin viața lor sfântă, cum au fost Teodosie, arhiepiscopul Cernigovului, Dimitrie, mitropolitul Rosto-

rea profesorului se alegeau elevii cei mai sârguincioși, cărora li se încredința supravegherea și îndemnarea la învățătură a colegilor lor și cari erau datori a controla la începutul orelor de clas cunoștințele lor. Aceștia se numeau auditori. Ascultând pe fiecare din colegii încredințați lor, ei, pe răspundere personală, notau pe o foaie deosebită cunoștințele acelora și prezentau această foaie profesorului. Orce neglijență sau inexactitate a auditorului se pedepsea: cu lipsirea de dreptul de auditor, ba câteodată și cu pedepse corporale. Pentru fiecare săptămână se designau patru elevi de jurne, din care doi trebuiau să scrie pe toți cei ce stăteau rău în biserică sau se purtau necuviincios pe uliță, sau se dovedise cu ceva necorect. Ceilalți doi trebuiau să vie mai devreme la școală, să măture pe jos, să încălzească soba și să stea la ușă ca să însemne pe ceice veneau târziu la școală. O deosebită atențiune se dădea studiului limbii latine. Elevii tuturor claselor inferioare erau obligați să vorbească între ei neapărat pe latinește. Ceice nesocoteau această regulă erau ștrefuiți. Pentru a se stârni un deosebit interes pentru ocupațiuni se practicau diferite mijloace de emulațiune.

În clasele inferioare se admitea întrecerea la lucrări scrise pe acasă. Elevul scria pe caetul său numele aceluși coleg, cu care dorea să intre la concurs sau pe care-l credea pe nedrept clasificat mai sus decât dânsul. Dacă pretendentul dovedea că are dreptate în pretențiunile sale și biruia, primea cele pretinse.

Dacă însă suferea înfrângere, era supus pedepsei, după părerea concurentului. În clasele superioare, începând cu filosofia, nu erau examene. Aicea în loc de examene se practicau disputele. Disputele erau săptămânale, familiare, fără participarea publicului. Insuș profesorul se punea câte-

odată în poziție de „defendent“, permițind fiecăruia din studenți să obiecteze lecțiilor ținute de dânsul în cursul săptămânii. Câteodată însă în prezența și cu participarea profesorului studenții înseși intrau în dispută unii cu alții asupra vreunei întrebări, pusă de profesor.

Disputele anuale se țineau cu mare solemnitate. Ele erau prezidate de însuși Mitropolitul și asistau la ele persoanele cele mai distinse din oraș. Dăm aici interesanta descriere a uneia din aceste dispute care s'a produs în anul 40 al veacului al XVIII, adevărat aproape în acea vreme, când învăța în Academie Petre Velicovschi:

„În ziua destinată pentru dispută, toți demnitarii cei mai însemnați ai Chievului și toți proprietarii din împrejurimi, veniți în oraș pentru această solemnitate, se îndreptară disdedimineață spre Lavră, unde încă decusară se afla mitropolitul. Pela orele nouă dimineața din lavră se îndreptă spre Podol, unde este Academia, un cortegiu pompos. Mitropolitul mergea într'o caretă trasă de opt cai. Cortegiul era așa de lung, că atunci când fruntea pogora panta Alexandrovscăia, coada era încă în Lavră (va să zică o lungime de aproape 2 Kilo-metri). În clipa aceasta toate clopotele dela Podol începură să sune și careta Mitropolitului se apropia încet de mânăstirea Bratschi, înconjurată de membrii corporațiunilor și de mulțimea poporului, care ocupau toată vasta piață din fața mânăstirii și toată curtea Academiei.

Deasupra porților celor mari ale mânăstirii Bratschi atârna un afiș enorm, ornamentat cu îngrijire, care vestea pe Chievleni asupra timpului și subiectul disputei științifice. Îndată ce careta Mitropolitului se opri la Porțile mari, clopotele din clopotnița mânăstirii Bratschi conteniră și îndată conteni sunetul clopotelor la toate bisericile.

Dar în aceeaș clipă răsună concertul celor două coruri ale Academiei, așezate în porțile mănăstirii, și unul dintre studenți salută pe Mitropolit cu o cuvântare. Mitropolitul înaintă apoi spre sala de solemnități, precedat de cor, iar din vasta galerie a corpului principal de clădiri răsună orchestra Academiei, care execută imnul de întâmpinare. Când Mitropolitul înaintă până la mijlocul sălii, muzica conteni, iar corul, care deastădată 'era așezat la locul său, intonă „Impărate ceresc“. După aceea începură salutările în diferite limbi, în versuri și proză. Intre acestea sosiră unii după alții ceilalți invitați și-și luară locurile, umplând sala. Când Mitropolitul și invitații cei mai desamă își ocupară locurile, Prefectul le prezintă temele frumos ornate ale disputei ce aveau să urmeze. Iată câteva din acele teme: Din filosofie: Scopul filosofiei e de a procura omului fericirea posibilă pe pământ; cunoașterea adevărului și perfecționarea omului în virtute. Din logică: Obiectul logicei: a) cel de fond: de a regula activitatea cugetării; b) cel formal: de a expune în acest scop anumite forme. Din Etică: a) Etica este știința, care are de obiect al său activitatea voinții, dirijată către binele moral; b) fiarele sălbatece nu acționează cu un scop determinat; c) cine esă la duel, nu dovedește cu aceasta nici o virtute; d) nu există nici o cauză legală, în puterea căreia omul să se lipsească pe sine de viață. Din Fizică: a) Sufletul rațional să creiază și întră în om dela însuș Dumnezeu și după natura sa e nemuritor. Din Metafizică: a) Metafizica este știința, al căreia obiect este firea cea streină de tot ce-i material; b) Dumnezeu este o ființă, care există singură de sine, dar ființa lui se vede din fenomene.

Aceste teme, glăsuea programa, sub conducerea profesorului Cozacinski al Academiei Movilene

ortodoxe din Chiev, le va susține A. A. Z. Z. și le va combate unul dintre cei mai distinși studenți dela Filosofie — Vasilie Dumnițchi. Programa, din pricina extinderii sale prea mari, n'a putut fi executată în întregime și, după indicarea Mitropolitului, s'au ales câteva teme. În intervalele dintre dispute corurile au executat diferite concerte și bucăți muzicale alese; deasemenea și orchestra, iar elevii din clasele inferioare și medii au ținut dialoguri și au recitat poezii. După terminarea disputelor, Mitropolitul și persoanele cele mai distinse s'au retras în apartamentele rectorului, unde li s'a oferit o gustare“.

Toți învățăceii Academiei se împărțeau în două grupe. Cea mai mică locuea în internatul Academiei, cea mai mare, căria aparținea și Petru Velicicovschi, locuea la gazde în afară de Academie. Învățăceii de categoria aceasta se adăposteau în cea mai mare parte pe la școlile de pe lângă bisericile parohiale. Aflându-se sub supravegherea preoților parohi, ei pe lângă obligațiile lor de căpitanie de a învăța, mai erau obligați să deprindă citirea și cântatul pe la biserici. Seniorul, rânduit pe lângă fiecare internat parohial, obliga câte doi elevi să facă derând la biserică, iar unde erau mai mulți și câte trei și patru, ca să citească psaltirea, canoanele și să cânte. În sărbători însă, toți elevii, cari locueau în internatul școlii unei biserici, erau obligați să meargă la acea biserică și cei apti să cânte la strane. Pentru această osteneală școlarii primeau dela biserică lemne de foc și recompense bănești de obicei foarte modeste. În una din bisericile parohiale s'a păstrat următoarea însemnare: „s'a dat școlarilor la sărbătoarea Patronului două copeice; în ziua întâia de Paști s'a dat la școală școlarilor de sărbători două copeici“.

Din pricina sărăciei peste măsură, unii școlari,

la sărbătorile mari, umblau pe la case și adunau milostenie. Școlarii trăiau foarte îngrămădiți. Câteodată ei erau nevoiți să se îngrămădească într'o singură odaie cu familia paraclisierului. Nu e de mirare dară, că în asemenea strâmtorare și îngheșuală, între școlari și gazdele lor se produceau neînțelegeri neplăcute și adesea hazlii. Dar școlarii le răbdau toate, numai să nu se lipsească de puțința de a isprăvi cursurile Academiei. În timpul vacanțelor, ba câteodată și în vremea cursurilor, academiștii se împrăștiau „la învoeli“ aproape prin toată Ucraina, continuând a conta printre studenții Academiei. Alții dintre școlari își procurau mijloacele de traiu cântând poezii religioase. În fiecare zi la o vreme anumită ei umblau pe ulițele Chievului și înaintea fiecărei case, la ușă sau la fereastră, cântau imnuri și cereau milostenie. Seara ei se strângeau în piața de dinaintea adunării negustorilor, cari rămâneau să măie lângă dughenile lor, și cântau cântece în cinstea sfinților sau a icoanelor făcătoare de minuni și mai ales în cinstea Maicei Domnului.

Muzica și cuvintele acestor cântări totdeauna erau compuneri de ale înseși studenților. Cu sosirea vacanței de vară, când unii dintre învățăceii Academiei plecau pela casele părinților lor sau pela rude, iar cei fără părinți și fără adăpost se întovărășeau și alcătuiau trupe pentru turneuri de vară, în scopul de a se hrăni cum s'ar putea, pânăla începutul cursurilor. Cântecele și imnele lor răsuna prin satele și pe câmpiile Ucrainei dela un capăt la altul al ei și cât ținea vara de mare.

Încă de pe vremea Mitropolitului Petru Movilă, adecă din prima jumătate a veacului XVII, studențimea Colegiului compunea și executa piese dramatice, care reprezentau evenimente biblice. La alcătuirea unor astfel de piese religioase nu puțin

s'a ostenit și sf. Dimitrie, care în urmă a devenit mitropolit al Rostovului. Drept local de reprezentare servea de regulă sala de festivități a Academiei, iar câteodată poeana deschisă în mijlocul unei dumbrăvi, unde în timpul așa ziselor „recreații“, care aveau loc de două trei ori pe an, plecau cu toții: și învățăceii, și dascălii.

Cu deosebită solemnitate se serbau în Academie unele sărbători și zile însemnate. Așa în Sâmbăta lui Lazăr toți elevii și studenții Academiei împreună cu administrația și profesorii se adunau în curtea Mitropoliei, înainte de vecernie. Primind blagoslovenia Mitropolitului, ei cântând stihirile: „Astăzi darul Sfântului Duh ne-a adunat“ și cu stâlپări în mâni se îndreptau spre Podol, unde în biserica mare a mănăstirii Bratschi, se slujea vecernia și se ținea predică. În sărbătorile mari ale Academiei tinerimea studiosă stătea în biserică cu lumânări aprinse în mâni și participând la vohodul cel mare dela heruvic. La procesiunile funebre și înmormântări elevii și studenții mergeau aranjați pe clase și în flancul fiecărei clase purtătorul de steag, care avea în mâni o icoană în formă de stea, cu mâner lung și pe icoană erau chipurile Mântuitorului și Maicei Domnului.

Ca încheere a acestei scurte descrieri a vieții academice, vom zugrăvi înfățișarea exterioară a studentului academist din acea vreme. Haina de deasupra a studentului o alcătuea „chirsea“, un fel de pelerină fără capișon și lungă până în călcâe. Vara ea era la cei bogați de matasă, iar la săraci de materie simplă, și iarna de postav, având marginile garnisite cu găetan roș sau galben cu încrețituri. Pe vreme de iarnă, pe sub chirsă îmbrăcau cojoace de oae, încinse cu centure de matasă sau de lână, iar vara tunici de oarecare materie, închiate până sus cu nasturi de metal. Pantalonii la cei

avuți erau roși sau albaștri și foarte largi. Căciula se făcea de pelcică cu fundul din ceva colorat. Cismele erau și ele tot de felurite culori: cei avuți le purtau roși sau galbene, răsfrânte, cu tocurile înalte și cu potcoave sunătoare.

Astfel erau acele școli chievlene, unde îl aduse pe Petru Velicicovschi mama sa la începutul anului școlar 1735-36. Aceasta era unica școală, nu numai în toată Ucraina, ci și în toată Rusia, care întru nimic nu era mai prejos decât cele mai bune școli din străinătate și totodată ea era și școală națională strict ortodoxă, o adevărată universitate națională și ortodoxă, mângâierea și mândria poporului ucrainian.

De bună seamă, a intra în această școală, era idealul și visul de fericire al fiecărui tânăr malorus, talentat și iubitor de învățatură, din acele vremuri.

CAPITOLUL III.

Viața lui Petru Velicicovschi în Academia de Chiev. — Atracțiunea mereu crescândă spre monahism. — Incercarea neizbutită de a intra în schitul Chitaev. — Explicațiile cu Prefectul Academiei. — Ultima întrevedere cu mama sa. Fuga de lume.

Cu toate acestea nu ocupațiile cu învățătura, nu serbările academice, nu viața colegială veselă atrăgeau inima tânărului Velicicovschi. Inima lui era cu totul robită de splendoarea bisericilor, de sfințele mănăstiri, de peșterile tăcute și de convorbirile intime cu prietenii despre viața ascetică. În primii săi ani de școală Velicicovschi învătă conștiincios și în fiecare an trecu din clas în clas, dar în fundul sufletului său se producea o anumită lucrare lăuntrică și anumite deciziuni erau pe cale a să produce. Într'însul se înrădăcina comuniunea cu Dumnezeu prin rugăciune, se întărea dorul de a se consacra cu totul lui Dumnezeu, dorul de a se lepăda cu totul de lume. Încă din acest timp el stabilise pentru sine următoarele trei reguli: 1) de a nu osândi pe aproapele său chiar de ar vedea cu ochii săi greșalele lui; 2) de a nu avea ură pe nimenea; 3) de a erta din toată inima ofensele. Privind deaproape

pe colegii săi, Petru își găsi printre ei prieteni, care împărtășeau ideile lui.

Aceștia adesea se adunau la un loc în vreun colțișor nebăgat în samă și nopți întregi, pânăla clopotul de utrenie, le petreceau în conversațiuni intime, sufletești, sfătuindu-se împreună să părăsască lumea și să se facă peregrini. Ei își dădură unii altora făgăduințe cu jurământ să nu se călugărească și să nu trăească în mănăstiri bogate, unde nu este cu putință a urma sărăcia lui Hristos și a trăi în toată strâmtorarea și reaua pătimire. „E mai bine, — ziceau ei unul cătră altul, — a rămânea în lume, decât a renunța la bunurile lumești numai de ochii lumii, a petrece în mănăstire viață fără grijă și îmbelșugată, spre sminteala mirenilor, spre batjocorirea cinului călugăresc și spre osânda veșnică a sufletului său propriu în ziua judecății lui Dumnezeu“. Tot acolo în mănăstirea Bratschi se găsi și un duhovnic adevărat și bun povățuitor pentru Petru, anume cuviosul ieromonah Pahomie, care petrecuse mulți ani în pelerinaj și în pustie. Lui Petru îi plăcea să asculte povestirile lui despre pelerinajurile sale, despre greutățile vieței pusnicești și totodată despre înlesnirile ce prezintă viața pusnicească pentru petrecerea cu Dumnezeu în contemplare și rugăciune. Pahomie procură lui Petru cărți cu conținut duhovnicesc, prin citirea cărora încă și mai mult se întări într'însul dispozițiunea spre monahism.

Vara dela 15 Iulie pânăla 15 Septembrie, Petru se ducea acasă în Poltava, continuând să ducă și aicea viața duhovnicească deosebită. În vremea asta el își însușise deja deprinderea de a face rezumate asupra locurilor mai însemnate din cărțile ce citea.

Când sosi a treia iarnă de când Velicicovschi viețuea în Academie, zelul lui pentru ocupațiunile școlare începu să scadă din ce în ce mai mult, iar

dorul de monahism să sporească. O întâmplare deosebită influență încă și mai mult asupra lui în această direcție. Într-o zi din zile dispărură din școală doi din prietenii săi. Gândindu-se unde ar fi putut ei să plece, Petru își dădu cu gândul, că ei au plecat la mănăstire și că după toată probabilitatea s'ar fi aflând în schitul Chitaev, pendinte de Lavra Pecersca. El se hotărî să-i caute. Alegând o vreme potrivită, el, furișându-se de supraveghetorii școlii, plecă la schitul Chitaev. Prietenii săi înadevăr erau acolo. Ei se bucurară foarte mult de dânsul, îl ospătară și după slujba de sara împreună cu el și cu alți frați se îndeletniciră cu citirea cărții sfântului Efrem Sirul. După o îndelungată citire ei își luară rămas bun unii dela alții, lăsând pe Petru să doarmă la trapeză. În ziua următoare, după liturghie, Velicicovschi fu chemat de egumenul schitului să mănânce cu frățimea la masa de obște. Tăcerea religioasă, care domnea în trapeză, ascultarea cu atențiune a citirii obișnuite, produse asupra lui Petru o adâncă impresie: lui i se părea, că șade între îngerii lui Dumnezeu, că se află nu pe pământ, ci în cer. După masă prietenii lui Petru din nou sfătuiră îndelung cu dânsul și-l îndemnară să rămână cu ei în schit. El ar fi fost gata să rămână, dar se temea de mama sa, care, după cum știa el bine, n'ar fi vrut pentru nimic pe lume să îngăduie intrarea lui în mănăstire și că-l va lua de acolo cu sila. A treia zi, luându-și rămas bun dela prietenii săi, Petru se întoarse în oraș. Cele trei zile, petrecute în mănăstire, între foștii săi tovarăși de școală, întăriră încă și mai mult pe Petru în gândul său de a se lepăda de lume. Când sosi vara anului 1738, el nu se duse acasă, ci rămase în Chiev cu scopul de a vizita locurile sfinte ale Chievului și a găsit ocaziunea potrivită de a-și împlini dorința asta.

În vremea aceea el locuia la Podol, aproape de biserica sfântului Nicolae cel Bun, la o văduvă bătrână, care-l iubea și se îngrijea de el, ca de copilul său. Folosindu-se de timpul liber al vacanței, Velicicovschi cercetă cu multă râvnă toate slujbele bisericesti. Ii plăcea cu deosebire să meargă la biserica sf. Sofie, catedrala metropolitană, și să se roage la racla moaștelor sf. ierarh Macarie. Mergea apoi adesea la mănăstirea Mihailovschi la sf. mare muceniță Varvara. Dar cel mai iubit loc pentru Petru era Lavra Pecersca din Chiev. Acolo el mergea cele mai de multe ori duminica și în sărbători să asculte liturghia. Câteodată venea el și sara și împreună cu pelerinii mânea la peșterile cele mai apropiate, lângă biserică, sau rămânea peste noapte chiar în Lavră, lângă clopotniță, până la clopotul de utrenie.

Stând în biserică și văzând împrejurul său mulțimea monahilor el, după spusa sa proprie, se umilea și se bucura, ca și cum ar fi văzut înaintea sa pe însuși marii cuvioși ai Pecerschi, și proslăvea pe Dumnezeu, că-l învrednicise să fie în asemenea loc sfânt.

După terminarea slujbei în biserica cea mare, el se ducea cu pelerinii prin Peștere și se desfăta de tăcerea și liniștea ce domnea acolo, care deasupra pământului nici nu se putea închipui. Inima lui ardea de dorința de a rămânea pentru totdeauna în acest loc sfânt, dar aducându-și aminte de mama sa, el își da sama, că nu în Chiev îi va fi dat lui să-și îplinească dorința.

Astfel trecu pe nesimțite vara și Petru dori să mai meargă odată la Chitaev. El își amintea fețele palide și istovite ale monahilor de acolo și frumuseța neobișnuită a cântărilor, deoarece în Chitaev nu numai irmoasele și stihirile, ci și Doamne miluește, și dă Doamne, și Amin se cântau cu o în-

cetineală și umilință așa de dulce, încât până și inima cea mai împetrită, i se părea lui că ar trebui să se moaie și să verse lacrimi. Chiar poziția locului, unde era așezat schitul Chitaev, biserica lui modestă de lemn, în forma crucii, rădăcată în cinstea marelui ascet Serghie de Radonej și împodobită cu chipurile marilor cuvioși ai pământului rosienesc, liniștea și tăcerea adâncă a locului, — toate predispuneau și fără voe la rugăciune și la liniștirea sufletului. În sufletul lui Petru încolți nădejdea, că măcar de astădată va izbuti să între aicea și mama se va îndura și-i va învoi să rămână acolo.

Și iacă el pentru adoua oară pășește pragul acestui sfânt locaș. Intrând în curte, el cu cutremur și cu bucurie văzu mai întâiu pe însuși egumenul schitului, stând lângă biserică. Petru se apropie de el și plecându-se înaintea lui pânăla pământ, ceru blagoslovenie să rămână pe totdeauna în schit. Egumenul îl duse în chilia sa.

Aicea Petru încă odată se plecă înaintea lui și se opri cu smerenie lângă ușă. Egumenul îi zise să șadă mai aproape de el. Petru, cum singur spune, să sperie de această poftire și, plecându-se încă odată, rămase la locul lui. Egumenul adoua oară și atreia oară zise lui Petru să șadă, dar acesta numai se plecă și nu se mișcă din loc. Atunci egumenul îi zise: „Tu te rogi să te primesc în mănăstirea noastră. Dar eu văd că în tine nu-i nici măcar urmă de smerenie călugărească, de ascultare și tăierea voinței tale. Eu de trei ori ți-am zis să șezi ici lângă mine și tu nu ai ascultat, dar trebuia ca la primul meu cuvânt să împlinești porunca mea. Cum dar tu, neavând ascultare, îndrăznești să mă rogi, ca să te primesc în mănăstire? Cine n'are ascultare, acela nu-i vrednic de chipul călugăresc. Observând că cuvintele sale mișcă puternic pe

Velicicovschi, egumenul vorbi mai blând: „Dragul meu fiu, află că eu te-am pus la încercare, ca să nu uiți pânăla sfârșitul zilelor tale, că începutul și rădăcina și temelia adevăratei călugării este ascultarea și tăerea voinței tale. Toți cei ce voesc să părăsească lumea și toate cele din lume, trebuie să părăsească și voința sa și împotrivirea, și în toate să se supună pentru Dumnezeu egumenului său. Nu te turbura dară de cercarea, la care te-am supus eu și nu te împruțina cu duhul, deoarece tu nu din îndărătnicie ai făcut aceasta. Deaceea Dumnezeu să te ierte, fiule, și te iert și eu păcătosul“. După aceea egumenul începu să întrebe pe Petru deunde-i de loc, al cui fiu este și nu-l împedică oare neamurile de a intra în mănăstire? După ce Petru spuse cu sinceritate toate împrejurările în care se află el, egumenul îi zise: „Fiul meu, deși tu cei să te primesc în mănăstirea noastră, eu după celece mi-ai spus, nu pot să fac aceasta, ca să nu se ivească din aceasta neplăceri și pentru noi și pentru tine, deoarece mama ta, aflând de locul unde te aflii, ușor poate să te ia de aicea cu ajutorul stăpânirei. Nu te întrista, ci pune-ți toată nădejdea ta în Dumnezeu. Crede-mă, că atotputernicul Dumnezeu nu te va lăsa, ci-ți va ajuta să-ți împlinești dorința ta“. Cu aceste cuvinte egumenul blagoslovi pe Petru și-l concediă din mănăstire.

Între acestea sosi Septembrie și se reîncepură cursurile academice. Petru era acum în clasa de Retorică, dar de trebile sale școlare nu se mai ocupa deloc. În vremea aceasta, după închierea păcii cu Turcii, veni la Chiev Antonie, Mitropolitul Moldovei, și fu cu dragoste primit de arhiepiscopul Rafail. Fiind în mănăstirea Bratschi, Mitropolitul Antonie, văzu pe ieromonahul Pahomie, cunoscut lui, și cu învoirea Arhiepiscopului Rafail, îl luă la locuința sa. Vizitând adesa pe povățuitorul său

duhovnicesc, Petru avu de multe ori prilejul să sărute mâna mitropolitului Moldovei. Lui îi plăcea tare mult cum slujea Antonie sfânta Liturghie în limba moldovenească și încă depe acum se iscă într'insul dragostea de limba moldovenească, cum spunea el singur, și de poporul moldovan. După aceasta, pela sfârșitul lui Ianuarie, un elev, conjuđețan a lui Petru, observând că acesta încetase cu totul de a mai învăța, se duse la Prefect, care pe atuncea era Silvestru Culeabca, și raportă acestuia, că Velicicovschi nu mai învață deloc și că deci mama lui degeaba mai cheltuește cu dânsul. Prefectul trimise îndată doi elevi după Velicicovschi și când aceia îl aduseră, Prefectul îl întrebă cu asprime, pentruce nu învață. Petru, deși totdeauna era timid și sfios, de astădată cu o îndrăsneală neînțeleasă nici pentru el, răspunse: „Mai întâiu, pentrucă având hotărârea nestrămutată să mă fac monah și dându-mi sama că ceasul morții mi-i necunoscut, voesc cât s'ar putea mai curând să mă călugăresc.

A doua pricină e, că eu nu văd nici un folos pentru sufletul meu dela învățăturile externe: aud numai nume de zei păgânești și de înțelepți păgâni: Cicerone, Aristotel, Platon... Învățând înțelepciune dela aceștia, cu vremea oamenii au orbit și s'au abătut dela calea cea dreaptă. De rostit rostesc cuvinte frumoase, dar înlăuntru sunt pline de întunerec, și toată înțelepciunea lor e numai pe limbă. Nevăzind niciun folos dela o asemenea învățătură și temându-mă, ca nu cumva și eu însumi să mă stric din pricina ei, deaceea am părăsit-o.

Însfârșit, pricina a treia e următoarea: examinând roadele acestei învățături la persoanele duhovnicești din cinul monahal, eu văd, că ele, asemenea cinovnicilor mireni, trăesc în mare cinste și slavă, poartă haine scumpe, umblă în echipaje minu-

nate, trase de mai multe perechi de cai aleși. Astea nu le grăesc spre a-i osândi. Nu, ferească Dumnezeu! Dar mă tem, ca nu cumva și eu, învățând înțelepciunea lumească și făcându-mă monah, să cad în neputințe încă și mai rele. Iacă pentru niște pricini ca acestea am și părăsit eu învățătura exteroară.

Ascultând cu atențiune cuvintele tânărului retor, Silvestru îi răspunse prin o cuvântare lungă, în care-i arată ignoranța lui. El îi dovedi, că și învățătura externă aduce mari foloase și dacă el nu-și dă sama de aceasta, apoi nu-i nimic de mirare, deoarece dânsul abea numai a atins această învățătură, că cei mai mari Părinți ai Bisericei, ca sf. Vasilie cel Mare, sf. Grigorie Teologul și sf. Ioan Gurădeaur studiară cu sirguintă pe înțelepții și poeții păgâni; că această înțelepciune externă nu poate să-l împedecă a deveni monah adevărat, cum ea n'a împedecat pe aceiași mari părinți de a deveni luminătorii ortodoxiei și adevărați slujitori ai lui Hristos. Observând cu toate acestea, că cuvintele lui n'au produs asupra lui Velicicovschi impresiunea trebuitoare, Silvestru se mâniă și-l amenință cu pedepse corporale pentru neascultarea sa.

Veni vacanța. Petru plecă acasă în Poltava, la mama sa, unde nu fusese de doi ani. Aceasta fu cea din urmă vară, pe care el o petrecu în orașul său de naștere. El se hotărâse nestrămutat să nu se mai întoarcă la Academie și să înceapă viața de pelerin. Ii era tare greu să se despartă de rudenii și de locurile cunoscute și dragi. Dar mai greu decât orce îi era despărțirea de mama sa. El cunoștea gândurile și planurile ei și înțelegea ce lovitură grea va fi pentru ea plecarea lui din lume. El ar fi voit să o pregătească cumva pentru o asemenea eventualitate. Dar abea Petru îi vorbi cu toată precauțiunea despre gândul lui, și îndată o

mare întristare și durere cuprinse sufletul ei. Cu lacrimi amară începu ea să-l convingă să nu o părăsească. El se încercă să o liniștească și să o mângâie, rugându-o să nu se întristeze, ci să se bucure că Domnul i-a însuflat lui asemenea gând. Dar văzind, că cuvintele lui nu ating ținta și că mama sa se întristează tot mai mult, Petru spuse aceasta părintelui său sufletesc, care-l sfătui să nu stăruiească în hotărârea sa.

Atunci Petru vorbi cu mama sa despre altă ceva. El îi spuse, că el are deocamdată nevoie să-și termine școala și abea atunci își va alege calea sa viitoare. La aceste cuvinte mama se înveseli și începu să nădăjduiească, că fiul său își va schimba intențiunea sa. Petru avea în Poltava un prieten, Dimitrie. Ei amândoi nutreau aceleași gânduri și se hotărâră împreună să plece nu numai din scumpa lor Poltava, ci și din hotarele patriei lor. Când vacanța se apropia de sfârșit, Petru și Dimitrie se înțeleseră să plece împreună la Chiev oarecum pentru școală, iar în realitate cu scopul ca de acolo să plece peste graniță. În acest timp însă Petru se îmbolnăvi și nu putu să plece împreună cu Dimitrie. Prietenul său plecă la Chiev și se obligă să pregătească acolo toate pentru fugă. Când Petru se făcu sănătos, mama îl pregăti de drum și plecă împreună cu dânsul să-l petreacă până la Reșetilovca, un târgușor la depărtare de 26 Kilometri de Poltava. În Reșetilovca mama și fiul rămaseră să mână. Adoua zi mama îl mai petrecu puțin și oprindu-se, ca și cum ar fi presimțit, că fiul pleacă de la ea pentru totdeauna și că ea nu-l va mai vedea niciodată în viața aceasta, plânse tare și încă odată îl rugă să nu o părăsască, să învețe cu sirguintă și în fiecare vară să vie la Poltava, ca să se poată vedea. Petru știind, că se desparte pentru totdeauna de mama sa, deasemenea plânse și că-

zind la picioarele ei, ceru ertare și binecuvântarea ei de mamă, sărutându-i cu lacrimi mâna. În sfârșit se despărțiră. Mama se întoarse la Poltava, iar Petru se îndreptă spre Chiev. El încerca două sentimente: pedeoparte o mare întristare după mama părăsită, pedealta, un simț de bucurie pentru eliberarea sa din legăturile lumii.

Înaintând spre Chiev, el, spre marea lui mirare și spaimă, se pomeni deodată față în față cu prietenul său Dimitrie, care se întorcea dela Chiev la Poltava. Cu o vădită turburare Dimitrie se salută cu prietenul său. Luând pe Dimitrie la o parte, Petru îl întreabă: ce l-a făcut să se întoarcă la Poltava? Dimitrie spuse că sosind la Chiev și stând acolo câteva zile, nu știa ce să mai facă și se hotărâ să se întoarcă acasă la prietenul său. La aceasta Petru îi răspunse: „Tu trebuia să aștepti sosirea mea la Chiev, fiindcă tu n'ai făcut aceasta și fiindcă Dumnezeu ne-a ajutat să ne întâlnim, i-ați repede lucrurile tale și haidem împreună înapoi la Chiev, ca să punem împreună la cale treaba noastră“. La aceasta Dimitrie obiectă: „Întru cât ne aflăm nu departe de orașul nostru, îngăduemi să mă duc până acolo să-mi iau rămas bun dela mama și să capăt ultima ei blagoslovenie. După aceea voi veni numaidecât la Chiev, poate că te voi ajunge chiar pe drum“. Auzind acest răspuns, Petru se cutremură și zise în cugetul său: „cât de puternică e în oameni legătura cu părinții și cu lumea!“ Apoi începe să roage călduros pe prietenul său să nu-l părăsască și să nu se ducă la Poltava.

Dar văzind, că Dimitrie stăruie cu încăpăținare în intențiunea sa, Petru zise cu amărăciune: „Văd eu, amicul meu, că în sufletul tău s'a stins râvna pentru Dumnezeu și tu ai iubit pe mama ta, lumea, mai mult decât pe Hristos! Pe tine te leagă această

lume așa, încât mai târziu, chiar de te-ai căi și ai voi să fugi de ea, nu vei mai putea să faci asta; îți vei lua femeie, vei fi prins de grija de ea și de copiii și-ți vei termina viața în lume". La acestea Dimitrie răspunse: „Cine mă va putea reține pe mine în lume, dacă eu vreau să fiu monah? Eu mai degrabă aș suferi moartea, decât să mă supun acelora, cari ar voi să mă împedecă a-mi împlini dorința mea.

Dar eu nici nu am oameni de aceștia, cum și tu singur știi. Așa dară crede-mă, că eu numai am să-mi iau binecuvântare dela mama și imediat mă voi întoarce la tine". Atunci Petru zise din nou: „Fie și așa, că nimenea nu te va reține în lume, dar eu tot îți spun, că fără nici o silă, iubirea tainică cătră lume, de care nu-ți dai încă sama, te va reține în ea pentru totdeauna. Și crede-mă, că niciodată nu mă vei mai vedea în lumea aceasta. Deaceia eu nu te voi mai aștepta, ci voi pleca singur în drumul meu, încotro mă va îndrepta Domnul Hristos, mântuitorul meu". Prietenii se sărutară și se despărțiră. Petru își urmă drumul său spre Chiev, trist că lumea zavisnică i-a răpit pe prietenul său drag.

După ce sosi în Chiev, Petru dădu drumul căruțașului său, scriind mamei sale, că cu ajutorul lui Dumnezeu și cu sfințele ei rugăciuni a sosit cu bine la Chiev. După aceea el începu să se gândească, ce să facă și încotro să-și îndrepteze mai departe pașii săi. În viața lui Petru se ivi cea dintâi răspântie hotărâtoare: se terminase copilăria fără grijă, viața liniștită sub aripa mamei și a școlii. Deacum el trebuie să pășască pe calea vieții de sine. Cedând inspirațiunilor lăuntrice ale inimii, el rupse toate legăturile cele tari ale lumii și stătea

singuratec în mijlocul pustiului celui nemărginit al lumii, înaintea feții nevăzutului Dumnezeu, punându-și într'însul nădejdea sa și sufletul său se lipi numai de El singur. În vremea aceasta el avea optsprezece ani fără trei luni.

PARTEA II.

**ANII DE PEREGRINAJ IN CĂUTAREA UNEI
CĂLĂUZE DUHOVNICEȘTI, 1739—1746.**

„Trecutu-ne-ai prin foc și prin apă, și ne-ai scos pre noi la odihnă“. (Ps. 65, 12).

CAPITOLUL 1.

Inceputul peregrinației. — Sosirea la Cernigov. — Viețuirea în mănăstirea Liubecichii. — Cea întâiu ispită. — Fuga în Ucraina din dreapta Dniprului.

Părăsind casa părintească, Academia, patria liniștită și viața fără grijă, hărăzindu-se pe sine sărăciei și peregrinației, tânărul Petru își dădea bine seama, ce face. El vedea puterea grozavă „a lumii“ și se temea, ca nu cumva această lume să nu-i vâneze și să-i încurce sufletul cu obiceiurile și cerințele sale, să nu stângă într'însul focul sfânt al iubirei de Dumnezeu. Rupând hotărât și pentru totdeauna legăturile „lumii“ și debarasindu-se de orice fel de pretențiuni din partea ei asupra libertății sale lăuntrice, Petru urmă exemplu sfântului Alexei, omul lui Dumnezeu, cu încredere că Domnul nu-l va părăsi în calea aceasta, cum n'a părăsit nici pe sfântul Alexei, și că în sufletul său se va aprinde însutit acel foc sfânt al iubirei de Dumnezeu, pe cari el o pusese ținta vieții sale. Să urmărim dară pe tânărul nostru peregrin și să vedem,

ce va întâlni el în calea sa de peregrinaj și în ce măsură se vor împlini cugetele și dorințele scumpe sufletului său.

Când Petru se gândea, încotro să-și îndrepte pașii, îi veni în cap gândul să viziteze Cernigovu, unde trăea atuncea primul său povățuitor duhovnicesc — Ieromonahul Pahomie. Dela dânsul nădăjduia el să primească sfaturi și binecuvântare pentru îndrumarea sa mai departe.

Petru își găsi un tovarăș de drum, pe unul din elevii Academiei, care se pregătea să meargă prin Cernigov la tatăl său. Ei găsiră un bătrân barcagiu, care se învoi ca, în schimbul unei plăți oarecare, să-i ducă pe apă până la Cernigov. Cumpărându-și toate cele de trebuință pentru drum, ei plecară la drum.

Călătorind puțin pe Dnipru, barca intră pe râul Desna și înaintară în sus pe cursul apei, ajunseră cu mare greu după zece zile la micul târgușor Ostra. Călătoria lor fu întovărășită de mari lipsuri. Era acum în Octombrie și vremea era umedă. Petru neavând haine mai grosuțe, tremura de frig, mai ales când ploua cu lapoviță, și vântul îi pătrundea corpul. Cu sosirea nopții, călătorii își trăgeau barca la mal, făceau foc mare și se încălzeau pe cât puteau. Dar și aicea lui Petru nu-i era tocmai bine. Neavând îmbrăcăminte de ajuns, el încălzindu-se pe o parte, pe cealaltă îngheța și învârtindu-se toată noaptea de pe o parte pe alta, nu putea să doarmă. Mare pedică era pentru dânșii și faptul, că tot timpul au fost nevoiți să călătorească contra cursului apei și necontenit se luptau cu valurile. Tovarășii lui Petru erau mai voinici ca dânsul. Petru însă mai bicisnic dela natură și nedeprins cu munca fizică din copilărie, era acum nevoit să muncească peste puterile sale, din care pricină îl durea tot trupul, dar mai cu samă mâinile și picioarele. Ca culme a necazului, barca lor era

atât de mică, încât abea ținea pe cei trei oameni și-și avea marginea deasupra apei numai cu trei-patru degete. Când pe râu se stârneau valuri, apa umplea barca și trebuia să fie neconținut aruncată afară, ca să nu se cufunde barca. Odată ei dădură în mijlocul râului peste un loc puțin adânc și barca era cât pe ce să se răstoarne. Ei săriră pe grind și stând până la genunchi în apă, sprijineau barca și scoteau apa din ea. Din pricina repezunii cursului, nisipul le aluneca de sub picioare și apa-i târa cu ei în jos. Petru de spaimă era aproape să-și piardă simțurile. Dar cu mare greu și cu multe eforturi izbutind să țină barca și să scoată apa din ea, ei își continuară din nou drumul. Când se apropiară de Ostra, văzură pe mal un om, care se uita cum barca lor aproape se cufunda în apă. Iar când ei se alăturară de mal și eșiră din barcă, acel om zise cu reproș barcagiului: „Cum nu te-ai temut de Dumnezeu, să aduci în această luntrișoară pe acești tineri pe așa râu salbatic! Tu ești acum bătrân și nu ți-i teamă că-i muri, dar ți-ai fi luat un mare păcat pe suflet, de perdeai pe tinerii aceștia. Pentru aceasta tu nu numai n'ai merita nici o plată, dar ți s'ar cuveni și o bătae bună“. Spunând aceste vorbe, bunul om pofti pe tineri acasă la dânsul și-i îngriji câteva zile. După sfatul lui ei se despărțiră de barcagiul lor, cu care prilej tovarășul lui Petru îi plăti numai jumătate din învoială, iar Petru, ca să nu amărăscă pe moșneag, îi plăti pentru tot drumul până la Cernigov. După aceasta grijuliva lor gazdă găsi pentru dânsii alt barcagiu, plătindu-i pentru ei transportul până la Cernigov. Mulțămind bunului lor ocrotitor, tinerii călători plecară mai departe.

De data asta nu se mai cerea din partea lor nici un ajutor, li se oferea hrană și liniște deplină. După câteva zile se iviră munții Boldâni, acoperiți de păduri dese, unde trăise cândva Preacuviosul

Antonie de Pecersca, și se zăriră strălucind crucile bisericilor și monastirilor din Cernigov. Călătorii cu bucurie mulțămiră lui Dumnezeu pentru ajungerea cu bine la Cernigov. Luându-și rămas bun dela tovarășii săi, Petru se îndreaptă spre reședința episcopală, unde și găsi pe părintele său duhovnicesc — ieromonahul Pahomie, care se bucură sincer la vederea lui. Trăind la Pahomie câteva zile, Petru îi istorisi despre planurile sale și ceru sfat dela el, pe unde și cum ar putea el să treacă granița și să înceapă peregrinațiile sale. Pahomie îi zise: „Tu ar fi mai bine să te duci la mănăstirea, care se află aproape de Liubeci, patria preacuviosului Antonie de Pecersca. Acolo vei găsi pe ieromonahul Ioachim, care te va și învăța ce să faci.

Mănăstirea Liubeci e situată peste Dnipro, la hotarul Poloniei și-ți va fi îndămână să treci deacolo peste hotar. Rămâi la mine pânăla ziua iarmarocului și atunci ușor vei găsi un om, care te va duce pânăla Liubeci“.

Petru așa și făcu. Dar negăsind nici un om, care să plece la Liubeci, el năimi un sătean, dintr'un sat depela mijlocul drumului dintre Cernigov și Liubeci, care se învoi să-l ia cu dânsul. Măind noaptea în satul acestui sătean, Petru rugă pe că-răușul său să-l ducă și mai departe, dar acesta nu voi. Atunci Petru făcându-și cruce, plecă singur cu multă frică, pentrucă drumul trecea printr'o pădure deasă și el, călătorind pentru prima oară în viață, se temea strașnic de fiarele sălbatece. Cu toate acestea călătoria se termină cu bine, căci Petru trecând pădurea, văzu în depărtare mănăstirea Liubeci, situată la o depărtare nu mai mare de trei kilometri de oraș, și se bucură tare mult. Când Petru se apropia bine de mănăstire, văzu că între oraș și Dnipro era o barieră și aproape de ea stătea o santinelă, iar mănăstirea se afla dincolo de barieră.

Petru nu avea nici un fel de îndreptări scrise și se temea că santinela îl va împedeca. Rugându-se în inima sa lui Dumnezeu, Petru se apropia de barieră. În vremea asta din oraș se ivi un monah, care înainta spre mănăstire, pe ceialaltă parte a barierei. Oprindu-se aproape de santinelă, monahul stătu și privi spre Petru, care se apropia din ceialaltă parte, și când santinela strigă la el, monahul nelăsându-i timp să răspundă, zise: „Ce mai întrebați cine-i? Nu vedeți, că acesta-i un frate dela noi, care se întoarce la mănăstire?” Santinela dădu numaidecât drumul lui Petru, iar acesta apropiindu-se de monah ceru dela el binecuvântare, deoarece cunoscuse că acela era ieromonah.

Ieromonahul, pe care-l chema Arcadie, conduse pe Petru în mănăstire și până la sosirea egumenului, care lipsea deacasă, îl găzdui în chilia sa. Văzind că părintele Arcadie e om duhovnicesc, Petru se bucură tare mult de întâlnirea sa cu dânsul și dori să rămână la dânsul.

Când însă se întoarse egumenul, părintele Arcadie, arătându-i-l lui Petru pe fereastra chiliei sale, zise: „Iacă și egumeaul nostru stă colo afară din mănăstire. Privește, frate, așa umblă egumenii și la voi, la Chiev?” Privind pe fereastră, Petru văzu un bătrân respectabil cu părul cărunț, îmbrăcat cu o rasă groasă de lână și se miră tare mult de simplitatea și smerenia lui.

Pentru prima dată în viața sa îi fu dat lui să vadă un egumen așa simplu îmbrăcat. Părintele Arcadie scoase pe Petru în curte și-l duse la egumen. Blagoslovind pe Petru, egumenul îl întrebă după obicei: „De unde ești frate, cum te cheamă și pentru ce ai venit la mănăstirea noastră?” Petru răspunse: „Eu am venit aicea din părțile Chievului, la ascultare, și mă cheamă Petru”. Auzind acest răspuns, egumenul se bucură și-i zise: „Slavă lui

Dumnezeu, că te-a trimis la noi! Nu demult am avut un frate tot Petru, care era aicea chelar; dar de vr'o două zile el a plecat din mănăstire. Tu porți numele lui. Îți încredințez și ascultarea lui. Să fii dar chelarul nostru!"

Auzind aceste cuvinte ale egumenului, părintele Arcadie zise cu mirare: „Cinstite părinte, acest frate abea a venit în mănăstire și nu cunoaște deloc rânduețele mănăstirești. Lăsați-l acum la început să stea la mine și să deprindă măcar câtuși decât viața noastră și apoi îl veți rândui la ascultarea ce vei găsi cu cale“.

Dar egumenul răspunse: Bucuros aș împlini eu sfatul tău, dacă aș avea la îndemână un om destoinic de a fi chelar. Însă și tu singur știi, că n'avem oameni și eu și fără să vreau trebuie să-l rânduiesc la această ascultare, fără să mai amân“. Zicând acestea, egumenul duse îndată pe Petru în chelărie și-i arătă tot ce era acolo, îi puse în vedere datoriile și-i dete cheile în primire. Îndatoririle lui Petru constau: să dea bucătarilor, în anumită cantitate, proviziile necesare pentru masa de obște, ca: făină, untdelemn, pasat, pește și celelalte. Petru făcu metană egumenului pânăla pământ și luă binecuvântare. Așa se începu viața lui Petru în mănăstire.

Lui Petru i se dădu locuință nu departe de chilia egumenului. Acea locuință se compunea din două camere: în una mai mică locuia tocmai acel ieromonah Ioachim, la care trimisese pe Petru părintele Pahomie, iar în cea mai mare se așeză Petru cu un monah bătrân și cu un frate.

Petru începu să-și îndeplinească cu hărnicie ascultarea rânduită, deși aceasta nu era ușor pentru dânsul, deoarece trebuia de câteva ori pe zi să ia și să pună înapoi niște petroae grele, cu care se acopereau căzile și puținile cu provizii, ceeace

îl obosea foarte tare. El nu îndrăznea să spună nimăruî despre aceasta și-și îndeplinea cu răbdare îndatoririle, rugând pe Dumnezeu să-l întărească. La început Petru rămase cu hainele sale mirenești, dar curând i se dădu o scurteică de postav negru gros și el nu mai putea de bucurie. Trecând apoi puțină vreme, muri monahul cel bătrân, care trăia în aceeași chilie cu Petru, și egumenul dădu lui Petru antereul răposatului, care antereu era de postav gri, grosier, zicând: „Dacă-ți place această haină, ia-o și o poartă“. Petru cu recunoștință primi cea dintâi haină călugărească, și mergând în chilia sa, mai întâi o sărută de câteva ori ca pe un lucru sfânt și o purtă până se rupse cu totul. Ascultarea lui Petru se începea din timpul utreniei și se termina seara târziu.

După aceasta Petru trebuia să citească pravila de chilie ieromonahului Ioachim. Viețuind așa de aproape de acel bătrân, el avea toată puțința să-l întrebe de chestiunea, care-l preocupa așa de mult, dar timiditatea și sfiala sa firească îl împedecară să vorbească cu dânsul. Intre acestea egumenul rândui pe părintele Ioachim să trăiască într'un schit al mănăstirei, la depărtare de cinci kilometri de aceasta, și Petru pierdu puțința să ceară sfatul bătrânului. Chilia părintelui Ioachim egumenul o dete lui Petru. Ingrijindu-se de viața trupească a lui Petru, egumenul nu lăsă fără călăuză nici viața lui sufletească. El îi dete cartea sf. Ioan Scărarul și-i zise: „Ia frate, cartea asta, citește-o cu luare aminte și culege învățături pentru sfânta ascultare și pentru toată fapta cea bună deoarece această carte e foarte folositoare pentru suflet“. Petru luă cartea cu mare bucurie și îndată începu să o citească. Cartea asta plăcu așa de mult lui Petru, încât el se hotări, ca în timpul de noapte slobod să o scrie pentru sine. Neavând lumânare, Petru își făcu niște așchii de

brad lungi ca de un stânjen, le fixă într'o crăpătură a peretelui, le aprindea și la lumina lor scria cartea, încercând însă mari neajunsuri, deoarece fumul umplea repede camera, din care pricină îl ustura ochii și nu putea să respire. Atunci el deschidea fereastra pentru un timp, da drumul fumului și din nou se apuca de lucru. Cu timpul Petru izbuti să capete o lămpușoară și de atunci copierea merse repede, încât la plecarea sa din mănăstire el izbutise să scrie mai mult de jumătate.

Viața de mănăstire plăcu lui Petru, dar din nefericire pacea lui sufletească nu ținu mult. Cūrând îl ajunsese o mare ispită, care-i turbură sufletul peste măsură. Studiind pe Petru, frații din mănăstire, văzând caracterul lui docil și incapacitatea lui de a refuza vreo cerere, începu să se folosească sau mai bine să abuzeze de el. Astfel ei începură aproape toți, nu numai monahii simpli, ci și ieromonahii și ierodiaconii, să vie la Petru și să-i ceară fiecare ce-i trebuia: făină de grâu, harpacași, pasat, untdelemn, etc. Neavând învoire dela egumen, Petru nu știa ce să facă. Să întrebe pe egumen se temea, ca nu cumva egumenul să oprească și el neputând refuza, să se arate și mai vinovat. În acelaș timp conștiința nu-i permitea să împartă proviziile fără știrea și blagoslovenia egumenului. Văzând cum cei mai respectabili și mai de seamă părinți vin la el, cel din urmă din monastire, și-i cer cele necesare pentru ei, el se rușină chiar să-i privească în față și înăbușindu-și conștiința, nu îndrăsnea să le refuze cererile. Bucătarii la rândul lor, folosindu-se de slăbiciunea lui Petru, îl sfătueau să le dea porții îndoite de provizii, încredințându-l, că ies bucatele mult mai gustoase. Și în adevăr bucatele erau mult mai gustoase, încât toți erau tare mulțumiți, laudau pe Petru și-i mulțămeau pentru că se îngrijește așa de dânsii, ba unii îi spuneau, că

pentru această bunătate a lui, Domnul trimite mănăstirei belșug de toate. Petru se prefăcea că se bucură împreună cu ei; dar în fundul sufletului său nu avea liniște și conștiința îl muștra neconținut. Egumenul cotinuă a se raporta către Petru cu aceeaș bunăvoință. El avea obiceiul să invite la el la masă pe câte cineva din părinții mănăstirei. Nu arare ori poștea și pe Petru. Intrând în chilia egumenu-lui și văzându-l șezând la masă cu cineva din călugării mai bătrâni, Petru se opri smerit la ușă și nu îndrăznea să se apropie de ceice prânzeau. Dar după invitația egumenului, el se așază timid la masă să mănânce cu ei. Bucatele la masa egumenului erau din cele mai simple: un borș sau o mâncare oarecare și cașa de hrișcă. Ca băutura era cfas (must) de coacăze sau de pere, din acela, care se dădea la toți călugării.

Adesea egumenul însărcina pe Petru să citească în trapeză. Și când se întâmpla vreuna din viețile sfinților mai duioasă și Petru o citea în felul, cum deprinse în școală, mulți din frați se umpleau de umilință, plângeau și încetau de a mai mânca. Ba unii chiar se sculau dela masă și înconjurând pe Petru, îl ascultau cu lacrimi. Toate acestea înduioșau tare mult pe Petru. Dar mai mult decât orce se înduioșă el, când vedea, cu câtă iubire, blândețe și smerenie și cu câtă răbdare egumenul, ca un adevărat părinte cârmuea frățimea. De se întâmpla vreunuia din părinți sau frați să greșască cu ceva, egumenul îl ierta numaidecât, dacă vedea măcar un pic de căință; îi povățuia cu cuvinte folositoare și-i dădea canon după puterile lui. Având un povățuitor așa de înțelept și blând, frățimea trăia în pace adâncă și mulțamea lui Dumnezeu.

Dar iată se apropie și sfârșitul acestui traiu pașnic și fericit. După trei luni dela sosirea în mă-

năstire a lui Petru, Preasfințitul Antonie, Mitropolitul Moldovei, care atunci când cărmuea eparhia Cernigovului, numi în mănăstirea Liubeci un nou egumen, pe un oarecare Gherman Zagorovschi, bărbat învățat, care sosind în mănăstire, începu să o cărmuiască nu după pilda blândului Nechifor, care egumenise până acum, ci „cu autoritate“, cum se exprimă biograful starețului Paisie. Aflând obiceiul noului său egumen, frățimea se cutremură, ba unii chiar fugiră din mănăstire încotro văzură cu ochii. Petru, îndeplinindu-și ascultarea sa, tremura în toată vremea, nu cumva să greșească cu ceva și să supere pe noul egumen. Dar de ce se temu, deaceea nu scăpă. Odată, prin postul mare, noul egumen porunci lui Petru să dea bucătarului pentru masa sa un curechi oarecare. Neauzind bine vorbele egumenului și neîndrăznind să-l întrebe, Petru chiemă pe bucătar și-i zise să-și ia el singur pentru egumen curechiu trebuitor. După ce curechiu fu gătit și dat la masă, egumenul privindu-l, porunci să fie chemat Petru. Petru veni. Egumenul sculându-se dela masă, se apropie de dânsul și zise: „Dapoi astfel de curechiu ți-am poruncit eu să dai pentru masa mea?“

Și fără să aștepte răspuns, arse lui Petru două palme peste obraz așa de tare, încât acesta abea se putu ținea pe picioare. Apoi egumenul îl repezi cu putere afară, strigându-i în urmă: „Afară, netrebnicule!“ Tremurând tot de frică, Petru veni în chilia sa și începu să se gândească: „Dacă pentru această mică greșală egumenul a fost așa de aspru cu mine, atunci ce va fi de mă voi face vinovat cu ceva mai de seamă?“ Se întâmplă tot atunci, ca și ucenicul egumenului, care trăea la un loc cu Petru, supără cu ceva pe egumen. Și egumenul se laudă cătră cineva, că el are să se răfuiască cu amândoi cum știe el. Părinții din dragoste cătră

Petru, îi spusese vorbele egumenului. Ucenicul egumenului, care cunoștea bine pe stăpânul său, se hotărî să fugă din mănăstire și îndemnă și pe Petru să fugă cu dânsul. Petru neașteptând pentru sine nici un bine dela noul egumen, se învoi să fugă împreună cu el. Prilej potrivit pentru fugă li se prezintă în săptămâna a șasea din postul mare. Noaptea, când toți dormeau, fugarii, făcându-și cruce, se furișară afară din mănăstire și se pogorâră la Dnipro, pe malul căruia pretutindenea stăteau santinele de strajă pe frontieră. Găsind un loc îndămânos printre santinele, fugarii trecură peste Dnipro, temându-se strașnic să nu fie văzuți și prinși, mai ales că era lună ca ziua. Ghiața pe râu era încă tare și ei, nevăzuți de nimenea, ajunse cu bine pe malul celălalt al Dnistrului. Deoarece până la ziua mai rămăsese nu puțină vreme și să meargă pe un drum necunoscut noaptea, ei nu se hotărâră, de aceea găsind un loc potrivit, se opriră să petreacă acolo restul nopții și să-și mai îmbroșteze puterile pentru călătoria ce le stătea înaintea.

MAREA LAVRĂ PECERSCA A CHIEVULUI.

CAPITOLUL II.

Peregrinarea prin Ucraina din dreapta Dniprului. — Ciornobâl — Rjiștev. — Povestea despre torturarea unui învățător ortodox de către uniști. — Pusnicul Isihie. — Petrecerea în mănăstirea Medvedevschi. — Petru e făcut rasofor. — Strâmtorările din partea uniștilor. — Plecarea la lavra Pecersca.

Indatăce se lumineă, fugarii căutară drumul și îndată ajunseră la un sat. Odihnindu-se și întărindu-și puterile cu ceva mâncare, plecară înainte spre sud. Ei străbătură prin niște păduri mari, mâind în satele de pelângă drum, sau chiar în pădure, sub cerul liber. Peste câteva zile ei ajunseră la râul Pripet, pe malul opus al căruia văzură orașul Ciornobâl, dar ezitau să meargă acolo, deoarece gheața pe râu nu mai prezinta siguranță.

Pe când stăteau ei și se gândeau, se apropiară de râu încă vreo câțiva oameni și plecară fără ezitare pe gheață, să treacă de cea parte. Atunci și călătorii noștri urmară după dânșii, dar tot cu frică mare, pentru că în multe locuri gheața deja se rupsesese. Ajungând la mijlocul râului, văzură înaintea lor o crăpătură mare și lată ca de un cot. Lui Petru îi incremeni inima de frică. Ca și cum ar fi simțit moartea înaintea ochilor săi, el păși peste prăpastie. Calea mai departe nu mai prezinta nici o primejdie. Ajungând pe malul celalalt, ei șezură să se odihnească.

Pe când ședeau ei și priveau la drumul ce făcuseră peste râu, deodată se auzi o detunătură grozavă: gheața se rupsesese și pornise pe tot râu. Lostopane mari, înalte ca niște păreți, se ridicau unele peste altele și porneau la vale pe cursul apei. Uimiți de această priverște neobișnuită, Petru și tovarășul său mulțămira cu lacrimi lui Dumnezeu, care-i scăpase de primejdie și-i povățuise peste râu cu o clipă înainte de spargerea gheței. Orașul Cernobâl nu avea împrejur nici îngrăditură, nici străji și Petru cu însoțitorul său intrară liberi în oraș și îndată-și găsiră adăpost. Era sâmbăta lui Lazăr. Adouazi, dimineața, când ei mergeau prin oraș, cineva îl strigă din urmă pe nume și familie. Petru se speria iarăși rău de tot. Intorcându-se, el văzu pe un cunoscut din Poltava, fiul unui negustor bogat, care se salută cu dânsul bucuros, îl invită împreună cu tovarășul să fie oaspeții lui. În mers el povesti lui Petru, că a venit în acest oraș după însărcinarea comandantului de Poltava — Cociubei — ca să cumpere lemnărie. Apoi istorisi lui Petru despre mama sa, care tot timpul plânge după dânsul, ba și toți locuitorii din Poltava îl regretă împreună cu ea. Spunând acestea, el începu să sfătuiască pe Petru să se întoarcă la mama sa. Petru

se perdu așa de tare, încât nu putu să răspundă nici un cuvânt. În capul lui se învârtea numai un singur cuget: că dacă acest om ar voi, ar putea să prindă pe Petru și să-l ducă acasă. Însă cunoscutul, continuând să vorbească prietenos, îi duse la gazda sa, porunci să se dea masa pentru câteși trei. De frică Petru nu mănăcă apoape nimica. După masă, despărțindu-se de mosafiri, cunoscutul rugă pe Petru să vie pela el cât de des. Cu chipul acesta taina lui Petru ajunsese să fie cunoscută tovarășului său. Aflând de această fugă a lui Petru dela mama sa, tovarășul nu mai contenea a se lăuda cu el pentru această hotărâre de a părăsi lumea. Pe lângă acestea el povesti, că pânăla venirea sa în mănăstirea Liubeci, el a trăit multă vreme în Poltava, la școala depe lângă biserica Adormirii Maicei Domnului, că își aduce bine aminte de mama lui Petru și de rudele lui și chiar de el, dar lui nici prin cap nu i-a trecut să întâlnească pe Petru în mănăstirea Liubeci. Toate aceste laude și convorbiri ale tovarășului îi cădeau tare greu lui Petru. El văzu acum că nu s'a putut ascunde de oameni. Temându-se, că va fi reținut și trimis la Poltava, el se hotărâ, ca în aceeași zi să părăsească Cernobâlul. Fără să piardă vremea, se duse la cea mai apropiată școală bisericească, să afle de nu e pe acolo vreun om, care să plece în Ucraina. Un astfel de om se găsi. El era un monah, care pleca în aceeași zi spre miazăzi. Petru se puse să-l roage, ca să-l ia și pe dânsul și pe tovarășul său. Monahul conveni, dar cu neplăcere, și spuse să vie cât mai repede. Petru alergă la gazda sa, dar tovarășul său nu era acolo. Așteptându-l puțin și văzând că nu mai vine și că vremea trece, Petru se întoarse repede la școală singur și găsi pe monah eșit deja în uliță. În curs de mai multe zile ei străbătură păduri nesfârșite, apropiindu-se de Ucraina. În vremea aceasta Ucraina din

dreapta Dniproului se afla în stare foarte tristă. Ea avu mult de suferit din pricina fanatismului religios al iezuiților și uniaților. „E greu de închipuit, — scrie în istoria sa bisericească Filaret, arhiepiscopul Cernigovului, — toate cruzimele, câte s'au pricinuit în vremea aceea ortodocșilor. Preoții ortodocși erau legați la stâlp, bătuți cu nuele, puși în temniță, torturați cu foamea, li se tăeau degetele și li se rupeau mânilor și picioarele. Care mai rămânea și după acestea viu și nu voea să treacă la uniație, acela era alungat din casă. Asupra mănăstirilor se făceau incursiuni ziua mare, le prădau și le dădeau foc: monahii erau torturați și adesea uciși. Locuitorii satelor și târgurilor deasemenea erau supuși la torturi crude, ca să se facă uniați. Poporul drept credincios era mânat din urmă ca oile la bisericile catolice sau uniate. Chiar în timpul citirii Evangheliei, intra în bisericile ortodoxe vechilul, bătea poporul cu nuele și-i da afară ca pe niște vite din ocol. Multora li se dărâmau casele și erau bătuți până la moarte. La Chiev, centrul religios al țării, zilnic se primeau jalbe dela creștinii ortodocși din țara de la apus, întorși cu sila la uniație.

Acolo veneau la sprijinul mitropolitului și preoții izgoniți de prin parohii de uniați și lipsiți de case și de averi, adesea crud jicniți, sau chiar și mutilați. Veneau de asemenea și numeroase cete de închinători la sfintele moaște ale Chievului, cu toată interdicția autorităților și cordoanelor militare poloneze. Întru apărarea credinței și naționalității s'au ivit haiducii. La începutul veacului XVIII mișcarea haiducească în Ucraina din dreapta Dniproului era deja în plin mers, sporind din ce în ce mai mult cătră jumătatea aceluia veac. Pentru prinderea și stârpirea haiducilor guvernul Polonez trimitea armată. Aceste unități militare erau o grea povară pentru popor și sporiră încă și mai mult tulburările.

Una din cele mai mari mișcări haiducești a fost în anul 1734, adecă abea cu cinci sau șase ani înainte de pelerinajele lui Velicovschi. Iată în ce țară și în ce împrejurări turburi trebuia să-și facă călătoria sa tânărul căutător al adevăratului monahism. Peste câteva zile de călătorie Petru fu ajuns de o nenorocire: din pricina mersului îndelungat, cu care nu era obișnuit, el se îmbolnăvi de piciorul stâng, care i se umflă din talpă până la genunchiu, așa încât numai cu mare greu se putea mișca și trebuia să se oprească mereu spre a se odihni. Tovarășul său de drum să mânia și nu odată voi să-l părăsească și numai rugămintea cu lacrimi a lui Petru îl împedică dela acestea. Așa se chinură ei multe zile, până se mai înzdrăveni piciorul bolnav. Însfârșit ei ajunseră într'un „schitișor“, situat pe Dnipro, mai jos de Chiev, care se numea Rjiștev.

Aicea Petru se îmbolnăvi din nou și foarte greu. Cum mânca ceva, îndată începea să verse. Peste o lună el ajunse așa de slab și de lipsit de putere, încât abea putea să meargă. Atunci el începu să se roage cu căldură lui Dumnezeu, ca să nu moară în acel loc. În timpul acesta trei monahi călători, cari trăiseră o vreme în acel schit, se hotărâră să meargă în Moldova. Petru se puse să-i roage, ca să-l ia și pe el cu dânșii. Văzindu-l slab, monahii nu voiau să-l ia, dar în cele din urmă cedară stăruințelor lui necontenite. Petru cu mare greu ieși din schit, dar îndată ce ieși la drum, la loc deschis, unde era aer proaspăt, deodată el se simți mai sănătos. În aceeași zi îi prinse în câmp o furtună strașnică. Tovarășii lui Petru fugiră înainte, ca să se adăpostească undeva. Petru, fiind slab, nu izbuti să se ție de ei și fu apucat de o ploaie torențială cu fulgere și tunete. Totodată căzu și grindină mare cât nucile, care acoperi tot câmpul cu un strat gros ca de un sfert de cot. Udat până la piele,

Petru, abea noaptea târziu ajunsese la acel sat, unde se adăpostiseră tovarășii lui. Mâind într'o casă, Petru adouazi își căută tovarășii, care se opriseră la școală. Văzind pe Petru, sănătos și nevătămat, ei se bucurară tare mult. După aceea ei începură să întrebe pe învățător, pe ce drum ar trebui să apuce, ca să meargă în Moldova? Auzind asemenea întrebare, învățătorul zise: „Nu vă sfătuesc cuvioși părinți, să vă duceți într'acolo. Acum la noi pe toate drumurile umblă soldați, ca să prindă pe hai-duce și de le veți cădea în mână, ei vă pot obijdui grozav, din ură către credința noastră ortodoxă. În satul nostru acum nu de mult a fost asemenea caz. Învățătorul, care a fost înaintea mea, temându-se că va fi pârât de prigonitorii ortodoxiei, când zicea crezul în biserică, rostea articolul opt așa: și întru Duhul sfânt, Domnul de viață făcătorul, carele din tatăl cu adevărat se purcede, și prin această rostire legă un timp pe uniți la ochi. Totuși cu vremea fu denunțat de niște moșieri, că el nu citește simbolul credinței după datina lor.

Auzind de aceasta proprietarul moșiei se umplu de mânie și luând cu sine soldați, intră în biserică cu puțin înainte de rostirea crezului. Când însă acel fericit diac ieși în mijlocul bisericeii și începu să zică crezul, proprietarul veni chiar lângă el și asculă cu luare aminte fiecare cuvânt al lui. Învățătorul pricepu în ce scop se apropiase de dânsul proprietarul și începu să rostească încă și mai lămurit și mai solemn; iar când ajunsese la articolul opt, se umplu de Duh Sfânt și încă și mai limpede zise: și întru Duhul Sfânt, Domnul de viață făcătorul, carele dela Tatăl se purcede, lepădând astfel cuvântul cu adevărat, pe care mai înainte îl adăuga de frică. Proprietarul răcnind atunci ca o fiară sălbatecă, chiar acolo în biserică se aruncă asupra aceluia diac, îl apucă de păr, îl trânti la pământ și

incepu să-l calce cu picioarele. Apoi porunci să fie târât afară din biserică și să-l bată fără cruțare cu togele. În vremea asta cineva izbuti să dea fuga la mama învățătorului și-i dădu de veste despre cele întâmplate. Alergând la fiul său și toată în lacrimi, nu contenea rugându-l să nu cadă cu duhul, ci să-și dea și viața pentru credința ortodoxă. „Nu te teme, — zicea ea, — de aceste chinuri trecătoare, ci suferă pentru legea noastră, ca să te învrednicești a primi dela Hristos cununa muceniei întru împărăția cerurilor“. Ca răspuns la aceste cuvinte pătimitorul zise: „Nu te îndoi de mine, scumpă mamă! Eu nu numai aceste rane, ci și înmii mai grele sunt gata să sufăr pentru sfânta credință, căci numai în ea se cuprinde adevărata nădejde de mântuire“. Auzind aceste cuvinte, mama se bucură cu duhul și mulțami lui Hristos Dumnezeu, că se învrednicise să fie mama unui pătimitor pentru Hristos. Muncitorii văzând și auzind toate cele se petrecuseră, se înfuriară încă și mai tare și porunciră să bată încă și mai tare pe pătimitor. Sub aceste lovituri pătimitorul lui Hristos își dădu în sfârșit duhul său în mâinile lui Dumnezeu.

Ascultând această povestire, călătorii noștri se îngroziră și nu se hotărâră să plece în Moldova, ci după sfatul învățătorului, plecară pe Dnipru în jos, spre mănăstirile ce se aflau în acea parte. Pe cale, într'un sat ei întâlneură un ieromonah, dela care aflară, că nu departe de acolo, în ostrovul singuratec, al unui râu, se nevoește în Domnul cuviosul pusnic Isihie. Mișcat de istorisirea călătorului, Petru rămase de tovarășii săi și se hotărî nu numai să se abată pela acel pusnic, ci să și rămână cu dânsul, de va fi cu putință. Aceasta era tocmai ceea ce căuta sufletul său. El rugă pe ieromonah să-l conducă până acolo și acela se învoi cu plăcere. Pusnicul îi întimpină cu dragoste. Lăsând aicea pe Petru, ieromonahul

plecă, iar Petru se bucură tare mult, că găsisese în-sfârșit omul, care-i trebuia. Acesta înadevăr era cu adevărat robul lui Dumnezeu, care împlinea cu sârguință toate poruncile și avea mare dragoste către sf. Scriptură. El neconținut și cu multă râvnă se ostenea la scrisul cărților sf. Părinți. Următoarea întâmplare ne arată până la ce grad era el devotat acestui lucru.

Auzind odată de o carte rară și folositoare, care se afla într'o mănăstire depărtată din eparhia Cernigovului, el nu pregetă să plece acolo pe jos și cerând la egumen și la frați acea carte, se întoarse cu ea la chilia sa, o prescrise cu îngrijire și apoi o duse înapoi, mulțămind pentru mila ce i se arătase. Astfel era iubirea lui de cărți. Observând înalta dispoziție duhovnicească a acestui pusnic, Petru dorea cu mare ardoare să rămână la dânsul. Totuși spre marea lui amărăciune, bătrânul nu voi nici cu un preț să-l ia ucenic. „Fiule, — zise el, — eu sunt om păcătos și nevrednic; nu sunt în stare să îndreptez la calea adevărului nici măcar sufletul meu. Cum dară să îndrăsnesc a te primi pe tine? Acest lucru trece peste puterile mele. Te rog, nu mă împovăra cu cererea ta!“ Socotind că pusnicul refuză din smerenie, Petru încă și mai stăruitor îl rugă și căzu la picioarele lui. Dar acela rămase neînduplecat. Din pricina multelor lacrimi fața lui Petru se ofili. Dar bătrânul compătîmindu-l adânc, rămas neînduplecat la cererea lui, zicând: „Te rog, nu supăra pe Domnul din pricină că eu nu te pot primi, căci eu fac aceasta nu disprețuind mântuirea ta, ci din pricina neputințelor sufletului meu. Pune-ți însă nădejdea în Dumnezeu, care nu te va lăsa pe tine, celce cauți mântuirea din tot sufletul, ci cu harul său te va povățui în calea ta“.

Acum Petru nu știa ce să facă și căzu în mare desnădejde. Ieromonahul, care-l adusesese la pusnic,

nu se mai arăta. Să plece încotrova singur, Petru, din pricina timidității sale firești, nu îndrăsnea; să rămână pe lângă pusnic, nu se putea. Însfârșit veni la bătrân ieromonahul amintit mai sus. Pusnicul începu să-l roage să ia cu dânsul pe Petru și să-l ducă în vreo mănăstire. Ieromonahul primi. Când veni clipa ultimei despărțiri de pusnic, pe care Petru îl iubea din tot sufletul său, el căzu deosebi la picioarele bătrânului pusnic și plânse cu amar, că nu poate să trăiască la dânsul în sfânta ascultare. Pusnicul îl mângâi, sfătuindu-l să-și pue nădejdea numai în Dumnezeu, care va rândui viața lui după dorința sa. Mulțămind călduros bătrânului pentru dragostea lui, Petru își ceru iertare dela el și plecă împreună cu ieromonahul în o nouă călătorie. Vizitând mai multe mănăstiri, ei ajunseră în cele din urmă prin mănăstirea sf. Nicolae, numită Medvedovschi. Mănăstirea aceasta se afla în eparhia Mitropolitului de Chiev și avea de egumen pe ieromonahul Nechifor, dar nu pe acela, sub care Petru intrase în mănăstirea Liubeci. Părintele Nechifor primi prietenos pe Petru, îl puse împreună cu alt frate și-i porunci să meargă regulat la ascultările de obște cu toată frățimea. Monahii atuncea făceau fânul. Petru lucra împreună cu ceilalți. Era trimis deasemenea și la secerat grâu. Când însă văzură, că el din pricina nedeprinderii, își tăea degetele, îl trimiseră să care snopi la clăi. Dar și aici se întâlni cu neizbânda. Neștiind să mâe boii, el răsturnă căruța și răsipi snopii.

Neștiind cum să dreagă treaba, el șezu jos și începu să plângă. Frații veniră la el și-i reproșară, că nu știe să facă nimica. În cele din urmă îl pușeră să care la arie lut și apă. Deși nici această ascultare nu-i era după puterile sale, el o îndeplinea cu bucurie. Așa ostenea el din zori până târziu sara. Dar munca sa nu se mărginea numai la

atâta. Egumenul rânduiește ca el să meargă și la strană, să taie pâine în trapeză, să dea mâncare fraților, să grijască și să măture peste tot. Să spele trapeza. Și toate acestea Petru le făcea cu multă plăcere, bucurându-se că poate să slujască frățimei. Când sosi postul Adormirii, egumenul zise lui Petru: „Eu voesc să fac rasofor pe fratele acela, care șade cu tine într'o chilie și pe tine. De aceea mergi la duhovnic, mărturisește-i toate păcatele tale și luând dela dânsul deslegare, fii gata să te împărtășești cu sf. Taine ale lui Hristos. Dă fuga deasemenea și la ieromonahul Nicodim și roagă-l să fie la tundere nașul tău“. Făcând metanie egumenului până la pământ și primind blagoslovenie, Petru ieși din chilie cu bucurie și cu frică, văzând că așa curând s'a învrednicit să se îmbrace în primul cin călugăresc. El se duse îndată la duhovnic, își mărturisi lui păcatele sale și primi deslegare și blagoslovenie să se pregătească pentru primirea sfintelor Taine. După aceea se duse la părintele Nicodim și-l rugă să-i fie mijlocitor la tunderea sa în călugărie. Părintele Nicodim întrebă: „Tu singur dela tine îmi cei asta, sau din porunca egumenului?“ Și când află, că Petru venise la el din porunca egumenului, făgădui să-i împlinească dorința, poruncindu-i să-și spele capul spre ziua tunderii, ceea ce era bine venit, de oarece Petru încă din ziua plecării din mănăstirea Liubeci, adevă de aproape cinci luni, nu mai avusese prilej nu numai să-și spele capul, dar nici măcar să-și peptene părul.

În ziua de Schimbarea la Față a Domnului, după cetirea ceasurilor, se săvârși tunderea lui Petru în cinul de rasofor. Cu acest prilej se produse următoarea împrejurare: egumenul numi pe tovarășul lui Petru Platon, iar pe Petru Porfirie. Când însă, după terminarea Liturghiei, eșiră toți

din biserică, atunci monahii, nedestingând bine cuvintele egumenului, începură a numi pe Petru Platon, iar pe tovarășul lui, Porfirie. Amărăți de aceasta, Petru se duse la egumen. Egumenul îi zise: „Dacă frații ți-au schimbat numele, apoi să fie așa. Deacum te vei numi tu Platon, iară el Porfirie și tu de aceasta nu te măhni nicidecum. Așa va să zică e voia lui Dumnezeu“. Trecând câteva zile după aceasta, veni la Platon un monah și-l întrebă: „Îndatorezi tu cu ceva pe bătrânul, care ți-a fost naș la tunderea ta?“ „Nu“ — răspunse Platon. „Cum așa? — zise monahul. — Se cuvine ca tu să-l înlesnești cu ceva. Așa, de pildă, să-i tai lemne, să-i aduci apă, să-i faci foc, să-i mături prin chilie și altele“. Platon mulțami pentru sfat și se duse la nașul său. Puindu-i metanie pânăla pământ, el se scuză că până acum din pricina neștiinței nu i-a servit la nimica. Bătrânul răspunse: „Ajunge pentru tine, frate, că ai mers la ascultările de obște. Eu n'am nevoie de nici un serviciu din partea ta. Eu slava Domnului, pot încă să mă servesc singur“. După puțină vreme Platon din nou se întâlni cu monahul amintit mai sus și acesta aflând că bătrânul n'a voit să primească niciun fel de servicii din partea lui Platon, îi zise: „Tu du-te încă odată la bătrân și roagă-l să-ți rânduească pravilă sau canon pentru chilie. Platon mulțami monahului pentru noua povață, intră iară la nașul său și-l rugă să-i rânduească pravila pentru chilie. Bătrânul îi zise: „Tu, frate, ești învățat. Deaceea eu nu-ți rânduesc nici o pravilă, ci cum te va lumina Dumnezeu, așa fă-ți pravila în chilia ta“. La o săptămână după această convorbire, bătrânul plecă din mănăstirea Medvedovschi fără să se știe unde și Platon nu se mai întâlni cu dânsul niciodată.

Istorisind întâmplarea aceasta în însemnările

sale, starețul Paisie adaoage: „Astfel am rămas eu, ca o oae rătăcită, fără păstor și povățuitor. Și niciodată nu mi s'a întâmplat să trăesc în supunere la vreun părinte, deși cum văd, sufletul meu era foarte dispus în tinereță la ascultare, dar nu m'am învrednicit de un asemenea har dumnezeesc pentru nevrednicia mea“. Nemulțămindu-se cu ascultările rânduite lui, Platon mai adăugea la ele și alte ostenele. El de plăcere ajuta bucătarului, îi aducea apă, tăea lemne și altele multe făcea cu plăcere. În acelaș timp el se silea să se deprindă cu puțină dormire.

„Când eram tânăr, — povestea el în urmă, — și puneam început călugăriei, atunci m'am hotărât în sufletul meu să nu mă culc, ci toată ziua să o petrec la ascultare, iar noaptea să stau la pravilă și tot stând în picioare, să primesc puțin somn. După oarecare timp mă dureau picioarele așa, încât nici nu puteam să merg. Atunci am găsit o ladă de teiu, am tăeat dintr'însa o margină și șezind pe ea, așipeam puțin. Când adormeam bine, cutia se prăvălea și cu ea și eu. Din aceasta eu mă trezeam și alergam în biserică să văd de n'am scăpat utrenia; și când vedeam biserica încuiată, mă întorceam cu bucurie în chilie“. Altă dată iarăș spune: „În tinereță eu m'am rugat lui Dumnezeu patruzeci de zile, ca să nu dorm mult și am primit dela Domnul, că-mi ajungeau trei ceasuri de somn într'o zi și o noapte. Acum însă, la bătrâneță, dacă mi se întâmplă să dorm trei ceasuri, socotesc aceasta ca un mare dar dela Dumnezeu. De multe ori doresc să adorm măcar un ceas și nu pot“.

Viața lui Platon curgea lin și pașnic în mănăstirea Medvedovschi, când deodată se ridică pe neașteptate o furtună din partea uniașilor: În mănăstire veni dela cârmuitorul Provinciî un sluj-

baș, care adunând pe toți monahii în chilia egumenului, începu să-i îndemne să primească uniația. Când însă văzu, că monahii nu voiau cu nici un preț să primească, să mânia strașnic și mergând în biserică, stânse toate lucrurile bisericești, închise biserica, pecetlui ușa cu pecetea sa și luând cheia, plecă cu amenințări. Toate cele petrecute produsă mare turburare în mănăstire.

Biserica rămânând închisă o lună întreagă, monahii începură unul câte unul să se împrăstie din mănăstire. Platon se gândi din nou să se strămute în Moldova. El era reținut numai, pe de o parte, de frica raziilor poloneze, iar pe de alta, de lipsa unei călăuze de nădejde. În vremea aceasta acel monah, care dăduse sfaturi lui Platon și pe care-l chema Martirie, împreună cu alt monah, fost corist în corul Mitropolitului Chievlui, se puseră la cale să plece la Chiev și să între în lavra Pecersca. Platon se hotărî să se lipească de ei. După ce se rugară lui Dumnezeu, călătorii plecară la drum. Era acum în Decembrie, se puse omăt foarte mare, era ger cumplit, de care suferă mai cu samă Platon, care nu avea haine groase. Cu chiu cu vai merșeră ei până la orașul Vasilcov. Aici fură opriți de autoritățile poloneze, cari nu le dădură drumul decât abea peste șase săptămâni, când se primi deslegare, ca să li se dea drumul peste graniță. Curând după aceia ei sosiră cu bine la Chiev.

CAPITOLUL III.

Petrecerea lui Platon în lavra Pecersca din Chiev. — Istorisirea despre cele petrecute cu mama lui Platon după plecarea fiului din Poltava. — Asceții renumiți din Lavră. — Prezicerea unuia din ei despre plecarea lui Platon din Lavră. — Împlinirea neașteptată a acestei preziceri.

După sosirea în Lavră, călătorii noștri dădură cerere Arhimandritului Lavrei Timoteiu Șterbatschi ca să fie primiți în numărul călugărilor. După puțină vreme ei au fost chemați la cancelarie și cercetați cu deamăruntul, și au fost primiți. Martirie fu rânduit ajutor de econom; tovarășul lui, Coristu, fu rânduit să cânte la strana dreaptă, iar lui Platon i se dădu o ascultare deosebită. Se află apoi, că Arhimandritul Lavrei Timotei Șterbatschi și răposatul tată a lui Platon fuseseră colegi de școală în Academie. Intre ei fusese așa de strânsă prietenie, încât ei își dăduseră unul altuia făgăduința să-și păstreze dragoste și credincioșie reciprocă până la ultima lor suflare. Aflând că Platon e fiul răposatului său prieten, Arhimandritul Timoteiu crezu ca o datorie să treacă la el iubirea ce datora răposatul tată al acestuia. Ca să rețină pe totdeauna pe Platon în Lavră și să împedice trecerea lui în altă mănăstire, arhimandritul îi rândui o așa ascultare, care numai în foarte puține mănăstiri ar putea-o găsi: el îl rândui la ieroschimonahul Macarie

să învețe a sculpta pe aramă iconițe. Platon după obiceiul său, primi cu bucurie această ascultare. Macarie prețui pe ucenicul său, mai ales când observă neobișnuita sa modestie, caracterul său tăcut și mai ales acea însușire a lui, că el nimănui și niciodată nu spunea nimic din acele cuvinte și convorbiri, care avea prilej să le audă în chilie dela păr. Macarie. Observând în ucenicul său această rară calitate, Macarie nu se ferea să vorbească față cu el celorce veneau la dânsul după treburi și după sfaturi, iar Platon toate cele bune și de folos din cele auzite le punea în inima sa. În fiecare zi, afară de Duminici și Sărbători, ascultând liturghia cea mai de dimineață, Platon venea la învățătorul său și învăța la el până la masă; după masă până sara la vecernie venea iar. La utrenie venea la biserică și sta acolo la strana dreaptă.

Odată, înainte de postul mare, când Platon stătea la locul său obișnuit, se apropiă de dânsul un cântăreț și-i zise: „Te chiamă tipicarul!“ Platon se speria. Când însă se apropiă de tipicar, acesta îi porunci să se ducă la strană. Platon se speria și mai mult și spuse că el nu știe să cânte. „Nu-i nimic, — zise tipicarul, — dacă nu știi să cânti, vei citi ce-ți vor da“. Din ziua aceea Platon merse regulat la strana dreaptă, cânta cât știa, iar câteodată citea la ceaslov și la canoane. Iar în postul mare, Platon se duse la ieroschimonahul Ioan, egumenul peșterelor depărtate, care era duhovnicul întregii mănăstiri, și-și mărturisi la el păcatele sale. Citind molitfa de deslegare, duhovnicul zise cu lacrimi: „Din mărturisirea ta eu am aflat, că Domnul te-a ferit pe tine de păcatele mari și grele. Și dacă viața ta s'ar desfășura undeva în vreo mănăstire din pustiu sub conducerea unui părinte încercat, apoi poate tu și de aici înainte te-ai păstra curat și cu sufletul și cu trupul de păcatele viitoare. Dar întrucât tu ai venit să trăiești cu noi păcătoșii în această sfântă Lavră, care se află în mijlocul lumii,

apoi eu mă tem tare mult, ca nu cumva tu cu tine-reța ta să suferi aici rușinarea deplină a sufletului tău. Aceasta ți se poate întâmpla foarte lesne, dacă vei începe a lega prietenii cu oameni tot așa de tineri, ca și tine, care să nu aibă în inima lor frica lui Dumnezeu.

Iată dar sfatul meu, pe care ți-l dau în numele lui Dumnezeu: „Să nu întrebuițezi niciodată băuturi spirtoase. De vei împlini acest sfat al meu, atunci cu ajutorul lui Dumnezeu vei izbuti să înlături peirea sufletului tău. Deci, spune-mi fiule, poți tu să îplinești ceea ce-ți cer eu?“ Cuvintele bunului bătrân mișcă adânc pe Platon și el zise: „Eu chiar dela nașterea mea nu cunosc băuturile tari; ele-mi sunt desgustătoare și din pricina firii mele. Dar după cuvintele tale, pe care eu le primesc ca din gura lui Dumnezeu, voi împlini cu toată silința sfatul tău“. Auzind acest răspuns, bătrânul se bucură și zise: „Dacă tu vei împlini ceea ce făgădu-ești, atunci cred că Dumnezeu te va păzi de orce vătămare sufletească. Să știi însă, că mulți vor căuta prietenia ta și te vor îndemna să bei cu ei. Și când vor întâmpina din partea ta refuz, atunci ei îți vor pricinui multe amărăciuni. Dar tu să rabzi toate și sfaturile lor să nu le urmezi. In cele din urmă ei vor conteni să se mai agațe de tine și-ți vor da pace. Atunci în sufletul tău se va statornici pace adâncă“.

Toate cele spuse de bătrânul se împliniră întocmai. Platon avu să îndure nu puține ispite dela aceia, cari voeau să-l atragă în compania lor, dar el amintindu-și sfaturile bătrânului, rămase neînduplecat. Platon atrase asupra sa și atențiunea multora dintre călugării mai de samă ai Lavrei, cari duceau viață duhovnicească și cari îl iubiră pentru purtările lui. Dar în deosebi era bine dispus pentru el Ieromonahul Veniamin, șeful Tipografiei. Venind iarna în Lavră, Platon nu avea o hăinuță mai groasă, ci una foarte subțire, de vară. Cu aceasta mergea el

și la biserică și tremura acolo de frig. Să ceară o haină mai grosuță, îi era rușine. Observând aceasta părintele Veniamin, îl căpătuî cu haina de care avea nevoie și se îngriji, ca el să nu ducă lipsă nici de orice alta.

Vara veni în Chiev la închinare cumnata lui Platon, soția răposatului său frate, fost preot la Catedrala din Poltava, împreună cu fratele și unchiul său. Întâlnindu-se cu Platon, ei merseră în chilia lui și-i istorisiră următoarele despre mama lui: „Mama ta — ziseră ei, — după plecarea ta la Chiev, a plâns mult, dar tot nu credea că o vei părăsi. Când însă ajunse până la ea vestea, că nu se știa unde ai dispărut tu din Chiev, ea fu cuprinsă de o întristare nespūsă. Nefiind în stare să se liniștească, ea plecă la Chiev să te caute. Pe timp friguos de iarnă ea cutrieră mănăstirile și schiturile, dar toate căutările ei au rămas zadarnice. Ea se întoarse acasă obosită, chinuită și abea vie. Acasă ea tot timpul plângea și se bocea și nimenea n'o putea liniști. Însfârșit nesuferita întristare o cuprinse până întru atâta, încât ea să hotărî să nu mănânce și să nu bea până va muri.

În câteva zile ea slăbi așa de tare, încât cugetele începură a i se încurca și ea, slăbită cu desăvârșire, zăcea în pat, așteptându-și apropiatul ceas al morții. Împrejurul ei se strânseseră toate rudele și priveau la dânsa cu mare jale. Deodată bolnava, ca și cum ar fi văzut înaintea sa ceva grozav, fu cuprinsă de spaimă și începu să roage pe ceice o înconjurau să-i dea repede cartea de rugăciuni. Când i se dădu cartea, ea începu să citească tare Acatistul Maicei Domnului. După ce citi Acatistul odată, ea începu îndată să-l citească din nou și repetă această citire de multe ori. Unii voră să-i ia cartea din mână, dar ea nu voi să o dea. Așa trecu o zi și o noapte. Deodată bolnava își ridică ochii în sus și ca o jumătate de ceas privi țintă într'un punct, apoi strigă tare: „Dacă

așa e voea lui Dumnezeu, apoi nu mă voi întrista niciodată după fiul meu". Auzind aceste cuvinte, rudele începură să o roage ca să le spună, ce a văzut. Dar ea nu le răspunse nimic, ci rugă să fie chemat duhovnicul său. Rămânând cu dânsul deosebi, ea-i povesti tot ce se petrecuse cu dânsa. După aceasta mintea-i reveni cu totul. Și după aceia rudele o întrebară, ce a văzut, dar ea tăcu. Bănuind că ea din pricina marei slăbiciuni, nu poate să vorbească, ele începură să-i toarne cu lingurița apă în gură, apoi îi dădură o hrană ușoară, lichidă, ca la un prunc mic, până când ea fu în stare să mănânce singură. După aceea o ridicară și o sprâjiniră să stea în pat. Atuncea ea spuse următoarele: când eu am slăbit cu totul de foame și așteptam să mor curând, deodată am văzut o mulțime de draci, foarte cumpliți și negri, gata să tăbărescă asupra mea. Atunci eu m'am îngrozit și am început să vă rog ca să-mi dați cartea. Citind Acatistul Maicei Domnului și punându-mi într'însa nădejdea, cu aceasta eu mă apăram de năvălirea dracilor. Auzind cuvintele cele sfinte, ei se cutremurau și stând departe, nu îndrăsneau să se apropie de mine. După ce au trecut așa o zi și o noapte, fui cuprinsă deodată de un elan de bucurie: privind în sus, eu văzui cerul deschis și un înger al lui Dumnezeu, care ca un fulger se pogorî la mine. Oprindu-se aproape de mine, el îmi zise: „Nebun-o, ce faci? În loc ca tu să iubești din toată inima pe Hristos, Domnul tău, mai mult decât toată făptura, tu ai preferat pe fiul tău și pentru această iubire nechibzuită, ți-ai pus în gând să te omori prin foame și prin asta să cazi în osândă veșnică. Dacă fiul tău părăsindu-te, s'ar fi apucat să se îndeletnicească cu tâlhăria sau altăceva asemănător, nici în astfel de caz nu trebuia să te dai la întristare peste măsură, pentru că fiecare singur are să răspundă pentru sine înaintea lui Dumnezeu. Dar fiul tău, după voința lui Dumnezeu, nu și-a

ales un lucru rău, ci viața monahicească. Cum dară se putea, ca tu să te dedai la asemenea întristare desperată și să-ți perzi sufletul! Să știi dar bine, că fiul tău, din mila Domnului, va fi neapărat monah. Și ție ți se cuvine să încetezi cu întristarea după el și să-l urmezi, părăsind lumea. Așa-i voea lui Dumnezeu. Dacă însă tu te vei împotrivi acestei voințe a lui Dumnezeu, eu te voi da pe mâna dracilor, care înconjură patul tău, ca și alți părinți să se învețe să nu iubească pe copiii lor mai mult decât pe Dumnezeu“. Auzind aceste cuvinte ale îngerului, am strigat tare: „Dacă așa-i voea lui Dumnezeu, apoi eu niciodată nu voi mai fi tristă după fiul meu. Cum am rostit aceste cuvinte, dracii au perit, iar îngerul Domnului bucurându-se, s'a înălțat la cer“.

Auzind această istorisire a mamei tale, rudele se înspăimântară și slăviră pe Dumnezeu, care pe asemenea cale minunată a izbăvirei de întristarea ei cea cumplită și de moartea voită. Curând după aceasta bolnava se însănătoși cu desăvârșire și deși plânge adesa după tine, dar aducându-și aminte de făgăduința dată lui Dumnezeu, se stăpânește dela întristare peste măsură și se pregătește să intre în mănăstirea Pocrovu, unde și astăzi trăește mama ei, bunica ta, egumenia mănăstirei, și unde se află deasemenea și sora ei, monahia Agafia.

Isprăvind istorisirea sa, cumnata lui Platon și rudele ei își luară rămas bun dela dânsul și plecară înapoi la Poltava. Platon auzind istorisirea despre mama sa, nu conteni a se îngrozi, dându-și sama, câtă întristare i-a pricinuit el prin plecarea sa deacasă, dar în acelaș timp să și bucură, că Domnul prin judecățile sale cele neajunse a dus și pe mama sa între zidurile unui lăcaș monahicesc. În urmă el află, că ea în adevăr a primit călugăria și trăia în aceeaș chilie cu sora sa, călugărița. Trăind în mănăstire aproape zece ani, ea trecu cu pace cătră Domnul.

În timpul când Platon trăea în Lavra Pecersca Chievlui, acolo se aflau nu puțini asceți vestiți. Astfel era, de exemplu, ieroschimonahul Ioan, amintit mai sus, duhovnicul mare al Lavrei, care petrecuse câțiva ani în sihăstrie. Un alt ascet însemnat era ieroschimonahul Pavel. La început acesta fusese Preot cu înaltă viață duhovnicească. Când se făcu monah, fu trimis misionar în China. După ce lucră acolo un număr de ani, se întoarse din nou în lavra Pecersca Chievlui și ducea aici viața în rugăciune, și pietate. Platon adesa îl vizita și lua dela dânsul cărți. Odată Platon se duse la dânsul și-l întrebă: în ce constă blândeța? Bătrânul privi groaznic la Platon și vânturând mâna, ca și cum ar fi vrut să-l lovească peste obraz. Platon se feri. Atunci Pavel îi zise blând și cu dragoste: „Dumnezeu e cu tine, fiul meu! Nu te teme. Tu mă întrebi în ce constă blândeța? Dacă eu ți-aș fi explicat aceasta prin cuvinte, tu ai fi uitat repede lămurirea mea. Să știi, că blândeța constă în aceea, ca tu, chiar dacă te-ar lovi cineva peste obraz, nu numai nu te mănii pe dânsul, ci după porunca lui Hristos, îi întorci și celălalt obraz”.

Mai era în Lavră încă un ascet însemnat, fiul ieroschimonahului Pavel, de care vorbirăm chiar acum, profesorul zugravilor de icoane. El era foarte evlavios, blând, smerit și mare ascet. Un ascet însemnat era deasemenea un schimonah la Peșterile depărtate. Mai bine de patruzeci de ani el condusesse pelerinii și închinătorii prin peștere, purtase peste trupul gol o cămașă de sârmă groasă de fier, cu ghimpii întorși înăuntru, din care pricină el nu putea să doarmă culcat în pat, ci dormea pe scaun. De luat în seamă mai era și ajutorul ferarului celui mare, care purta pe trup zece kilograme de fier. Acesta arăta mare dragoste lui Platon și adesa stătea cu el de vorbă. Mai era părintele Nicandru, șeful cuhnei. Acesta purta un brâu de fer în greutate de șase kilograme. El deasemenea iubea

pe Platon, și adesa îl invita pela sine. Văzând pe toți acești asceți, Platon se bucura și slăvea pe Dumnezeu, care-l învrednicise să trăiască între astfel de oameni. Platon avea acum mai bine de un an în Lavră și nu avea nici un gând să plece din aceste locuri. Se părea că a renunțat pentru totdeauna la gândul său de viața de pelerin și de pustie. Deaceea cu deosebire îl uimi următoarea împrejurare.

Odată îl văzu șeful ferării, amintit mai sus, care poftindu-l la dânsul, îl invită să șadă. Acesta uitându-se la Platon cu duioșie, îi zise: „Mie îmi pare tare rău de tine, că n'ai să stai mult cu noi în această sfântă Lavră; dar te vei duce în alt loc, unde te va îndrepta Domnul“. Uimit de aceste vorbe, Platon zise: „Crede-mă cinstite părinte, eu nici nu m'am gândit să plec din Lavră, ci am de gând ca, dacă-mi va ajuta Dumnezeu, să rămân aicea până la cea din urmă suflare a mea“. Bătrânul însă îi zise: „Să știi bine, frate, că vorba mea în cel mai scurt timp se va împlini și atunci vei vedea, că ți-am spus adevărul“. Platon cunoscându-l ca mare ascet, nu îndrăzni să-l contrazică și puindu-i metană eși din chilie. Venind acasă, nu contenea a se minuna de vorbele ferarului, care produsese asupra lui mare impresiune. La câteva zile după această convorbire, veni la Platon unul din cei mai de aproape prieteni ai săi de școală, anume Alexie Filevici. După ce-și deteră bună ziua și mai vorbiră câte ceva, Alexie deodată îi zise: „Dar ți-aduci aminte ce făgăduință ne-am dat unul altuia, când eram încă în școală? A fost vorba să nu ne călugărim, nici să nu trăim în mănăstire bogată, ci fugind de lume, să ne dedăm la peregrinaj și să trăim în pustie, în sfânta ascultare, la vreun pusnic, nepărăsindu-ne unul pe altul pânăla ultima suflare și câștigându-ne pânea și haina cu munca mânilor noastre. Acum însă văd, că tu ai călcat jurământul nostru, și în loc să trăești în pustie, la liniște, tu te-ai întors în

patria ta și trăești în această bogată Lavră“. Platon răspuse: „Da, noi cu adevărat am pus în sufletul nostru făgăduința, de care vorbești tu. Dar din nefericire nici unul dintre prietenii mei nu mi-au urmat când am plecat din lume. Prietenul nostru Dimitrie neascultând sfatul meu, rămase cu mama sa. Iar călătorind singur, n'am găsit un astfel de bătrân binecuvântat, care să vrea să mă primească la sine în sfânta ascultare, cu toate că eu pe mulți i-am rugat pentru aceasta. Așa că mie nu mi-a mai rămas nimic de făcut, decât să mă întorc în patria mea și să mă așez în această sfântă mănăstire“.

Atunci Filevici zise: „Așa dară tu ai renunțat definitiv la ideea să mergi undeva în pustie împreună cu prietenul tău cel de o părere cu tine, și să fim sub povăța unui povățuitor iscusit?“ Platon răspuse: „Da, acum eu n'am nici cel mai mic gând pentru așa ceva, deoarece am găsit aici liniște deplină pentru sufletul meu și intenționez să rămân până la sfârșitul zilelor mele în acest sfânt locaș“. Filevici zise: „Dar dacă eu ți-aș propune să plecăm împreună în călătorie și să trăim împreună în pustie, ce mi-ai răspunde tu la asta?“ Platon: „O, iubitul meu prieten, dacă tu te-ai hotărî la asta, eu chiar acum m'aș hotărî cu bucurie să plecăm împreună“. Atunci Filevici sculându-se dela locul său rosti solemn: „Dacă așa e iubirea ta față de mine, încât tu pentru mine ești gata să pleci și din acest loc sfânt, atunci și eu înaintea lui Dumnezeu și înaintea ta mă jur pe conștiința mea, că cu ajutorul harului dumnezeesc sunt gata să nu mă mai despart de tine până la moartea mea“. Adânc mișcați de aceste hotărîri ale lor, amândoi prietenii se rugară cu lacrimi lui Dumnezeu, cerând dela dânsul ajutor și blagoslovenie pentru o nouă viață. Rămânând după aceasta singur în chilia sa, Platon nu mai contenea a se minuna și a se mira de neașteptata schimbare a cugetelor sale și de împlinirea așa de repede a precizării ferarului. Și când el după

aceasta avu prilejul să se întâlnească cu dânsul, fu cuprins de așa rușine, încât nici nu îndrăzni să privească la el, reținându-și ochii, că acela îi spusese adevărul, iar el se dovedi un mincinos.

CAPITOLUL IV.

Fuga din Lavra Pecersca peste hotar. — Intâlniri și pledici neașteptate în cale. — Platon în mănăstirea Matroninschi. — Intâlnirea cu Ieroschimonahul Mihail. — Platon pleacă în Moldova.

Propunerea neașteptată a prietenului distruse petrecerea liniștită a lui Platon în Lavra Pecersca Chievului și din nou îl răpi pe calea peregrinajului și a vieții de pustietate. Cuvintele Sfintei Scripturi : „Dela Domnul se îndreptează căile omului“, se justifică încă odată în viața lui Platon.

În timp ce Platon aștepta cu nerăbdare acțiunile următoare ale prietenului său, Alexei Filevici recurse la ajutorul a doi colegi ai școlii Movilene. Acești școlari erau de fel de peste graniță și nu li era greu să le procure dela autoritățile poloneze învoire de a trece la ei în patrie. După înțelegerea cu Filevici, ei trebueau, după sosirea acasă, să găsească acolo un om priceput, care să știe să treacă în taină peste hotar și pe Platon cu Alexei. Școlarii în adevăr găsiră peste graniță un oarecare monah pribeag, care se prinse să aranjeze fuga celor doi prieteni din Chiev. Acela veni la Chiev, căută pe Alexei și veni cu dânsul la Platon. Monahul însuși nu se apucă să treacă pe cei doi prieteni peste hotar, dar făgădui să găsească un alt om de nădejde, care să-i ducă până la graniță, unde-i va întâlni însuși monahul. Omul căutat va veni la Chiev la Filevici. Apoi va aștepta pe fugari la mănăstirea sf. Chiril. De

acolo el îi va duce până la un loc anumit, le va arăta mai departe drumul, iar el va trece granița pe aiurea și le va ieși într-o întâmpinare împreună cu monahul cel pribeag. După un fluerat condițional ei vor trebui să se întâlnească. Toate se puseseră la cale potrivit cu acest plan. Călăuza, trimisă de monah, se înfățișă lui Filevici. Filevici îl trimise în mănăstirea sf. Chiril, iar el plecă repede la Lavră către prietenul său. Amicii se rugară ferbinte lui Dumnezeu, chemară în ajutor pe Preasfânta Născătoare de Dumnezeu și pe sfinții plăcuți lui Dumnezeu ai Lavrei și eșiră din sfântul lăcaș. Aproape de mănăstirea sf. Chiril ei se urcară în sania călăuzei și plecară la drum. După câtăva vreme ajunseră la locul, unde drumul se bifurca. Aicea călăuza opri și lăsă pe cei doi prieteni, lămurindu-le cu deamăruntul drumul ce le stă înainte: ei trebuie să meargă la dreapta, dar pe râu; când vor întâlni localități locuite, ei trebuie să le ocolească pe partea stângă și să se ferească de a cădea în ochii cuiva. El însă făgădui că, trecând granița pe aiurea, le va eși într-o întâmpinare și-i va conduce în țara leșască. Apoi le ură drum bun și plecă. Prietenii, mergând pe drumul arătat de el, rugau călduros pe Dumnezeu să-i ferească de orice nevoie. După ce ei făcură o bucată de drum, înopă, dar se vedea, căci era lună. Întâlnind pe lângă cale locuințe omenești, ei le ocoleau pe de-lături și mergeau cu mare greu, căci omătul era până la genunchi. Insfârșit ei ajunseră la un metoc al Mănăstirii Bratschi, cunoscută lui Filevici. Apucând la stânga, ei merseră destul de mult prin pădure, ca să ocolească metocul mănăstirii, dar când se întoarseră din nou la drum, văzură că așezarea mănăstirească continuă încă. Ei voriră să apuce iară la stânga în pădure, dar în vreme asta văzu în fața lor doi oameni, probabil dintre slujitorii mănăstirii, care-i întrebă cine sunt, de unde-s și încotro se duc? Fugarii cuprinși de spaimă, mărturisiră totul. Slujitorii laudară gândul lor cel bun și-i sfătuiră să

continue a merge pe același drum drept înainte. Urându-le drum bun, slujitorii se despărțiră de ei. Prietenii mulțămără oamenii celor buni pentru sfat și plecară înainte. Se făcuse târziu noapte. Deodată ei auziră înaintea lor flueratul condițional. Ei se bucurară mult. Filevici, lăsând pe Platon, dădu fuga înainte, dar curând se întoarse înapoi la Platon și cu desnădăjde strigă: „Nenorocire! Impreună cu monahul și cu călăuza vine și vărul meu, care trăește peste graniță. El fără doar și poate mă va opri și va da de știre mamei, care va veni numaidecât aicea și va pune capăt pelerinajului meu“. Pe când vorbea el acestea, se apropiară de dânșii monahul cu călăuza și vărul lui Filevici. Văzând pe Alexei plângând, vărul începu să-l liniștească, laudă râvna lui pentru mântuirea sufletului și-l încredință, că nu va da de știre mamei lui despre întâlnirea aceasta cu dânsul și-l lasă să-și continue drumul. Alexei se liniști și încetă de a mai plânge. Platon și Alexei plecară înainte, iar cei trei veneau în urma lor.

Când ei se apropiaseră acum de graniță, deodată din urmă se iviră slujitorii mănăstirii, amintiți mai sus, care cu bună samă aveau de gând să atace pe fugari și să-i prade, deoarece Alexei avea pe el o haină tare bună. Ei negreșit rămaseră tare mirați de faptul, că fugarii aveau însoțitori, și neîndrăsnind să-i atace, începură să strige tare, de bună samă cu gândul de a atrage luare aminte a santinelilor de pe graniță: „Cine și de unde sunteți voi? De bună samă sunteți niște făcători de rele și treceți peste graniță!“ Auzind aceste strigăte, vărul lui Alexei cu bastonul în mână se aruncă asupra slujitorilor, iar aceia speriați, fugiră înapoi strigând tare: „Săriți! Tâlharii!“ Fugarii temându-se că-i va surprinde santinela, grăbiră înainte și ajunseră curând la râul, care despărțea pământul rusesc de Polonia. Trecând râul, ei dispărură în casa vărului lui Alexei, care se afla chiar lângă râu, pe partea polonă. Pânăla ziuă mai rămăsese deacum puțină vreme și deși fugarii

noștri erau tare trudiți de călătorie și de toate cele îndurate, ei nu putură nicidecum să adoarmă, munciți fiind de gândul viitorului. Ei nu se îndoiau, că va trebui curând să se despartă. Și în adevăr, vărul lui Alexei în aceeași noapte trimise un călăreț la Chiev, să spună mamei lui Alexei, să vie îndată să-și ia fiul. Iar pe prieteni el îi reținu la dânsul, îi ospătă și-i încredință, că peste două trei zile le va da drumul. Monahul aflând că gazda lor e văr cu Alexei se speria și dispăru, fără să știe unde. La întrebările lui Alexei, vărul îi spuse: „Că acest monah a fost câteodată pe la el. Odată i s'a lăudat, că încurând va trece peste graniță pe un monah tânăr din Lavră și pe un prieten al lui, „cuconaș“ din Chiev, care pleca pe furiș dela mama sa și vrea să se facă monah. Vărul lui Alexei căută să afle cine-i acel „cuconaș“, cum îi e numele și familia. Monahul multă vreme nu voi să spună, dar însfârșit spuse, că pe „cuconaș“ îl chiamă Alexie Filevici, dar îl rugă să nu spună aceasta nimănui. Vărul lui Alexei făgădui să păstreze taina, dar îl rugă să fie și el primit părtaș la această fugă, ceea ce monahul făgădui. Și acum eu sunt foarte bucuros, — închiă istorisirea sa vărul lui Alexei, — că mi-a fost dat să fiu față la trecerea voastră peste graniță. De nu eram eu cu voi, nu se știe ce era să suferiți de la acei argați mănăstirești, ba poate și dela acel monah și dela tovarășul lui, niște oameni cu totul necunoscuți. În timp ce Platon și Alexei ședeau la vărul acestui din urmă, veniră la ei și cei doi elevi ai școalei movilene din Chiev, care le ajutaseră să aranjeze fuga. Ei hotărâseră deasemenea să ia parte la pelerinajele lor, și aflând despre împrejurările nefericite pentru ei, împărțeau întristarea împreună cu dânsii.

Curând veni mama lui Alexei. Văzând pe Platon și considerându-l autorul principal al fugii fiului său, îl acoperi de reproșuri și de ocări, ba voi chiar să-l bată. Cu mare greu izbutiră să o liniș-

tească, aruncând vina pe acel monah, care le înlesnise trecerea graniței. Însfârșit ea se domoli.

Acum sosi pentru prieteni vremea despărțirii: cu lacrimi amară își luară ei rămas bun unul dela altul. Platon și școlarii dela Chiev plecară în drumul lor, uitându-se neconținut înapoi spre tovarășul părăsit. Când ei ajunseră acum la o depărtare destul de mare, Alexei nu mai putu răbda și alergă după dânșii. Ajungându-i, el plânsă tare, căzu la pământ, se bătu în piept și se rugă să nu-l părăsească. La vederea durerii lui, prietenii nu se putură nici ei stăpâni să nu plângă, dar învingându-se pe sine însuși, îl rugară să se întoarcă la mama sa. În vremea aceasta în depărtare se iviră vărul lui Alexei cu alți oameni, călări pe cai, venind repede pe urmele fugarului. Ei îl luară și fără să ia în samă lacrimile și plânsul lui, îl duseră cu sila la mama lui. Platon și tovarășii lui își continuară drumul, profund mișcați de celece se petrecuseră. Ei ajunseră cu bine la mănăstirea Metroninsc, unde fură primiți cu bucurie de egumen. Aceasta se petrecea chiar la începutul postului mare, anul 1742. Trăind în mănăstire, Platon curând află, că tot în această mănăstire, la schit, s'a oprit și stă vremelnic un bătrân cu o înaltă viață duhovnicească, anume ieroschimonahul Mihail. Acesta mai înainte a trăit multă vreme în Rusia, unde se și născuse, dar apoi împreună cu mulți alți iubitori de viață monahicească se mutase în Moldova. Trăind acolo împreună cu ucenicii săi, el vizita din când în când locul petrecerei sale de altă dată, anume mănăstirea Metroninsc. Platon și tovarășii săi făcură cunoștință cu bătrânul și începură să-l viziteze des, ascultând povestirile și povețele lui. Ieroschimonahul Mihail simpatiza cu deosebire pe Platon și-i dădea să citească cărți duhovnicești.

Aflând că bătrânul își are șederea statornică în Moldova, Platon îi spuse, că și el de multă vreme are mare dorință să plece într'acolo, dar până

acum n'a avut ocazie potrivită să facă aceasta și că ar fi foarte bucuros, dacă bătrânul l-ar lua cu dânsul. Bătrânul laudă intenția lui, dar îl sfătuie să plece curând acolo, fără să mai aștepte pe bătrân, și să se așeze în schitul Trăisteni, nu departe de orașul Focșani. Egumen în acel schit e un ucenic al bătrânului și într'acolo va veni și el, bătrânul, îndatăce îi vor îngădui împrejurările. Platon primi cu bucurie sfatul bătrânului și începu să-și caute tovarăși de drum. Ca atare se găsiră curând trei monahi din mănăstirea Metroninsc: Antonie, Iroftei și Teodul. După luminata zi a lavierii Domnului, Platon merse la bătrân și-i spuse, că el și tovarășii lui sunt gata să plece la drum, dacă bătrânul dă binecuvântare. Bătrânul le învoi să plece, dar le porunci, că înainte de plecare să vie la dânsul toți împreună în chilia lui, pentru cea din urmă consfătuire și rugăciune. Văzând dragostea bătrânului, Platon începu să-l roage pentru prietenul său Alexei Filevici, ca bătrânul, dacă Alexei va veni în pustia Metroninsc, să-l primească sub purtarea sa de grijă și să-l aducă cu sine în Moldova. Aflând istoria fugei lui din Chiev, bătrânul cu plăcere făgăduie că va îngriji de Alexei. Punându-și în totul la cale treburile în mănăstire și luându-și rămas bun dela egumen, Platon și tovarășii lui merseră la chilia părintelui Mihail, care primindu-i cu mare dragoste și rugându-se împreună cu dânsii, îi concedie cu pace în călătoria lor lungă și nescutită de primejdii.

Ei începându-și călătoria, înaintau cu frică, temându-se mai ales de atacurile uniaților. Dar ocrotiți de harul dumnezeesc străbătură cu bine Ucraina și trecând cu barca peste Nistru, intrară în hotarele Moldovei.

CAPITOLUL V.

Monahismul moldovenesc în veacul XVIII. — Viețuirea lui Platon în Trăisteni. — Neizbânda în ascultarea de bucătar. — Întâlnirea cu Bătrânul Vasillie. — Sosirea ieroschimonahului Mihail cu Alexei, prietenul lui Platon. — Povestea despre fuga lui Alexei dela mama sa. — Sfătuirile părintelui Mihail către frățime. — Ascultarea lui Ia vie. — Platon pierde utrenia din pricina somnului. — Sosirea în Trăisteni a schimonahului Onufrie. — Platon părăsește Trăistenii și pleacă cu Onufrie la schitul Cârnel. — Trailul în schitul Cârnel și hotărârea de a pleca la Athos.

Platon intră pe pământul Moldovei cu simțul celei mai mari bucurii și cu dragoste sinceră pentru el. El știa, că aicea înflorește monahismul, că aicea vin din Rusia mulți asceți, cari caută adăpost pașnic și îndămânos pentru viața singuratică și tăcută și el dorea din tot sufletul să se lipească de acești sihaștrii, să trăiască împreună cu ei în singurătate și tăcere, și astfel să-și realizeze visul său statornic din copilărie și din tinereță. În vremea aceasta Moldova în adevăr se prezenta ca unul din cele mai înfloritoare colțușoare ale lumii ortodoxe. În orientul grecesc, ortodoxia, strâmtorată și împilată de turci, nu se putea bucura de libertatea trebuitoare. În Rusia viața monahicească încerca strâmtorare din partea guvernului. Moldovlahia însă, cârmuită de domnitori binecredincioși, departe de centru mahomedan și populată de un popor ortodox,

era sub toate raporturile țară îndămânoasă pentru dezvoltarea liniștită și pentru propășirea locașurilor ortodoxe. Aicea existau mănăstiri din vremuri depărtate. În letopisețe sau cronici neconținut se pomenesc de zidiri de mănăstiri de către domnitori, de către boeri și de alți oameni cu dare de mână, cari le asigurau prin mari danii. Pentru toate acestea donatorii cereau mănăstirilor activitatea religio-morală și culturală. Așa unul din voevozi, terminând zidirea mănăstirii, statornici cu anatema, că în toți anii o parte din veniturile mănăstirii să se întrebuințeze pentru săraci, bolnavi și robi, precum și pentru înzestrarea fetelor sărace. Prin mănăstiri se aflau cele mai prețioase biblioteci, care cuprindeau multe manuscrise, printre care și în limba slavă.

Pentru sporirea acestor biblioteci exista un obicei interesant: duhovnicii dădeau celorce veneau la mărturisire, dacă erau în stare să împlinească, ca epitimie, să scrie cu mâna lor, pentru biblioteca mănăstirii, cutare sau cutare carte. Printre monahi erau nu puțini oameni culți și printre documentele mănăstirești nu arare ori se întâlnesc nume de monahi cu epitetul „învățător“, sau „ritor“. Prin mănăstiri existau nu numai școli începătoare, ci și școli înalte, unde se preda poetica, matematica, teologia, limbile greacă, slavă și moldovenească. În aceste școli și-au făcut educația și cultura mulți egumeni însemnați, episcopi și mitropoliți ai bisericii Moldovlahiei. Mănăstirile Moldovlahiei întrețineau legături strânse cu Răsăritul ortodox și cu Rusia. Aicea veneau adesea nu numai monahi ruși, bulgari și sârbi simpli, cari scăpau de necazurile din patria lor, ci veneau și ierarhi și patriarhi din Răsărit.

Trecând granița Moldovei, călătorii noștri, înaintară repede spre ținta lor și ajunseră la un schit al mănăstirii sf. Chirișan, numit Condița, unde fură primiți cu bucurie de egumenul schitului. Teodul și Ieroftei rămaseră aicea, iar Platon și Antonie

plecară mai departe. Lăsând în urmă Nicoreștii, trecură râul Siret și intrând în hotarele Valahiei, ajunseră la un Schit al sf. Arhangheli, numit Dălhăuții, care se afla sub conducerea duhovnicească a bătrânului schimonah Vasilie. Starețul Vasilie se distingea prin o înaltă viață duhovnicească, era foarte citit în literatura patristică și cunoscut prin scrierile sale. De neam el era din Rusia și trăise multă vreme în diferite săhăstii rusești, iar apoi se strămutase în Moldovlahia și acum era stareț al mănăstirii Poiana Mărului. Egumen al schitului Dălhăuți era un ucenic al Starețului Vasilie. Acesta primi pe călătorii noștri deasemenea cu mare dragoste. Acest schit plăcu mult lui Platon. Aicea erau mulți asceți însemnați. Așa era, bună oară, părintele Rafail, care se îndeletnicea cu prescrierea cărților sfinților Părinți. El era bărbat cuvios și plin de frica lui Dumnezeu. Alt nevoitor era monahul Dosoftei, care locuia departe de schit și schimonahul Timoftei, care era iscusit în discuțiuni duhovnicești și în tâlcuirea cărților patristice. Acești doi monahi trăeau retrași, într'o vale adâncă, unde-și făcuse pentru sine o mică grădină. Platon îi vizita adesa. Dosoftei, observând tinereța și inexperiența lui Platon, nu arare ori avea cu el lungi convorbiri despre păzirea poruncilor lui Hristos și a canoanelor sf. Biserici. Platon cu bucurie asculta povețele lui, primindu-le ca pe cuvântul lui Dumnezeu. Chiar înfățișarea lui Dosoftei, chipul lui încuviințat, expresia cucernică a feței, produsera asupra lui Platon o profundă impresie.

Trăind câtva timp în acest schit, Platon și Antonie își continuară drumul. În sfârșit ei ajunseseră la schitul ierarhului Nicolae, numit Trăisteni și aicea fură primiți cu dragoste de ieromonahul Dometie, egumenul. Aicea Platon pentru prima oară auzi pravila și rugăciunile după rânduiala sf. munte Athos, săvârșită cu mare evlavie și cu frica lui Dumnezeu. În schit erau până la douăzeci de monahi, care duceau viață de obște și vreo cinsprezece

pusnici, cari trăeau prin apropierea schitului, procurându-și hrana și îmbrăcămintea, muncind cu mâinile lor. Aicea Platon deasemenea întâlni mulți asceți însemnați. Astfel era, de pildă, schimonahul Proterie, malorus din garnizoana Poltava, târgușorul Reșetilovca. În lume el fusese argintar, iar ca monah el făcea foarte frumoase linguri de lemn. Lui îi plăcea să primească și să ospăteze pe monahii călători.

Iubea păsările și le deprinsese ca la anumită vreme să sboare la chilia lui. Când Proterie deschidea fereastra, ele intrau în odaie și fără nici o sfială mâncau hrana pregătită pentru dânsule. Proterie le lua după voce în mână, le netezea și le da drumul și ele nu se temeau nicidecum de dânsul. Când Proterie mergea la biserică, paserile îl petreceau până la ușa bisericei, șezând pe capul și pe umerii lui, sau sburând împrejurul său cu cântare veselă. După ce Proterie intra în biserică, păsările sburau pe acoperișul bisericei și-l așteptau să iasă. Indată ce el se iveau, ele-l înconjurau din nou și-l petreceau înapoi la chilie.

Mai văzu aici Platon și pe alt monah cuvios, de neam din Rusia Mare, care avea obiceiul să dea din când în când masă la toți călugării din ostenele sale și le spăla picioarele. În vremea, când Platon și Antonie veniră în Trăisteni, frățimea se îndeletnicea cu facerea unei chilii, unde lucra împreună cu frații și egumenul schitului. Pe Platon, din pricină că nu era tocmai tare, nu-l luau la lucru în pădure, ci-i dăde ascultare la trapeză. Slujind la trapeză, Platon observă, că fiecăruia din frați li se da pe rând însărcinarea să pregătească mâncare și să facă pâne și se temea tare mult ca să nu-i vie cumva și lui rândul la acestea. Dar de ce se temea, de aceea nu scapă. Odată, când toți frații trebuiră să meargă pentru câteva zile în pădure la lucru, egumenul chemă la sine pe Platon și-i porunci, ca în acele zile să gătească el mâncare pentru frați.

Platon se îngrozi și începu să spună egumenului, că el niciodată n'a făcut mâncare și nu știe să gătească.

Atunci egumenul îi dădu pelângă el un frate, care trebuia să-i spună ce are de făcut și cum. Fratele, spunând câte ceva lui Platon, îl lăsă singur și se duse în pădure. Platon din neștiință și de tulburare, încurcă povețele fratelui, uită ce trebuia să facă la început, și pe urmă când mâncarea începu să fiarbă, el voi să o retragă dela foc, dar din stângăcie răsturnă oala, își arse mânele și vărsă jos tot ce era în oală. Cu oftări și lacrimi el pregăti din nou legume, puse oala la foc și începu să fiarbă altă mâncare. Între acestea veniră din pădure frații și văzând că prânzul nu e gata se amărâră foarte tare și gătiră ei mâncarea. Aceasta se petrecu nu odată. Însfârșit, după multe neizbutiri, Platon se învăță să facă mâncare. E cu neputință de descris bucuria, pe care o încercă el, când frățimea îl lauda pentru bucatele gătite de dânsul. Acelaș lucru se petrecu și cu facerea pâinii. Când egumenul observă, că Platon a învățat cât de cât a face mâncare, se hotărâ să-l învețe a face și pâine.

Odată, când frații plecară la pădure să facă lemne, egumenul chemă pe un frate, care știa să facă pâne, și-i porunci să arate lui Platon, cum trebuie să facă pâne, iar lui Platon să facă toate după arătarea acestui frate. Fratele lămuri lui Platon toate cu deamănuntul, turnă apă în cazan, îi arată covata cu făina cernută și oala cu drojdie și-i zise: „Dupăce se va încălzi apa, toarn-o în făină, toarnă acolo deasemenea și drojdia și frământă bine toate împreună“. După acestea fratele se duse în pădure. Rămânând singur, Platon încălzi apa și o turnă în făină. După ce frământă o bucată de vreme, băgă de samă, că apa n'a fost destulă pentru făina din covată. Neînțelegând că trebuia să mai încălzească apă, Platon se sili să frământe

toată făina și aluatul eși așa de vârtos, încât nu se putea vâri degetul într'insul și făină tot mai ră-măsese în covată. După asta Platon începu să tae aluatul cu cuțitul bucățele, să le presure cu făină și să le bată. Astfel izbuti să nu mai rămână făină în covată. După aceea Platon puse iarăși tot aluatul în covată și cu mare greu puse covata pe cup-tor, ca astfel aluatul să crească mai repede. Totuși vremea trecea, dar aluatul nu se dospea. Platon începu să arunce lemne în cuptor, dar nici aceasta nu ajută la nimica. Platon nu putea înțelege de loc, din ce pricină aluatul nu crește, ci stă tare și nemișcat, ca piatra. Acum trecuse de ameză. Din pădure veni un frate să afle de e gata pânea. Platon cu oftări îi răspunse, că aluatul încă n'a dospit. Fratele luând, cu ajutorul lui Platon, covata de pe cuptor, cercă aluatul cu mâna și văzu, că-i tare ca piatra. Când Platon îi istorisi cum a pregătit el aluatul, fratele zâmbi și zise: „Ah, nepricepu-tule! Când ai văzut că apă e puțină, trebuia să mai adaogi apă, sau să mai iai din făină și apoi să frământă. Ei, dar drojdiile le-ai pus?” Auzind acestea, Platon se roși tot de rușine și de amără-ciune. El abea putu să răspundă, că de drojdie a uitat ca pământul. Fratele văzând turburarea lui peste măsură, nu se puse să rădă de dânsul, sau să-i reproșeze, ci-i zise: „Nu te mâhni! Vom îndrepta toate numaidecât!” După aceea el încălzi apă, o turnă peste aluat, puse și drojdia și apoi începu a frământa. Explicând lui Platon ce să facă mai departe, fratele se întoarse în pădure. După câțva timp, Platon crezu că aluatul a crescut destul și făcu din el pâni. După aceea trăgând jaratecul din cuptor, care era așa de inferbântat, încât scapara scânteii. El vâri pânila în cuptor, încredințat că de acum toate au să iasă bine. Dar din cauza mării ferbințeli, pânele se înegriră deo-dată și se arseră și deasupra și dedesubt. Scoțind pânila arse din cuptor, Platon aștepta cu groază

întoarcerea fraților. Când frații veniră înșfârșit și văzură ce făcuse el, Platon căzu cu rușine la picioarele lor și cu lacrimi își ceru iertare. Egumenul și frații nu-i reproșară, ci luând o pâine, o tăiară, dar se văzu că nu e bună de nimica. Atunci ei făcură mămăligă și șezură la masă. Pe Platon însă nu-l mai puseră să facă pâine. Istorisind în însemnările sale despre aceste neizbânzi ale sale, Paisie adaoge: „Toate acestea le-am istorisit eu despre mine cu acel scop, ca cei ce vin în obștea noastră să nu despereze, văzându-și neîndemânarea lor în unele treburi și să-și aducă aminte, că cu ajutorul lui Dumnezeu și cu sârguință ei pot să ajungă a izbuti în orice lucru“.

Curând după aceasta veni la Trăisteni monahul Dosoftei din schitul Dălhăuți. Văzând pe Platon, îl cheamă la sine și-i zise: „Dacă voești să primești sfatul meu, eu ți-aș spune un cuvânt în folosul sufletului tău“. Platon răspunse, că cu bucurie primește tot ce-i va spune bătrânul. Atunci Dosoftei zise: „Eu voesc să te previn, că învățătorul nostru obștesc, părintele schimonah Vasilie, a avut un ucenic cu numele Paisie, care a murit acum trei ani. Acest ucenic din copilărie crescuse pelângă starețul Vasilie și starețul ținea mult la el. Având nevoie de un preot, el convinsese pe ucenicul său să primească preoția înainte de vrâsta rânduită pentru aceasta, deși ucenicul nu dorea. Când însă ucenicul a murit, starețul a plâns mult după el, parte pentru că și-a pierdut ucenicul cuminte și bun, iar parte pentru că s'a lipsit de preotul trebuitor. Curând starețul Vasilie are să vie aicea, ca să cerceteze pe frați. Când te va vedea, de bună samă va voi să te ia la dânsul. El va afla prin duhovnicul tău, de nu ai vreo pedică pentru hirotonie. Și de nu va fi vreo pedică, el te va sfătui să te duci să trăești la el și apoi te va sili să primești și preoția. Și dacă-l vei asculta, și te vei face preot înainte de vrâsta rânduită, atunci tu

toată făina și aluatul eși așa de vârtos, încât nu se putea vâri degetul într'insul și făină tot mai rămăsese în covată. După asta Platon începu să taie aluatul cu cuțitul bucățele, să le presure cu făină și să le bată. Astfel izbuti să nu mai rămână făină în covată. După aceea Platon puse iarăși tot aluatul în covată și cu mare greu puse covata pe cuptor, ca astfel aluatul să crească mai repede. Totuși vremea trecea, dar aluatul nu se dospea. Platon începu să arunce lemne în cuptor, dar nici aceasta nu ajută la nimica. Platon nu putea înțelege de loc, din ce pricină aluatul nu crește, ci stă tare și nemișcat, ca piatra. Acum trecuse de ameză. Din pădure veni un frate să afle de e gata pânea. Platon cu oftări îi răspunse, că aluatul încă n'a dospit. Fratele luând, cu ajutorul lui Platon, covata de pe cuptor, cercă aluatul cu mâna și văzu, că-i tare ca piatra. Când Platon îi istorisi cum a pregătit el aluatul, fratele zâmbi și zise: „Ah, nepriceputule! Când ai văzut că apă e puțină, trebuia să mai adaogi apă, sau să mai iai din făină și apoi să frământă. Ei, dar drojdiile le-ai pus?” Auzind acestea, Platon se roși tot de rușine și de amărăciune. El abea putu să răspundă, că de drojdie a uitat ca pământul. Fratele văzând turburarea lui peste măsură, nu se puse să râdă de dânsul, sau să-i reproșeze, ci-i zise: „Nu te mâhni! Vom îndrepta toate numaidecât!” După aceea el încălzi apă, o turnă peste aluat, puse și drojdia și apoi începu a frământa. Explicând lui Platon ce să facă mai departe, fratele se întoarse în pădure. După câțva timp, Platon crezu că aluatul a crescut destul și făcu din el pâni. După aceea trăgând jaratecul din cuptor, care era așa de inferbântat, încât scapara scânteii. El vâri pânila în cuptor, încredințat că de acum toate au să iasă bine. Dar din cauza marelui ferbințeli, pânele se înegriră deodată și se arseră și deasupra și dedesubt. Scoțind pânila arse din cuptor, Platon aștepta cu groază

întoarcerea fraților. Când frații veniră înfârșit și văzură ce făcuse el, Platon căzu cu rușine la picioarele lor și cu lacrimi își ceru iertare. Egumenul și frații nu-i reproșară, ci luând o pâne, o tăiară, dar se văzu că nu e bună de nimica. Atunci ei făcură mămăligă și șezură la masă. Pe Platon însă nu-l mai puseră să facă pâne. Istorisind în însemnările sale despre aceste neizbânzi ale sale, Paisie adaoge: „Toate acestea le-am istorisit eu despre mine cu acel scop, ca cei ce vin în obștea noastră să nu despereze, văzându-și neîndemânarea lor în unele treburi și să-și aducă aminte, că cu ajutorul lui Dumnezeu și cu sânguință ei pot să ajungă a izbuti în orice lucru“.

Curând după aceasta veni la Trăisteni monahul Dosoftei din schitul Dălhăuți. Văzând pe Platon, îl cheamă la sine și-i zise: „Dacă voești să primești sfatul meu, eu ți-aș spune un cuvânt în folosul sufletului tău“. Platon răspunse, că cu bucurie primește tot ce-i va spune bătrânul. Atunci Dosoftei zise: „Eu voesc să te previn, că învățătorul nostru obștesc, părintele schimonah Vasilie, a avut un ucenic cu numele Paisie, care a murit acum trei ani. Acest ucenic din copilărie crescuse pelângă starețul Vasilie și starețul ținea mult la el. Având nevoie de un preot, el convinsese pe ucenicul său să primească preoția înainte de vrâsta rânduită pentru aceasta, deși ucenicul nu dorea. Când însă ucenicul a murit, starețul a plâns mult după el, parte pentru că și-a pierdut ucenicul cumințe și bun, iar parte pentru că s'a lipsit de preotul trebuitor. Curând starețul Vasilie are să vie aicea, ca să cerceteze pe frați. Când te va vedea, de bună samă va voi să te ia la dânsul. El va afla prin duhovnicul tău, de nu ai vreo pedică pentru hirotonie. Și de nu va fi vreo pedică, el te va sfătui să te duci să trăești la el și apoi te va sili să primești și preoția. Și dacă-l vei asculta, și te vei face preot înainte de vrâsta rânduită, atunci tu

În tot restul vieții nu vei găsi liniște pentru conștiința ta. De aceea eu te sfătuiesc: dacă tu nădăjduiești să rămâi credincios canoanelor bisericești, atunci poți să treci și să trăiești la sfântul nostru părinte; iar dacă nu, atunci poți trece să trăiești undeva aiurea până la vârsta statornicită pentru preoție, și după aceea să treci la el". Mulțumind bătrânului Dosoftei pentru povață, Platon îi spuse, că simțindu-și nevrednicia sa, el ar voi până la moarte să rămână simplu monah. Auzind aceste cuvinte, bătrânul se bucură și zise: „Dumnezeu să-ți ajute frate”.

Curând după aceasta, înadevăr, veni în schit schimonahul Vasilie. Egumenul schitului și frații se bucurară tare mult de aceasta. Starețul își puse ochii pe Platon și după câteva zile porunci egumenului să întrebe pe Platon, de nu are vreo pedică pentru hirotonie în preot și când află, că vreo pedică desamă nu există, însărcină pe egumen să sfătuească pe Platon să treacă la Poiana Mărului spre a trăi acolo. Platon aducându-și aminte de cuvintele lui Dosoftei, refuză propunerea. Pricepând care-i pricina refuzului, starețul Vasilie porunci să se spună lui Platon, că el nu-l va sili să primească preoția înainte de vreme. La aceasta Platon răspunse, că el s'a hotărât în sufletul său, ca nici după atingerea vârstei canonice să nu se hirotonisească preot până la moarte, deoarece nu se credea vrednic de o sarcină așa de înfricoșată și plină de răspundere. Auzind acestea, starețul conțeni de a mai insista în propunerea sa. Această împrejurare a și fost pricina, că Platon, cum singur scrie despre aceasta, n'a mai avut prilejul să se ducă cu starețul Vasilie la schitul Poiana Mărului, deși el dorea aceasta. Curând după aceasta starețul părăsi schitul Trăisteni, petrecut de toți frații.

În vremea aceasta se răspândi în schit vestea îmbucurătoare, că se apropie ieroschimonahul Mihail cu ucenicii săi, printre care se afla și priete-

nul lui Platon, Alexei Filevici. Egumenul și toți frații din schit grăbiră întru întâmpinarea bătrânului și închinându-se înaintea lui până la pământ primiră binecuvântare dela dânsul. După aceea intrară cu toții în biserică și săvârșiră acolo rugăciunea de mulțămire. După masă Platon, vânând momentul potrivit, chiemă la o parte pe prietenul său și-l rugă să-i istorisească cu amăruntul, cum a izbutit să iasă din Patrie. Alexei istorisi lui Platon următoarele: „Dupăce m'am despărțit de tine și mama m'a dus acasă, asupra mea căzu așa întristare și așa urât, încât m'am bolnăvit. Dar nu conteneam a ruga pe Dumnezeu să mă ia din lume, cum va ști El singur. Și iacă, după rânduirea lui Dumnezeu, veni la mine ca să mă cerceteze la boala mea, unul din prietenii mei, anume Alexei Melis. În timpul convorbirii, el îmi spuse, că și el vrea să se facă monah. Atunci eu m'am bucurat tare mult și l-am rugat să vie pela mine mai des. Împreună cu dânsul ne-am gândit cum să scăpăm din lume. După sfatul lui, eu am început să ascund de mama tristeța mea și ei îi căzu tare drag prietenul meu, socotind că sub înrâurirea lui am început eu să uit de călugărie. Când sosi primăvara, prietenul găsi un monah călător și descoperindu-i aceluia intenția noastră, îl rugă să ne ajute. Monahul ne sfătui să cumpărăm o barcă și făgădui să ne ducă cu barca până la mănăstirea Metroninsc, care se află nu departe de Dnipro, în jos pe cursul lui. Acest sfat nouă ne-a plăcut tare mult.

După aceea am cumpărat barca, ne-am aprovizionat cu diferite lucruri pentru drum, și rugându-ne lui Dumnezeu și sf. ierarh Nicolae, am plecat la drum. Toate au mers bine și trecusem acum de Tripoli, când văzurăm pe mal santinelele cari au strigat la noi. Noi ne-am speriat socotind că ne vor opri. Cu mare frică am început a vâsli spre ele, rugându-ne lui Dumnezeu, ca să ne ferească de primejdie. Când însă am ajuns la mal, monahul.

privind la santinele, ne zise încetișor: „Nu vă temeți că mi-s cunoscuți!“ După ce noi ne-am apropiat și mai mult, atunci și santinelele recunoscură pe monahul nostru și dându-i bună ziua, îl întrebă unde merge. Monahul răspunse: „Mă duc până la mitocul mănăstirii sf. Chiril, că sunt trimis de egumen să conduc acolo trebile“. Apoi santinelele întrebă pe monah: „Dar cei din barca ta cine sunt?“ — „Aceștia-s scriitorii mei, pe care mi i-a dat egumenul“.

În timpul acestui schimb de vorbe, el cinsti santinelele cu rachi, pe care el îl luase anume pentru asemenea întâmplări, ba le turnă câte puțin și în vasele lor. Apoi le oferă pâine și alte lucruri de mâncare și le dădu și puțini bani. Santinelele rămase tare mulțămite și ne sloboziră cu pace. Noi însă mulțămiram cu lacrimi lui Dumnezeu, care ne scăpase de asemenea primejdie. După câteva zile ajunserăm la locul, unde trebuia să se sfârșească drumul nostru pe apă. Acolo am vândut barca unor locuitori din partea locului, iar noi plecarăm pe uscat spre mănăstirea Metroninsc, care acum nu mai era departe. Acolo am fost primiți cu dragoste și ni s'a dat adăpost până la plecarea noastră în Moldova. Starețul Mihail văzându-ne, se bucură și luă asupra sa grija pentru toate trebuințele noastre trupești și duhovnicești. La el am întâlnit eu și pe acei școlari din mănăstirea Bratschi, care ne ajutase nouă să trecem granița Poloniei. Noi cu toții începurăm să așteptăm cu nerăbdare călătoria spre Moldova, ce ne stătea înainte. Însfârșit ziua mult dorită sosi. Părintele nostru sufletesc adunându-ne, ne-a dus la egumenul mănăstirii și mulțămindu-i pentru ospitalitate, ceru pentru sine și pentru noi blagoslovenie pentru drum.

Egumenul ne dori din inimă călătorie bună și noi plecarăm la drum. Cu ajutorul lui Dumnezeu, străbăturăm cu bine Ucraina și am venit în această binecuvântată țară, în acest sfânt schit al sf. Ierarh

Nicolae, făcătorul de minuni, unde eu cu dragoste nespusă te văd și pe tine, iubitul meu prieten, și cu lacrimi mulțămesc lui Dumnezeu, care m'a adus să trăesc cu tine aicea, în acest sf. schit“.

Ascultând istorisirea prietenului său, Platon deasemenea mulțami lui Dumnezeu cu lacrimi, care mai presus de așteptările lor, le împlinise vechea lor dorință de a trăi împreună, sub conducerea încercatului lor părinte duhovnicesc. Mai stând puțin de vorbă, prietenii se despărțiră și plecă fiecare la ascultarea sa.

Trăind în schit împreună cu prietenul său, Platon observă cu mirare, că acela, fiind totdeauna anemic și slab, acum începu să se întărească în putere, încât putea să îndeplinească cele mai grele munci: aducea, de pildă, din pădure bârne așa de grele, încât Platon se îngrozea. Odată veni la schit ieromonahul Osios din sfântul munte al Atosului. Trăind câțva timp în schit și plecând mai departe la drum, acest monah uimi pe toți prin cuvintele ce spuse la plecare. Luându-și rămas bun de la bătrânul Mihail și de la frațime, și depărtându-se câțiva pași de ei, el deodată se întoarse înapoi și privind pe bătrân, pe frați și pe cei trei poslușnici, cari stăteau mai la o parte de ei, și anume: pe Alexei Filevici și pe cei doi prieteni ai lui, din care pe unul îl chema tot Alexei, iar pe celălalt Mihei, Osios zise: „Cinstiți părinți și frați, rămâneți cu Dumnezeu! Rămâneți cu Dumnezeu și voi, sfinților trei coconi!“ Auzind aceste cuvinte, starețul Mihail spuse celor dimprejur: „Luați aminte la înțelepciunea acestui om. El nu așa degeaba a numit pe acești trei poslușnici sfinții trei coconi, ci a avut în vedere literele începătoare a numelor lor care coincid cu literele începătoare ale numelor celor trei coconi evreești din Babilon, care erau Anania, Azaria și Misail, iar acești de la noi sunt Alexei, Alexei și Mihei“.

Când apoi veni vremea tunderii în monahism

a acestor trei ascultători, atunci tocmai aceste nume li s'au și dat, pe care le arătase Osios.

Din ziua sosirii prietenului său, Platon tot timpul așteptă: nu cumva-i va vorbi acesta de hotărârea luată de ei și întărită cu jurământ, de a se strămuta împreună și a se sprijini unul pe altul în lupta monahicească? Dar vremea trecea, Alexei era acum și îmbrăcat rasofo, și totuși el niciodată, nici cu un cuvânt nu dădu a înțelege lui Platon despre făgăduința dată de ei unul altuia. Această tăcere mârșă și umplea de mirare pe Platon, dar nici el nu se hotăra să pomenească lui Alexei de jurământul lor, hotărând să aștepte cu răbdare ce le va trimite mai departe Domnul. Starețul Mihail avea obicei, ca duminicile și sărbătorile, după masă, să iasă din chilia sa, să șadă, lângă biserică pe iarbă verde sub arbori și să sfătuiască cu frații. Aceste sfaturi aduceau mare mângâiere tuturor. Bătrânul vorbea despre păzirea poruncilor evanghelice și a regulilor bisericești, încredințând pe frați să nu se lese biruiți de duhul vremii și de pilda oamenilor, „cari trăesc fără frica lui Dumnezeu”. Ci să-și aducă aminte de cuvintele sf. Vasile cel Mare, despre trebuința de a păstra cu sfințenie toate cele lăsate nouă de vechi sfinți părinți. De vorbit el vorbea cu multă însuflețire și cu lacrimi.

Asemenea sfaturi aveau loc nu numai ziua, ci și noaptea. Frații se adunau în același loc, aproape de biserică, și ascultau pe bătrân până hăt cătră miezul nopții. Împreună cu alții asculta aceste sfaturi și Platon și mulțamea lui Dumnezeu, că l-a adus să întâlnească un astfel de bătrân înțelept și încercat. Când sosi postul Adormirii Maicii Domnului, starețul tunse rasofo pe Alexei Filevici și pe cei doi prieteni ai săi. Platon se bucură văzând pe prietenul său primind prima treaptă a monahismului.

Curând după aceasta egumenul schitului rândui pe Platon la o nouă ascultare — să păzească,

via schitului, care se afla în munte, la depărtare de un kilometru dela schit. Cu acest prilej el îi dădu următoarele povețe: El poate să mănânce poamă cât îi place, dar numai dupăce a mâncat măcar o bucățică de pâne. Egumenul știa, că Platon în patria sa nu numai n'a mâncat, dar nici n'a văzut struguri și deaceea i-a și dat asemenea sfat. Folosindu-se de deslegarea dată lui, Platon toată ziua mânca poamă și se împătimi de ea în așa măsură, încât nu mai voea să se mai hrănească cu nimic altă ceva, și de aceea la masă nu mânca. Din această pricină slăbi și-i scăzu fața ca după o boală oarecare. Abea numai după culegerea viei Platon începu să mănânce cu toți ceilalți la masă și să se îndrepte ca mai înainte.

Încă înainte de culegerea viei, egumenul mută pe Platon într'o chilie nouă, nu departe de schit, deasupra unui pârâu, din care nu se vedea biserica. Trăind în această chilie, Platon adormi odată așa de tare, încât nu auzi clopotul la utrenie, și aceasta era spre Duminică. Când se trezi și veni la biserică află că se citise Evanghelia și se începuse citirea canoanelor. De rușine Platon nu îndrăzni să între în biserică, ci plângând amarnic, se întoarse înapoi la chilia sa. Nu se duse el nici la liturghie și depărtându-se puțin de chilie, șezu jos și plângea. După terminarea liturghiei și sosirea vremei de masă, bătrânul Mihail, egumenul și frățimea, observând lipsa lui Platon dela biserică, ceea ce altă dată nu se mai întâmplase, se mirară. Însfârșit bătrânul Mihail zise: „Părinți și frați, vă rog pentru Domnul, mai adăstați puțin cu masa, până aflăm, ce s'a întâmplat cu fratele nostru Platon“. Și îndată trimiseră pe unul dintre monahi, și anume pe Atanasie, scriitorul de cărți patristice, la Platon. Atanasie găsind cu mare greu pe Platon, începu să-l întrebe, de ce plânge. Platon nu fu în stare să spună nici o vorbă, ci începu să plângă și mai tare. Însfârșit după multă mângâere, el abia putu spune lui Ata-

nasie pricina durerii sale. Atanasie din nou începu să-l mângâe și să-l îndemne să meargă cu dânsul la frați în schit, cari fără el nu vor să se așeze la masă. Platon răspunse prin lacrimi: „Cum să merg eu la sfinții părinți, și cu ce obraz să mă arăt eu lor, după un păcat așa de mare, care m'a batjocorit pe vecie înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor!” Apoi rugă pe Atanasie să-l lese și să nu-l silească să meargă în schit. Dar Atanasie urmă să-l încredințeze și în cele din urmă îl înduplecă să meargă. Platon merse plângând și când sosi în schit și văzu pe bătrân și pe frați șezând și așteptându-l pe dânsul, el cu rușine și cu spaimă căzu la pământ și suspina nemângâiat.

Atunci bătrânul, egumenul și frații, sculându-se, rădicară pe Platon și aflând dela Atanasie pricina lacrimilor lui, începură să-l mângâe. Apoi mulțămind lui Dumnezeu, că au găsit pe Platon viu și sănătos, șezură la masă și porunciră și lui Platon să mănânce împreună cu ei. Platon însă din pricina marei rușini și a mâhnirei, nu putu să mănânce nimic. Abia numai după terminarea mesei mâncă puțină pâne. Când după masă Platon merse la chilie, bătrânul Mihail, adresându-se frățimei și mai cu samă tineretului, zise: „Vedeți ce râvnă și ce durere arzătoare a arătat acest tânăr frate? Să vă fie dar de pildă tuturor de sânguicioase cercetare a pravilei bisericești! Nu din voință a scăpat el slujba bisericească și ați văzut cât s'a întristat și s'a amărât! El nici n'a vrut să mănânce, nici lumina soarelui să o privească de mare durere și zdrobire a inimii! Rugați-vă și voi din toată inima, ca să vă dea Dumnezeu și vouă tuturor asemenea râvnă și întristare după Dumnezeu!”

De aici înainte și până la sfârșitul șederii sale în schit, Platon niciodată nu s'a mai culcat să doarmă în pat, ci dormea șezând pe un scăunăș.

În Octombrie veni la schit schimonahul Onufrie, din schitul sf. Arhistratig Mihail, adecă din schitul

Cârnuț, care se afla în munți, pe pârăul Buzăului în sus. Schimonahul Onufrie trăise înainte multă vreme în pustie, apoi în Ungrovlahia prin munții cei mari, iar acum trăia nu departe de sus numitul schit. El veni să vadă pe ieroschimonahul Mihail, pe egumen și frățimea.

Acesta istorisi multe despre traiul său prin munți, despre frumuseța locului său, despre aerul curat al aceluia loc și apa lui cea bună. Prin istorisirile sale, el stârni în Platon o vie dorință să trăiască cu bătrânul Onufrie în pustia lui. Împreună cu Platon se hotărîră să plece la Cârnuț și alți câțiva monahi tineri. Bătrânul Mihail le dete binecuvântarea să se ducă, dar văzând că ei cu toții erau foarte tineri, le dădu pentru toată iarna ca povătuitor pe vechiul său ucenic — ieromonahul Alexa.

Mulțămind cu lacrimi bătrânului Mihail pentru dragostea lui părintească, precum și egumenului pentru ospitalitatea ce le dăduse și luându-și rămas bun dela frați, monahii noștri plecară la drum. Ei merșeră prin păduri „foarte mari“, prin munți înalți și văi adânci și a treia zi ajunseră la schitul Cârnuț, unde au fost primiți cu dragoste. Rugându-se după obicei în biserică și sărutând sfintele icoane, călătorii au fost chiemați în trapeză, hiritisiți și mângâiați. A doua zi egumenul schitului le dădu chilie fiecăruia deosebi. Schitul Cârnuț avea biserică de piatră, întemeată de unul din Voevozii Ungrovlahiei. Aerul și apa erau foarte sănătoase și ușoare. Afară de un izvor, care nu îngheța, în schit erau foarte multe izvoare mărunte cu apă minunată. Mai era o foarte mare livadă de pomi roditori, în care se aflau până la cincisprezece soiuri diferite de meri mari, prune dulci și nuci de Valahia. Tipicul schitului era cel păzit în schiturile sf. munte Athos: Duminica și sărbătorile frații se adunau împreună la slujba bisericească. După sfârșitul Liturghiei, ospătau împreună și după vecernie, își petreceau vremea în sfături duhovnicești, iar după aceea se îm-

prăștiau pela chiliile lor, unde fiecare își săvârșea pravila sa deosebi.

Petrecând în acest schit, Platon și tovarășii lui veneau în anumită vreme la ieromonahul Alexa și acesta câteodată le citea ceva din cărțile sfinților părinți, tâlcuind sensul celor citite; iar câteodată stătea de vorbă cu ei despre diferite lucruri duhovnicești. Acesta era un bărbat blând, smerit, iubitor de frați, având darul de a mângâia cu cuvintele sale până și inima cea mai întristată. Altădată el se ducea cu ucenicii săi la pusnicul Onufrie, care trăea în munte, departe de schit, într'o chilie singuratecă. Drumul spre el trecea prin minunate păduri, iar chilia lui stătea pe sprinceană unui munte, de unde se deschidea o priveliște fermecătoare asupra văilor munților și vâlcelor înconjurătoare, acoperite de păduri neștrăbătute. Mai jos de chilia lui murmură un izvorăș limpede ca cristalul, către care el se pogora pe trepte ca să ia apă.

Bătrânul Onufrie își petrecea vremea în rugăciune, cetire, cântări de psalmi și rucodelie, făcând linguri, păhăruțe, talere și cutii de lemn de tei cu mare iscusință. El era cu mare dar în a da sfaturi: istorisea fraților despre viața sa în singurătate prin munți neștrăbătuți, unde el în lunile de vară își pregătea provizie de hrană pentru toată iarna, deoarece în curs de opt luni întregi nu putea să vadă față de om. Cu părintele Alexa vorbea el mult despre patimile trupești și sufletești și despre luptele gândite cele cumplite și fără răgaz cu dracii, despre ispitele lor neînchipuite și despre meșteșugurile lor. „Și dacă n'ar apăra pe poporul său Hristos — zice el, — nu s'ar fi mântuit nici unul din sfinți. Dar celce cade către Hristos cu credință și cu dragoste, cu smerenie și lacrimi, aceluia i se dau mângâieri, pace și bucurii negrăite și dragoste fierbinte către Dumnezeu. Martori ai acestui lucru sunt lacrimile nefățarnice din marea dragoste, sdrobire de inimă, smerenie neconținută lui Hristos, așa

că din iubire cătră Dumnezeu omul devine nesimțitor către bunurile lumii acestea“.

Ascultând aceste cuvinte ale bătrânului Onufrie, Platon din ce în ce mai mult se aprindea de dragostea cătră viața pusnicească. El începea să înțeleagă tot mai adânc calea monahicească, devenea din ce în ce mai serios și mai aspru cu sine însuși. Sub influența simțului acestuia, ce-l cuprindea tot mai mult, el se depărta în vreun loc singuratec, cădea la pământ, se bătea în piept și cu lacrimi cerea dela Dumnezeu ajutor, aducându-i făgăduințele sale. În chilia sa, el se dădea la rugăciuni ferbinți și la citirea din cărțile sf. Părinți, cercetându-și zilnic conștiința, tânjind pentru păcatele și neputințele sale și punând zilnic început îndreptării sale înaintea lui Dumnezeu.

Așa trăi el cu prietenii săi în schitul Cârnel cu mare folos sufletesc. Sosi înfârșit primăvara și se apropie vara, când deodată veni dela bătrânul Mihail poruncă ieromonahului Alexa să se întoarcă acasă. Impreună cu părintele Alexa plecară la Trăisteni și unii din prietenii lui Platon. Curând după asta egumen în schit ajunsă Vartolomeiu, fratele pusnicului Onufrie, care din anii copilăriei fusese ucenic al bătrânului Stefan, care trăise mai înainte în părțile Cernigovului. Vartolomeiu arăta frățimei multă purtare de grijă și făcu pentru primirea ei o chilie nouă mare, unde frații se adunau adesea pentru sfaturi duhovnicești, ba câteodată și pentru masa deobște. Primăvara Platon își făcu o mică grădiniță și puse puține fasole, bob și ceapă. Ceapa nu se făcu aproape deloc, bobul rodi bine dar îl mâncară șoarecii, iar fasole Platon strânse o ladă. Platon își procură unelte trebuitoare pentru facerea de linguri și începu să deprindă această rucodelie, dar se ocupa puțin cu ea, neavând omul, care să-l îndemne la aceasta. Iernând în schit și așteptând vara, Platon cu binecuvântarea egumenului, plecă la o nouă călătorie.

Din nefericire, aici se întrerup însemnările starețului Paisie. Judecând după câteva locuri din scrierile starețului, putem vedea că în acest timp a fost la mănăstirea Nașterii Maicei Domnului din Moldova¹⁾ și deasemenea și la mănăstirea Neamțului. Nu știm în ce locuri și cât timp a trăit în acest timp Platon, dar către anul 1746 în el prinse rădăcini intenția de a trece la muntele Atos. Ce anume l-a îndemnat să se hotărască la acest pas? Aceasta o arată el singur, zicând că se teme, ca nu cumva părinții moldoveni să-l facă să primească preoția, de care el se înpăimânta pentru înălțimea acestui dar și pentru marea răspundere împreună cu el. Ca să scape de hirotonie, el se hotărâ să părăsască Moldova și pe iubiții săi povățuitori duhovnicești. Se poate crede, că afară de această pricină, a mai fost și alta, care l-a făcut să plece la Atos. Cei patru ani de ședere a lui Platon în Moldova sub povața bunilor bătrâni, dădură lui Platon în întregime acea bogăție duhovnicească, pe care el o putea primi aicea. Din toate cele spuse de noi vedem că în cursul tuturor acestor ani Platon rămăsese tot acelaș tânăr timid, sfios și puțin independent, cum eșise din Rusia. El sorbise cu sete povețele bătrânilor asceți, dar el însuși manifesta puțină acțiune. Sufletul său însă atinsese acel grad de maturitate al vrâstei sale, când el trebuia să treacă din starea de ucenic tânăr la starea de bărbat independent. Aceasta însă el putea să o atingă numai pe calea unei noi întreprinderi oarecare duhovnicești nouă, care cerea și circumstanțe externe nouă. El simțea în sufletul său necesitatea de o luptă mai aspră și mai grea, decât felul de viață, pe care o dusese până acum. El avea nevoie ca un timp oarecare să fie lăsat de sine însuși, ca în lupta singuratică și independentă cu neputințele sale, să se poată întări duhovnicește și astfel din

1) Mănăstirea Vorona.

tânăr slab și timid, să devie bărbat puternic și încercat, care fiind încercat prin ispite, să poată ajuta și celor ce se ispitesc.

Muntele Atos fără îndoială atrăgea sufletul său încă din copilărie, ca un loc sfânt de înalte lupte și tradiții. Dar în copilărie, ideea de Atos fu eclipsată în conștiința sa de visul peregrinajului și a viețuirii în pustiu împreună cu prietenul cel de un gând cu dânsul, sub conducerea vreunui pusnic încercat.

Încercarea nereușită de convețuire cu prietenul Alexei Filevici dăreamă visul tinereții sale și-i puse în față chestia unei căi nouă de viață. Odată cu strămutarea în Moldova se apropia de conștiința lui Platon și Sfântul Munte. În Moldova se simțea mai puternic influența Atosului. Aici Platon pentru întâia oară asculta slujba bisericească, săvârșită după tipicul Atonului, întâlnește monahi călători, cari vizitaseră muntele Atos și care povesteau multe despre el. Toate acestea atrăgeau cu o deosebită putere sufletul său spre Atos. Muntele Atos cu tradițiile sale seculare, cu natura lui aspră dar măreață, cu pildele sale înalte de nevoie sîhăstrești și cu tezaurile lui de scripturi patristice se înfățișa ochilor lui sufletești, ca locul cel mai atrăgător pentru noul period al vieții sale. Luând în considerațiune toate cele zise, biograful starețului spune, cu prilejul trecerii sale la Atos, următoarele: „Cine poate să priceapă căile Domnului? Și sfaturile lui cine le cunoaște? Prin pronia sa Dumnezeuască, El l-a chie-mat din patria lui, l-a trecut prin diferite țări, ca el să-și culeagă depe acolo prin negoț duhovnicesc multă bogăție duhovnicească, și înfârșit l-a adus în sfântul munte Atos, ca și aicea continuând negoțul, încă și mai mult să-și sporească bogăția sa duhovnicească, ca apoi să dea și tuturor celor ce vor căuta la el, povață duhovnicească. Domnul l-a făcut pe dânsul următor Preacuviosului Antonie, care era malorusian ca și dânsul. Și precum prea-

cuviosul Antonie pribegind, a venit în sfântul munte Atos, unde a primit și sfântul chip îngeresc și a trăit acolo mulți ani, s'a învrednicit de mari daruri duhovnicești, și a fost apoi întors în patria sa, ca și aicea să sădească și să îmulțească populațiunea monahicească; așa și fericitul Paisie, îmbogățindu-se cu bogăție cerească, s'a întors acolo, de unde plecase, în Moldova, ca să înoiască cinul monahicesc ce se învechise, ca să înoiască viața de obște care căzuse și ca să răsădească într'însa fericita ascultare, luminând prin învățăturile sale pe ceice ședeau în întunerecul neștiinței și înțelepțindu-i prin îndreptarea sau traducerea din nou din grecește în limba patriei a cărților patristice și teologice".

Să pășim dară acum la examinarea acestui period însemnat din viața Starețului Paisie.

PARTEA III.

**VIAȚA SINGURATECĂ A STAREȚULUI PAISIE
IN ATOS ȘI INCEPUTUL COMUNITĂȚEI CHI-
NOVIALE. 1746 — 1763.**

*„S'a ostenit în rugăciuni neconținute
înaintea lui Dumnezeu, purtând în suflet
cuget curat și fiind plin de umilință“.*

Preacuviosul Isaac Sirul, Cuv. 2.

*„Se dădu cu totul citirii dumnezeștilor
Scripturi, silindu-se să le pătrundă“.*

Idem

MUNTELE ATOS

CAPITOLUL I.

Strămutarea lui Platon la Atos. — Natura Atosului, schiturile și mănăstirile lui. — Trecutul Atosului. — Meritele Atosului în opera culturii duhovnicești. Situația critică a Atosului pe la jumătatea veacului XVIII.

Cu strămutarea la Atos, se termină pentru Platon viața de ucenic și se începu periodul ascetismului independent. Când Platon ajunse la hotărârea decizivă de a pleca la Atos, el cutreeră toate împrejurimile, mergând pe la toți bătrânii, cari trăiau acolo, și de la toți își luă binecuvântare și le aduse mulțămiri cu metanie pentru dragostea ce-i arătaseră și povețile primite de la ei. Bătrânii îl îndemnară să nu părăsească schitul, dar încredințându-se că hotărârea lui e de neînvins, socotiră că așa-i voea lui Dumnezeu și făcând rugăciune pentru el, îl lăsară să plece cu pace.

De astădată Platon își găsi de tovarăș de drum pe ieromonahul Trifon. Ei plecară la drum numai cu câțiva gologani de aramă la buzunar. Dar sărăcia lor nu-i înspăimântă. În Galați se urcară pe o corabie, care-i duse la Constantinopol, iar de acolo merșeră la Atos. Călătoria lor fu înceată și nu tocmai ușoară. Ei avură de îndurat multe ne cazuri și supărări și din pricina mării, pe care Platon călătoria întâia oară, și din pricina foamei și mai cu samă din pricina turcilor. Dar ajutați de mila lui Dumnezeu, ajunseră cu bine la Atos, la 4 Iulie, în ajunul pomenirii Preacuviosului Atanasie Atonitul, în al căruia lavră se și opriră ei deocamdată.

Sfântul munte! Cât de multe amintiri istorice stârnesc în sufletul creștinului ortodox aceste două cuvinte! „Muntele împărătesc și dumnezeesc, cel mai ales dintre toți munții din lume“, cum se exprimă împăratul Alexie Comneanul, încă din cele mai vechi timpuri a atras la sine pe pusnicii creștini și a devenit centrul culturii duhovnicești al orientului ortodox. Muntele Atos alcătuește una din cele trei ramuri ale peninsulei Calcidice și anume pe cea dela margina dinspre răsărit. Lungimea muntelui Atos e de 80 km. iar lățimea în diferite locuri e dela 12 până la 20 km. În capătul de miazăzi al muntelui se ridică până dincolo de nouri o înălțime uriașă, toată de marmoră albă. Aceasta și este muntele Atos, așa de bine cunoscut încă din anticitatea păgână. Dela el și-a primit numirea și întreaga ramură răsăriteană a peninsulei Calcidice. Înălțimea acestui pisc deasupra nivelului mării e de peste 2000 metri. Natura Atosului se distinge prin frumuseți și variații minunate. Aproape tot muntele, afară de piscul de miazăzi, este peste tot acoperit cu o vegetație Luxuriantă. Aicea cresc lămâi, portocali, peri, alune și castane, și se cultivă vița de vie. În chip deosebit e cultivată coasta de răsărit a muntelui. Pâraele de munte aprovizionează Atosul cu minunată apă de băut, iar vânturile de marea

temperează căldurile verii. Zăpada cade rar aicea și nu durează multă vreme.

Păseri la Atos sunt puține. Chiar aproape nu-s. Cu toată frumuseța Atosului, el poartă pecetea unui fel de tristeță și chiar a unui aer posomorât. Înălțimea uriașă a muntelui și adâncimea ameteitoare a prăpăstiilor uimesc prin măreția lor și fac ca chiar călătoria pe munte să fie grea. Cu deosebire e măreață și inaccesibilă localitatea de pe piscul principal al Atosului, așa că acolo rar se urcă închinătorii. Pe măsură ce urci muntele, climatul se schimbă. Cătră mijlocul muntelui călătorul nu mai întâlnește lămâi și portocali, iar pe culmile muntelui crește pinul și bradul. Iar piscul Atosului e lipsit cu totul de vegetație. Acolo nu se găsește nici măcar un mic tufar, ci numai podoaba Atosului, — floricica nevestejită, așa zisă a Maicei Domnului, — crește pe aceste înălțimi de deasupra norilor, revărsând un minunat miros. De pe vârful Atosului se deschide o priveliște fermecătoare. Se zice, că la asfințitul soarelui se poate zări deacolo chiar Constantinopolul. Nenumăratele ostroave ale Arhipelagului se înfățișează acolo privirilor ca o panoramă plină de farmec. Spre apus se vede mărețul Olimp, pe care a strălucit prin viața sa sfântă cuviosul Ioanichie cel Mare; mai departe în depărtarea albastră se zăresc munții Macedoniei. Iar lanțul lung al culmilor Atosului se întind spre istm ca niște valuri verzi de un rar pitoresc. Și tot muntele ni se înfățișează ca având chipul crucii, cum a observat aceasta încă sf. Atanasie Atonitul.

Vârful Atosului ni se înfățișează ca o mică piațetă, ocupată aproape în întregime de biserica cu hramul Schimbărei la Față a Domnului. Lungimea bisericii e ca de șase metri. Fiori te cuprind când privești din această înălțime ameteitoare, de pe marginea stâncii, și vezi jos, la 2000 metri sub picioare, sbuciumându-se marea albastră și fără mări. Și iacă pe aceste povârnișuri pitorești și pe

țărmurile mării, tot muntele e sămănat ca și cu niște stele ce scântează albeață în mijlocul verdeții, cu numeroase mănăstiri, schituri, chilii pusnicești și colibe.

Schiturile dela Atos sunt tot mănăstiri, dar se află pe moșia mănăstirilor mari și atârnă de ele. Chiliile sunt mici schitulețe sau pur și simplu o casă cu biserică, aparținând mănăstirilor, unde trăesc mici comunități de călugări. Colibele sunt chilii fără biserică.

Viața mănăstirească s'a început la Atos din vechimea îndepărtată. După tradiție, însuși Impărăteasa Cerului a sfințit Atosul prin vizita sa. În veacul al 7-a împăratul Constantin Pogonatul, pentru aducerea la îndeplinire a hotărîrei sinodului al șaselea ecumenic, care a dispus scoaterea monahilor de prin orașe și trimiterea lor la pustiu, trecu în stăpânirea monahilor tot muntele Atos, ca loc foarte potrivit pentru viața călugărească¹⁾. Numărul monahilor crescua aicea foarte repede și în veacul al zecelea erau acolo 180 de mănăstiri, iar în veacul al 16-a prin toate mănăstirile erau peste optsprezece mii de călugări, fără a ținea samă de cei de prin schituri, despre care un istoric zice: „Mulțimea acelorora noi a o număra nu putem, căci numărul lor numai Dumnezeu îl știe“. Încă din cele dintâiu timpuri ale populării sale cu monahi, Atosul se separă într'un fel de lume deosebită, păstrându-și toate particularitățile vremilor Comnenilor și Paleologilor, ca și cum ar fi fost uitat în pustia sa peninsulă.

Căutând bine la această lume suigeneris, vom vedea într'însa multe lucruri stranii și curioase: pedeoparte severitatea tradiției, în canoane și obiceiuri; pedealtă parte o deplină neatârnare, cum te miră de se poate întâlni aiurea. Credincios menirii

1) Vechii părinți bisericești trimit pe călugări la pustie, ca cea mai potrivită pentru ei. Astăzi călugării sunt scoși din mănăstiri și duși în mahalalele târgurilor.

sale, Atosul aproape totdeauna a fost cea mai înaltă școală a monahismului, păstrătorul curățeniei, credinței și pietății pentru întreg răsăritul ortodox. Aici au venit oameni din toate țările ortodoxe să învețe viața monahicească și înțelepciunea creștinească. Dar nu numai viața monastică, rugăciunea, postul și desăvârșirea de sine singure alcătuiau îndeletnicirile atoniților. Un loc de onoare în viața lor a fost rezervat și îndeletnicirilor cărturărești, care în condițiile de traiu de aicea au putut să se desvolte cu un succes deosebit. Atosul a devenit centrul întregii erudițiuni a Bizanțului creștin. Apariția mănăstirilor slavone pe Atos a pus început activității de traduceri. Monahii scormoneau prin biblioteci manuscriptele grecești, le comparau între ele, le traduceau în limba slavonă, le transcriau în mii de exemplare și înzestrau cu ele nu numai mănăstirile din Atos, ci și pe cele ale Bulgariei, Serbiei, Moldaviei, Valahiei și Rusiei. Tot la Atos veneau pentru copierea cărților monahi ruși, ca, de pildă, Sava de Tferi, Dosoftei de Pecersca, Iona Ugreischi și mai ales preacuviosul Nil Sarschii. În veacul al 16-lea a dus din Atos în Rusia mulțime de cărți preacuviosul Maxim Grecul. În vremea patriarhului Nikon, Arsenie Suhanov a dus dela Atos în Rusia vreo cinci sute de cărți, printre care erau unele, care atinseseră atuncea vechimea de o mie de ani. Atosul a aprovizionat cu cărți pe episcopii greci, cari au plecat la sinodul din Ferră. Vasilie Grigorovici-Barschi, cunoscutul călător prin Orientul creștin, pela jumătatea veacului XVIII a văzut bibliotecile Atosului și se miră de bogăția lor și de raritatea cărților, ce se puteau găsi într'insele. Așa într'o mănăstire el văzu „o psaltire prețioasă și vrednică de multă laudă, de care monahii de acolo spun, că ar fi psaltirea lui Gurădeaur, și care nu știm pe ce cale sau cum a dobândit-o el în viața sa și a întrebuițat-o la cetit sau cum a fost scrisă de mâna sa, căci despre aceasta pe paginile

ei nu se găsește nici o iscălitură sau alt semn. Este însă toată scrisă grecește, cu aur curat, pe pergament, cu scrisoare artistică și înaintea fiecărei catisme vignete late de trei și patru degete, o țesătură de desene făcute din peniță cu aur și vâpsele de diferite culori de un artist iscusit, cum nu mai este alta asemenea. Toată cartea e învălită în măhramă de matasă ca să nu se păteze, de aceea se pare că este nouă și scrisă acum. Și eu spun, că altă carte așa de frumoasă n'am văzut în toate călătoriile mele. Vrednice de laudă sunt ostenelele celor care au scris-o și grija păstrătorilor“.

În timpul de față în bibliotecile Atosului se păstrează mai mult ca zece mii de manuscrise, cu diferit cuprins, care aparțin nu numai timpurilor creștine, ci și celor de dinainte de Hristos. Aceste manuscrise n'au fost încă cercetate și studiate toate. Cu toate acestea nu în toate timpurile cultura duhovnicească și viața ascetică a atins acelaș nivel în Atos. Anii, când a venit în Atos starețul Paisie, erau tocmai vremuri de decădere a vieții duhovnicești din sf. Munte. Biograful starețului scrie cu amărăciune, că în acea vreme „Sfântul Munte, unde în vremile de demult înfloreau ca într'un rai bătrâni duhovnicești și cu cuviință sfântă împodobiiți, nu se mai înfățișează ca o grădină a Edemului... Căci unde se afla multă sfințenie, unde toată lumea, dar mai ales neamul creștinesc avea pe cei ce trăeau în muntele acesta drept stâlp și întărire a credinței ortodoxe, chipul bunei credințe și a mântuirii, acolo s'a apucat vicleanul să-și samene neghinele sale“. Același lucru îl spune și Barschi, care arată pricinile decăderii: împilările turcilor. Mănăstirile jăfuite de autoritățile turcești au săracit și au intrat în datorii cu neputință de plătit. Monahii se împrăștiară de prin mănăstirile lor și locașurile înfloritoare rămaseră în voea soartei. O altă pricină a stărei rele a călugărilor slavi a fost raportul dușmănos al grecilor față de ei. Barschi scrie, că grecii aduseră

pe călugării ruși pânăla aceea, că ei fură nevoiți „să rătăcească încoace și încolo prin munte și din munca mânilor lor să se hrănească cu mare greu și multă amărăciune, disprețuiți de toți. Vulpele au vizuini și paserile cerului cuiburi, iar rușii nu au unde să-și plece capul în aceste locuri așa de minunate, singuratice și foarte potrivite pentru viața călugărească“. Imprejurările amintite aici, precum și alte cauze interne au făcut, ca pe la jumătatea veacului al XVIII, viața călugărească în Atos să se afle într'o stare dureros de decăzută.

MĂNĂSTIREA PANTOCRATOR DIN MUNTELE ATOS

CAPITOLUL II.

Sosirea lui Platon la Pantocrator. — Boala grea și însănătoșirea lui. — Viața în singurătate. — Noua întâlnire cu starețul Vasilie și însemnătatea ei pentru starețul Paisie. — Tunderea în mantie. — Sosirea lui Visarion și viața lor comună. — Nouii ucenici ai starețului. — Strămutarea în chilia sf. Constantin. — Hirotonia lui Paisie ca preot. — Inmulțirea fraților. — Dobândirea chiliei sf. Proroc Ilie și prefacerea ei în schit. — Clevetirea contra lui Paisie și combaterea ei.

Odihnindu-se câteva zile în lavra sf. Atanasie, Platon și tovarășul său plecară mai departe la drum spre nord, către mănăstirea Pantocrator, în apropierea căreia trăiau, după cum li se spusese, călugări de neam slavon. Drumul către Pantocrator era greu — prăpăstios și stâncos. Trebuieau să meargă prin păduri și să sufere și de călduri grozave, din pricina cărora se uscaseră și iarba. Necunoscând particularitățile climatului aceluia, călătorii nu se păziră de influența vătămătoare a aerului.

Curând după eșirea din Lavră ei, din pricina marelui călduri, asudară și asudați se așezară jos în pădure să se odihnească, pe pietrele reci. Apoi băură apă rece și într'o singură zi se bolnăviră amândoi de frigurile rele ale Atosului. În Pantocrator ajunseră bolnavi și acolo căutară pe confrății lor. Aceia se bucurară de consingeniilor lor și socotind că boala lor li se trage dela călătoria pe marea, nu dădură la început atențiune boalei lor, dar când aflară că ei se bolnăviră în Atos, se speriară, încredințați fiind că de bună samă li se va trage moartea din asta. Cei de gazdă începură să-i frece cu spirt ferbinte și după multe sforțări abea înviorară pe Platon, dar pe ieromonahul Trifon nu-l putură scăpa. El decedă a treia zi după sosirea sa în mănăstire. Pe Platon îl siliră să primească hrană contra voinței sale și să bea vin. Ne fiind obișnuit a bea vin, vărsă. Atunci din nou îl siliră să bea vin și din nou vărsă. Aceste vărsături au fost pentru el mântuitoare. După câteva zile se îndreptă cu desăvârșire, și se așeză într'o chilie în vecinătatea fraților. In cetul cu in cetul Platon făcu cunoștință cu locașurile vecine. El vizită mănăstirile de prin prejur și pe sihaștrii, dorind să-și găsească un povățuitor duhovnicesc, care să cunoască scrierile sf. Părinți și care să traiească în tăcere și sărăcie. Dar un astfel de povățuitor el nu putu să găsească și Platon trebui să trăiască singuratic. Atunci începu cea mai grea vreme din viața lui Platon. Acesta fu un timp de extremă sărăcie, de luptă grea cu cugetul, rugăciune înflăcărată și de lacrimi abondente. Patru ani trăi Platon în această izolare și acești ani prefăcură pe timidul și sfiosul monah într'un bărbat experimentat și chibzuit.

Platon își petrecea vremea în citire neînteruptă și în cântare de psalmi, în studierea sf. Scripturi și a operelor sf. Părinți și în rugăciune din toată inima. El se sili să sădească adânc în sine smerenia, frângerea de inimă, iubirea de Dum-

nezeu și de aproapele, cugetul morții și altele. Condițiile externe ale traiului său erau foarte grele. Mai târziu el scria despre acești ani: „Când eu am venit în sf. Munte din patria mea ortodoxă, am fost în așa sărăcie, încât n'am putut să plătesc o datorie de trei parale, pe care le împrumutasem dela fratele ce venise cu mine. Față cu o asemenea sărăcie trupească, eu trăiam numai din pomână. Și dacă sfinții părinți din neamul slovean, care se aflau în sfântul munte, nu m'ar fi ajutat, eu n'aș fi putut nici într'un chip să trăesc acolo. De multe ori am umblat desculț chiar și iarna, și fără cămașă pe mine, și această stare a mea a durat patru ani.

Când se întâmpla să aduc din Lavră sau din Hilandar la chilia mea cea sărăcăcioasă pomana, sau să car lemne din pădure, sau să fac vreo altă muncă corporală, atuncea eu trebuia să stau în pat ca un slăbănog câte două trei zile“. Plecând dela chilia sa, Platon niciodată nu încuea ușa, pentru că în chilia sa nu era nimic alta decât unele cărți pe care el și le procura din mănăstirile bulgare și sârbești. Așa a trăit Platon vreo patru ani în pustia sa singuratecă. La începutul anului o mie șapte sute cinci zeci și șase sosi la Atos bătrânul ieromonah Vasilie, deja cunoscut nouă. Venirea la Atos a bătrânului Vasilie avu o mare înrâurire asupra lui Platon. Ea dădu o nouă direcție vieții lui. Bătrânul Vasilie, găsind pe Platon, a trăit la dânsul câțva timp și-i dovedi toată primejdia, la care se expune, trăind singuratec. El îi arătă adevărata cale a vieții monahice. El zicea: „Toată viața monahicească se împarte în trei aspecte: întâu obșteea; al doilea traiul în doi sau în trei, care se chiamă calea de mijloc sau împărâtească, având averea comună, hrana și îmbrăcămintea comună, munca comună, grija comună despre mijloacele de traiu și renunțând în toate la voea sa, se supun unii altora din dragoste și din temerea de Dumnezeu; al treilea aspect pusnicia în singurătate, po-

trivită numai pentru bărbații desăvârșiți și sfinți. În timpul de față însă unia, contrar scrierilor părinților, și-au născocit un al patrulea aspect sau rânduială monahicească: își fac fiecare chilie unde-i place, trăesc singurateci, preferind fiecare voea sa și grija independentă pentru mijloacele de trai. La prima vedere ei s'ar asemena pușnicilor, dar în fapt sunt niște samavolnici, care-și primejduesc propria lor mântuire, căci ei singuri și-au închipuit locuința și ei singuri se încurcă în ea, pentru că și-au ales un chip de trai, care nu-i după talia și după măsura puterilor lor. Cine va cerceta cu luare aminte cartea sf. Grigorie Sinaitul, va găsi acolo, că nu altă ceva se chiamă samavolnicie, ci tocmai acest traiu singuratic și neobștesc. Și chiar fericitul bătrân Nil Sorschi osândește aspru pe aceia, cari fiind pătimiși, voeau să trăească singuratici, lăuda foarte mult drumul împărătesc, rânduieala și tipicul căruia se păstrează în sf. munte al Atosului. Cu toate acestea unii spun: „Eu deaceea trăesc singuratec, ca să nu supăr pe fratele meu și nici eu să nu fiu supărat de altul, și ca să mă feresc de grăirea deșartă și de osândirea altuia“. Dar știi tu oare prietene, că aceste vorbe ale tale și altele asemenea lor mai mult te rușinează decât te îndreptătesc? Pentru că și părinții Bisericii au spus, că tinereții îi e de folos să se plece, iar mândria, părerea prea mare despre sine, viclenia și altele asemenea îngânfă și fac pe om trufaș. Deaceea e mai bine, trăind împreună cu un frate, să cunoști slăbiciunea ta și măsura ta, să te căești și să te rogi înaintea Domnului și să te curăți în toată ziua prin harul lui Hristos, decât să porți în tine trufia și părerea mare de sineți, să le dosești cu viclenie și să le hrănești cu traiul singuratec, ale cărora nici urmele nu li se pot vedea, după cuvintele Scărarului, din pricina patimii; căci traiul singuratec aduce nu puțină vătămare celui pătimiș.

„După cuvântul lui Varsanufie cel Mare, schiv-

nicia înainte de vreme este pricină de mândrie. Dacă pe cel slab schivnicia îl duce la mândrie, atunci în ce se bizue celce îndrăznește la această luptă singuratică? Nu e mai bine oare a păstra tăcerea în doi sau în trei pe drumul împărătesc? Căci celce leagă bine cu credință cugetul său și voința sa, ca să trăiască după sfătuirea cu un frate, apoi și osteneala lui, și șederea lui, săvârșite potrivit sfătuirii cu un frate, vor fi ferite de tentațiunile protivnicului, care cerne și scutură pe celce umblă de capul lui, ca pe niște grâu în ciur. Insuși această petrecere în viața de obște după porunca Domnului, dă monahului râvnă la tot lucrul, deși i se împotrivește satana. Aicea n'are loc iubirea de sine și părtinirea, care după șoaptele vrășmașului cuprind pe tot celce caută ale sale, care trăește singuratec și care trece dela o treabă la alta și dela o grijă la alta. Și în adevăr, în timpurile neobicinuite de acum se pot vedea minuni la asemena pusnici. Câtă vreme ei trăesc în singurătate și lucrează după voea lor și pentru sine, ei pe fiecare zi lucrează foarte mult și nu se îngreuează; iar când, alăturându-se la alți frați, ei sunt obligați să lucreze după pravilă și în cursul unei săptămâni îndeplinesc aceeaș muncă, atunci ei se tânguesc: aceasta nouă ni-i peste putere.

„Și dacă li se scade lucru la jumătate, ei tot zic: și aceasta ni-i peste putere. Siliți fiind să lămurească pricina acestui lucru, ei zic: munca pentru noi înșine ne dădea râvnă și hărnicie, iar când lucrăm pentru frați, se ivește numai decât lenea și cârtirea. Astfel e drept să spunem, că tot celce trăește în viață de obște cu doi sau trei frați, chiar prin această conviețuire se izbăvește de iubirea de sine și trebuie numai prin singură supunerea poruncilor lui Hristos sau din dragoste cătră Domnul să capete îndemn la tot lucrul. Și precum celce trăește singuratec lucrează și pentru sine din iubirea de sine, așa și celce trăește în obște muncește pentru

Domnul și din dragoste către El. De aceea se și cuvine ca noi neputincioșii, ținând calea împărătească, să păstrăm tăcerea în doi sau în trei. Cu chipul acesta și ispitele le vom evita, și nici iubirii de sine nu ne vom face robi, și de păcatul samavolniciei vom scăpa. În locul tuturor acestora vom găsi o cale îndămânoasă și o ușă deschisă pentru împlinirea poruncilor lui Hristos și pentru învățarea unei pricepute slujiri sfințite. În singurătate însă și în pustiu, după cuvintele sf. Casian, să nu se hotărăscă nimenea să se ducă, decât doar numai unul, desăvârșit, care s'a curățit de orice patimă și care până în sfârșit și-a fierit toate nedreptățile sale în viața de obște. Numai unul ca acesta poate să se ducă și acolo și încă nu fugind de muncă, ci ca să-și dobândească dumnezeiasca contemplare și din dorința desăvârșită și sfântă de a vedea pe Domnul Dumnezeu, căci aceasta numai în singurătate se poate ajunge de cei desăvârșiți. Dacă însă monahul va duce cu sine în pustiu patimi nelecuite, acestea vor rămânea în el ascunse, dar nu nimicite. Pusnicul deschide numai ușa unei vesele contemplări prin aceia, care-ș au năravul îndreptat și le dă puțința să vadă luminoasele taine duhovnicești. Iar toți cei ce nu-ș au năravul îndreptat și în pustie rămân cu răutatea lor, ba chiar o sporesc, și călugărul numai până atunci se pare că are răbdare, câtă vreme nimenea nu vine în atingere cu el. Când însă vine la el cineva, el îndată se reîntoarce la năravul său cel vechiu. Atunci din nou se manifestă patimile ascunse și ca niște cai neînfrânați și bueci din pricina șederei prea îndelungate, duc foarte repede la prăpastie pe călărețul lor. Căci când noi lepădăm povețele și sfaturile fratelui, cresc în noi ierburile sălbatece ale răutății; și acea umbră de răbdare, pe care o păstrăm trăind împreună cu frățimea, fie pentru a avea respect dela ea, sau pentru a evita rușinea și scandalul, acum, când aceste motive nu ne mai

împedecă, din pricina negrijei noastre dispare dela noi. Căci și orce șarpe veninos sau fiară sălbatecă, când se ascunde într'o peșteră din pustiu sau în bârlogul său, nu rămâne oare tot rea și vătămătoare? Cu toate acestea în acest timp ea nu aduce nimănui vătămare și nu-și cunoaște însușirea sa rea sau bună, căci înaintea sa nu-i nimenea, pe cine l-ar putea mușca sau vătăma. Și aceasta nu depinde de buna dispoziție a șarpelui, ci locul pustiu și lipsa omului nu-i dau puțința să facă rău. Când însă găsește prilejul să facă rău, el numaidecât sloboade din sine otrava ascunsă și amara lui răutate.

„Așa și pentru ceice caută desăvârșirea în pustie, nu le ajunge să se mânie numai pe oameni: eu mi-aduc aminte decând trăiam în pustie, că mă mâniam tare și pe un lemn, care era prea gros sau prea subțire pentru lucru, și pe toporul rău, care nu tăia bine crengile, și pe cremenea, care când eram grăbit, nu da repede scânteii, din care pricină scos din fire, blestemam nu numai făptura neînsuflețită, ci și pe diavolul.

„Deaceea pentru atingerea desăvârșirii nu e destul numai să nu trăești cu oamenii. Căci dacă noi nu vom dobândi răbdare în noi înșine, noi ne îndreptăm mânia și asupra lucrurilor neînsuflețite și mute adesa din cele mai de nimica pricini. Sf. Ion Scărarul zice: cine suferă de vreo boală sufletească și trece la pusnicie și ia asuprași votul tăcerii, acela se aseamănă cu celce se aruncă în adâncul mării și nu știe să înoate, ci se bizue în vreo scândură, care să-l ducă cu bine la liman. Celce se luptă cu necurăția sa, la acela vine la vremea ei tăcerea, dacă are povățuitor; căci singurătatea cere tărie îngerească; iar pe de altă parte tăcerea pe cei neîncercați îi doboară. Nu te abate, zice Eclesiastul, nici la dreapta, nici la stânga, ci mergi pe drumul împărătesc. Calea de mijloc multora le-a fost de folos, dar de cel singuratic e vai,

căci de cade în somn, sau în lenevire, sau în disperare n'are cine să-l ridice și să-l sprijine. Iară unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor, a zis Domnul. Eu am cunoscut oameni, cari petreceau în tăcere, ca pasărea în cușcă, și cari de întristare și ciudă cârteau împotriva lor înseși, ca și cum s'ar fi aflat lângă ei unul care i-ar fi amărât. Pe unii ca aceștia i-am sfătuit să nu mai șadă în singurătate, ca să nu ajungă din oameni draci. Unii socot că drumul de mijloc constă în aceea, ca să trăiască nu în obște, ci fiecare în chilia sa, aproape sau departe, și din când în când să se adune toți la sfat. Dar aceasta nu-i așa, nu-i așa. Orce petrecere neobștească aproape sau departe vor fi chilii, iar nu măsura căii de mijloc, ci acesta este traiu pusnicesc și luptă singuratecă cu dracii.

„In asemenea petrecere și în vechime, și astăzi o mare mulțime de luptători au fost înfrânți. De aceea și poruncesc sfinții să trăim în doi sau în trei obștește, ca supunându-ne unii altora în frica lui Dumnezeu, să ne cunoaștem neputința. Când se întovărășesc doi pentru viață obștească și pun între ei învoeală ca orce faptă sufletească sau trupească să o înceapă numai după puterea lor și din absolută trebuință, iar nu de prisos și ne la vreme, și mai ales după socotința sfinților părinți, și când unul dintre ei va pune gând să facă un lucru, să spună aceasta fratelui său, iar acela va găsi că acel lucru este nelatimp sau de prisos și nu se va învoi; fratele acesta însă văzând judecata lui dreaptă și nestăruind în părerea sa, nu va fi aceasta o renunțare la voința sa? Sau pe de altă parte: când cel de al doilea văzând că cel dintâiu a gândit un lucru bun și se va învoi cu judecata lui, nu renunță oare prin aceasta la voința sa? Nu se supune oare propunerii primului frate? Și astfel în orce treabă și întreprindere unul sau altul din frați prin renunțarea la voea sa, se deprind

reciproc la viața cea bună, având credință tare și hotărârea de a socoti ca mare câștig pentru sufletul său totdeauna, când vreunul din ei în vreo treabă are a-și tăea voea sa față de fratele său, dacă din aceasta nu rezultă vreo primejdie pentru suflet și vreo violare a poruncilor Domnului. Iar dacă vreodată din nebăgare de samă va și cădea unul din ei în păcatul de a se apăra cu părtinire și cu multă vorbărie, iar apoi recunoaște aceasta drept o cădere a sufletului său și va alerga la Dumnezeu și la fratele său cu pocăință, atunci va dobândi ertare prin darul cel puternic al lui Hristos, căci ca un om a căzut, dar se și scoală neturburându-se nicidecum. Acesta și este drumul cel împărătesc, iar nu acela de a trăi fiecare deosebi“.

Lămurirea căii monahicești, dată de bătrânul Vasilie, a avut o importanță decisivă pentru Platon și dădu o nouă direcție vieții lui. După rugămintea lui Platon, bătrânul îl tunse în cinul călugăresc cu mantie, dându-i numele de Paisie. La trei luni după tunderea lui Paisie în mantie, veni la el din Moldovlahia un monah tânăr, anume Visarion. Acesta trecând pe la mulți pusnici din Atos și negăsindu-și printre ei povățuitor și stareț, veni în cele din urmă la Paisie și începu cu lacrimi să-l roage să-i dea povețe pentru mântuirea sufletului și să-i arate un povățuitor încercat în viața duhovnicească. Oftând adânc, Paisie începu a plânge și tăcând puțin, rugându-se în gând, zise: „Frate, tu mă silești să vorbesc despre niște lucruri triste și-mi pricinuești dureri sufletului meu. Și eu, ca și tine, cu mare râvnă mi-am căutat povățuitor și nu am găsit. Din această pricină am încercat și încerc încă o mare durere. Iaca de ce te compățimesc, văzindu-te cuprins de o mare întristare și-ți voi spune numai puține lucruri după slaba mea pricepere. Mântuirea sufletului, de care mă întrebi tu, nu poate fi dobândită fără un bun și adevărat povățuitor, care și singur să se silească a trăi după poruncile lui Dum-

nezeu și potrivit cu cuvântul Domnului care zice: cel ce va face și va învăța, acela mare se va chiuma.

„Și în adevăr, cum ai putea conduce pe cineva pe calea, pe care tu n'ai umblat? Trebuie ca tu însuși să te lupți până la sânge contra tuturor ispitelor și patimilor sufletești și trupești, să biruești cu ajutorul lui Hristos poftele și mânia, să vindeci prin smerenie și rugăciune puterea cugetătoare a sufletului de nebunie și mândrie, să învingi iubirea de plăceri, iubirea de slavă și iubirea de argint și toate celelalte patimi rele, având în această luptă de povățuitor și călăuză pe Domnul nostru Iisus Hristos, după cum se spune: când a fost scos Iisus în Pustie, atunci El prin post, smerenie, sărăcie, priveghere și rugăciune și prin cuvintele Scripturilor Sfinte a învins pe satana și prin aceasta a pus cununa biruinței pe capul firii noastre, învățându-ne și dându-ne putere să biruim pe diavolul. Și celce în toate acestea va urma cu smerenie și cu dragoste Domnului său, și va primi dela El slujba de a vindeca și alte suflete și a le povățui la poruncile Domnului, acela odată cu acestea va primi dela Domnul, pentru smerenia sa, și putere să biruiască amintitele patimi. Și când el va atinge aceasta, când după darul lui Hristos va străluci într'însul asemenea har al Duhului lui Dumnezeu, atunci el va fi în stare să arate și ucenicului său cu fapta fără amăgire toate poruncile lui Hristos și toate virtuțile, și mai cu seamă cele mai însemnate dintr'însele: smerenia, blândețea, sărăcia pentru Hristos, îndelunga răbdare, în toate milostenie după putere, dragoste fierbinte către Dumnezeu și iubire nefățarnică către aproapele, din care se naște adevărata chibzuință duhovnicească.

„Un astfel de povățuitor adevărat va învăța și pe ucenicul său să-și pună sufletul pentru toate poruncile lui Hristos. Și ucenicul văzând și auzind dela povățuitorul său toate cele arătate mai sus și urmându-i cu credință și cu dragoste, poate cu aju-

torul lui Dumnezeu să împlinească sfaturile povătuitorului, să propășească în poruncile lui Hristos și să dobândească mântuirea.

„Iată fratele meu, ce fel de povătuitor trebuie să ne găsim noi. Dar vai, noi trăim în vremuri nenorocite și această sărăcie duhovnicească au prevăzut-o cu duhul sfinții și purtătorii de Dumnezeu părinții noștri și din milă către noi și pentru întărirea noastră ne-au prevenit despre ea în scrierile lor. Astfel dumnezeescul Simeon, noul Teolog, zice: „Mai ales în vremea noastră sunt puțini de aceia, care ar putea să postească bine și mai ales să vindece sufletele cugetătoare. A păzi postul și privegherea, a păstra chipul de dinafară al evlaviei, unia tot mai pot, ba pot mulți și cu cuvântul a povățui, dar a atinge aceea, ca prin smerenie și plâns neconținut să-și taie patimile lor și a dobândi virtuțile, de aceștia sunt puțini“. Afară de aceasta cuviosul Simeon recurge și la sf. Părinți, care zic: „Celce voește să taie patimile sale, acela cu plângere le taie, și cine vrea să dobândească virtuțile prin plâns, le dobândește“.

„De aici e limpede, că acel monah, care nu plânge toată ziua, nu taie nici patimile sale, nici virtuțile nu le dobândește și nu poate fi părtaș nici unor daruri. Căci una este virtuțea și alta darurile. Acelaș lucru îl spune și părintele cel mai apropiat de noi, luceafărul Rusiei, P. C. Nil Sorschi, care studiind cu luare aminte dumnezeieștile Scripturi și observând nenorocita stare de lucruri din vremea sa și nepurtarea de grijă a oamenilor, dă în precuvântarea cărții sale astfel de răspuns celor dornici de mântuire: „Se cuvine numaidecât să căutăm cu cea mai mare osteneală un povătuitor cunoscător; dacă un asemenea povătuitor nu se găsește, atunci sfinții părinți ne poruncesc să luăm învățături din Dumnezeasca Scriptură și din învățăturile purtătorilor de Dumnezeu părinți, după însuși cuvântul Mântuitorului, care a zis: cercetați Scripturile și

veți afla în ele viața veșnică. Și deși P. C. Nil zice : aceasta numai în ce privește rugăciunea minții, dar nevoea de a avea un povățuitor iscusit se simte nu mai puțin și în lupta cu patimile rele și la împlinirea poruncilor dumnezeiești.

„Așa dară fratele meu, din toate cele expuse mai sus se vede, că noi avem cea mai mare nevoie să învățăm cu smerenie și cu lacrimi ziua și noaptea din scripturile dumnezeiești și din cele ale părinților și sfătuindu-ne cu râvnitorii cei de un gând cu noi și cu părinții cei mai bătrâni, să ne deprindem a împlini poruncile lui Dumnezeu și a urma pilda sf. părinților noștri, și numai așa, prin mila lui Dumnezeu și cu silința noastră, vom putea atinge mântuirea“.

Ascultând cuvântarea lui Paisie, Visarion căzu la picioarele lui și începu să-l roage cu lacrimi să-l primească la el ca ucenic. Paisie fu adânc turburat de această rugăciune. El ar fi dorit și însuși a se face ucenic, dacă ar fi putut să-și găsească un povățuitor încercat. De aceea el refuză hotărît de a primi pe Visarion. Visarion rugă necurmat trei zile pe Paisie să-i îngăduie a trăi cu dânsul. Mișcat în fine de lacrimile și smerenia lui Visarion, Paisie cedă și se învoi să-l primească la dânsul, dar nu ca ucenic, ci ca prieten ca să meargă împreună pe calea de mijloc, descoperind unul altuia voea lui Dumnezeu, după priceperea în ale Scripturii ce li-o va da Dumnezeu fiecăruia, îndemnându-se unul pe altul la împlinirea poruncilor dumnezeiești și la tot binele, tăindu-și voea unul față de altul, supunându-se unul altuia în toate cele folositoare pentru suflet, având un suflet și o dorință și toate cele de trebuință obștește.

Învoindu-se astfel, ei începură să-și lucreze împreună mântuirea. Și atunci se împlini dorința de totdeauna a lui Paisie despre traiul cu un frate de un cuget cu dânsul în dragoste și ascultare reci-

procă. Iar de povățuitor și călăuză a lor ei aveau Sfânta Scriptură și învățătura sfinților părinți.

Astfel ei începură să trăească în pace adâncă, arzind cu duhul în fiecare zi, punând un nou început desvoltării lor duhovnicești. După trecerea a patru ani, începură să se alipească de ei noi nevoitori, cari doreau să trăească sub povața lui Paisie. Paisie refuză îndelung, spuiind, că a povățui pe alții este treaba celor mai desăvârșiți, cari au biruit patimile, iar el e și neputincios, și plin de patimi. Totuși biruit de rugămintile lor nesfârșite, acum și de stăruințele fratelui Visarion, care s'a dovedit a fi foarte iubitor de frați, Paisie cedă și contra voinței sale începu să primească convețuitori, bizuindu-se pe pronia cea atotputernică a lui Dumnezeu. Când se alipi la el Partenie și Chesarie, chilia de mai înainte deveni strâmtă pentru tuspatru și se ivi nevoia de-a avea o adoua chilie, care a și fost cumpărată nu departe de ceialaltă. Când numărul fraților crescă pânăla opt, se ivi trebuința de a dobândi chilia sf. Constantin cu biserică, care se afla la depărtare ca de două svârlituri de piatră dela cea dintâiu.

Primii ucenici ai lui Paisie au fost din Moldo-valahia și pravila bisericească o săvârșeau în limba valahă. Când însă au trecut la chilia sf. Constantin, începură să vie frați de neam slavon și se adunară însfârșit doisprezece oameni valahi și cinci slavi. Atunci au început să citească și să cânte slujba în biserică în două limbi: în limba valahă și slavă. Traiul lor era foarte greu. Despre aceasta însuși starețul Paisie povestește astfel: „Cu sosirea iernii, neavând unde să ne plecăm capul deoarece nu aveam chilii, am început singuri să ne facem la sf. Constantin cinci chilii. Și cine-ș poate închipui nevoia noastră ce o am îndurat timp de patru luni, fără încălțăminte și fără cămăși, lucrând aproape toată iarna la chilii și cărând lut și petre? Afară de aceasta, când sosea Duminica sau vreo sărbă-

toare, în loc de odihnă alergam prin mănăstiri după milostenie, aproape goi sau numai în zdrențe, tremurând de frig. Atunci din pricina nevoei cumplite și a marelor ostenele, adesa frații venind sara, cădeau ca morți și adormeau fără să mănânce. În asemenea nevoințe ale noastre adesa și pravila rămânea ne făcută și în loc de Pavecerniță eu porunceam să se citească numai Miluește-mă Dumnezeule și Crezul și așa treceam să dormim. Dar nici atuncia nu lăsam Utrenia, ci după puterile noastre citeam: câte odată trei catisme, iar altădată și mai multe. Iar în loc de ceasuri, punem Paraclisul Maici Domnului, iar altădată citeam și ciasurile. Și ce voi mai zice: pentru extrema noastră sărăcie, am vrut să ne risipim cu toții, dacă preainduratul Hristos nu ne-ar fi întărit prin darul său în smerenie și răbdare, în dragostea cea cătră Dumnezeu și unul cătră altul, după porunca Domnului să răbdăm și prin aceasta să biruim toate ostenelele noastre. Cu trecerea timpului se ivi mare nevoie de preot și de duhovnic. Sfătuindu-se între ei, frații începură să roage pe starețul lor să fie pentru ei și preot și duhovnic. Paisie nici nu voi să audă de aceasta, spunând că din pricina asta el și din Moldova a fugit.

Dar cu cât se lepăda el mai mult, cu atât mai vârtos îl rugau frații cu lacrimi, căzind la picioarele lui și-i puneau înainte multe motive temeinice ale dorinței lor. Dar mai ales ziceau, că sposedindu-se la duhovnici streini, li se dau sfaturi, care nu se potriveau cu cele ce le da starețul lor, din care pricină sunt foarte împărțiți cu cugetul lor. La rugămințile fraților se alăturară și unii din părinții bătrâni din Atos. Ei sfătuiră pe Paisie să nu refuze, căci aceasta i se poate socoti drept neascultare. Ei îi ziceau: „Cum poți tu să înveți pe frați să asculte și să-și tae voea, când tu nu faci aceasta, ci respingi rugămințile cu lacrimi ale atâtor oameni? Vădit lucru, că tu îți iubești voința ta și-ți

crezi minții tale mai mult decât vorbele celor mai bătrâni ca tine și cu anii și cu mintea. Oare tu nu știi la ce a dat naștere neascultarea?“. Auzind aceste cuvinte și văzându-se strâns din toate părțile Paisie se supuse dorinței obștești și zise cu lacrimi: „Fie voia lui Dumnezeu!“ Hirotonia lui Paisie s'a săvârșit în anul 1758, când era în vârstă de 36 ani. De atunci starețul Paisie deveni slujitorul sfințit al locașului său și duhovnicul fraților ce se strânseră împrejurul său; și mulțămită acestui fapt, legăturile duhovnicești dintre el și ei deveniră și mai strânse. În fine, și chilia sf. Constantin ajunse strâmtă pentru frățimea care sporea mereu. Atunci cu sfat obștesc și cu învoirea tuturor părintele Paisie ceru mănăstirei Pantocrator o chilie veche și pustie a sf. Proroc Ilie și se apucară să o înoiească. Cu ajutorul câtorva donatori și prin muncă grea cu propriile lor mâni frații făcură biserica, ograda, trapeza, pităria, bucătăria, casa de oaspeți și șaisprezece chilii — toate de piatră. Aduseră apă în schit. Părintele Paisie credea să nu aibă în schit mai mult de 15 călugări. Deaceia mărgini și chiliile la numărul de 16. Dela chilia sf. Constantin schitul sf. Ilie era la depărtare de jumătate de ceas cu piciorul. El era situat într'un loc înalt și pitoresc. După spusele unuia din călători, schitul este așezat pe o colină foarte frumoasă de pe malul mării. Localitatea e pustie. Din trei părți: nord, apus și sud, schitul e înconjurat de munți înalți, acoperit cu verdeață veșnică, păduri și tufișuri. Spre răsărit vederea la marea, e cu totul deschisă și foarte pitorească. Chiar pe țărni se vede mănăstirea grecească Pantocrator. Mai departe la o depărtare foarte mare se zăresc insulele mării Egeea, iar spre apus și miazănoapte se întinde lanțul cu omăt veșnic al munților Macedoniei. Schitul sf. Ilie e departe de drumurile mari. În el domnește liniște și tăcere perpetuă, care înlesnește tare mult monahilor să ducă o viață concentrată și nedistrasă. Aerul

aicea e foarte curat și sănătos. Pământul bun și climatul cald dau toată posibilitatea de a cultiva toate soiurile de pomi roditori. Viile dau recolte bogate și vinurile bisericești ies foarte bune. În asemenea condițiuni externe foarte prielnice, părintele Paisie puse începutul obștei sale. Când toate erau gata, frații se strămutară în schit cu mare bucurie, proslăvind pe Dumnezeu, care a binevoit să le îngăduie a trece dela calea mijlocie la viața de obște. Și starețul, și frații nădăjduiau să se liniștească cu totul în noul locaș de viațuire a lor, dar de fapt nu fu așa. Vestea despre viața bună a pusnicilor se lăți peste tot sf. Munte. Și mulți, venind în schit și văzând în toate bună rândueală, evlavie sinceră și ținuta fraților în biserică plină de frica lui Dumnezeu, citirea și cântarea dulce, înfrânarea în cuvânt, podoaba sfințelor slujbe, iar înafară de biserică lucru manual cu smerenie și în tăcere, pace statornică între frați, dragostea reciprocă și tăierea voei sale, supunere față de stareț, unită cu credință și iubire, iar din partea starețului milă părintească către fiii săi duhovnicești, în slujbe o precizie bine chibzuită, în neputințe și la toate nevoile trupești compătimire nefățarnică către toți — începură și ei să dorească a se alătura la frățimea schitului și rugau pe starețul cu lacrimi ferbinți să nu-i respingă dela sine, ceea ce el, deși contra voinței, primi și bizuindu-se pe Pronia dumnezească, chiar se bucura de o așa râvnă ferbinte pentru mântuire.

Și cum chiliile curând începură să nu mai fie de ajuns pentru frații din nou veniți, apoi unii adunându-se câte doi și trei la un loc, își făcură chilio, ca lăstunii cuiburi, jos pe lângă zidul de piatră, fericiți că starețul nu-i depărtează dela obștea lui. Toată frățimea se îndeletnicea sârguincios cu lucru manual și însuș starețul ostenea la lucru de linguri, iar nopțile le petrecea în citit și prescrierea cârților sf. Părinți, sacrificând pentru somn nu mai mult

de 3 ceasuri în 24 de ore. Numărul celor ce veneau la dânsul, parte pentru sfaturi, parte pentru spovedanie, creștea mereu. Închinătorii erau așa de mulți, încât frățimei nu-i mai rămânea vreme să vorbească cu starețul, din care pricină unii din ei chiar cârteau contra lui. Între alții îl vizita și patriarhul Serafim, care era retras în Pantocrator, și sfătuea îndelung cu dânsul, deoarece îl avea fiu de duhovnicie. De câteva ori pe an patriarhul și conducătorii mănăstirii Pantocrator îl poștea pe Paisie în mănăstirea lor să-l vadă și să slujască acolo în biserica cea mare dumnezească Liturghie. Starețul slujea în limba greacă fără grăbire și cu evlavie, stropindu-și fața cu lacrimi: căci niciodată în toată viața sa el nu putu sluji sf. Liturghie fără lacrimi. Patriarhul însă după ce asculta slujba lui, zicea cu lacrimi: „Slavă Ție, Doamne, slavă Ție!“ Și toți ceice stăteau în altar, văzind pe starețul Paisie absorbit cu totul de sf. slujbă, cu fața transfigurată și plângând, abea putând din pricina lacrimilor să rostească voșglasurile, rămâneau până într-o atâta de mișcați, încât nu puteau nici măcar să mai stea în altar din pricina lacrimilor, ci eșind de acolo, se mirau de harul dumnezeesc, care era peste acest om. Astfel cresc și se întări împrejurul starețului Paisie obștea frățască și se lătea înrăurirea lui cea bună și slava lui peste tot Atosul.

Dar în același timp se iviră și vrășmași împotriva starețului, cari pismuiau slava lui, sau îl bănuiau, că nu păzește pravila bisericească. Printre aceștia se afla și un oarecare stareț Atanasie dintre moldoveni, care trăia cu ucenicii săi în schitul Capsocaliva: bărbat cuvios și râvnitor pentru credință, dar nu destul de informat asupra învățaturii și felului de viață a lui Paisie. Invinuirile rădicate de Atanasie contra lui Paisie, erau următoarele: că Paisie violează și micșorează pravila de rugăciuni, statornicită de Biserică pentru monahi; că tâlcuește grecește scrierile sf. Grigorie Sinaitul; că nu se

rapoartă după rânduiala părintelui său duhovnicesc; că se aseamănă papei dela Roma, care cu vorba recunoaște poruncile Bisericei, iar cu fapta le calcă, că a pus în locul pravilei bisericești pe a sa proprie; că vede rătăcirii la greci; oprește de a da anatemei pe eretici, zicând că acest drept îl au numai episcopii; că se raportează cu încredere la manuscriptele grecești și înlocuește pravila bisericească cu rugăciunea lui Iisus. Atanasie îndemnă pe Paisie să se pocăiască și să nu se despartă de obiceiul obștesc al sfântului Munte.

Toate aceste învinuiri starețul Atanasie le-a expus într'o epistolă deosebită, trimisă de el lui Paisie. Primind epistola lui Atanasie, Paisie a citit-o în fața frățimii și apoi a arătat-o părintelui său duhovnicesc. Împreună cu părintele său duhovnicesc se duse el la duhovnicii sobornicești cei mai bătrâni, care examinând epistola lui Atanasie, porunciră lui Paisie să scrie răspuns la ea și să demasce învinuirile nedrepte ale lui Atanasie și dacă acesta nu-și va recunoaște vina sa și nu se va căi, ei hotărâră să-l mustre pe față la soborul întregului Munte Atos. Îndeplinind porunca duhovnicilor, starețul Paisie scrisese lui Atanasie răspunsul în 14 capitole, în care combătu toate învinuirile lui. În scrisoarea sa Paisie între altele scria următoarele despre citirea scrierilor sf. Părinți: „Te rog părinte, părăsește cugetul tău deșert și zadarnic de a nu citi cărțile sf. Părinți. Eu laud viața voastră și fericesc nevoițele voastre și iau folos dela petrecerea voastră. Dar la toate nevoițele voastre e de trebuință și judecata, e de trebuință și mintea, ca să nu fie zădarnică toată osteneala voastră. De aceea dacă vrei să te mântuești însuți și să arăți și ucenicilor tăi calea împărăției, împlinirea poruncilor lui Hristos, care duc la împărăția cerurilor, atunci lipește-te cu tot sufletul tău de învățătura cărților. Ea, împreună cu cererea de povețe dela duhovnicii iscusii, va fi și ție, și ucenicilor tăi dascăl ne-

mincinos, îndreptându-vă pe calea mântuirii. Altmintrelea e cu neputință să te mântuești. Sf. Ioan Gurădeaur zice: nimenea nu se poate mântui, de nu se va îndulci adesa cu citiri duhovnicești. Și sf. Vasilie cel Mare zice: starețul să învețe pe frați după înțelesul sf. Scripturi, iar de nu va face așa, atunci el va fi martor mincinos a lui Dumnezeu și fur de cele sfinte. Și marele Atanasie Sinaitul zice: În toate, câte noi grăim și facem, trebuie să avem adevărire din sf. Scriptură; altmintrelea amăgiți de născociri omenеști, rătăcim dela calea cea adevărată și cădem în prăpastia peirii. Și aiurea: Avem nevoie ca cu frică și cu dragoste să învățăm din dumnezeiasca Scriptură și să ne deșteptăm pe noi înșine și unul pe altul prin amintirea cuvântului lui Dumnezeu. Așa ne învață și toți sfinții, îndemnându-ne să citim cu sirguintă și râvnă cărțile. Și să nu zici părinte, că ajunge una sau două cărți pentru edificarea sufletului.

Doar nici albina nu adună mierea din o floare sau două, ci din multe. Așa și pe celce citește cărțile sfinților Părinți, una îl învață credința sau dreapta cugetare; alta îi vorbește de tăcere și rugăciune; alta îi spune de ascultare, smerenie și răbdare, alta îi propoveduește iubirea către Dumnezeu și aproapele, — în scurt vorbind, din multe cărți patristice, omul învață viața evanghelică“.

Vorbind apoi de prescurtarea pravilei, starețul Paisie istorisește viața sa cea dela început peste măsură de grea, când el câte două și trei zile zăcea ca un paralytic, nefiind în stare să îndeplinească pravila după tipic. „Toate acestea, zise Paisie, eu le-am mărturisit părintelui meu duhovnicesc și la alți duhovnici bătrâni. Părintelui meu duhovnicesc i-am zis: deoarece eu, din pricina slăbiciunii mele peste măsură, nu pot duce pravila, de aceia cugetul îmi zice să mă întorc în Rusia. Duhovnicul însă întărindu-mă, mi-a zis: „Nu, fiule, nu te duce din sf. Munte; unde te-a chemat Dumnezeu, acolo

fă răbdare puțin, împlinind voea lui Dumnezeu. Iar pravila fă-o cât poți. Dar mulțamește totdeauna lui Dumnezeu și Domnul nu te va lăsa. Insuși mulțămirea ta cea întru neputințe și nevoe ți se va socoti ție dela Dumnezeu drept pravilă". Și după povața lui mi-am ținut mica mea pravilă și am trăit bucurându-mă și mulțămind lui Dumnezeu întru neputința mea, rugându-mă îndurării Lui, ca să mă întărească până la sfârșitul vieții mele să trăesc în acest munte al Atosului".

Și la toate celelalte învinuiri ale lui Atanasie, Paisie a dat răspunsuri temeinice. Răspunsul lui Paisie a produs o puternică impresie asupra lui Atanasie, el își recunoscuse nedreptatea sa, se căi și venind la stareț, își ceru iertare. Paisie cu bucurie iertă pe Atanasie și între ei se statornici o pace deplină.

SCHITUL SFÂNTUL ILIE ÎN SFÂNTUL MUNTE

CAPITOLUL III.

Temeiurile duhovnicești ale comunității lui Paisie. — Felurile de nevoință călugărească: pusecnicia, calea de mijloc și viața de obște. — Temeiurile vieții călugărești: ascultarea, sărăcia, iubirea frățască. — Realizarea acestor temeieri monahice în comunitatea starețului Paisie.

Să facem cunoștință mai deaproape cu temeierile călugărești ale comunității lui Paisie din sf. Munte. Noi avem puțința de a le cunoaște dela însuși starețul Paisie, din scrisoarea lui către prietenul și ucenicul său iereul Dimitrie, scrisă în Mai 1766. În această scrisoare se manifestă vădit influența bătrânului schimonah Vasilie asupra lui Paisie. El scrie: „Să știi iubite prietene, că Duhul Sfânt prin sfinții părinți a împărțit viața călugărească în trei cinuri sau rânduele: în petrecere singuratecă, pusnicească; în viețuirea împreună a doi sau trei frați de un cuget, și în viața de obște“.

Cinul pusnicească cere îndepărtarea de oameni în pustie, cu punerea nădejdei de mântuirea sufle-

tului său, de hrană, de haină și de toate nevoile trupești numai în Dumnezeu. Numai pe el singur pusnicul trebuie să-l aibă și ajutor al său, și mângâitor în lupta sa și în neputințele sale sufletești și trupești, înstreinându-se de orice mângâere lumească pentru dragostea lui Dumnezeu. Conviețuirea cu unul sau doi frați de un gând trebuie să se săvârșească sub povăța unui bătrân experimentat în ale sf. Scripturi și în viața duhovnicească, căruia ucenicii sunt datorii supunere deplină și ascultare. Iar viața obștească, care după cuvântul sf. Vasilie cel Mare, începe dela viețuirea împreună, după pilda Mântuitorului și apostolilor Lui a nu mai puțin de 12 frați și poate crește până la un număr mare de frați, cari pot aparține chiar la mai multe nații, constă în aceea, ca toți frații, adunați în numele lui Hristos, să aibă un suflet, o inimă, un cuget și o dorință de a lucra împreună pentru Domnul prin împlinirea dumnezeieștilor lui porunci, și de a purta sarcina unul altuia, supunându-se unul altuia întru frica lui Dumnezeu, având în fruntea obștei lor un stareț și povățuitor, o căpetenie a mănăstirei, priceput în tâlcuirea sf. Scripturi și capabil de a povățui și cu cuvântul și cu fapta. Acestui povățuitor frații dătoresc supunere ca însuși Domnului, prin tăierea desăvârșită a voinței lor și a hotărârilor lor, adică întru nimic neîmpotrindu-se poruncilor lui și învățăturii lui, dacă acestea vor fi conforme cu poruncile dumnezeiești și cu învățătura sf. Părinți.

În toate aceste feluri de viață călugărească, ca unele ce sunt statornicite de Duhul Sfânt, mulți sf. părinți au bineplăcut lui Dumnezeu, au strălucit ca soarele prin daruri duhovnicești și ne-au lăsat înalte pilde de urmat. Și despre toate aceste trei feluri de viață călugărească avem mărturie limpede în sf. Scriptură. Care însă din aceste trei feluri de monahism trebuie de preferat față de celelalte. Marele dascăl al vieții călugărești, preacuviosul Ioan

Scărarul dă sfat celorce pleacă din lume la monahism să nu se abată nici la dreapta, nici la stânga, ci să meargă pe calea cea dreaptă. El zice, că viețuirea singuratică în pustie cere tărie îngerească și noul începător, cu deosebire biruit de patimile suflatești a mâniei și mândriei, a zavistiei și îngâm-fării, să nu îndrăsnească a face nici un pas spre viețuirea în pustie, ca să nu cadă în aiurirea minții. În acelaș timp preacuviosul Ioan Scărarul nu sfătu-ește a intra nici în viața de obște, nu pentrucă ea nu-i folositoare, ci pentrucă ea cere o mare răbdare. Dar e mult mai bine a merge pe calea împără-tească, adecă a avea viețuire cu unul sau doi frați sub conducerea unui bătrân. Astfel de viețuire are îndemânare, că ea nu cere răbdare prea mare, ca viața de obște, și-i mai veselă decât puscnicia. Pe această cale de mijloc ai a te supune numai bătrânului și la unul sau doi împreună viețuitori. Iar în obște trebuie să te supui nu numai starețului tău, ci întregii frățimi până la cel din urmă om și să suferi de la ei certări, reproșuri, ocări și tot felul de ispite; să fii praf și cenușă sub picioarele tuturor și, ca un rob cumpărat pe bani, să slujești tuturor cu smerenie și cu frică de Dumnezeu, să rabzi fără cârtire orce lipsuri de mâncare și îmbră-căminte. Amestecarea acestor feluri de viețuire și trecerea înainte de vreme la pustie duce la cele mai nenorocite urmări.

Cel ce leapădă rânduiala așezată de Dum-nezeu și în loc să învețe în obște sfânta ascultare, prin care se dobândește adevărata smerenie, care duce la izbăvirea de patimi, celce pleacă în pustie și-și alege viețuirea singuratecă și tăcută, se expune prin îndrăsneala sa mâniei lui Dumnezeu și ase-menea unui oștean neîncercat, nedepins fiind în viața de obște și neștiind să ție în mâinile sale sabia cea duhovnicească și totuș îndrăsnește a fugi de oștenii încercați ai lui Hristos și să între singuratec în luptă cu vrăjmașii săi drăcești, în loc de

biruință dobândește, prin îngăduirea lui Dumnezeu, înfrângere, cade înaintea vrăjmașilor săi și curând ajunge să fie pierdut prin ei. Toate acestea îl ajung, pentru că el calcă rânduiala așezată de Dumnezeu, pe care a statornicit-o însuș Iisus Hristos prin preacurata sa viață cea în trup, și în loc ca să pătimească cu Hristos în obște, îndrăznește în mândria sa să se rădice deodată pe crucea lui Hristos, alegându-și viețuirea în pustie înainte de a fi trecut prin cea deobște. Deaceia el devine nu pusnic, ci un răzvrătit și ca rezultat al unei astfel de pusnicii îndărătnice nu urmează un bine, ci numai o mândrie diavolică. Insfârșit, istoria monahismului ne arată, că prin o astfel de viețuire încăpăținată și fără rânduială, o mulțime de monahi și în vechime și în timpurile mai din urmă s'au pierdut; fiind ademniți de diavolul și întunecați la minte de el, ei singuri s'au ucis prin felurite și cumplite patimi, de care să ne izbăvească pre noi pre toți Hristos cu harul său.

Cu totul altmintrelea se prezintă viața acelor, cari merg cu supunere și liniște pe calea rânduiei statornicite de Dumnezeu a vieții monahice. În temelie acestei rânduie se află adevăratul pom al vieții, cel de Dumnezeu sădit, sfânta ascultare.

Nutrindu-se cu roadele acestui pom, cei noi începători și slabi, prin lepădarea de sine și renunțarea desăvârșită la voința lor, scapă de moarte și de orice momeală drăcească, care s de neînălțurat pentru cei încăpăținați. Viața în obște și sfânta ascultare într'însa, care este rădăcina adevăratei vieți călugărești, a așezat-o pe pământ pentru oamăni însuș Hristos Mântuitorul, dându-le și pildă vie a unei astfel de vieți obștești în persoana sa și a celor 12 apostoli, cari s'au supus în totul dumnezeieștilor lui porunci. Dumnezeiasca ascultare este virtutea de căpetenie a puterilor cerești ale îngerilor.

Tot ea a fost și temeliea vieții celei fericite

a celor dintâi oameni în rai și când ea în urmă a fost pierdută de oameni, Fiul lui Dumnezeu prin nemărginita sa iubire de oameni și îndurare a înțeles prin sine și a restatornicit această virtute, făcându-se ascultător Părintelui său celui ceresc până la moarte, iar moartea de cruce. Prin ascultarea sa El a vindecat neascultarea noastră și a deschis tuturor celorce cred cu adevărat într'însul și se supun poruncilor lui ușile împărăției cerurilor. Urmând Domnului, în Biserica primară opt mii de creștini trăeau obștește, nesocotind nimic al său, ci având toate de obște și pentru o astfel de viață ei s'au învrednicit să dobândească un suflet și o inimă. Tot în astfel de viață de obște au petrecut și vechii cuvioși părinți ai noștri pretutindenea și în lavre și prin monastiri, povățuindu-se de rându-eala statornicită prin gura lui Hristos de sf. Vasilie cel Mare, și au strălucit mai mult decât soarele.

Nici un astfel de viață, în afară de cea de obște cu fericita ascultare, nu aduce omului așa propășire, nu-l izbăvește așa curând de toate patimile trupești și sufletești; mulțămă smereniei care se naște din fericita ascultare și duce pre om la starea lui curată cea dintru început, înoind într'însul chipul și asemănarea lui Dumnezeu, reîntorcându-i darul lui Dumnezeu, dobândit în sf. botez, comunicându-i deasemenea și celelalte daruri, căroră pentru ascultarea sa se face părtaș după darul lui Dumnezeu adevăratul ascultător, ceea ce el și singur prin simțul său duhovnicesc poate simți neconținut. Petrecerea în viața de obște a fraților adunați în numele lui Hristos, orcărui neam sau nație ar aparține, îi unește așa de tare prin dragostea reciprocă, încât toți ajung un trup și membre unul altuia, având un singur cap — pe Hristos, arzind de dragostea cea către Dumnezeu, cea către starețul lor și cea unul către altul, având toți un gând și cu un suflet — o singură țintă — de a împlini cu sîrguință poruncile lui Dumnezeu, îndemnându-se

unul pe altul la aceasta, supunându-se unul altuia, purtând sarcinile unul altuia, fiind stăpân unul altuia, și în acelaș timp și slugi. În numele acestei iubiri adevărate și de toți împărtășite, ei se fac următori ai vieții înseși Domnului, a sfinților săi apostoli și ai sfinților lui îngeri, supunându-se în toate duhovnicescului lor părinte, mărturisindu-i lui toate tainele inimii lor, primind cuvintele și poruncile lui ca din gura lui Dumnezeu, privind la voința și cugetul lor, care-s protivnice voinții duhovnicescului lor părinte, ca la o haină necurată, disprețuindu-le, blestămându-le și lepădându-le departe de ei, și ocolindu-le ca o ispită diavolească, temându-se de ele ca de gheena focului și rugând neconținut pe Dumnezeu, ca El cu harul său să-i izbăvească de această povară și să le ajute a se întoarce cu toată inima la părintele lor, ca copilul la mama sa și să-i urmeze în toate, ca oile după păstor și să i se supună ca oala olarului său. Această dumnezească ascultare, fiind rădăcina și temelія oricărei vieți călugărești, este legată strâns cu viața de obște, cum e legat sufletul de trup și una fără alta nu poate exista. Ascultarea este scara cea mai scurtă către cer, având numai o treaptă — tăerea voci, și celce apucă pe scara aceasta se urcă repede la cer. Iar celce cade din ascultare, cade dela Dumnezeu și din cer, cum adevăresc asta lămurit purtătorii de Dumnezeu părinții noștri“.

Acestea sunt temeiurile din sf. Părinți ale monahismului, pe care starețul Paisie și-a întemeiat comunitatea sa călugărească. Ele se reduc la sărăcia deplină și ascultarea necondiționată. În ce măsură aceste temeiuri s'au înrădăcinat în comunitatea sa, în această privință găsim în aceeaș scrisoare a starețului Paisie următorul răspuns: „În comunitatea noastră nimenea n'are nimic al său propriu așa, încât nimănu din frați nici prin minte nu-i trece să-și însușească ceva, ca al său propriu, căci ei sunt încredințați că aceasta-i calea lui Iuda vânzătorul. Tot

cel primit în comunitate, e dator, ca și averea sa, de o are, și toate lucrurile sale până la cele mai mici, e dator să le pună la picioarele starețului și a soborului, să le dea Domnului, și împreună cu ele și pe sine cu suflet și trup să se hărăzească sfintei ascultări chiar până la moarte. Fără această condiție nimenea nu poate intra în comunitate.

A doua condiție indispensabilă pentru primirea în comunitate este tăerea propriei voințe și propriului gând și păzirea în totul a ascultării. Păzind cu tărie aceste două condițiuni de temelie ale obștei noastre, noi ne silim să păzim exact și toate celelalte rândueale ale vieții de obște. lubim pe Domnul și pentru dragostea cea către dânsul neprețuind nicidecum bucuriile lumești, frații au lepădat toate și luându-și crucea, au urmat după Domnul. Ei se silesc să poarte sarcinile unul altuia, să aibă un suflet și o inimă, să se îndemne unul pe altul la fapte bune, să se întreacă unul pe altul în credință și dragostea către starețul lor. Văzând acestea, mă bucur cu sufletul și cu lacrimi mulțămesc lui Dumnezeu, că El m'a învrednicit să văd astfel de robi ai Săi și să trăesc împreună cu ei și să mă mângâi de vederea feții lor. Adevărat, nu toți în comunitatea noastră au atins deopotrivă măsura vârstei duhovnicești, dar aceasta nici nu se poate altminterlea: unii, și aceștia sunt cei mai mulți, și-au omorât cu desăvârșire voea și cugetul lor, supunându-se în toate mie și fraților, sufăr cu răbdare și jignirile, și muștrările, și tot felul de ispite și încă cu așa bucurie, ca și cum s'ar fi învrednicit de o mare milă dumnezească. Ei neconținut sunt plini în inima lor de muștrare de sine și se socot mai răi decât toți și mai nevrednici. Alții, și aceștia încă nu sunt puțini, cad și se scoală, greșesc și se pocăiesc și deși cu greu, sufăr muștrările și ispitele, dar se silesc și nu rămân de cei dintâi, ci se roagă cu căldură lui Dumnezeu să le trimită ajutor. Însfârșit, sunt și de aceea, dar aceștia-s puțini, cari nu

pot deloc să mănânce mâncare vârtoasă, adecă să sufere cu răbdare muștrările și ispitele.

Aceștia au nevoie ca să fie nutriți cu laptele milii iubirii de oameni și a indulgenții, până vor ajunge și ei la convenita vârstă duhovnicească a răbdărei. Slăbiciunile și neajunsurile lor ei se silesc să le împlinescă cu dorința lor sinceră de mântuire și cu neconținută părere de rău. Cu toată deosebirea lor în ce privește vârsta duhovnicească, frații toți sunt deopotrivă pătrunși de dorința de a se ține tare de poruncile dumnezeiești, fiind reciproc legați cu legăturile nedeslegate ale dragostei dumnezeiești. Pentru această iubire de mântuirea lor veșnică, ei cu mărinimie și cu recunoștință către Dumnezeu, sufăr lipsa neconținută de toate, puindu-și toată nădejdea numai în îndurarea lui Dumnezeu".

O astfel de dispoziție sufletească înaltă a comunității lui Paisie n'ar fi fost cu puțință, dacă nu i-ar fi dat el însuși pildă și nu ar fi însuflețit-o prin nemărginita lui dragoste. „Am o neconținută înrîmătură și durere de inimă, — scrie el în aceeași scrisoare, — cu ce obraz mă voi înfățișa eu la înfricoșatul Judecător, la înfricoșata Lui judecată, ca să dau răspuns de atâtea suflete ale fraților cari s'au predat în ascultarea mea, când eu nu-s în stare să dau samă nici de ticălosul meu suflet, când văd în toate cele sufletești ale mele slăbiciune și neputință și când nici cu o faptă bună nu pot servi de pildă, cum cere datoria mea. După Dumnezeu și Maica Domnului, eu deși nevrednic, am nădejde de mântuire numai în rugăciunile fraților ce vețuesc cu mine și nu disperez, că și asupra sufletului meu se va revărsa îndurarea dumnezeiească! Iar dacă nu, ci prin judecata dreaptă a lui Dumnezeu voi fi osândit la muncă veșnică după faptele mele, apoi fie binecuvântat Dumnezeu pentru că sunt vrednic de aceasta din pricina negriji mele pentru dumnezeieștile lui porunci.

Numai pentru un lucru îl rog eu pururea, ca

El, după îndurarea sa și pentru puțina mea oste-neală, pe care eu am pus-o și o pun pentru frații ce s'au strâns în numele lui, numai acea milă să-mi arate, ca precum s'a învrednicit bogatul din Evan-ghelie să vadă pe Lazăr în sinurile lui Avraam, să văd și eu pe fiii mei duhovnicești adevărații robi ai lui Hristos, în împărăția lui cea cerească. Și aceasta ar ajunge pentru mine în loc de orce răsplată.

CAPITOLUL IV.

Ostenelele cărturărești ale lui Paisie în Atos. — Pricina, care l-a făcut să se îndeletnicească cu deosebit zel cu studiul cărților sfinte. — Adunarea și studierea cărților patristice în limba slavonă. — Lipsa de traduceri slavone a cărților patristice. — Căutarea și dobândirea de originale grecești și începutul studiului lor. — Strămutarea vremelnică în mănăstirea Simon Petru. — Imposibilitatea rămânerei mai departe la Atos și hotărârea de a se strămuta cu toți frații în Moldova.

În învățătura sa despre viața călugărească și în organizarea comunității monahice, starețul Paisie s'a condus de scrierile sfinților părinți ai Bisericii. Dar la început el a căutat mult și fără rezultat o călăuză vie în persoana vreunui bătrân. „Când eu am plecat din lume, — povestește Paisie, — cu râvna ferbinte de a lucra neobosit pentru monahism, nu m'am învrednicit la începutul călugăriei mele să am dela cineva nici măcar o urmă de judecată, povață și sfat drept și sănătos și conform cu învățătura sf. Părinți, despre aceea, cum și de unde să încep eu, neîncercatul și noul începător, biata mea călugărie? Așezându-mă într'o mănăstire din pustie, unde din mila lui Dumnezeu m'am învrednicit să capăt și începutul cinului călugăresc, n'am auzit acolo dela nimenea o lămurire cum se cade de ce este ascultarea, cu ce scop și în ce senz este ea rânduită și ce folos cuprinde ea în sine pentru ascultător.

Nici egumenul mănăstirii, nici nașul meu, nu mi-au dat în această privință nici o povață. Călugărindu-mă fără nici o cercare anterioară, ei mă lăsară să trăesc fără nici o călăuzire duhovnicească. Bătrânul, care m'a luat sub mantie, mai trăind în mănăstire, după călugărirea mea numai o săptămână, s'a dus nu se știe unde, zicându-mi când și-a luat rămas bun: „frate, tu ești învățat, trăește cum te-a povățui Dumnezeu!“ Rămânând ca o oaie fără păstor, am început și eu să rătăcesc în dreapta și în stânga, căutând pentru sufletul meu folos, înțelepciune și pace, dar n'am găsit, afară de doi bătrâni: Vasile și Mihail, dela care am primit și povețe călugărești și mare folos sufletesc, dar cu care n'am putut rămânea, deoarece mă temeam să nu fiu hirotonit preot. Astfel am ajuns eu însfârșit la limanul cel lin și neînvolburat al sf. Munte, nădăduind că măcar aicea voi dobândi oarecare bucurii pentru sufletul meu. Dar și aicea am găsit eu puțini frați de ai noștri, care să cunoască sf. Scriptură, adecă știutori de carte. Negăsindu-mi călăuza dorită de sufletul meu, m'am așezat pentru o vreme într'o chilie singuratecă, și lăsându-mă în voea lui Dumnezeu, am început să citesc câte puțin scrierile sf. Părinți, primindu-le dela binefăcătorii mei, monahii sârbi și bulgari. Aceste cărți le-am citit cu mare luare aminte. Citind aceste cărți, am văzut, ca în oglindă, de unde trebuia să încep eu biata mea călugărie: atunci am înțeles de ce mare dar dumnezeesc am fost lipsit eu, nefiind sub ascultare la un povățuitor duhovnicesc și neauzind dela nimenea povețe despre acest lucru. Am priceput că nefericita mea petrecere așa zicând în tăcere nu era după puterile mele și că aceasta-i de talia celor desăvârșiți și scutiți de patimi. Nedumerindu-mă ce să fac și cui să mă încredințez spre ascultare, eram trist și plângeam, cum plânge un copil după mama ce i-a murit“.

Din acest timp starețul Paisie cu o deosebită

râvnă a început să citească literatura patristică. Adevărat, și mai înainte, încă în copilărie fiind, lui îi plăcea să citească scrierile sf. Părinți, dar atunci el le citea fără să se aprofundeze în amănunțimi și în subtilitățile înțelesului lor, mulțămindu-se cu înțelesul ce de sine cădea sub priceperea lui. Acum însă, față cu studierea amăruntită și neîntreruptă a cărților acestora, când căuta nu numai edificare pentru sine, ci și reguli cum să organizeze viața călugărească, el observă în traduceri slave multe erori, care se cereau controlate și îndreptate. Și atunci înaintea sa se deschisă o problemă nouă și însemnată, de a se ocupa cu revizuirea textului slavon al cărților sf. Părinți și cu îndreptarea lui după putere, curățindu-l de locurile întunecoase și neînțelese.

Iată ce ne spune el singur de începutul îndreptărilor făcute de el în traduceri slave ale cărților patristice: „Pe când trăiam eu încă în sf. Munte al Atosului, — scrie Paisie în scrisoarea sa către Arhimandritul Teodosie, egumenul Săhăstriei sf. Sofronie, — atuncea cunoscând bine din învățătura și poruncile purtătorilor de Dumnezeu părinții noștri, că povățuitorul frățimei nu se cuvine să învețe și să dea povețe după priceperea minții lui și numai după socotința sa, ci trebuie să se ție de înțelesul drept și adevărat al dumnezeieștilor scripturi, cum învață purtătorii de Dumnezeu părinți, dascălii a toată lumea, precum și învățătorii și povățuitorii vieții monahicești, luminați de harul sf. Duh, știind pe lângă aceasta și puțina mea pricepere, și temându-mă ca nu cumva din pricina neiscusinții mele să nu cad și eu însumi ca un orb în groapă, și să nu duc acolo și pe alții, de aceea m'am hotărât să iau ca temei nezdruccinat a toată învățătura și povața adevărată dumnezeiască Scriptură a Vechiului și Noului Testament și tâlcuirea ei adevărată de harul sf. Duh, adică învățătura purtătorilor de Dumnezeu părinți, învățătorii și dascălii

a toată lumea și povățuitorii vieții monahice, sf. soboară și toate canoanele apostolice, sobornicești și ale sf. Părinți pe care le ține sfânta sobornicească și apostolească Biserica a Răsăritului, precum și toate poruncile și regulile ei. Toate acestea eu le-am primit ca o călăuză pentru mine și pentru frați, ca și eu însumi și frații cari trăesc cu mine, folosindu-ne de toate acestea cu ajutorul dumnezeescului har, să nu ne abatem cu nimic dela înțelesul sănătos și curat, sobornicesc al sf. Biserici ortodoxe.

Mai întâiu de toate am început cu sânguință și cu ajutorul lui Dumnezeu să adun cu mare greutate și cheltueală cărțile sf. Părinți, care învață despre ascultare și trezvie, despre luarea aminte și rugăciune. Unele din ele eu le-am prescris cu mâinile mele; pe altele le-am cumpărat cu bani dobândiți prin munca mea pentru nevoile noastre, făcând economie la mâncare și haine. Noi cumpăram amintitele cărți ale sf. Părinți scrise în limba slavonă și ne uitam la ele ca la o comoară cerească, trimisă de Dumnezeu de sus. După ce însă eu le-am citit cu râvnă în curs de mulți ani, am băgat de samă că în foarte multe locuri din ele se întâlnesc lucruri neînțelese, iar în altele se găsesc și obscurități gramaticale, deși eu le citisem și le răscitisem cu toată luarea aminte, atunci numai singur Dumnezeu știe ce tristeță a umplut sufletul meu; și nedumerindu-mă ce să fac, am socotit că aceste cărți slavone s'ar putea măcar în parte îndrepta după alte cărți tot slavone. Atunci m'am apucat să scriu cu mâna mea cartea sf. Isihie prezviterul Ierusalimului, și a sf. Filoteiu Sinaitul, și a sf. Teodor al Edesei, după patru copii, nădăjduind să pun de acord aceste manuscripte și să găsesc în ele vreun înțeles gramatical. Dar toată munca mea s'a dovedit zadarnică, pentrucă nici în concordanța făcută de mine a celor patru manuscripte n'am dat de nici un înțeles. Cartea sf. Isaac Sirul am îndreptat-o timp de șase

săptămâni, muncind ziua și noaptea, după alt manuscris, care, după cum mi se spusese, era în totul asemenea cu originalul grecesc; dar și această muncă a mea se perdu în zadar: cu timpul m'am încredințat, că și cea mai bună carte a mea am stricat-o, voind să o îndrept după alta mai rea.

După aceste experiențe amare, m'am încredințat că mi-am luat asupra-mi o muncă zădarnică, voind să îndrept cărțile slavone tot după cărți slavone. După aceea am început să urmăresc stăruitor, de unde vine această obscuritate și acest neajuns al senzului gramatical din cărțile slave și am ajuns la concluzia, că aicea sunt două pricini. Întâia pricină se cuprinde în neiscușința vechilor traducători ai cărților din limba greco-elină în cea slavonă; iar a doua în neiscușința și neglijența unor răi copietori. Odată încredințat de acestea, îmi pierdui orice nădejde de a găsi în traducerele slavone înțelesul drept și adevărat, care se găsește în cărțile greco-eline. Petrecând nu puțini ani în Atos și însușindu-ne limba greacă ordinară, mi-am pus în minte să caut cărțile grecești ale sf. Părinți și să fac îndreptare cărților slavone după ele. Eu am căutat neconținut și în multe locuri și numai puține am găsit. Am fost în marele schit Sf. Ana, care ține de Lavră, și în Capsocaliva, și în schitul sf. Dimitrie al Vatopedului, și în alte lavre și mănăstiri, întrebând pretutindenea pe oamenii cunoscători, pe duhovnicii bătrâni și încercați și pe monahii evlavioși, dar nicăiera n'am izbutit să găsesc nici o carte de acestea, ci de la toți am căpătat un singur răspuns, că ei nu numai că nu știu aceste cărți, dar că nici de numele alcătuitorului lor n'au auzit. Auzind asemenea răspuns, căzui într'o desăvârșită nedumerire și m'am mirat, cum se poate una ca asta într'un loc așa de sfânt, unde trăeau și au trăit mulți și mari sfinți eu nu numai nu pot să găsesc cărțile dorite de mine ale sf. Părinți, dar nici măcar numele scriitorilor lor nu le aud dela

nimenea? Din pricina aceasta am căzut în mare mâhnire. Dar cu toate acestea eu nu mi-am pierdut nădejdea în Dumnezeu și l-am rugat pe El, ca El, ca un atotputernic, Care știe toate, să-mi ajute să găsesc comoara căutată. Și înduratul Dumnezeu nu a trecut cu vederea ruga mea ferbinte, ci mi-a ajutat. În cele din urmă am izbutit să găsesc cărțile căutate și câteva din ele chiar să mi le procur. Și aceasta s'a făcut în chipul următor: Odată m'am dus eu cu doi frați din lavra sf. Atanasie la marele schit al acesteea — sf. Ana și când am ajuns în dreptul dealului înalt a sf. Prooroc Ilie, care după înălțime e egal cu a treia parte din înălțimea piscului principal al Atosului, am văzut sub acest deal, pe un dâmbuleț, schitul sf. Vasilie cel Mare, întemeiat nu de mult de niște călugări veniți din Cezareea Capadochiei. Schitul este situat în localitatea cea mai neroditoare, unde nu-i nici un izvor de apă și de aceea în schit nu crește nici vie, nici maslini, nici smochini, și monahii își îndeplinesc toate nevoile numai cu apă de ploae. Ne veni dorința să ne abatem pela acest schit atât pentru închinare, cât și pentru vederea localității, întru cât noi nu mai fusesem în acest schit.

Când am intrat în schit și am șezut jos lângă biserică, ne văzu un monah și cu bucurie ne chiemă în chilă sa. Apoi se duse să ne gătească ceva de mâncare, ca să ne întărească puterea după un drum așa de greu. Uitându-mă pe o mesuță, ce se afla la fereastră, văzui pe ea o carte deschisă, pe care, cum se vedea, o copia monahul. Când m'am uitat mai bine, am văzut că era cartea sf. Petru Damaschinul. Atunci o bucurie negrăită îmi cuprinse sufletul. Eu simții că am găsit pe pământ o comoară cerească. Când monahul intră în chilă, l-am întrebat, cum se face de se găsește în chilă sa asemenea carte pretioasă? La care el îmi răspunse, că în chilă sa se află și altă carte a aceluiaș sfânt.

La întrebările mele următoare, monahul răspunse, că la ei în schit, afară de cărțile numite, se mai pot găsi și alte cărți: a sf. Antonie cel Mare, a sf. Grigorie Sinaitul, a sf. Filotei, a sf. Isichie, a sf. Diodoh, a sf. Talasie, a sf. Simeon Noul Teolog: „Cuvânt despre rugăciune“, a sf. Nichifor monahul: „Cuvânt despre rugăciune“, a sf. Isaia și alte asemenea cărți. La întrebarea ce i-am pus: pentru ce eu le-am căutat atâta vreme și nu le-am găsit, el îmi răspunse: „Pricina stă în aceea, că aceste cărți sunt scrise în cea mai curată limbă elină, pe care astăzi, afară de oamenii învățați, te miră de o mai pot pricepe careva din greci, și de aceea și cărțile acestea au ajuns să fie cu totul uitate. Iar monahii, cari trăiesc în acest schit, aflându-se încă în patria lor — Cezareea Capadochiei, au auzit de aceste cărți și când au venit în sf. Munte, au învățat nu numai limba greacă proastă, ci și vechea limbă elină și găsind în câteva mănăstiri, aceste cărți, le-au prescris, le citesc și se silesc în măsura puterilor lor a le urma. Auzind aceasta și bucurându-mă peste măsură, m'am apucat să-l rog stăruitor pe monah să prescrie și pentru mine acele cărți, făgăduind să-i plătesc cât va cere pentru osteneală. Dar monahul fiind împovărat peste măsură cu transcrierea, nu primi și mă duse la alt monah care deasemenea se ocupă cu copierea de cărți. Eu am rugat stăruitor și pe acest frate să copieze pentru mine acele cărți, făgăduindu-i să-i dau un preț întreit. El însă văzând dorința mea arzătoare de a avea cărțile acelea, nu primi prețul întreit, ci făgădui să-mi copieze o parte din cărți cu preț obișnuit, cât va fi în stare să scrie și cât îi va da Dumnezeu putere“. Astfel primi în sfârșit starețul Paisie cea comoară, pe care o căutase atâta vreme și putu păși la îndreptarea traducerilor slavone, după originalele grecești vechi. Aceasta se petrecu cu vreo doi ani înainte de a părăsi sf. Munte pentru a merge în Moldova. Monahul, care se prinsese să copieze

pentru Starețul Paisie cărțile sf. Părinți reuși să-i pregătească în acest timp numai o parte din cărțile făgăduite și starețul primind această parte de cărți ca o mare comoară și dar dumnezeesc, le luă cu sine în Moldova, spre a se folosi acolo de dănosele atât pentru controlarea cărților slavone, cât și pentru traduceri nouă din limba greacă. Despre această muncă a starețului vom vorbi mai la vale, când vom vorbi de periodul moldovenesc al vieții lui.

Intre acestea numărul călugărilor în schitul sf. Ilie continuă să crească și deja trecuse peste 50 oameni. Starețul Paisie nu știa ce să mai facă; încăperile nu ajungeau nici pentru ai săi și totuși mai veneau mereu doritori noi de a rămânea în mănăstire. În zadar le arăta el lipsa de încăperi și de mijloace de trai, aceasta nu ajuta la nimic. Cu cât îi îndepărta el mai mult cu blândețe, cu atât mai mult ei îl rugau cu lacrimi să nu-i îndepărteze. Cedând rugămintilor lor, el îi primea, punându-și toată nădejdea în Dumnezeu. Văzând situația grea a starețului, unii dintre monahii respectabili ai sf. Munte, printre care și Patriarhul Serafim, îl sfătuiră să se mute în mănăstirea mai largă Simonopetru, care în vremea aceea nu era ocupată de nimenea, de oarece călugării ei o părăsiseră din pricina datoriiilor ce apăsa asupra ei. Paisie dădu cererea soborului sf. Munte, care-i îngădui să ocupe mănăstirea Simonopetru. Starețul se mută, luând cu sine jumătate din călugări. Dar trăi acolo numai trei luni. Creditorii turci, auzind că în mănăstire s'au așezat iară călugări, veniră numai decît să ceară datoria și cu sila luă starețului 700 lei. Speriindu-se să nu mai vină și alți creditori, starețul se grăbi să părăsească mănăstirea și să se întoarcă la schitul sf. Ilie. Starea frățimei deveni și mai grea. Lipsa de încăperi, mijloacele de traiu sărăcicioase, grija neconținută pentru plata dărilor, ce mereu sporeau, iar pe de altă parte imposibilitatea de a

refuza primirea de noi doritori de a trăi în mănăstire sub conducerea starețului Paisie, făcură pe acesta să caute o nouă așezare. Dar unde s'ar fi putut muta el cu numeroșii săi călugări? În Atos un loc potrivit nu se găsea. Trebuia deci să se gândească la o altă țară și o asemenea țară nu putea fi alta decât Moldova. Această țară era deja demult cunoscută starețului Paisie. Cu ea el avea strânse legături duhovnicești: jumătate din călugării săi erau din Moldova; acolo era în floare și Biserica ortodoxă, și monahismul; acolo erau cărmuitori binecredincioși atât lumești, cât și bisericеști, care fără îndoială cunoșteau pe starețul Paisie, erau binevoitori pentru el și puteau să-i dea lui și călugărilor săi un adăpost foarte potrivit.

Acolo comunitatea sa putea să trăească și să se desvolte în pace. După lungi chibzuințe și, poate, și după înțelegeri premergătoare cu persoane influente din Moldova și Valahia, starețul și frățimea se hotărâră să părăsească sf. Munte al Atosului, și să se strămute în țara binecuvântată a Moldovei. Insuși starețul în scrisoarea către iereul Dimitrie se exprimă astfel despre cauzele strămutării sale în Moldova: „Viața în sf. munte Atos este foarte grea și aspră, deoarece chiar numai doi sau trei, trăind împreună, abea pot, cu sudoare de sânge și cu muncă grea, să-și îplinească nevoile de trai. Cu cât mai vârtos se măresc aceste greutateți pentru o comunitate așa de numeroasă. Afară de aceasta, nouă ni era frică și de stăpânirea turcească, ca nu cumva să ne pue nouă, unei comunități sărace, dări ca cele puse pe celelate mănăstiri din sf. Munte, care, cum am auzit, nici nu le mai pot plăti. Din aceste pricini, ca și din altele, despre care ți-am scris deja, ne temeam, ca nu cumva să ajungem la o sărăcie desăvârșită, vrednică de mult plâns și suspinare, care să pună capăt înjghebării noastre, care a costat nu puțină muncă și sudoare. Deaceea bizuindu-ne pe atotputernicul Dumnezeu cel proslăvit în

tot locul stăpânirii sale, ne-am și strămutat noi cu toții împreună din sf. Munte, în țara ortodoxă a Moldovei“.

Altmintrelea explică strămutarea starețului Paisie în Moldova G. N. Popov, în cartea sa „Manuscrisele bibliotecii Sinodale din Moscova“. Vorbind de apropierea dintre starețul Paisie și grecul Nichifor Teotochi, pe care starețul într'o scrisoare îl numește profesorul său, Popov presupune, că anume această apropiere a și fost una din pricinile plecării lui Paisie dela Atos. Nichifor Teotochi se afla în cea mai strânsă prietenie și era compatriotul unui alt grec însemnat, anume Evghenie Bulgarul, cu care puneau la cale renașterea Greciei și dărâ-marea împărăției turcești. Prin Nichifor Teotochi putea să se apropie de Evghenie Bulgarul și starețul Paisie. În anul 1758, Evghenie Bulgarul, în urma invitațiunii Patriarhului de Constantinopol Chiril, deveni directorul Academiei, întemeiate pe lângă mănăstirea Vatopedului din muntele Atos, care avea în numărul elevilor săi, afară de tineri din provinciile grecești și turcești, și slavi din Rusia. Judecând după apropierea lui Paisie de greci și mai ales de patriarhul Serafim, de care lucru se pomeneste și în biografia starețului, se poate, ca Paisie să fi fost unul din cei mai zeloși cercetători ai Academiei din Vatoped și în genere mai mult decât alți slavi din Rusia să se fi interesat de chestia lui Evghenie Bulgaru; când după cinci ani Evghenie a fost chemat dela Atos de către turci, atunci după toată probabilitatea elevii vestitului dascăl grec și profesorul lui să fi fost înfățișate guvernului din Stambul ca primejdioase din punct de vedere politic, adecă îndreptate contra islamismului, tinzând la înlocuirea semilunii cu crucea lui Hristos. Poate că în legătură cu aceste întâmplări s'a petrecut plecarea din Atos a două corăbii „cu oameni de limba rusască și moldovenească“ sub cârmuirea starețului Paisie și așezarea fugarilor în Moldova, unde influența greacă

era deosebit de mare". Totuși părerile exprimate de Popov nu se confirmă prin cuvintele starețului Paisie. Când vestea despre hotărârea lui Paisie de a părăsi Atosul se lăți prin sf. Munte și ajunse la urechile Patriarhului Serafim și ale altor adoratori ai lui Paisie, toți primiră această știre cu mare mâhnire. Ei se încercară să-l facă să-și părăsească gândul. Dar când starețul le arătă marea strămtorare în care se găsește comunitatea lui, lipsa de toate cele de nevoie pentru trai, precum și aceea, că nu are nici o nădejde să se schimbe această stare, atunci ei au zis: „Fie voea lui Dumnezeu!”

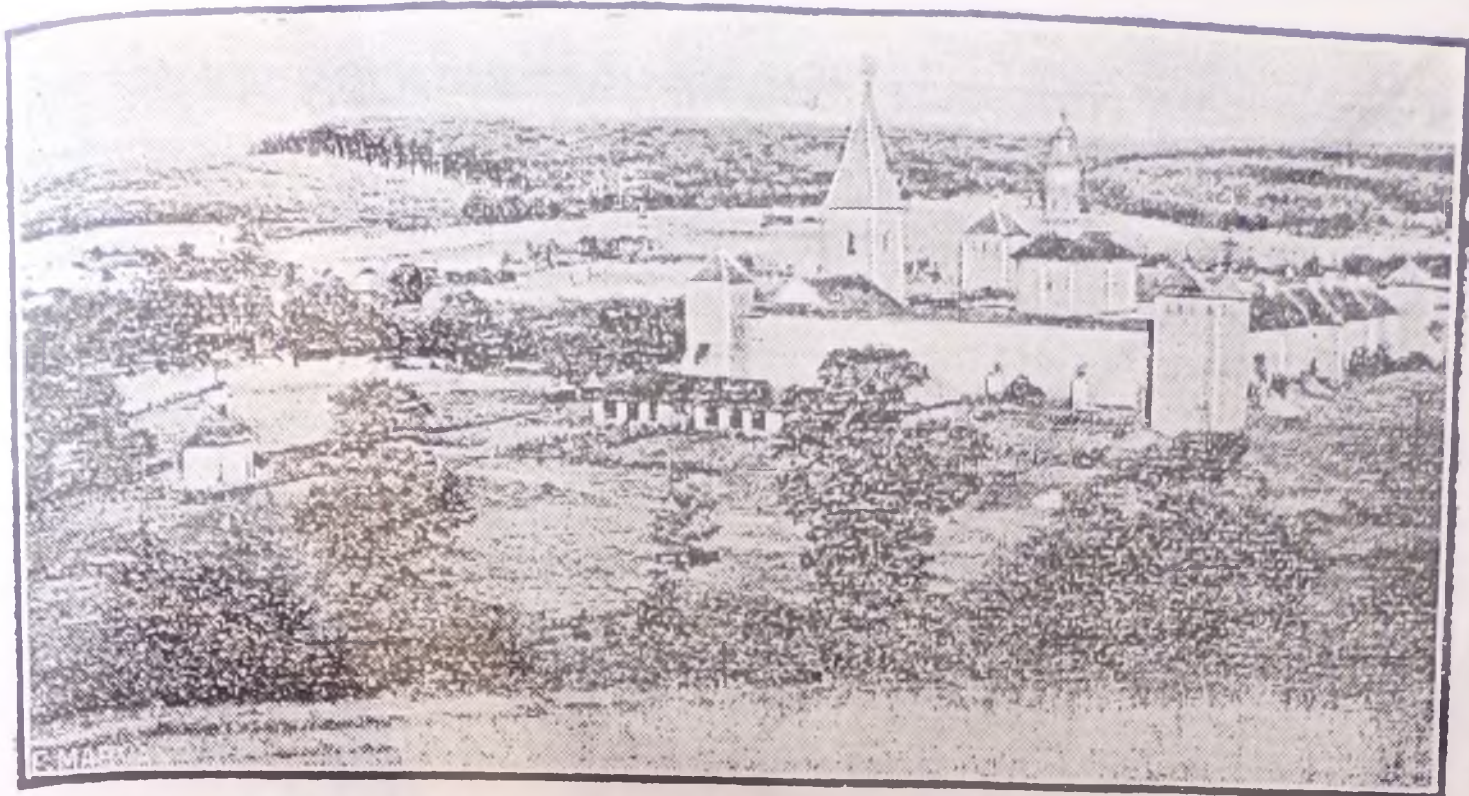
Starețul căzu la picioarele Preasfințitului Patriarh Serafim și cu lacrimi ceru pentru sine și pentru frați binecuvântare de plecare. Patriarhul deasemenea plânse și, blagoslovind pe stareț, îl îmbrățișă și-l sărută pe cap, cerându-i să se roage pentru dânsul. Starețul se îmbrățișă și cu ceilalți părinți duhovnici, cerând dela toți binecuvântare și pomenire în rugăciuni. Cei 17 ani de nevoită călugărească a starețului în Atos n'au rămas fără urme și fără folos pentru atoniți. Schitul sf. Ilie, fondat de Paisie în Atos, a continuat buna rânduială statornică acolo de acest stareț și și-a găsit aplicare și în alte mănăstiri de acolo. Cu strămutarea comunității paisiene în Moldova se încheie al treilea period din viața starețului. În acea vreme el împlinise 41 de ani. În această jumătate din viața sa el adună o mare bogăție duhovnicească lăuntrică, o întări și o spori prin o nevoită independentă, prin rugăciuni și citirea cărților sf. Părinți, atinse o înaltă maturitate duhovnicească, așa încât putea să fie și povățuitorul altora în viața duhovnicească, ceea ce a și dovedit el prin organizațiunea comunității sale cea cu viața de obște din Atos. Acum avea de străbătut adoua jumătate a vieții sale, împărțâșind și pe alții din bogăția duhovnicească adunată, mărind și întărind comunitatea întemeată de el și, prin pilda și influența sa, reînviind și consolidând viața

monahismului ortodox. Aceasta a doua jumătate din opera vieții sale, starețul o îndeplini în ultimul period a vieții sale, care se poate numi periodul dascăliei sau stăreției sale și care se continuă până la moartea lui. La examinarea acestui ultim period a vieții starețului Paisie vom și păși noi în cele ce urmează mai la vale.

PARTEA IV.

**INFLORIREA COMUNITĂȚII LUI PAISIE ÎN
MOLDOVA : DRAGOMIRNA, SECU, NEAMȚU.
CELE DE PE URMĂ ZILE ALE LUI PAISIE ȘI
MOARTEA LUI.**

„Mulțimea celor ce crezuseră aveau o inimă și un suflet și nimenea nu zicea, că din averile sale este ceva al său, ci toate li erau deobște... și fiecăruia i se dădea ceace-i era de trebuință. — Fapt. Apost. IV, 32, 35.

MĂNĂSTIREA DRAGOMIRNA IN BUCOVINA

CAPITOLUL I.

Strămutarea în Moldova. — Organizarea comunității în Dragomirna. — Regulamentul comunității. — Starețul Paisie îmbracă schima. — Rânduiala slujbelor. — Rânduiala ascultărilor. — Starețul ia parte la ascultări. — Viața de chilie a călugărilor. — Ingrijirea starețului de cei bolnavi. — Ocupația călugărească a starețului. — Indreptarea cărților slavone după originile grecești. — Traduceri din grecește în moldovenește. — Ocupațiile de iarnă a starețului cu călugării. — Predicile și sfaturile starețului. — Moartea părintelui Visarion.

Strămutarea starețului Paisie în Moldova se dovedi de mare folos pentru opera sa. Dacă el ar fi continuat să trăiască în Atos, atunci, mai întâiu, s'ar fi curmat creșterea comunității sale din pricina lipsei de încăperi și a mijloacelor de traiu, și, al doilea, ea n'ar fi putut avea o influență așa de mare și de întinsă asupra vieții duhovnicești a monahismului ortodox din Moldova și din Rusia. Viața comunității lui Paisie în Atos era asemenea

vieții unei hultoane într'o pepinieră strâmtă. Hultoana crescuse deja atâta, că nu-i mai ajungea hrana în locul ei. Ea avea nevoie să fie răsădită într'un loc mai larg și mai îndămânos pentru ea. Acest loc și-l găsi ea în Moldova. Negreșit, schimbarea locului a trebuit să provoace oarecare dezorganizare în viața comunității, dar această dezorganizare fu vremelnică și viața comunității repede fu restabilită și ea se dezvoltă cu mai multă putere și deplinătate.

Pregătindu-se de plecare, starețul Paisie năimi două corăbii: în una se urcă el cu călugării slavi, iar în a doua se imbarcă părintele Visarion cu călugării moldoveni și plecară la drum. De toți în ambele corăbii se aflau 64 de inși. Călătorii ajunseră cu bine la Constantinopole și după aceea sosiră în Galați, de unde cu 17 ani în urmă starețul plecase la Atos. În Moldova starețul și călugării la început fură așezați în schitul Vărzărești, iar după aceea li se dădură mănăstirea Sfântului Duh, numită Dragomirna, în Bucovina, cu toată zestrea ei, cu care prilej Voevodul Grigorie prin osebită gramată scuti mănăstirea de orice dare. Mănăstirea dată starețului se afla într'o stare destul de jalnică. Chilii într'însa nu erau decât vreo cinci, trapeza nu avea acoperiș, se găsiră puține cărți, iar în staulul de vite nu se aflau decât 6 boi. Mănăstirea însă ocupa un spațiu larg, era situată într'o localitate singuratecă și liniștită și oferea toate condițiile pentru o bună și repede dezvoltare: De aceea și starețul, și călugării rămaseră tare mulțămiiți de mănăstirea ce li se dăduse. În curând mănăstirea începu să primească daruri bogate dela mulți binefăcători, cari doreau să dea ajutor starețului. Binecredinciosul Voevod făcu două rânduri de chilii nouă și arhondaricul. Pilda Voevodului fu urmată de boeri: unii dăruiră vite de muncă, alții vaci și oi, alții trimiseră poamă, grâu, vin, încălțări și haine. Această bunăvoință obștească și aceste ajutoare

bogate mișcară adânc pe stareț și pe frați și ei cu lacrimi de bucurie mulțămără lui Dumnezeu pentru mila primită. Mănăstirea Dragomirna a Sf. Duh se afla aproape de târgul Sucevei și de satul Ițcani, situat pe granița dintre Bucovina și Moldova și e așezată într'o vale a munților Carpați. În afară ea are înfățișarea unei adevărate cetăți, înconjurată cu zid și turnuri, așa încât putea servi pentru locuitorii târgului Suceava ca adăpost la vreme de năvăliri ale cazacilor și ale oardelor tătărăști. Timpul întemeierii acestei mănăstiri, precum și numele primului ei fondator, nu se cunosc.

De obicei se crede, că ea a fost zidită pela anul 1602 de episcopul de Rădăuți Anastasie Crimca. Dar nu-i așa. Când după anexarea Bucovinei la Austria, pe la sfârșitul veacului 18, a urmat dispoziția guvernului austriac de a se lua averile nemșcătoare la fondul religionar și a fost numită o comisiune specială pentru cercetarea lor, au fost descoperite două acte de danie a voevodului Moldovei Petru Șchiopu, din 28 Martie și din 21 Octombrie anul 1584, prin care Dragomirnei i se da în stăpânire veșnică și inalienabilă un pământ de arătură aproape de satul Costin în ținutul Sucevei. Din acestea se vede, că mănăstirea exista pela finele veacului 16. După aceea ea, poate, a căzut în ruină și fu înnoită iară de Anastasie Crimca. În tot cazul participarea acestui episcop la reîntemeierea acestei mănăstiri e neîndoelnică. În anul 1602 el a zidit în mănăstire biserica Sfântului Duh, în unul din turnurile de deasupra porților mănăstirii făcu biserica în numele sf. Ierarh Nicolae, iar în grădina mănăstirii așeză biserica cu hramul sf. Proroci Enoh și Ilie și a sf. Apostol Ioan Teologul.

Așezându-se în Dragomirna, starețul Paisie prezentă curând mitropolitului Moldovei și sinodului acestuia informațiuni în privința alcătuirii comunității sale și regulamentul ei. Starețul arăta,

că el a primit prima treaptă călugărească în Malorusia și pentru o slujire mai îndămânoasă lui Dumnezeu s'a dat la pelerinaj. În Atos s'a învrednicit să primească și mantia. Iar după sosirea unui frate, muntean de neam, care se rugă să-l primească în ascultare, se hotărâ să apuce pe calea împărătească cea de mijloc, adică să trăească cu unul sau doi frați, deoarece sf. Scriptură oprește pe cei neîncercați de a merge în pustie. Așezându-se cu acel frate, și-au ales de călăuză cuvântul lui Dumnezeu, își puseră de regulă să nu aibă nici un fel de avere, nici chiar din lucrurile cele mai mici, să nu să ție de voea sa, să nu urmeze cugetului său, ci să păzască ascultarea în frica lui Dumnezeu. Atunci au început și alții a se ruga să-i primim la noi și nefiind în stare să-i refuzăm, am început a primi câte unul. Apoi am trecut în schitul sf. Constantin, unde s'au adunat până la 12 frați. Atunci am văzut noi, că voea noastră dela calea de mijloc a trecut la viața de obște. Din pricină că schitul sf. Constantin era prea strâmt, am zidit de iznoavă schitul sf. Proroc Ilie. Socotind apoi, că o obște cu un număr mare de frați e greu de întemeiat în sf. Munte și temându-ne ca nu cumva să se nimească obștea noastră, ne-am pus în gând să trecem cu toți călugării noștri și să întemeiem o obște în Moldova, ca fiind mai îndămânoasă. Acest gând al nostru l-am descoperit mai de multe ori Patriarhului Serafim, care regretând că ne-am pus asemenea gând de a pleca din sf. Munte, se încercă să ne stabilească în monastirea Simonopetru. Dar nici acolo nu ne-am putut prinde, ci am fost siliți să plătim cu sila 700 lei turcilor și temându-ne de ruina noastră în viitor, am făcut sfat obștesc și ne-am hotărât să trecem în această țară. Aicea domnul nostru Grigorie Ioan Voevodul și Arhiepiscopul Mitropolit Chir Gavriil ne-au dat pe totdeauna frumoasa monastire Dragomirna, zidită de Preasfințitul Mitropolit al Sucevei Anastasie Crimca,

cu toate moșiile ei și cu scutire de orice fel de dări.

Cum se aude, arhiepiscopul Sucevei a zidit această mănăstire anume pentru viața deobște, iar nu pentru viața individuală. Am dorit tare mult să avem dela el și rândueala dată vieții de obște, dar nu o am găsit printre cărțile mănăstirei. Și iaca noi ne-am hotărât, răzămându-ne pe sf. Scriptură, pe regulele sf. Vasile cel Mare și ale altor sf. părinți, să alcătuim rândueala obștei noastre și să o supunem Preasfinției Voastre spre examinare și întărire, pentruca ea neschimbat să se păzească. Iar rândueala aceasta nu e nouă, ci tot aceea, care și mai înainte am avut-o noi în sf. Munte. Ea se cuprinde în următoarele:

1. Prima regulă și rândueală a noastră, care se urmează cu stricteță de cătră noi, este ca nici un frate nici într'un chip nici o avere mișcătoare și nemișcătoare și nici chiar un lucru cât de mic să nu aibă sau să numească al său. Dar pentru regulă superiorul observând nevoile fiecărui frate de hrană, îmbrăcămite și celelalte, e dator, cum un tată se îngrijește de copiii săi, să dea fiecăruia cele de trebuință, nu după gustul fiecărui frate, ci după ascultarea lui. Din asemenea temeuri ale vieții de obște sporește iubirea sinceră cătră Dumnezeu și aproapele, blândeța, smerenia, pacea, unirea în cuget și simțiri și tăerea voci. Ascultarea se îndeplinește de frați nu pentru niscaiva câștiguri vremelnice, nu pentru slavă, cinste și odihnă trupească, nici pentru vreun calcul omenesc, ci numai pentru mântuirea sa. Și din aceasta se naște în frați o inimă și un suflet, iar zavistia luminează, ura, mândria, dușmănia și alte răutăți nu au unde să-și plece capul. Iar dela averile particulare și individuale în obște se nasc tot felul de răutăți și tot felul de călcări a poruncilor dumnezeiești. Dând cea întâi însemnătate acestei rânduelei, fiecărui frate, care intră din nou în mănăstire, îi descoprim din

sf. Scriptură, că el nici într'un chip nu poate să aibă nici un fel de avere pânăla suflarea sa cea mai depe urmă. Toți frații într'un cuget se supun acestei regule.

II. A doua regulă, de care socotim că atârnă toată viața monahicească, constă în aceea, ca orce frate să caute a dobândi ascultarea, adecă toată voința, cugetarea și libertatea scuipând și lepădând, să se silească cu sirguintă a împlini voea și judecata și poruncile părintelui său duhovnicesc, cele conforme cu sf. Scriptură, și fraților să le slujască ca Domnului, iar nu ca unor oameni, cu frica lui Dumnezeu și cu smerenie pânăla moarte.

III. Cum trebuie să fie superiorul? El trebuie să învețe sf. Scriptură și învățăturile părinților duhovnicești și în afară de mărturiile lor nimic să nu aducă fraților ca învățătură și porunci, ci adesea să-i povățuească și să le descopere voea lui Dumnezeu. Să se călăuzască de Scriptură în rânduirea ascultărilor, amintindu-și că Cuvântul lui Dumnezeu și lui și fraților este învățător și călăuză spre mântuire. Trebuie să fie pildă de smerenie, și în toate păzind unirea întru legătura păcii duhovnicești.

Nu orce lucru singur de sine să-l înceapă și să-l facă fără sfat, ci adunând pe cei mai iscusiți frați la sfătuire duhovnicească și cu sfatul lor cercând și scripturile, să facă. Dacă însă se întâmplă vreo treabă care trebuie adusă și la cunoștința întregului sobor, atunci și tot soborul adunându-se, cu știrea tuturor și cu cercetarea tuturoră să se înceapă și să se facă. Atunci între frați va fi unire, pace și înțelegere și legătura păcii se va păstra întreagă.

IV. Despre slujbele dumnezeiești. Pravila obștească: vecernea, pavecernița, polunoșnița, utrenia, ceasurile, Dumnezeasca liturghie, precum și privegherea cu parimii la sărbătorile împărătești, ale Maicei Domnului și sfinții cei mari, iar la sărbătorile mai mici parimii, polieleu și slavoslovie, și în

deobște toate rânduelile bisericești după tipicul sf. munte Atos, se obișnuiește în sfântul nostru lăcaș fără abatere a se ține, fără grăbire și cu cuviință în toată vremea. La slujbă citorii și binefăcătorii vii și morți ai sf. mănăstiri trebuie să se pomească după rândueală și după tipicul bisericesc.

Egumenul și toți frații trebuie să fie la pravila bisericească obștească fiecare după cinul său în rasă și camilafcă, și niciodată nu li-i îngăduit să lipsească, decât numai în caz de boală sau de ascultare. Iar dacă cineva nu s'a văzut la pravilă, egumenul în trapeză trebuie să facă cercetare despre aceasta în fața tuturor și dacă nu va arăta pricina binecuvântată, egumenul trebuie să dea unui asemenea frate canonul convenit cât ține masa și nici mâncare să nu aibă el în acea zi, deasemenea i se va da povață cu cuvântul.

V. În trapeză trebuie să se adune egumenul și frații în fiecare zi, păzind ce desleagă și ce nu desleagă tipicul bisericesc. În trapeză frații să fie după cinul lor cu mantii, rase și camilafca, în cea mai mare tăcere și cu frica lui Dumnezeu, ascultând citirile, care trebuie să se facă în fiecare zi din viețile sfinților și din cărțile și învățăturile sf. Părinți, după tipicul bisericesc. Iar în toate Duminicile și la praznicile mari împărătești și ale sfinților, și dacă e cu putință și în fiecare zi trebuie numaidecât să se rădice panaghie. Și toată rândueala trapezei în obștea noastră trebuie să fie după rândueala din sf. Munte, și nici într'un chip să nu mănânce pe la chilii nici egumenul, nici frații, afară de cazurile de boală sau de adâncă bătrâneță. Hrana pentru toți trebuie să fie obștească, numai cei bolnavi de stomah, după învățatura sf. Părinți și după chibzuința egumenului, pot să aibă o hrană deosebită care le priește. Cu toate acestea și aceea ei trebuie să o mănânce în trapeză, iar nu în chilie.

VI. Prin chilii frații trebuie să trăească cu frica lui Dumnezeu și după predania sf. Părinți, mai pre-

sus de orice nevoie preferând rugăciunea cu mintea, ca săvârșită în inimă de iubirea de Dumnezeu și izvorâtă din virtuți, cum învață despre aceasta mulți părinți purtători de Dumnezeu. Pe lângă rugăciune să se mai dedee și la cântări de Psalmi, citirea cumpătată a Vechiului și a Noului Testament și a cărților sf. Părinți. Afară de aceasta, și în chilie, și în orice loc, și la orice ocupație să aibă pomenirea morții și a păcatelor sale, înfricoșata judecată, muncile veșnice, și împărăția cerului. Să se îndeletnicească cu rucodelia sau cu lucrul manual, rânduind de egumen. Fără lucru însă să nu fie nimenea, căci lenea povățuește la tot răul. De neconținută eșire din chilie și de starea de vorbă cu alții să fugă ca de otravă. Dar care părinți învață despre rugăciunea minții? Sf. Ioan Gurădeaur, sf. Calist II, Patriarhul Constantinopolei, sf. Simeon, Mitropolitul Tesalonicului, sf. Diadoh, Episcopul de Fotichia, sf. Isihie al Ierusalimului, sf. Nil Sinaitul, sf. Ioan Scărarul, sf. Maxim mărturisitorul, sf. Petru Damaschinul, sf. Simeon, noul Teolog, sf. Grigorie Sinaitul — toți aceștia și alți sfinți părinți dau învățături despre rugăciunea minții.

VII. Egumenul trebuie pentru cercarea smereniei, ascultării și lepădarea cu totul de voința și judecata unui frate, care alcătuiesc scara ce înalță pe ascultători spre împărăția cerurilor, să trimită pe frați să lucreze la bucătărie, la pitărie, la chelărie, în trapeză și la toate lucrările din mănăstire. Iar frații privind la începătorul și puitorul de nevoie, care este Hristos și care a dat pildă de ascultare și nevoie, nu trebuie să se lepede nici chiar de cea mai depe urmă ascultare, crezând că ea-l va duce întru împărăția cerului, dacă el cu smerenie și cu frica lui Dumnezeu va sluji fraților nu ca unor oameni, ci ca Domnului.

VIII. Egumenul trebuie să aibă către toți frații aceeași dragoste și deasemenea trebuie să observe

cu atenție ca și frații să aibă între ei dragoste adevărată și nefățarnică, ca una ce este semnul uceniciei lui Hristos. Iar iubirea părintoară și prietenii personale, ca unile ce sunt izvor de zavistie și ruinătoare ale adevăratei iubiri, în tot chipul să le desrădăcineze. Toate neputințele și căderile fiilor săi e dator egumenul părintește să le sufere cu răbdare, cu nădejdea îndreptării lor și a adevăratei pocăinți, îndreptându-i cu duhul blândeței și cu cuvinte folositoare. Pe unii ca aceștia să nu-i îndepărteze din obște, mai ales dacă din aceasta nu rezultă pricini de vătămare. Iar pe cei ce umblă și trăesc de capul lor, lepădând jugul cel folositor al ascultării, și pricinuind prin aceasta vătămare celorlalți, nici într'un chip să nu fie suferiți, ci după destulă povață și sfătuire în patru ochi, față de doi sau trei frați și față de un sobor, să-i osebească și să-i izgonească din obște, deși cu părere de rău și durere de inimă, ca să nu se molipsească și alții de năravul lor cel rău și dăunător. Dar pe ceiceș vor veni în sine și se vor întoarce la pocăință, cu bucurie să-i primească iară și să le arate toată mila și compătimirea, și să le ierte greșala, bucurându-se cu frățimea de întoarcerea lor.

IX. Superiorul e dator să aibă, pentru administrarea averilor, oamenilor mănăstirei și a tuturor trebilor mănăstirești un călugăr iscusit care, fără a călca poruncile lui Dumnezeu și fără vătămare sufletească, să poată cârmui bine aceste treburi externe, ca astfel egumenul fiind slobod, cu mare îndămânare să se poată îngriji de mântuirea sufletelor fraților și de toată bunărandueala bisericească și obștească. Deasemenea și pentru îngrijirea sufletească a frățimei trebuie să aibă un ajutor pe un frate iscusit la minte, care în timpul lipsei lui să rămâe cu frații pentru hrânirea lor sufletească. Voind să plece încotrova, egumenul trebuie să adune prin sunare de clopot toată obștea în biserică și închinându-se la sf. icoane și primind dela preot

rugăciunea de călătorie, să facă cunoscut soborului gândul său și să-i ceară, ca cu smerenie să se roage pentru el lui Dumnezeu, ca să se întoarcă sănătos și cu izbândă înapoi. Apoi luându-și iertare dela toți și dându-le binecuvântare, să plece în călătoria sa. Iar la întoarcerea din călătorie să nu se ducă de-a dreptul în chilia sa, ci adunând frații, să se ducă mai întâiu în biserică și dând mulțumită lui Dumnezeu, să mulțamească și fraților pentru rugăciunile lor și lămurindu-le mila lui Dumnezeu ce i-a arătat-o în folosul frățimii, pentru care a fost făcută călătoria, să se ducă după aceea la chilia sa.

X. Despre primirea fraților la călugărie, despre spital, despre ateliere și despre casa de oaspeți. — Pe fratele adus de Dumnezeu la călugărie, egumenul trebuie mai întâiu îndeosebi să-l cerceteze și să-i explice din Scriptură puterea obștei călugărești, ascultarea cea pentru Domnul și tăerea voei până la moarte. Observând la dânsul dorința adevărată și neprefăcută de călugărie și râvnă pentru Dumnezeu, atunci și în fața tuturor fraților descoperindu-i din nou puterea vieții de obște și a ascultării, să-l primească în obște. Dar să nu-l călugărească îndată, ci după timpul rânduit de canoane: pe unul trei ani, iar pe altul șase luni să-l ție în haine mirenești, după roada ascultării și a tăerii voei sale. Apoi să-l tundă în monahism, fie ca rasofor, sau în mantie, și să-l treacă în numărul călugărilor. Dacă însă a ținut pe cineva în ispitire timpul rânduit, egumenul nu va observa la el supunere adevărată și tăerea voei, atunci nici după trecerea celor trei ani să nu-l călugărească pe unul ca acela, ci să-i dea drumul să meargă în lume, ca să nu se facă prin el sminteală în obște.

XI. Dacă celce vine din lume la călugărie va aduce cu sine în mănăstire vreo avere, apoi egumenul trebuie să păstreze această avere în tezaurul mănăstirii până la călugărie. După călugărie poate

să o întrebuințeze la trebuințele mănăstirii. Iar dacă fratele înainte de călugărie, vrea să plece din mănăstire la lume, sau în altă mănăstire, trebuie să i se înapoeze acea avere întregă, ca să nu fie nici pentru frate, nici pentru mănăstire nicio turburare.

XII. În mănăstire trebuie să se facă numai decât un spitalaș, pentru ca monahii cari se îmbolnăvesc să aibă o deosebită îngrijire de hrană, bătură și liniște. Într'insul trebuie pus un frate iscusit în cele duhovnicești și măcar câtuș decât și în cunoștința doftoricească.

XIII. Egumenul trebuie să se îngrijească și de aceia, ca în mănăstire să fie diferite ateliere, măcar din cele pentru trebuințele obștești și la ele să se rânduiască călugării știutori, iar pe cei neștiutori să-i învețe, ca astfel chiar de către călugării din diferite ateliere să se satisfacă toate nevoile obștei și astfel să nu fie nevoie a merge, pentru împlinirea lor, în lume, evitând astfel orice vătămare sufletească.

XIV. Trebuie să se facă două case de oaspeți: una înlăuntrul mănăstirii pentru persoanele duhovnicești și mirene, care vin la mănăstire, și una afară din mănăstire, pentru cei cari vin cu căruțele. În slujba acestora egumenul trebuie să pună călugări pricepuți, care să poată sluji cum trebuie, cu cuviință duhovnicească și cu dragoste pe ceice vin spre închinare, precum și pe cei sarăci și bolnavi, cari n'au unde să-și plece capul, rânduind pe unii la casa de oaspeți, iar pe alții la spitalaș și îngrijind cu bunăvoință de boalele lor trupești.

Toate acestea și alte rândueale ale vieții de obște cum le păzeam după puterile noastre în sf. munte al Atosului, așa și aicea le păstrăm pecăt putem: decât numai case de oaspeți încă nu avem, nici destule chilii pentru frați, așa că trăim în mare strâmtoare. Dar nădăjdum că Dumnezeu ne va da toate cele de trebuință, ca fiecare frate, după osteneala cu pravila bisericească și cu diferitele as-

cultări, după o muncă pricepută și osteneală trupească, să aibă și pentru odihnă chilia sa, ca un liman liniștit și pașnic, prin care poate să fie o bună rânduială duhovnicească și propășire.

XV. Vă rugăm Preasfințițe, ca să fie interzisă intrarea în mănăstire a femeilor, afară de cazurile de mare nevoie, cum ar fi cele de război și de bejenie. Deasemenea nici schitul, ridicat în numele sf. Enoh, Ilie și Ioan Teologul să nu fie niciodată despărțit de mănăstire. În el să fie călugări din mănăstire cu voia egumenului și a tot soborul, păzind buna rânduială și regulamentul vieții de obște, și toate cele de trebuință pentru trai să le primească dela comunitate. Iar călugării streini și din cei ce au averea lor nici într'un chip să nu fie acolo. Și după hotărîrea soborului să săvârșească acolo și pravila bisericească și dumnezeiasca Liturghie pentru pomenirea ctitorilor și a binefăcătorilor.

XVI. Acest paragraf cuprinde regula mutării satului și robilor mănăstirești și vorbește de zidirea unei biserici acolo pentru ei cu așezarea unui preot de mir, ca mănăstirea să nu fie deloc turburată din această parte.

XVII. Despre rânduiala alegerii egumenului. După moartea egumenului să nu fie trimis altul din altă parte, ci după înțelegerea și votul a tot soborul și după sfatul dat de fostul egumen la moartea sa și cu blagoslovenia Preasfințitului Mitropolit trebuie să se aleagă din sânul obștei călugărilor unul, care pe toți i-ar întrece cu priceperea duhovnicească, cu știința sf. Scripturi și a regulamentul vieții de obște, precum și cu ascultarea, cu tăerea voci sale, cu iubirea, cu blândeța, cu smerenia și cu toate virtuțile, care să poată cu cuvântul și cu fapta să dea frățimii pildă bună, cinstit fiind cu cinul preoțesc. Și deoarece obștea noastră e alcătuită din oameni de trei nații, apoi trebuie să știe bine moldovenește, grecește și sla-

vonește, sau măcar două: moldovenește și slavonește. Iar dacă vreun stareț va fi pus din altă parte, nu din soborul călugărilor, care n'a dobândit prin practică ascultarea desăvârșită și tăierea voci sale, care n'a suferit în obște muștrare și umilire, puterea scripturii și rânduieii vieții de obște nu o știe, și care încă și averea sa având și n'a venit cu scopul să-și pue sufletul pentru frați, ci numai ca să se odihnească pe sine și să-și mai mărească averea, — cum ar putea unul ca acesta să pască oile turmii lui Hristos? Și apoi și soborul cum s'ar putea supune unui asemenea stareț?

Și dacă cândva s'ar și săvârși un asemenea lucru, ca în afară de alegerea soborului să fie pus stareț peste frățime, apoi de aicea n'ar urma altă ceva, decât numai risipirea desăvârșită a fraților și ruina vieții de obște. Decât doar numai în cazul când în tot soborul nu s'ar găsi unul, care să poată și cu fapta și cu cuvântul să povățuească pe frați la mântuire, s'ar putea pune unul din altă parte. Dar și atunci cel luat din altă parte din pricina acestei lipse extreme, trebuie pus cu alegerea de bună voe a soborului întreg, după ce va da făgăduința înaintea lui Dumnezeu și a întregului sobor, că până la moarte nu va dobândi nici o avere a sa proprie și că va chivernisi bine obștea. Numai cu asemenea condiții să se așeze și numai așa nu va fi pustiirea obștei.

XVIII. Mănăstirea aceasta niciodată și nicăiri să nu fie închinată, cum am găsit în privința aceasta un strașnic jurământ și blestem, dela preafericitul ctitor al acestui sf. locaș, căci din aceasta iarăși ar urma ruina obștei. Iar fiind neînchinată, mănăstirea aceasta, ca și frățimea cea din ea poate cu binecuvântarea lui Dumnezeu să fie neruinabilă și nebiruită.“

Regulamentul obștei, prezentat de starețul Paisie, fu aprobat și întărit de autoritatea supremă bisericească a Moldovei. Starețul și obștea putură să

înceapă liniștit să-și aranjeze viața lor în noua așezare. Curând după strămutarea starețului Paisie la Dragomirna avu loc îmbrăcarea sa în schimă. Despre mutarea lui în Dragomirna află vechiul său prieten și povățuitor, ieromonahul Alexei, care trăea acuma la Poiana Mărului, în Valahia, la starețul Vasilie. El veni la Dragomirna și rămase la Paisie toată iarna. Alexei, după cererea lui Paisie, îl îmbracă în schimă, păstrându-i numele de Paisie. Acest eveniment pricinui bucuria la toată frățimea. Părintele Alexei vețui în mănăstire până la Paștele anului 1764 și apoi plecă îndărăt la schitul său, petrecut cu mare părere de rău, și de stareț și de frați, deoarece el își atrăsese toate inimile prin bunătatea sa neobișnuită. După moartea schimonahului Vasilie, Alexei rămase stareț în schitul său.

Organizându-și viața în Dragomirna, starețul Paisie își întoarse mai întâi atențiunea asupra rânduielii slujbelor bisericești, care în orice comunitate bisericească alcătuiește fundamentul ei. Slujbele dumnezeiești în Dragomirna se săvârșau riguros după tipicul sf. Munte. La strana dreaptă se cânta slavonește, iar la stânga moldovenește. Regulile vieții de obște deasemenea se păziau cu stricteță. Nimene din frați nu avea, nici nu îndrăznea să numească vreun lucru al meu sau al tău, ci trebuia să considere toate trimise de Dumnezeu ca moștenire obștească a comunității, primind fiecare toate cele de trebuință pentru sine dela Stareț. Masa se dădea tuturor în comun, afară de cei bătrâni, sau bolnavi, sau slabi. Toate ascultările în mănăstire, la bucătărie și la pitărie se îndeplineau de călugări. Tot ei singuri se îndeletniceau cu diferite meșteșuguri: ciubotărie, stolerie, tâmplărie, croitorie, etc. Fiecare își făcea ascultarea cu plăcere, cu tragere de inimă și conștiincios, ca pentru Domnul, după puterile sale. Neascultarea, încăpăținarea și împotrivirea nu-și aveau loc între frați.

Tot frații singuri lucrau și în grădină, în țarina

și păziau și vitele. În timpul lucrului trebuia să fie pe buzele tuturor tăcerea, iar în inimă rugăciunea tainică. Insuș starețul nu arareori eșea cu frații la ascultarea de obște și lucra împreună cu ceilalți, dând pildă. În timpul strânsului pâinii de pe câmp, frații rămâneau câteodată mai multe zile în câmp. Pentru pravila bisericească și celelalte nevoi duhovnicești, pleca la câmp cu frații și duhovnicul, având cu sine și sfintele taine.

Adesa starețul chema și un doftor și câteodată venea și singur starețul și rămânea cu frații la câmp câte trei sau patru zile, și aceasta era pentru frați mare sărbătoare. Starețul binecuvântând munca lor, se bucura de hărnicia lor și sfătuia cu ei. Când starețul pleca, frații cu dragoste îl petreceau, își luau binecuvântare, îi sărutau mâna și se întorceau la lucru, bucuroși că și-au văzut starețul și au auzit sfaturile și povețele lui. Când starețul nu putea să viziteze personal pe săcerători, el le trimetea salutare scrisă, învățându-i cum trebuie să se poarte unul cu altul și cum trebuie să se ocrotească între ei. El le scria: „Păziți-vă de zavistie! Unde-i zavistie, acolo nu-i Duhul lui Dumnezeu. Stăpâniți-vă limba, ca să nu grăiască cuvinte deșarte! Cine-și stăpânește limba, își păzește sufletul de întristări. Dela limbă vine viața și moartea. Cei mai bătrâni trebuie să învețe pe cei mai tineri și neexperienți. În toți trebuie să fie smerenie, bunătate și dragoste. Trebuie să vă întăriți cu temerea lui Dumnezeu, cu amintirea morții și a veșnicilor munci. În fiecare zi trebuie să vă mărturișiți cugetele la stareț. Rugăciunea lui Iisus să o repetați neconținut. Aduceți lui Dumnezeu jertfă curată, neprihănită, cu bună mireasmă, după creștineasca voastră făgăduință. Aduceți munca voastră și sudorile voastre de sânge ca o ardere de tot. Zăduful și arșița zilei să fie pentru voi ca răbdarea mucenicilor“. Incheind scrisoarea, starețul ruga pe Domnul să păzească pe ostenitori de tot răul sufletesc și trupesc și să-i

ocrotească contra tuturor ispitelor diavolești. Aceste scrisori, pătrunse de iubire și de îngrijire părintească, îmbărbătau și însuflețau pe frați și făcea ca munca grea și obositoare să fie ușoară și veselă pentru ei.

În viața de chilie starețul pretindea fiecărui frate, ca să-și poarte chemarea cu deplină conștiință, să fie monah nu numai cu haina, ci și cu inima.

Cerea ca monahii prin chilii să citească scrierile sfinților părinți, să facă rugăciunea minții și după putere să bată adesa metane cu lacrimi. În fiecare sară frații, mai ales cei noi începători, să meargă la duhovnicii lor și să le mărturisască cugetele lor. Mărturisirea cugetelor către duhovnici o considera temelia vieții duhovnicești și vedea în ea nădejdea mântuirii pentru sufletele ce cu adevărat să căiau de păcate. Dacă între frați se întâmpla vreo nedumerire, apoi neapărat în aceeași zi trebuia să urmeze și împăcarea, după cuvântul scripturii: „Să nu apue soarele în mânia voastră!” Iar dacă vreunul dintre frați să înrăea până în așa măsură, încât nu voea să se împace, pe unul ca acela starețul îl îndepărta și nu-i îngăduia nici pe pragul bisericii să calce, nici să citească rugăciunea „Tatăl nostru“, până nu se smerea. La ascultare afară din mănăstire starețul trimitea astfel de călugări, cari să nu dea prilej de vreo sminteală mirenilor și pentru sufletul propriu al cărora să nu se întâmple vreo vătămare. Iar dacă la îndeplinirea unui lucru se ivea nevoea de a călca vreo poruncă, atunci starețul porunceea să se părăsească lucrul, zicând: „mai bine lasă să se piardă acel lucru, decât să fie călcată porunca dumnezească și să cădem sub osândă veșnică“. Bolnavii, bătrânii și cei slabi se așezau în spitalaș și se încredințau fratelui Onorie, care cunoștea puțin iscusința doftoricească, avea o inimă plină de dragoste și pricepea cum să mângâie pe suferinzi cu vorbe și sfaturi duhovnicești. Starețul iubea și prețuia foarte mult pe fratele Onorie.

Numai lui singur îi era îngăduit să ia din casa starețului atâta bani, pentru trebuințele spitalașului, cât era de trebuință. Onorie din partea sa era cu totul devotat starețului și după moartea acestuia numai un an a mai trăit și el. Incetul cu incetul rădăcară în mănăstire o biserică călduroasă, făcură chilii, arhondaric și altele. Starețul zile întregi era ocupat cu frățimea și ușile chiliei sale nu se închideau până pela 9 ceasuri sara. Unii eșau și alții intrau pentru treburi duhovnicești sau de gospodărie. Pe unii îi mângâia, cu alții se bucura, dar niciodată nu-l amărau neizbutirile în trebile gospodărești, ci-l amărau numai scăderile duhovnicești. „Treizeci de ani am trăit eu pe lângă dânsul, — zice biograful său, — și nu l-am văzut întristându-se pentru nevoile materiale. El numai atunci se întrista tare, când vedea călcându-se vreo poruncă dumnezească“. Pe lângă grija sa neconținută pentru frățime, starețul Paisie găsea timp și pentru iubițele sale ocupații literare. Acestora el le consacra nopțile. Aprovizionându-se, încă de pe când era în Atos, cu cărțile sf. Părinți, scrise în limba greacă veche, starețul controla și îndrepta după ele, în Dragomirna, traducerile slavone. Despre ocupațiile sale cărturărești din timpul acesta povestește el amărunit în scrisoarea sa către arhimandritul Teodosie.

„Când ne-am așezat noi în mănăstirea Dragomirna, am început să ne gândim în tot felul, cum să mă apuc de îndreptarea cărților patristice slavone, sau mai bine de o nouă traducere a scrierilor sf. Părinți din limba greacă veche. Cu toate acestea am întâmpinat nu puține pedici în calea acestui lucru. Întâia pedică fu aceea, că traducătorul cărților trebuie să fie deplin cunoscător și nu numai a gramatecii și ortografiei ambelor limbi, ci și a științelor mai înalte cum sunt: retorica și filosofia, dar însfârșit și teologia să nu o fi atins numai cu degetul. Eu însă, deși petrecusem în tinereța

mea patru ani în școala din Kiev, dar învățasem acolo numai în parte gramatica limbii latine, iar urmarea mai departe a învățătorei fu întreruptă de gândul călugăriei. Și apoi și acele puține cunoștinți, pe care le dobândisem în acea vreme, cu timpul s'au irosit în bună parte. Așa că tremuram și mă temeam să încep un lucru așa de mare, cum este îndreptarea sau traducerea din nou a cărților sf. Părinți cu niște cunoștințe așa de slabe. Adoua pedică fu neiscușința mea în ale ortografiei, adică în scrierea corectă a cuvintelor. Cine însă nu-i iscusit în ale ortografiei și îndrăznește să scrie cărțile sfinte, acela, după părerea mea, deși cu inima crede în adevăr, și cu buzele mărturisește spre mântuire, dar cu mâna sa, din pricina neiscușinții sale, săvârșește hulă. Iată pentru ce și eu, fiind atuncea încă neiscusit în ortografie, m'am temut să pășesc la o treabă așa de însemnată. A treia pedică era, că nu aveam dicționarele trebuitoare. Să traduci însă cărți fără lexicoane, e tot una, ca și cum te-ai ocupa cu un meșteșug, fără să ai instrumentele trebuitoare. A patra pedică fu aceea, că eu atuncea cunoșteam foarte puține cuvinte vechi grecești și stăpâneam foarte puțin această limbă. A cincea pedică constă în aceea, că vechea limbă greacă întrece toate celelalte limbi din lume prin înțelepciunea, frumusețea, profunzimea, bogăția și abundența zicătorilor și expresiilor așa încât chiar și grecii din naștere și perfecți în cultură, te miră de pot să pătrundă toată profunzimea ei. Cum dară eu, fiind așa de puțin cunoscător, aș fi putut îndrăzni să pășesc la lucrul îndreptării sau traducerii unor cărți dintr'o limbă așa de adâncă în înțelepciune? A șasea pedică era aceea, că și preaslăvita noastră limbă slavă, care după părerea mea întrece multe limbi prin frumusețea, profunzimea și bogăția sa și se apropie mai mult decât toate de limba veche grecească, eu o știam într'o măsură așa de mică.

Luând în considerație toate aceste împrejurări, precum și faptul că eram peste măsură împovărat cu diferite griji duhovnicești și trupești interne și externe, eu perdusem aproape nădejdea de a începe acest lucru, care mă atrăgea așa de mult.

Dar văzind în frățimea noastră mare foame de cuvântul lui Dumnezeu, din pricina căreia slăbea cu totul sufletul fraților împreună cu propriul meu suflet, și punându-mi toată nădejdea în Domnul, care înțelepțește orbii, m'am hotărât, cu rugăciunile fraților, să pășesc însfârșit la această lucrare, cu mare băgare de seamă. Dându-mi sama, că lucrarea ce o începeam, de a îndrepta și de a traduce din nou cărțile sfinților Părinți, nu voi fi în stare să o implinesc deodată în așa desăvârșire, ca îndreptările și traduceri mele să fie imediat date în celelalte mănăstiri pentru prescriere sau pentru tipărire, și că poate se va ivi nevoia de o nouă revedere a lor și îndreptare; văzind ca în oglindă, că nu odată, ci de multe ori, după măsura gășirii lexicoanelor trebuitoare și a desăvârșirii mele în cunoașterea limbei grecești vechi precum și a celei slavone, se va ivi nevoia de a revizui din nou cu atențiune cărțile îndreptate sau traduse și a le supune la o nouă îndreptare sau de mine, dacă Dumnezeu îmi va prelungi veacul, sau după moartea mea de altul mai iscusit în această lucrare, mi-am pus în gând hotărîrea tare, ca lucrarea mea, ca nedesăvârșită în toate privirile, să rămână numai în mănăstirea noastră până atunci, când prin ajutorul lui Dumnezeu se va îndrepta desăvârșit. Lucrarea mea am început-o în chipul umător: în vederea insuficienței lexicoanelor precum și a neexperienței mele, am luat ca fir conducător pentru mine traducerea cărților sf. Părinți din limba greacă veche în cea moldovenească, făcută de iubiții noștri frați: ieromonahul Macarie, și dascălul Ilarion, oameni învățați și experienți în traducerea de cărți. O parte a acestei traduceri era făcută de fratele Macarie, parte

în sf. Munte Atos, parte în Dragomira ; asemenea și părintele Ilarion se ostenise cu traducerea sa în obștea noastră. Luând traducerea lor, după socoteala mea, ca neîndoelnic bune, am început să îndrept cărțile slavone, călăuzindu-mă de traducerea lor și urmărind textul grecesc. Astfel am îndreptat eu următoarele cărți patristice : a lui Isihie, a lui Diodah, a lui Macarie a doua, a lui Filoftei, a lui Nil, despre rugăciune, a lui Talasie, a lui Grigore Sinaitul, a lui Simeon noul Teolog, cuvânt despre luare aminte și rugăciune, a lui Casian Romanul, despre cele opt gânduri, și altele, ținându-mă gânj, ca orbul de gard, de amintitele traduceri moldovenești și astfel am terminat întâia îndreptare a cărților amintite.

Trecând câtăva vreme, când eu încet, încet, am putut să ajung la o cunoaștere mai bună a lucrului, am observat în îndreptările mele de până atunci foarte multe greșeli. Atunci eu pentru a doua oară am îndreptat unele din aceste cărți. Iar mai trecând câtăva vreme, am observat în cărți greșeli nouă și le-am îndreptat a treia oară. Totuș unele cărți au rămas așa, cum le îndreptasem întâia oară, deoarece n'am mai avut vreme să le îndreptez adoua oară. Trebuie totuși să spunem, că și cărțile îndreptate de mine erau departe de adevărata desăvârșire, deoarece și acele cărți grecești vechi, care au fost prescrise pentru noi în Atos se dovediră în multe locuri ru prea corecte. Corectând vechile cărți slavone și neavând la îndemână nici un lexicon, eu totuși am tradus tot din limba greacă veche următoarele cărți : a lui Antonie cel Mare, a pusnicului Isaia și a lui Petru Damaschinul, cartea a doua.

Dar aceste traduceri, din pricina neștiinții mele de atunci, cuprind atâtea greșeli, încât mă îngrozesc și numai când mă gândesc la aceasta, și să le îndrept n'am nici un chip, din pricină că îmi lipsesc cărți grecești corecte. Cartea sf. Teodor

Studitul, din cauza nevoiei absolute de ea, am tradus-o tot atuncea din limba greacă obișnuită, căci nu mă învrednicisem până atuncea nici să o văd în limba greacă veche. Dar și în această traducere a mea, din pricinile arătate, sunt foarte multe greșeli. Cartea sf. Isaac Sirul, în traducerea veche slavă, am îndreptat-o un an întreg, controlând-o când după un text grec vechiu, tipărit, când după traducerea moldovenească. Dar cu părere de rău văd, că și această carte e departe de desăvârșire și că dacă-mi va ajuta Dumnezeu și-mi va lungi viața, dându-mi și vedere, căci sunt aproape orb, voi fi nevoit să mă ostenesc din nou cu îndreptarea ei¹⁾.

1) În vara anului 1933, când această lucrare era sub tipar, a vizitat monastirea și Preotul Gr. Cristescu, Profesor la Facultatea de Teologie din București, care curând după vizită a inserat în ziarul „Calendarul” un articol cu privire la această vizită. În acel articol a spus mai multe lucruri nedrepte, pe care sunt sigur că nu le-ar fi scris, dacă ar fi trecut și pe la stăreție și ar fi cules informațiuni exacte. Dar ocolirile de felul acesta sunt regretabile și din alt punct de vedere: cum se pot cunoaște oamenii și cum se pot alcătui falange de muncitori în câmpul Bisericii, dacă cei meniți să lucreze acest câmp se ocolesc mereu unii pe alții, ba încă să și împung?

Nu e aicea locul a răspunde la toate cele cuprinse în acel articol. Aicea vom răspunde numai la următoarele rânduri din acel articol:

„Am găsit (în biblioteca dela Neamț) pe Simeon Noul Teolog, pe Atanasie Sinaitul, pe Marco Pusnicul, Calist, cele 100 capete ascetice ale lui Isihie, pe Nil Pusaicul, Grigorie Sinaitul, etc.

„S'ar supăra oare cineva, dacă ne-am îngădui să propunem, ca să se mai renunțe, deocamdată, la editarea și reeditarea unor cărți talmăcite din rusește pentru a se începe publicarea manuscrisurilor de mai sus? Orientala Cristiana, în Echos d'Orient, sau în Irenicon, ci în alesul și inspiratul graiu, în care au știut să-l talmăcească îmbunătățiți părinți de odinioară”.

„Imbunătățiți părinți de odinioară” sunt Paisie și ucenicii lui, care au lăsat manuscrisele de care e vorba mai sus. Acel cineva, care ar trebui să contenească cu traducerea din rusește, sunt eu, cece scriu aceste rânduri și care am întreprins colectarea lucrărilor mele în 16 volume, diu care am dat până acum la lumină 9 volume de 400-500 pagini fiecare.

Propunerea nu e la locul ei din toate punctele de vedere. a) Mai întâiu că traducerea din manuscrisele pomenite, după cum spune însuși

În alt loc starețul Paisie mai spune următoarele amărunțimi relativ de îndreptările sale în textul slav al acestor cărți: „Când eu trăiam încă între un număr mic de frați la Atos, aveam o carte a sf. Isaac Sirul, o parte din care o prescrisesem eu încă în tinereța mea, în Chiev, în lavra Pecersca, și a terminat-o, pentru trebuințele mele și după cererea mea, un om evlavios în Atos. Cartea aceasta și astăzi o am. Citind această carte în Atos de multe ori și cu atențiune, în multe locuri n'am putut prinde înțelesul. Eu am însemnat aceste locuri cu semne deosebite pe margină, nădăduind să găsesc cu vremea o carte mai bună să le îndrept. După un timp oarecare am întâlnit un ieromonah, care avea cartea sf. Isaac Sirul, care ar fi fost cu totul asemănătoare cu traducerea bulgărească, scrisă cu mai bine de patru sute de ani înainte și tradusă după o carte grecească. Crezind spusele acestea și dorind a îndrepta cartea mea, eu am cerut la acel ieromonah cartea aceia pentru șase săptămâni; am

Paisie, sub a căruia grijă s'au făcut, au nevoie de îndreptare după originalele grecești. De această îndreptare trebuie să se apuce ceice și-au făcut studiile în Grecia sau cel puțin unul din profesorii de grecește dela numeroasele noastre seminarii. Deci nu eu, care m'am dus în Rusia să învăț limba rusă și să folosesc literatura rusă, ceea ce și fac, traducând sau compunând după literatura teologică rusă. b) Manuscrisele chiar îndreptate, fiind de conținut pur ascetic și putând fi întrebuințate de puținii monahi de astăzi și așa, cum sunt, ar aduce folos prea puțin, față cu marele cheltueli, ce ar costa îndreptarea și tipărirea lor. Pe când tălmăcirile din rusește, care se editează, sunt mult mai căturate și de folos pentru un cerc de persoane mult mai larg, deoarece ele se și „reeditează“ cum zice autorul pomenitului articol și cum și e de fapt, întrucât unele din acele tălmăciri au obținut 7 și 8 ediții. c) Nici comparația între mine și propunător nu ar fi îngăduit o asemenea propunere. În adevăr, din punctul de vedere al vrâstei, eu pot fi tată propunătorului, iar din punctul de vedere al muncii, eu am fost cândva ostaș, iar acum sunt veteran; propunătorul este acum ostaș și numai în viitor va deveni veteran. Deci mie, ca veteran, mi se cade să dau altora îndrumări și să apreciez victoriile lor. Ostașilor nici într'un caz nu li se șade să dea îndrumări veteranilor.

E bine, socot, totdeauna să te informezi exact despre un lucru și apoi să vorbești de el.

Traducătorul!

lucrat în acel timp ziua și noaptea și am îndreptat după ea cartea mea, dar văzui că locurile întunecoase din cartea mea tot așa au rămas, căci ele se dovediră că sunt și în acea carte tot nelămurite, ca și într'a mea. Dorința mea de a găsi cartea sfântului Isaac Sirul în limba greacă veche a rămas neîndeplinită și în timpul șederii mele în sf. Munte Atos, ca și în primii ani după așezarea mea în Dragomirna. După trecerea de mulți ani, când eu îmi perdusem aproape orice nădejde de a dobândi această carte, atotputernicul Dumnezeu prin darul său deșteaptă pe patriahul Ierusalimului Efrem să tipărească această carte și el însărcină cu această lucrare pe praișteptul ierodidascăl Nechifor, care mai târziu a ajuns arhiepiscop de Astrahan, și care atuncea trăia în Constantinopole. Aflând despre asta un frate din obștea noastră, care se afla atunci în Tarigrad, începu să roage și pe Preasfințitul Patriah Efrem, și pe ierodidascălul Nechifor, ca ei, când această carte va eși de sub tipar, să binevoiască să mi-o trimită și mie, în Dragomirna. Cu binecuvântarea patriarhului părintele Nechifor comunică fratelui nostru, că îndată ce cartea se va tipări, mi-o va trimite, în semn de sinceră iubire pentru mine. Toate acestea erau prin anul 1768. Când fratele nostru s'a întors la mănăstire și ne-a spus despre aceasta, sufletul meu se umplu de cea mai mare bucurie și așteptam cu nădejde împlinirea făgăduinței.

În anul 1770, prin postul Nașterii Domnului, ierodidascălul Nechifor își împlini făgăduința, trimițându-mi neprețuitul dar, cartea din nou tipărită elino-greacă a sf. Isaac Sirul, pe care am primit-o cu o bucurie nespusă și cu lacrimi mulțămind lui Dumnezeu, care-mi împlinea vechea mea dorință. Îndată m'am și apucat să citesc cartea slavonă, controlând-o cuvânt cu cuvânt cu cea tipărită în greaca veche, în scopul de a săvârși în cartea slavonă îndreptarea acelor locuri, în care nu puteam

găsi un înțeles, și nicidecum cu scopul de a face o nouă traducere. Căci atuncea eu nu aveam cunoștințe suficiente în limba veche grecească, precum nici cărțile trebuitoare. Și deaceea munca mea de atunci nu poate nici într'un chip să fie numită o traducere, ci numai o îndreptare a unei cărți slavone. Când însă cartea elino-greacă a sf. Isaac a fost tradusă în limba moldovenească, atuncea am comparat această traducere cu cartea mea slavonă, am mai făcut în cartea slavonă câteva îndreptări. Și deoarece cartea slavonă în unele părți se dovedi mai bogată în cuvinte decât cea grecească și acele cuvinte după părerea mea aparțineau sf. Isaac Sirul, eu nu le-am exclus nici pe acelea din cartea slavonă, ci numai le-am însemnat. Toată munca asta a mea cu îndreptarea cărței slavone a sf. Isaac s'a început în anul 1770 și s'a terminat în anul 1771“.

Ce se atinge de traducerea lui Paisie a cărții sf. Isaac Sirul din limba greacă în cea slavă, apoi această traducere se referă către anul 1787, când starețul locuia deja în mănăstirea Neamțu și despre această traducere vom vorbi în alt loc. În anul 1774 veni din sf. Munte la Drgomirna un monah grec, cu numele de Constanțiu, și aduse cu sine cartea greco-elină, scrisă cu mâna sa, care cuprinde o mulțime de cărți ale sf. Părinți. Într'insa se aflau și astfel de cărți, pe care starețul Paisie nu le mai văzuse până acum în limba slavonă. În urma rugămintilor stăruitoare ale lui Paisie, monahul scrisese aceste cărți pentru dânsul. Dar de vreme ce el era cu totul străin de cunoștințele gramaticale, de aceea atât în cartea sa, cât și în cea prescrisă pentru Paisie introduse nenumărate erori, încât se obținu cu adevărat aurul sfințelor cuvinte scăldat în noroiul ignoranței, din care nici chiar oamenii cu bune cunoștințe n'ar fi putut, neavând la îndemână originalul grecesc nealterat, să curățe acest aur. Din cărțile prescrise de monahul Constanțiu, starețul traduse în slavonește pe sf. Marcu și pe sf. Nechita

Stifatul, 300 capete. Tot din acele cărți ale monahului Constanțiu mai traduse el și cartea sf. Teodor de Edesa. Dar toate aceste cărți nu numai nu sunt bune de tipărit, dar nici de prescris pentru particulari, căci au nevoie mai întâi de o minuțioasă îndreptare după originale autentice.

Mai departe starețul Paisie scrie: „Dar ce voi zice eu de cartea sf. Calist, Patriarhul Țarigradului, și a Preacuviosului Ignatie, despre care mărturisește fericitul Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului? Eu doream strașnic măcar numai să văd în viața mea această carte. Domnul însă a rânduit așa, că eu nu numai am văzut-o, ci am și izbutit să o traduc în slavonește. Dar și această carte, deși se vedea cu o ortografie mai bună decât a altora, nu e străină de așa erori, încât nici părintele Ilarion, cel mai iscusit traducător din grecește în moldovenește, n'a putut în unele locuri să dea înțelesul adevărat, ci a trebuit să traducă cum i s'a părut că ar fi mai bine. Părerea lui am urmat-o și eu în traducerea mea. Iaca pentruce și această carte ar fi greu de tipărit și de răspândit pe undeva pe afară. Aceeași trebuie să spun și despre cartea a doua a sf. Calist, numită Catafighiotul: deși eu am tradus-o în slavonește, dar nici ea nu-i străină de o mulțime de greșeli. Viața sf. Grigorie Sinaitul, scrisă de ucenicul său, Preasfințitul Calist, Patriarhul Țarigradului, a fost adusă de schimonahul Sava din sf. Munte, părintelui nostru obștesc, starețul Vasilie, iar noi ne-am folosit de aceasta și am prescris-o pentru noi. Cartea sf. Maxim Mărturisorul am avut-o numai în parte, o sută de capete despre dragoste, tipărite la Moscova și afară de aceasta am mai avut Cuvânt Postnicesc cu întrebări și răspunsuri, prescrisă de mine încă în tinereță, în patria noastră, cu o mulțime de greșeli și omisiuni. Iar textul ei elino-grecesc eu nici până astăzi nu l-am văzut, cu toată dorința mea de a-l avea. Cartea sf. Nil Sorschi în limba greacă nu este de loc, ci numai în slavo-

nește, și eu am prescris-o încă în tinereța mea cu nenumărate greșeli ortografice și nici până astăzi n'am mai avut vreme să o îndrept".

Aceasta-i istorisirea proprie a starețului Paisie despre îndeletnicirile sale cărturărești în Dragomirna. Din această istorisire se vede, că și aicea, ca și la Atos, starețul s'a ocupat cu îndreptarea și mai ales cu corectarea traducerilor slavone. Dar în timp ce la Atos el a corectat după manuscriptele slave, în Dragomirna el a făcut îndreptările după originalele grecești și după traducerile moldovenești. Tot aicea, în Dragomirna, s'a început și activitatea lui de traducător, care și-a ajuns apogeul în mănăstirea Neamțu.

Muncind la îndreptarea și traducerea cărților patristice, starețul Paisie împărtăși din ostenelele sale și frățimea și pentru aceasta în mănăstirea sa era așezată următoarea rândueală: Când venea timpul iernei și toți frații se adunau dela ascultările depe afară în mănăstire, mai ales în postul Crăciunului, atunci starețul folosindu-se de cărțile îndreptate, începea să facă sfat cu frații. Aceasta ținea dela începutul postului Crăciunului până la sâmbăta lui Lazăr. În fiecare zi, afară de Duminici și de sărbători, frații se adunau sara în trapeză, se aprindeau lumânări, venea starețul și șezind la locul său obișnuit, citea sau cartea sf. Vasile cel Mare, sau cartea sf. Ioan Scărarul, sau a sf. Doroftei, sau a sf. Teodor Studitul, sau a sf. Simeon noul Teolog, sau a altuia dintre purtătorii de Dumnezeu părinți. Într'o sară citirea și învățătura să ținea în slavonește, în alta în moldovenește. Când citirea să făcea în slavonește, moldovenii făceau pavicernița în biserică, și invers. După ce citea o bucată din carte, starețul îndată și explica cele citite, aducând și locuri din sf. Scriptură și din cărțile sf. Părinți. Iată un exemplu din cuvântările lui: „Părinți și frați, cu inima înfrântă trebuie să facem purtare de grijă, cum învață dumnezeeștii părinți; căci Ioan Scărarul

zice: dacă am duce chiar viața înaltă, iar inimă umilită nu dobândim, atunci toate-s prefăcătorie și deșertăciune. Și Grigorie Sinaitul spune: Durerea de inimă, smerenia și osteneala ascultării după puterea fiecăruia cu tragere de inimă săvârșește fapta dreptății. Și tot el mai zice: Orcă osteneală trupească și sufletească, care nu-i însoțită de tragere de inimă, niciodată nu va aduce roadă celui ce o săvârșește, căci împărăția lui Dumnezeu cu silă să ia și ceice se silesc, aicea o iau, cum a zis Domnul. Căci deși cineva s'ar osteni neîntrerupt mulți ani, dar nu s'ar îngiși să săvârșască cu tragere de inimă lucrul pocăinții, unul ca acela e străin de curăție și nu e părtaș Duhului Sfânt.

„Și iarăși: cine ostenește așa de mântuială și cu lenevire, apoi deși s'ar părea că el lucrează mult, nu primește nici o roadă, căci ceice merg pe calea nepăsării cad din pricina descurajării în griji nefolositoare și se întunecă. Aceeaș ne-o spune și sf. Simeon Noul Teolog: cine nu urmează patimilor lui Hristos cu pocăință, smerenie, lacrimi, ascultare și răbdare și mai ales cu sărăcie, cu întristare, suferind muștrări și ocări, și nu-i părtaș morții lui înjosite, acela nu poate fi părtaș nici învierii lui duhovnicești aicea, nici împărțirii harului sf. Duh, căci dumnezeescul Pavel zice: de vom pătimi cu el, ne vom și proslăvi cu dânsul. Iar de ne vom rușina de patimile lui pe care el le-a suferit pentru noi, și de locuește în noi înțelepciunea pământească a trupului de a ocoli aceste patimi, vădit lucru că nici la slava lui nu vom putea fi părtași. Căci fără pocăință și lacrimi, cum am zis, nimic din cele spuse nu poate fi vreodată și nu va fi nici în noi, nici în alții. Și în alt loc tot el zice: Nimenea nu poate dovedi din sf. Scriptură, că fără lacrimi și umilință pururelnică ar putea să se curățe de patimi și că cineva din oameni ar putea ajunge la sfințenie sau să primească Duhul Sfânt sau să vadă pe Dumnezeu sau să-l

simtă înlăuntrul său, în inima sa, fără să se fi pocăit mai întâiu și să se fi umilit, căci numai în măsura lacrimilor, întristării și pocăinții produc toate acestea focul cel dumnezeesc al umilinții. Și din nou zice: păziți-vă să nu vă lipsiți de a avea în voi pe Hristos și să nu plecați cu mâinile goale din această viață, că atunci veți plânge și vă veți tăngui”.

Aducând aceste cuvinte ale sf. Părinți, starețul cu lacrimi încredința pe frați să împlinească poruncile Domnului și să-și dobândească inima zdrobită și duh smerit. Toate povețele sale, toată grija, toată durerea de inimă erau dirijate într'acolo, ca toți frații cu deplină unire, cu toată inima și cu tot sufletul să păzască poruncile lui Dumnezeu și să nu petreacă fără roadă și în nepăsare vremea, ce le este dată de Dumnezeu pentru pocăință. El îndemna pe frați să se îndeletnicească sârguincios cu citirea cărților sf. Părinți și să păzască tare poruncile Domnului, fără de care nici chiar obștea lor nu poate să dureze. El zicea: „Nimenea din voi să nu zică, că nu se poate să plângi în fiecare zi. Ceice vorbesc așa, spun în acelaș timp, că nu e cu putință nici a te căi în fiecare zi. Mai întâi de toate se cuvine vouă cu credință adevărat tare și cu iubire ferbinte să vă apropieți de Domnul și să vă lepădați hotărât de lumea aceasta și de toate frumusețele și dulcelele ei, de voința voastră și de cugetul inimii voastre și să fiți săraci cu duhul și cu trupul. Și atuncea prin harul lui Hristos se va aprinde în voi sfânta râvnă.

„Iar cu trecerea timpului și după măsura ostenelelor vi se vor da lacrimi și plâns și puțină nădejde spre mângâerea sufletului. Se va ivi foamea și setea de dreptate, adecă râvna aprinsă de a pași în toate după poruncile lui, de a dobândi smerenie și răbdare, milă și iubire cătră toți și mai ales cătră cei obijduiți, bolnavi, pătimitori și bătrâni, — iar toate acestea sunt roade ale duhului,

după cuvântul dumnezeescului apostol. Se va ivi râvna de a purta neputințele aproapelui, a-ți pune sufletul pentru fratele tău, a suferi ispitele, diferite jicniri, ocări și reproșuri, a ierta din toată inima unul altuia tot felul de amărăciuni, a iubi pe vrășmași, a binecuvânta pe ceice vă blestămă, a face bine celorce vă urăsc, a vă ruga pentru ceice vă obiждуesc și vă prigonesc, cum cere Hristos. Pe lângă toate acestea, să răbdați bărbătește felurite neputințe trupești: slăbiciuni, boale grele și suferințe vremelnice amare pentru mântuirea veșnică a sufletelor voastre. Astfel veți ajunge bărbați desăvârșiți, după măsura vârstei duhovnicești a lui Hristos.

„Și dacă veți rămânea tari în asemenea ostenele, atunci va dura și frăția sau obștea voastră, cât va binevoi Dumnezeu. Iar dacă vă veți abate dela luarea aminte de sine și dela citirea cărților sf. Părinți, atunci veți cădea și din pacea lui Hristos și din iubirea lui și dela împlinirea poruncilor lui Hristos, și atunci se va încuibă între voi nerându-eala, deșertăciunea, desordinea, turburarea sufletească, îndo-eala și desnădejde, cărtirea unuia asupra altuia și învinuirile reciproce, și pentru înmulțirea tuturor acestora va seca iubirea în mulți și poate chiar în toți. Și atunci se va destrăma soborul vostru, mai întâiu sufletește și apoi și trupește“.

Citirea zilnică a starețului din cărțile sf. Părinți și cuvântările lui au avut o enormă influență educatoare pentru frățime. Mai târziu, când viața obștei începu să decadă, frații singuri recunoșteau, că una din pricinile importante ale acestei decăderi a fost curmarea predicilor zilnice ale starețului. Starețul avea așa dar de a convinge, încât și pe cel mai trist îl putea mângâea cu cuvintele sale și pe cel mai descurajat putea să-l însuflețască. Iar unde trebuia, mustra, ruga, îndepărta, îndelung răbda și când nu izbutea, alunga dela sine. Și numai pe cei mai înrăiți și îndărătnici îi certa, amenințându-i cu mânia lui Dumnezeu. Ni-

menea nu eșea dela dânsul nevindecat și în fiecare zi toți erau gata să se înfățișeze lui, ca să se îndulcească din sfaturile lui.

Odată unul din frați zise starețului: „Părinte, cugetul îmi spune, că mă urâți, de oarece adesa cu mânie mă certați în fața fraților“. Starețul îi răspunse: „Iubite frate, mânia și ura sunt străine de viața evanghelică. Dacă dumnezeiasca Evanghelică poruncește să iubim și pe vrășmași și să le facem bine, atunci cum pot eu să urăsc pe fiii mei duhovnicești? Iar dacă eu vă mustru cu mânie, apoi să vă dea Domnul și vouă să aveți așa mânie; eu mă silesc să par mândru, deși cu darul lui Dumnezeu nu am niciodată mânie și ură“. Frațele căzu cu lacrimi la picioarele starețului, cerându-și ertare. Iar starețul adăose: „Când eram eu în familie, am început să învăț carte; în doi ani am învățat abecedarul, ceaslovul și Psaltirea și apoi am început să citesc cu ușurință cărțile; atunci am citit cu mare râvnă și atențiune Sf. Scriptură a Vechiului și Noului Testament, după aceea cartea sf. Ioan Gurădeaur „Mărgarit“ și a sf. Efrem cu a sf. Doroftei; citind cuvântul sf. Doroftei despre clevetirea și osândirea aproapelui, am înțeles că acesta-i un mare păcat.

„Atunci, încă în tinerețea mea, am dat făgăduință lui Dumnezeu, ca chiar cu ochii mei să văd pe fratele greșind și-l voi osândi, să se deschidă pământul și să mă înghită și mi-am pus ca regulă că de voi vedea ceva sau voi auzi, să nu spun nimănui nici un cuvânt, să păstrez cu darul lui Dumnezeu în toată viața mea, cât voi fi cu frățimea. Dar iată acum și fără voie ajung judecătorul vostru și frățimea m'a învățat să mustru și să cert pentru folosul lor. Mai înainte însă nimic de felul acesta n'am făcut“.

Starețul adesa spunea fraților: „Nu voesc, ca cineva din voi să se teamă de mine, ca de un cinovnic grozav, ci chiar voi să mă iubiți ca pe

un tată, după cum și eu vă iubesc pe voi ca pe niște copii ai mei duhovnicești“.

După rânduielele, puse de stareț, fiecare duhovnic comunica starețului despre fiecare frate, pe care el nu-l putea domoli, cum și cauza turburării lui. Și când un asemenea frate întristat se întâmpla să între în chilia starețului, atunci starețul știa deja la ce vine acela și dând fratelui blagoslovenie, înainte de a spune acesta ceva, începea el singur vorba cu dânsul și prin cuvintele sale dulci și mângâitoare, abătea gândurile lui dela cele întâmpate. Vorba starețul o aducea potrivit cu starea, cu caracterul, cu priceperea și cu ascultarea fratelui. Cu cei mai deștepți avea obiceiul să vorbească despre chestiile înalte, lămurindu-și spusele cu locuri din sf. Scriptură, și până întru atâta umplea de mirare și mângâea pe frate încât acela de bucurie sufletească, era gata să scoată ca o nimica pricina sa: toată slava și întristarea lumii. Iar cu cei mai simpli din frați starețul vorbea mai simplu, aducându-le pilde sau din atelierele lor, sau dela ascultări, și cu cuvintele sale îi aducea la așa sentimente, încât ei erau gata să-și reproșeze sieși și să le pară rău că pentru o mică supărare au venit la starețul. Ascultând cuvintele starețului, frații se concentrău în sine înșiși și uitau de pricina, care-i adusese la stareț, și luându-și binecuvântare, plecau dela el bucuroși și muțămînd lui Dumnezeu. Nu odată starețul vorbi fraților, că atunci când își vede fiii săi duhovnicești, ostentindu-se și râvnitori pentru păzirea poruncilor dumnezești și ducându-și cu smerenie ascultările, încearcă așa bucurie negrăită, încât altă bucurie mai mare nu dorește să aibă nici chiar întru împărăția cerurilor. Iar când îi vede nepăsători față de poruncile dumnezești, umblând fără frică de Dumnezeu și disprețuind sf. ascultare, atunci sufletul său e cuprins de așa mâhnire, mai mare decât care nici în iad nu poate fi alta.

Odată veni la stareț un frate și-i spuse că e tare luptat de gânduri. Starețul zâmbind, zise: „De ce sunteți voi așa de proști? Faceți și voi, cum fac eu: eu toată ziua vorbesc cu voi, iar cu alții și plâng, cu alții mă bucur și fac și alte lucruri. Iar după ce vă alung pe toți din chilie, atunci odată cu voi alung și toate gândurile. Atunci iau în mâni o carte și numai aud nimica, pare că așa fi în pustia Iordanului“.

Arătând că cuvântul starețului era puternic și influența, biograful său explică aceasta prin faptul, că starețul din copilărie împlinise toate poruncile dumnezeiești. El citea cărțile sfinte cu cea mai mare luare aminte, din luarea aminte răsărise priceperea, din pricepere dorința, din dorință râvna. Un lucru odată citit, rămânea pentru totdeauna în memoria sa. Odată în chilia starețului mergea vorba de cărți. La vorbă lua parte și un frate, care știa limba greacă veche. Acesta, întreat cum trebuie tradusă cutare frază greacă, răspunse: „Dascalul nostru ne-a lămurit-o, dar eu nu-mi pot aminte acum“.

Auzind aceasta, starețul zise zâmbind: „Ba eu dacă citesc ceva odată, nu mai uit până la moarte“.

Simțindu-se împresurată din toate părțile de dragostea și de grija starețului când îi asculta cuvântările, frățimea propășea mereu în iubirea de Dumnezeu și în răbdarea lui Hristos, deși nu toți în aceeaș măsură a credinței. Starețul se bucura și-i îndemna încă și la mai multă râvnă: „Nu tânjiți, fiilor! Căci acum e vremea potrivită, acum este ziua mântuirii“. Atunci, după spusa biografului său, viața în Dragomirna era ca un rai pământesc. Oamenii, care pentru dragostea cea către Dumnezeu, își lepădaseră voea, ajunseră morți pentru lume. Iar nevoințele lor tainice, zdrobirea inimii, smerenia adâncă, teama de Dumnezeu, luarea aminte, tăcerea și rugăciunea neconținută în inimă, e cu neputință de a le spune, și cu ei se îplineau cuvîn-

tele precuviosului Isac: „Domnului îi e plăcută adunarea celor smeriți, ca o adunare de Serafimi“. Vederile, care existau în comunitatea Starețului Paisie asupra esenței nevoinei călugărești, și-au găsit expresia în „Invățătură la tundere în monahism, atribuită de unii starețului Paisie (colecția No. 485, manuscris în Academia Română) ¹⁾.

Acest trai pașnic și vesel al fraților în Dragomirna fu întunecat de o întâmplare dureroasă. Pe la anul 1766 muri părintele Visarion, întâiul ucenic al starețului Paisie în Atos, prietenul său de un gând și cel mai deaproape ajutor. Plângându-l cu durere, starețul hotărî, ca în fiecare an să facă pomenirea lui și să dea frățimii o masă de pomenire, ceea ce s'a și împlinit până la moartea starețului.

Chiar în primii ani a șederei în Dragomirna starețul trebui să pășască la apărarea rugăciunii lui Iisus, adică a petrecerii prin rugăciunea launtrică cu Hristos, ca mijlocul cel mai de samă pentru biruirea cugetelor rele și a dobândirii curățeniei inimii. În munții Moșenschih din Ucraina se ivise un monah, care respingea rugăciunea minții, ca eres și rătăcire. Acest monah dobândi atâta înrâuire asupra obștei sale, încât unii, ascultând cuvântările lui, adunară cărțile sf. Părinți, care vorbeau de rugăciunea minții, și legând de ele petroaie, le aruncau în apă. Starețul, auzind de aceasta, scrisă o lucrare de șase capitole despre rugăciunea minții, pe care o trimise monahilor rătăciți.

1) Această învățătură o dăm la finele cărții în anexa II.

CAPITOLUL II.

Învățătura starețului Paisie despre rugăciunea lui Iisus care se săvârșește de minte în inimă.

Dulce este în inimă amintirea curată și neconținută a lui Iisus și luminarea negrăită, ce o produce ea.

Sf. Mareu, Mitropolitul Efesului

Învățătura starețului Paisie despre rugăciunea lui Iisus, ca și învățătura lui despre monahism, e strâns legată cu învățătura despre acest lucru a dascălului și părintelui său, a schimonahului Vasilie. De aceea noi vom expune pe scurt mai întâiu învățătura despre rugăciunea lui Iisus a starețului Vasilie, expusă de acesta în prefața cărților lui Filotei Sinaitul și a fericitului Isihie al Ierusalimului.

Prefața sa la cartea sf. Grigorie, starețul Vasilie o începe cu arătarea, că părerea aceloră, cari socot cumcă lucrarea minții e potrivită numai celor desăvârșiți, cari au ajuns la scutirea de patimi și la sfințenie, este nedreaptă. Ceice socot așa își mărginesc rugăciunea numai la rostirea exterioară a psalmilor, troparelor și canoanelor, neînțelegând că această rugăciune exterioară s'a rânduit de sfinții părinți numai ca vremelnicească, în vederea neputinții și prunciei minții noastre și cu scopul ca noi desăvârșindu-ne treptat treptat, să ne rădicăm pe treapta minții active și nici într'un caz să nu ne oprim numai la rugăciunea exterioară. După cuvintele sf. Grigorie, numai copiilor li e îngăduit să socoată că, săvârșind cu buzele rugăciunea externă,

săvârșesc ceva măreț și să se mulțamească cu cantitatea de citire, înfățișându-ne un fariseu ascuns. După cuvintele sf. Simeon, noul Teolog, celce se mărginește numai la facerea rugăciunii externe nu poate dobândi pacea lăuntrică și să propășască în virtuți, căci acela e asemenea celuice duce luptă cu vrășmașii săi în întunerecul nopții; el aude glasul vrășmașilor, capătă dela ei rane, dar nu vede lămurit cine-s și de unde au venit, nici pentruce se luptă cu dânșii. După cuvintele lui Isaac Sirul și ale sf. Nil Sorschi, dacă cineva ar voi, afară de rugăciunea minții, numai cu rugăciunea externă și cu simțurile externe să respingă ispitele vrășmașului și să se împotrivescă vreunei patimi sau cuget viclean, acela curând s'ar pomeni de multe ori biruit: căci dracii biruindu-l în luptă și din nou i s'ar supune lui ca biruiți de el, își bat joc de dânșul și-l predispu la mândrie și încredere în sine, proclamându-l învățător și păstor al oilor. Din cele spuse, se poate vedea măsura și puterea atât a rugăciunii minții, cât și a celei externe. Nu se cade a crede, că sf. Părinți înfrânându-ne dela nemăsurata rugăciune externă și îndreptându-ne spre rugăciunea lăuntrică, înjosesc prin aceasta rugăciunea externă. Să nu fie. Căci toate sfintele slujbe bisericești sunt statornicite de Duhul Sfânt și toate reflectează în sine taina întrupării lui Dumnezeu - Cuvântul și nu-i nimic omenesc în ceremoniile bisericești; ci toate-s lucrul harului Dumnezeesc, care nu sporesc prin vredniciile noastre și nici nu scad prin păcatele noastre.

Dar noi acum vorbim nu de rânduețele sf. Biserici, ci de pravila osebită și de viața fiecăruia dintre monahi, adecă de rugăciunea minții, ca de un act, care prin râvnă și dreptatea inimii, iar nu numai prin cuvintele rostite cu buzele și cu limba, fără luare aminte, atrage deobiceiu harul sf. Duh. Și prin acest act al minții se poate îndeletnici chibzuit nu numai cel desăvârșit, ci și orcare nou înce-

pător și supus patimilor, păzindu-și inima. Deaceea sf. Grigorie Sinaitul, care mai mult decât toți și pânăla amăruntimi a examinat și a cercetat prin harul Sf. Duh, care locuia într'insul, viețile și scrierile, și nevoințele duhovnicești ale tuturor sfinților, poruncește să avem toată stăruința în rugăciunea minții. Deasemenea și sf. Simeon al Tesalonicului poruncește și sfătuește și pe arhierii, și pe preoți, și pe monahi, și pe mireni, ca în toată vremea și în tot ceasul să rostească această sfântă rugăciune, ca și cum ar respira prin ea, căci nu este armă mai tare nici pe pământ, nici în cer, ca numele lui Iisus Hristos, zice el împreună cu sf. Apostol. Să știi și aceea, cucernice ostenitor, care te îndeletnicești cu acest lucru sfânt, că nu numai în pustie, sau în singurătatea pusnicească au fost propoveduitori și mulți îndeplinitori ai acestui lucru sfânt, ci chiar și în Lavrele cele mari și prin orașe. De pildă, sf. patriarh Fotie, care a fost rădicat pe scaunul patriarhicesc dintre senatori, nefiind monah, chiar în înaltul său post a învățat rugăciunea minții și spori într'insa până într'atâta măsură, încât, după spusele sf. Simeon al Tesalonicului, fața lui strălucea prin harul Sfântului Duh, ca a unui alt Moise.

După cuvintele aceluiaș sf. Simeon, patriarhul Fotie a scris și o remarcabilă carte despre lucrarea minții. Tot el zice, că și sf. Ioan Gurădeaur și sfinții Ignatie și Calist, fiind patriarhi tot ai Tarigradului, au scris cărțile lor despre această lucrare lăuntrică. Așa dară, dacă tu, obiectând contra rugăciunii minții, vei zice, că tu nu ești locuitor al pustului, ca să te îndeletnicești cu asemenea lucrare, atunci te vor da de gol patriarhul Calist, care a învățat rugăciunea minții, îndeplinind slujba de bucatar în lavra cea mare a Atosului, și patriarhul Fotie, care fiind deja patriarh, a învățat iscusița luării aminte a inimii. Dacă tu te vei leveni să te îndeletnicești cu trezvia minții pe teme-

iul că faci ascultare, atunci cu deosebire meriți muștrare, căci, după cuvintele sf. Grigorie Sinaitul, nici pustia, nici singurătatea nu sunt așa de folositoare la asemenea rugăciune, ca ascultarea chibzuită. Dacă tu vei zice, că nu ai învățător, care să te învețe această lucrare, însuș Domnul îți poruncește să înveți din sf. Scriptură, când zice: „Cercetați Scripturile și într'insele veți găsi viața veșnică“. Dacă tu te turburi că nu găsești loc liniștit, atunci te dă de gol sf. Petru Damaschinul, care zice: „Inceputul mântuirii omului constă în aceea, ca să părăsească voile și cugetele sale și să facă voile și cugetele Domnului, și atunci în toată lumea nu se va găsi asemenea lucru sau loc, care ar putea să-i împedecă mântuirea“.

Dacă te turbură cuvintele sf. Grigorie Sinaitul, care vorbește mult despre plăcerile ce se simt în timpul acestei lucrări, apoi tot acest sfânt părinte te și îndreaptă, când zice: „Noi nu trebuie nici să ne temem, nici să ne îndoim de a chema pe Dumnezeu. Căci dacă unii s'au poticnit, vătămându-se la minte, apoi să știi, că ei au suferit aceasta din pricina încăpăținării și a mândriei. Dar dacă cineva cu supunere, cu cerere și cu smerenie caută pe Dumnezeu, niciodată nu va suferi vătămare cu ajutorul harului lui Hristos. Căci cel ce trăește după dreptate și cuvios, și înlătură plăcerea sa și mândria nu-i poate pricinui vătămare, după cuvintele sf. Părinți, nici întreaga ceată drăcească, chiar de ar ridica asupra lui nenumărate ispite. Numai celce se poartă bizuit pe puterile sale și după sfaturile sale, cade în ispită. Iar ceice poticnindu-se de piatra sf. Scripturi de frica ispitelor, se abat de la lucrarea minții, prefac albul în negru și negrul în alb. Căci nu pentru împedecarea lucrării minții ne dau învățături sf. Părinți despre cauzele ispitelor ce se întâmplă, ci ca să ne ferească de ispите. Cum și sf. Grigorie Sinaitul poruncind celuice învață rugăciunea să nu se teamă și

să nu se îndoească. ne arată și pricinile ispitelor : încăpăținarea și mândria. Dorind ca noi să nu căpătăm vătămare dela ele, sf. Părinți ne poruncesc să studiem sf. Scriptură și prin ea să ne călăuzim frate pe frate: prin sfat bun, după cuvântul sf. Petru Damaschinul.

Dacă tu te înspăimânți să pășești la rugăciunea minții din respect și din simplitatea inimii, și eu împreună cu tine sunt gata să mă înspăimânt. Dar nu trebuie să ne temem de basme deșarte, după zicătoarea : „Dacă te temi de lup, nu intri în pădure“. Și de Dumnezeu trebuie să te temi, dar să nu fugi de Dânsul, nici să te lepezi de El. Nu mică pedică la facerea rugăciunii minții e pentru unii neputința lor trupească. Nefiind în stare să suporte osteneala și postul, pe care le-au suportat sfinții, ei socot, că fără de acestea lor li e cu neputință să înceapă lucrarea minții. Arătându-le greșala, sf. Vasilie cel Mare învață : „Înfrânarea se măsură fiecăruia după puterea sa trupească, și eu socot, că nu-i fără primejdie, ca ruinând prin înfrânare nemăsurată puterile trupului, să-l faci inactiv și incapabil de fapte bune. Dacă ar fi bine pentru noi să fim slăbănogi cu trupul și să zăcem ca niște morți, abea suflând, atunci Dumnezeu așa ne-ar fi și făcut. Dar dacă el nu ne-a făcut așa, apoi greșesc aceia, cari minunata zidirea a lui Dumnezeu nu o păstrează așa, cum a zidit-o El. Nevoitorul numai de un lucru trebuie să se îngrijească : nu s'a furișat oare în sufletul său răul lenevirei, n'a slăbit trezvia și cugetarea râvnitoare către Dumnezeu, nu s'a întunecat oare în el luminarea duhovnicească și luminarea sufletului, care se naște din ea? Căci dacă tot binele din el crește, atunci nu vor avea când să se ridice într'însul patimele trupești, dacă sufletul lui e preocupat cu cele cerești și nu lasă trupului vreme pentru stârnirea poftelor. Față de această întocmire, sufletul care primește hrană nu se deosebește de cel care nu primește. Și el a împlinit nu numai postul, ci și o abținere

totală dela mâncare și are laudă pentru grija sa deosebită de trup, căci traiul tău cumpătat nu provoacă aprinderea poftelor“.

Potrivit cu aceasta și sf. Isaac zice: „Căci de vei sili un trup slab peste puterile lui, o îndoită turburare pricinuește sufletului“. Și sf. Ioan Scărarul spune: „Eu am văzut pe acest dușman (pântecele) odihnit și vioiciune minții dând“. Iară în alt loc zice: „Eu l-am văzut săcătuit de post și stârnind poftele, ca noi să nădăjduim nu în noi, ci în Dumnezeu cel viu“. Așa ne învață și istoria, care ne-o spune preacuviosul Nikon: „Și în vremile noastre a fost găsit în pustiu un bătrân, care timp de treizeci de ani n'a văzut nici un om, nici pâine n'a mâncat, hrănindu-se numai cu rădăcini, și el a mărturisit, că toți anii aceștia a fost muncit de dracul curviei“. Și părinții au conchis, că nici mândria și nici hrana era pricina acestei lupte a curviei, ci faptul că bătrânul n'a fost deprins cu trezvia minții și cu armele contra poftelor.

Deaceea și zice sf. Maxim Mărturisitorul: „Dă trupului după puterile lui, și toată nevoița ta întoarnă-o spre lucrarea minții“. Și sf. Diadoh zice: „Postul e de laudă singur de sine, iar nu după Dumnezeu; scopul lui e de a aduce pe ceie doresc la curățenie. Și deaceea nu se cade să aibă păreri înalte despre el nevoitorii blagocestiei, ci de la credința cea în Dumnezeu trebuie să așteptăm începutul îndrumării. Nici într'o artă meșterii nu judecă rezultatul lucrării după instrument, ci așteaptă sfârșitul lucrării și apoi judecă arta. Având așa hotărâre despre hrană, nu-ți pune toată nădejdea numai în post, ci în credință și după puterile tale postind, aleargă la lucrarea minții. Astfel tu și mândria o poți înlătura, și nu te vei îngreșoșa de făpturile cele bune ale lui Dumnezeu, dând slavă lui Dumnezeu. Rugăciunea minții este armă puternică, cu care nevoitorul biruește pe vrășmașii săi cei nevăzuți. Unii din sf. Părinți dau reguli pentru

monahi împreună cu împlinirea poruncilor dumnezeiești, să facă lungă cântare de psalmi, canoane și tropare. Alți sf. Părinți, studiind cea mai subtilă lucrare duhovnicească a minții, găsesc că nu e de ajuns pentru noii începători să rămână numai la îndeletnicire trupească, ci predându-le, împreună cu împlinirea poruncilor lui Hristos, o măsurată cântare și citire, statornicesc în locul îndeletnicirilor cântări de psalmi și canoane, să se facă rugăciunea minții, adăogând totodată, că dacă Duhul Sfânt va cerceta prin lucrarea rugăciunii minții, atunci să se lese pravila exterioasă, fără nici o îndoială, căci o înlocuește rugăciunea lăuntrică. Alții, având multă experiență și cunoștința vieții și scrierilor sfinților și mai ales fiind luminați prin lucrarea și înțelepciunea Sf. Duh, statornicesc pentru noii începători să facă rugăciunea minții obștește și nu particular, înfățișându-o sub două forme: lucrată și văzută! Acești părinți poruncesc să se pună toată grija pentru rugăciunea minții, osebînd pentru cântare puțină vreme, numai în ceasurile de urât, căci după cuvintele lor, slujbele bisericesti și cântările sunt puse la îndămână în genere pentru toți creștinii, iar nu pentru aceia, cari vor să petreacă în tăcere. Dealtmîntrelea și pe calea îndelungatei cântări de psalmi și citire de canoane și tropare se poate ajunge la izbândă, deși foarte încet și cu mari greutate. Calea a doua însă e mult mai îndămănoasă și mai ușoară; iar a treia e mai scurtă, ba și însoțită de bucurie și de o deasă cercetare a Duhului Sfânt, care întărește și liniștește inima, mai ales când este sârguință plină de râvnă și bună voință. Cu cât sfânta rugăciune a minții este în-suflețită de împlinirea poruncilor dumnezeiești și alungă dracii și patimile, cu atâta, dimpotrivă, celce neglijează poruncile și nu poartă grijă de rugăciunea minții, ci se îndeletnicește numai cu cântarea, este târât de patimi.

Călcarea poruncilor Domnului toți o văd deo-

potrivă, dar se manifestă felurit. De pildă: cineva își pune de regulă să nu calce poruncele, să nu se dea la patimi, dar din pricina unor împrejurări, sau turburări, sau ispite diavolești i se întâmplă să jicnească pe cineva, sau să osândească, sau să se mânie, sau să fie biruit de mândrie, sau să se certe, sau să se laude, sau să grăiască deșertăciuni, sau să mintă, sau să se îmbuibeze, sau să se îmbete, sau să se gândească la rele, sau altă ceva de felul acesta să facă. Simțindu-se vinovat față de Dumnezeu, el îndată începe să se căiască și cu pocăință cade înaintea lui Dumnezeu cu rugăciunea minții din inimă, ca să-l ierte Dumnezeu și să-i ajute ca să nu mai cadă în asemenea greșale. Și astfel el pune început să păzască poruncile și să-și păzască inima de ispite rele, temându-se ca nu cumva din pricina lor să piardă împărăția cerurilor. Altul însă trăește absolut fără grijă de cade sau stă și socotind că în vremurile de azi nu mai sunt oameni, cari păzesc poruncile și care s'ar teme să le calce, și că fiecare cu voe sau fără voe greșește înaintea lui Dumnezeu și e vinovat de unele sau alte păcate mai mari sau mai mici; și deaceea el nu voește nici să se ferească de ele, socotind aceasta lucru imposibil. Socotindu-se răspunzător numai pentru desfrânare și curvie,ucidere și furt și pentru alte păcate de moarte, și înfrânându-se dela ele, el își închipue că stă. Unora ca aceștia se aplică cuvintele părinților: mai bine să cazi și să te scoli, decât stând și nepocăindu-te.

E de mirare, cum amândoi acești oameni vinovați de aceleaș păcate repetate adesa, sunt diferiți înaintea lui Dumnezeu, ba socot că și înaintea oamenilor duhovnicești. Unul nu știe nici decum de cădere și sculare, deși e stăpânit de patimi; celălalt însă cade și se scoală, e biruit și biruește, se luptă și se nevoește, nu vrea să răspundă cu rău pentru rău, dar nu se poate ținea din pricina obiceiului, se silește să nu spună ceva rău, se mătne-

ște când apătă jigniri, și totuși își reproșază că se mârheșt și să căește de aceasta, sau deși nu se mârheșt de jignirea primită, apoi nici nu se bucură. Toți ceice se găesc în asemenea dispozițiune, se împotrivesc patimilor, nu vor să se supună lor, se întristează și luptă. Părinții însă au zis, că orce lucru, pe care nu-l vrea sufletul, este de puțină durată. Voesc să mai vorbesc despre patimile înrădăcinate. Sunt oameni, care se bucură, când sunt jigniți, dar asta pentrucă voesc să aibă răsplată. Aceștia fac parte din ceice desrădăcinează patimile, dar nu cu mintea. Altul se bucură primind jignirea și socoate că se cuvine să o primească, pentru că el însuș a dat motiv. Acesta cu mintea desrădăcinează patima. Sunt, în fine, și de aceia, care nu numai se bucură fiind jigniți și se socotesc mult vinovați, ci încă se și întristează că a turburat pe celce l-a jignit. Facă bunul Dumnezeu să fim în așa dispoziție a sufletului! Pentru o pricepere mai limpede a unuia și altuia din aceste două viețuri vom mai spune așa: Cel dintâiu supunându-se legii, îndeplinește numai cântarea. Al doilea se obligă la lucrarea minții, are pururea cu sine numele lui Iisus Hristos pentru distrugerea vrășmașului și a patimii. Acela se bucură cum a sfârșit cântarea. Acesta însă mulțamește lui Dumnezeu, dacă în liniștea sa, neturburat de cugete rele, face rugăciunea. Acela dorește cantitatea, acesta calitatea. Acela grăbindu-se să execute anumită cantitate de cântare, repede capătă și crește în sine mândria de sine, pe care răzămându-se, naște și crește în sine pe fariseul lăuntric, dacă nu-și va lua sama de sine.

Acesta, care prețuește calitatea rugăciunii, își cunoaște neputința sa și ajutorul lui Dumnezeu. Rugându-se sau mai bine chemând numele Domnului Iisus împotriva ispitelor vrășmașului, a patimilor și a cugetelor rele, el vede peirea lor în fața înfricoșatului nume al lui Hristos și înțelege puterea lui Dumnezeu și ajutorul lui. Pedealtă parte, silit și

tulburat de cugetele rele, își simte neputința sa, căci nu poate să se împotrivescă lor numai cu puterile sale. Și în aceste se cuprinde toată pravila sa și toată viața. Și deși vrăjmașul îi poate nsufla bucuria mândriei de sine și cuget fariseic, totuș el întimpină în acest nevoitor pregătirea de a chema numele lui Hristos împotriva tuturor cugetelor rele și astfel nu-și ajunge ținta ademenirilor sale. Dar va zice careva, că și cel dintâi poate chema pe Hristos împotriva ispitelor vrăjmașului. Da, poate, dar fiecare știe din experiență, că în vremea defață săvârșitorii pravilei externe n'au obiceiul să deprindă rugăciunea contra cugetelor rele. Aceștia nu voesc mai ales să primească cuvintele exprimate sau scrie despre atențiunea lăuntrică, în care se cuprinde știința rugăciunii contra cugetelor rele. Și nu numai nu le primesc, ci încă să și împotrivesc și afirmă, cum că noilor începători nu li s'ar cere de cătră sf. Părinți rugăciunea minții, ci numai singură cântarea de psalmi, tropare și canoane, rostite cu buzele și cu limba. Și deși ei vorbesc și învață aceasta fără dreptate, cu toate acestea sunt ascultați de toți, căci astfel de rugăciune nu le cere lepădarea de poftele lumești, ci fiecare trebuie numai să dorească și poate să se roage așa, fie monah, fie mirean. În sfânta rugăciune a minții, fiind o slăvită și plăcută lui Dumnezeu iscusință a iscusințelor și cerând nu numai lepădare de lume și de poftele ei, ci încă și multe povețe și învățătură, nu-și găsește îndeplinitori printre monahi.

Pe lângă toate acestea trebuie a ne teme de abateri la dreapta și la stânga, adică de disperare și de prea mare încredere în sine. Văzând, că celor ce învață a face rugăciunea minții li se întâmplă căderi nu intenționate, ci fără de voie, numite de sf. Părinți greșale zâlnice, nu trebuie ca din această pricină să cădem la îndoială, căci, după măsura puterilor fiecăruia, sunt și izbândiri în bine. Pe de altă parte, auzind de marea milă dum-

nezească spre noi păcătoșii, noi nu trebuie să fim încrezuți și să pășim, fără mare smerenie și fără împlinirea după putere a poruncilor, către această rugăciune a minții. Știind că și încrezarea în sine și disperarea sunt insuflate de vrăjmașul, să fugim tare și de una și de alta. Și astfel cu mare băgare de seamă la cele ce ne spune sf. Scriptură și folosindu-ne de sfatul celor iscușiți în ale smereniei, să învățăm această lucrare a minții. Sf. Părinți, cari ne învață ca numai cu poruncile lui Hristos să învingem patimile și să ne curățim inima de cugetele rele, arată nevoitorilor să aibă două arme din cele mai tari: temerea de Dumnezeu și știința că Dumnezeu este omniprezent, după cum zice: „Prin temerea de Domnul fiecare se abate de la rău”, și „Văzând pe Domnul pururea înaintea mea, de aceia nu mă voi clăti“. Ei mai propun afară de aceasta să mai avem și amintirea morții și a gheenei și să mai citim încă și sfințele Scripturi. Toate acestea sunt bune pentru bărbații buni și pioși. Pentru cei nesimțitori și împetriți, măcar însăș gheena sau însuși Dumnezeu de li s'ar descoperi, nici o frică nu s'ar naște din aceasta. Afară de aceasta, și însăși mintea monahilor noui începători devine tâmpă pentru perceperea unor astfel de lucruri și fuge dela ei ca albinele de fum. Dar deși o astfel de amintire este bună și folositoare, în cazul luptei, părinții cei mai duhovnicești și mai iscușiți pe deasupra acestui bun au mai indicat un bine mai mare și mai neasemănat, care poate ajuta chiar și celor mai slabi.

Mijlocul cel dintâi se poate asemăna cu aceea, când ai măcina într'o moară purtată cu mânilor, iar acest din urmă mijloc se aseamănă cu aceia, când ai măcina într'o moară purtată cu apă sau cu altă putere. Precum apa singură de sine mișcă roata și piatra, așa și preadulcele nume al lui Iisus, împreună cu amintirea de Dumnezeu, care trăiește toată în Iisus, mișcă mintea în rugăciune, despre care lucrul marele teolog Isihie zice: „Sufletul ajutat și în-

dulcit de Iisus, cu bucurie, cu dragoste și cu mărturisire înaltă laude binefăcătorului, mulțămindu-i și chemându-l cu veselie". Iar în alt loc adaogă: „Cum nu-i cu putință a duce viața aceasta fără mâncare și fără băutură, tot așa-i cu neputință sufletului, fără paza minții, să atingă ceva duhovnicesc și plăcut lui Dumnezeu, sau să-și libereze mintea sa de păcat, cu toate că cineva s'ar sili să nu păcătuiască de frica muncilor". Și iarăș: „Cugetele rele pătrunzând în inima noastră dacă nu le voim și ne împotrivism, poate să le izgoniască rugăciunea lui Iisus, rostită din adâncul inimii". Prin primul dintre mijloacele indicate aicea, deși s'ar ajunge la izbândă, fără rugăciunea minții, totuși foarte încet și foarte cu greu. Iar prin al doilea mijloc, nevoitorul repede și ușor se aprăie de Dumnezeu. Căci acolo e numai rugămintea, și învățătura, și lucrarea externă, iar aicea e și una și alta, și cea externă, și păstrarea lăuntrică. Când monahul nou începător, după lepădarea sa de lume și de lucrarea de păcate mari și de moarte, pune făgăduință înaintea lui Dumnezeu să se înfrâneze nu numai dela păcatele mici, zilnice și de iertat, ci și de influența însăși a patimilor și a cugetelor rele, și pătrunzând înlăuntru cătră inimă cu mintea sa, va începe să cheme asupra oricărei lupte și contra oricărui cuget rău pe Domnul Iisus, sau dacă după neputința sa va da pas ispitei vrășmașului și va călca poruncile Domnului, va cădea la Domnul cu rugăciunea inimii căindu-se, osândindu-se și în această dispoziție va petrece pânăla sfârșitul său, căzând și sculându-se, biruit și biruind, ziua și noaptea rugând răzbunare contra protivnicului său, nu va fi oare pentru el o nădejde de mântuire? Căci după cum ne arată experiența, nu e cu putință nici pentru cei mai mari bărbați să se păzească în totul de păcatele de toate zilele, care nu-s de moarte, al căror izvor sunt: cuvântul, cugetul, neștiința, uitarea, voea și nevoința, întâmplarea, și

care se iertă prin harul zilnic al lui Hristos, după cu înțele sf. Casian.

Dacă cineva, puțin fiind la suflet, va zice, că sf. Casian, prin cei curățiți de harul Sf. Duh de păcatele de toate zilele, înțelege numai pe sfinți, iar nu pe noii începători și supuși patimilor, admitem și această părere, dar tu ia în băgare de seamă mai ales judecata și hotărîrea despre astfel de lucruri ale sf. Scripturi, după care orce nou începător se osândește pentru astfel de păcate de toată vremea și din nou poate căpăta iertare prin harul lui Hristos, ca și toți sfinții, prin pocăința de fiecare clipă și prin mărturisire înaintea lui Dumnezeu. Căci după cum zice sf. Doroftei, sunt slujitori patimii și sunt împotriviți ei. Ceice slujesc patimii, când aud un cuvânt, perd liniștea și răspund cinci cuvinte, sau zece, ca răspuns la un cuvânt, și dușmănesc și se turbură și chiar după ce se liniștesc, nu încetează de a avea răutate asupra celui ce i-a zis acel cuvânt și se întristează că nu i-a răspuns mai multe, și se gândește să găsească vorbe și mai rele să-i spue și mereu spune: de ce nu i-am zis eu oare așa; lasă că am să-i torn eu, și mereu se mânie. Aceasta-i o dispoziție, când starea de răutate e obișnuită.

Altă stare e când, auzind cuvântul, omul deasemenea își pierde liniștea și deasemenea răspunde cinci sau zece cuvinte și e trist că nu i-a răspuns mai multe cuvinte ofensătoare, și se frământă și-i pare rău că n'a făcut așa; dar trec câteva zile și el se liniștește; unul rămâne o săptămână în această stare, iar altul peste o zi se liniștește; altul însă jignește, ocărăște și se turbură, dar îndată se liniștește. Iată câte stări deosebite sunt și toate cad sub judecată cât rămân în putere. De aceea și putem judeca și despre toate celelalte cazuri de ce noul începător nu se poate curăți prin harul lui Hristos de păcatele zilnice, părute mici. Să vedem acum, când tot asemenea păcate sunt iertate noilor

începători supuși patimilor. Acelaș sfânt Dorofteiu zice: „Se întâmplă ca cineva, auzind un cuvânt, se mârnește în sine, dar nu pentru că a avut o neplăcere, ci pentru că n'a răbdat. Acesta se află în poziția de a se împotrivi patimii. Altul se luptă și se nevoește și e biruit de patimă. Altul nu vrea să răspundă cu rău pentru rău, dar e târât de deprindere. Unul se nevoește să nu zică nimic rău, dar se mârnește că a primit învățătura lui și-și reproșază că se mârnește și se căește de aceasta. Altul însă nu se mârnește că a primit jignirea, dar nici nu se bucură. Aceștia toți sunt din ceice se împotrivesc patimii: ei nu voesc să slujiască patimii, se mârnesc și se luptă. Ei deși sunt luptați de patimă, dar prin harul lui Hristos pot dobândi ertarea păcatelor de fiecare minută, făcute nu cu voe, ci fără de voe, pentru care Domnul a poruncit sf. Petru „de șaptezeci de ori câte șapte să erte pe zi“. A ceeaș zice și sf. Atanasie Sinaitul: „Noi așa judecăm și socotim despre ceice primesc sfintele Taine ale trupului și sângelui Domnului, că dacă ei au unele păcate mici și de iertat, cum ar fi că au greșit cu limba, cu auzul, cu ochiul sau cu mândria, sau prin mânie, sau prin iritare, sau prin altă ceva asemănător, dar se osândesc pe sineși și-și mărturisesc păcatele înaintea lui Dumnezeu și astfel primesc sf. Taine, această primire li e spre curățirea păcatelor lor. Deoarece la început noi am vorbit despre iscusita biruință a patimilor prin rugăciunea minții și prin păzirea poruncilor, vom arăta acum mai lămurit și însuși mersul luptei minții cu patimile.

Vine asupra noastră războiul vrășmașului prin vreo patimă oarecare sau prin niscaiva cugete rele? Celce se roagă, chiamă împotriva lor pe Hristos și pierе diavolul cu războiul său. Cade cineva din slăbiciune prin cuget, sau cuvânt, sau mânie, sau prin vreo poftă trupească? Se roagă lui Hristos, mărturisindu-se înaintea lui Dumnezeu și căindu-se.

Se întâmplă să fie cuprins cineva de desnădejde și întristare, care-i apasă sufletul și inima? Se apucă de amintirea morții și a gheenei și de omniprezența lui Dumnezeu și cu ajutorul lor puțin ostenindu-se, chiamă pe Hristos. După aceea căpătând pace din luptă, din nou roagă pe Hristos să fie milostiv cu el pentru păcatele lui, cele de voe și fără de voe. Cu un cuvânt, în ceasul de luptă și de pace duhovnicească el aleargă la Hristos și Hristos este el de toate și pentru toate, atât în împrejurări bune, cât și în cele rele. Nu trebuie să ne lăsăm târâți de asemenea încredere în sine, că am săvârși ceva rugându-ne sau bineplăcând Domnului. Căci unul este senzul rugăciunii externe, și altul al celei interne. Acela îndeplinește o cantitate de cântare. Nădăjduște să placă prin acestea lui Dumnezeu, și părăsind-o, se osândește pe sine. Iar acesta fiind muștrat de conștiință pentru păcatele de fiecare clipă și suferind din pricina năvălirii ispitei vrășmașului, strigă pururea către Hristos, ținând în mintea sa cuvintele: „Chiar de ai urca toată scara desăvârșirii, roagă-te pentru iertatea păcatelor”.

Și iarăș: „Voesc să spun mai bine cinci cuvinte cu mintea mea, decât zece mii de limbi să grăesc“. Dacă însă cineva va zice, că se poate și fără rugăciunea minții să te curățești de păcate cu harul lui Hristos prin pocăință, aceluia-i răspundem așa: Pune de o parte poruncile lui Hristos, iar de altă parte rugăciunea cea deapururea: „Și ne iartă nouă greșalele noastre“. Dă-mi și adevărata hotărâre de a nu călca poruncile lui Dumnezeu, adevă să nu curvești, să nu te mânia, să nu osândești, să nu clevetești, să nu minți, să nu grăești deșărtăciuni, să iubești pe vrășmaș, să faci bine celor ce te urăsc, să te rogi pentru prigonitori, să fugi de iubirea de plăceri, de iubirea de argin și de poftele rele: cu un cuvânt de toate păcatele și cugetele rele. Și cu asemenea hotărâre pășește la facerea rugăciunii minții și ia sama bine, de câte ori pe zi,

contrar hotărârei tale, vei călca poruncile și de câte păcate, patimi și cugete rele vei fi otrăvit. Râvnește văduvei aceleia, care ruga pe judecătorul ziua și noaptea, și începe a striga către Hristos pe fiecare ceas și pentru fiecare poruncă ce o vei fi călcat și pentru fiecare păcat, sau patimă, sau cuget rău, de care vei fi fost biruit. Mai adaugă la aceasta sfatul bun al sf. Scripturi, și după puțină vreme vino și-mi spune ce vei vedea în sufletul tău. Te miră de nu vei recunoaște și tu singur, că e cu neputință să încapă toate acestea în rugăciunea externă, ci numai în cea a minții. Căci ea învață pe celce o iubește toate tainele acestea și încredințază sufletul lui, că părăsind multa cântare de psalmi, de canoane și de tropare și întrerupându-și toată grija sa spre rugăciunea minții, nu numai că nu se păgubește de pravila sa, ci încă o și sporește.

Precum puterea și senzul legii Vechiului Testament consta în a aduce pe toți la Hristos, deși aceasta se părea o micșorare și îngustare a legii; așa și multa cântare trimite pe nevoitor la rugăciunea minții și nu se extinde asupra întregii vieți monahicești. Căci și însăși experiența ne învață aceasta, când cineva rugându-se, observă pare că un fel de gard între el și Dumnezeu, oarecum părtele cel din mijloc, cum zice prorocul, care nu îngăduie minții să caute limpede spre Dumnezeu în rugăciune, sau să ia aminte asupra inimii, în care sunt cuprinse toate puterile sufletești și izvorul cugetelor atât bune cât și rele. Lucrarea minții cere neapărat frică și cutremur, zdrobire și smerenie și multă cercetare a sf. Scripturi și sfătuire cu frații cei de un cuget, dar nici într'un caz fugă și negare, precum nici îndrăsneală și încăpăținare.

Cel îndrăsneț și încrezător în sine tinde către celece-s mai presus de vrednicia și dispoziția sa și cu mândrie aleargă la rugăciunea duhovnicească. Cuprins de visul mândru de a se urca pe o treaptă înaltă, pătruns întru aceasta nu de dorința adevă-

rată, și de dor satanic, ușor se prinde în mrejele satanei. Și la ce să ne avântăm noi spre marile izbâanzi ale rugăciunii sfinte a minții, de care, după sf. Isaac, abea se învrednicește unul din zece mii? E deajuns, cu totul deajuns pentru noi, pătimișii și păcătoșii, să vedem măcar urmele tăcerii, adecă rugăciunea lucrătoare a minții, prin care se gonesc din inimă ispitele vrășmașului și cugetele rele, în care se și cuprinde toată treaba monahilor începători și pătimiși și prin care pot să ajungă, de vrea Dumnezeu, și la rugăciunea duhovnicească. Dar nu trebuie să ne descurajăm din pricină că numai tare puțini se învrednicesc de rugăciunea duhovnicească, căci la Dumnezeu nu-i nedreptate. Decât numai să nu ne lenevim a merge pe calea ce duce la această rugăciune, adecă prin rugăciunea lucrătoare a minții să ne împotrivim curselor diavolului și cugetetor rele. Mergând pe această cale a sfinților, ne vom învrednici și de soarta lor, deși nu aicea pe pământ, cum zice sf. Isaac și mulți alți sfinți.

Rugăciunea minții e însoțită de diferite simțiminte trupești, între care trebuie a deosebi pe cele regulate de cele neregulate, cele harice de cele firești și de cele ce se nasc din fapte. E de mirare și grozav, zice starețul Vasilie, cum uniia, știind sf. Scriptură, nu iau aminte la ea. Alții însă și fără să o știe și fără să întrebe pe cei experienți, ci sprijinindu-se pe propria lor minte, îndrănesc să pășască la rugăciunea minții și încă zic că rugăciunea trebuie săvârșită în sfera dorită: această sferă, zic ei, este sfera pântecelui și inimii. Această-i întâia ispită capricioasă: nu numai rugăciune nu trebuie a săvârși în această sferă, dar nici cea căldură, care vine în ceasul rugăciunii din sfera poștei nu trebuie nicidecum a o primi în inimă. După cuvântul sf. Grigorie Sinaitul trebuie nu puțină trudă, ca să ajungi cum trebuie și să te păstrezi în curățenie de tot ceace-i protivnic harului, căci diavolul are obiceiul să arate noilor începători

ispita sa sub chipul adevărului, înfățișându-le răul, ca ceva duhovnicesc. Dealtmintrelea celorce săvârșesc rugăciunea minții li e de folos să știe și aceea; aprinderea sau căldura vine câteodată dela coapse spre inimă și singură de sine în chip firesc, dacă nu este însoțită de cugete desfrânate. Și aceasta, după cuvintele fericitului Calist, vine nu dela ispită, ci dela fire. Dacă însă cineva socoate această căldură firească drept harică, atunci aceasta e deja ispită. Deaceea nevoitorul nu trebuie să-și oprească luarea aminte asupra ei, ci să o alunge. Câteodată însă diavolul adăogând aprinderea sa cu pofta noastră, târâe mintea spre pofte desfrânate. Și aceasta-i fără îndoială ispită. Dacă însă tot trupul se aprinde, mintea rămâne curată și neînfricată, întărită oarecum și cufundată în adâncul inimii, începând și sfârșind rugăciunea în inimă; aceasta fără îndoială e dela har, iar nu din ispită“.

Iar în alt loc starețul Vasilie zice despre simțimintele trupești, care se stârnesc la rugăciunea minții, următoarele: „Mai întâi de toate, după cuvintele fericitului patriarh Calist, căldura vine dela rărunchi, ca și cum i-ar încinge, și se pare ispită, dar nu-i așa: căldura aceasta nu-i din ispită, ci dela fire și este urmare a nevoinței în rugăciune. Dacă însă socoate, această căldură ca din har, iar nu din fire, apoi aceasta negreșit e ispită. Dar orcum ar fi această căldură, nevoitorul nu trebuie să o primească, ci să o alunge. Vine și altă căldură dela inimă și dacă în vremea asta mintea cade în cugete desfrânate, apoi aceasta-i ispită adevărată; dacă însă tot trupul se aprinde dela inimă, iar mintea rămâne curată și necuprinsă de patimă, și oarecum întărită în cea mai lăuntrică adâncime a inimii, apoi aceasta-i fără îndoială din har, iar nu dela ispită. Știind toate acestea, e de neapărată trebuință să deprindem mintea noastră chiar dela început să stea în ceasul rugăciunii deasupra inimii și să privească înlăuntru ei, iar nu

numai până la jumătate, într'o coastă, nici numai în partea de jos. Aceasta se cade să se facă, pentru că atunci când mintea stă deasupra inimii și înlăuntrul ei săvârșește rugăciunea, atunci ea ca un rege, șezând sus la loc slobod, vede cugetele rele ce joacă jos și le lovește, ca pe niște copii ai Babilonului, de peatra numelui lui Hristos. Afară de aceasta, fiind destul de depărtată de coapsă, ea poate ușor ocoli dorințele pătimase, cari au devenit inerente firii noastre prin abaterea lui Adam. Dacă însă cineva își strânge atențiunea pentru rugăciune la jumătatea inimii, atunci sau din sărăcia de căldură a inimii, sau din pricina slăbirii minții și a întunecării atențiunii din pricina deseia repetări a rugăciunii, sau sub influența luptei stârnite de diavolul, mintea singură de sine cade spre coapse și contra voinței se amestecă cu căldura cea din poftă. Unia din pricina marelor nedumeriri sau din neștiință, încep să facă rugăciunea jos, în capătul inimii, lângă coapse și astfel atingându-se cu mintea lor parte de inimă, parte de coapse, singuri chiamă ispita la ei, ca descântătorul pe șarpe.

Iar alții suferind cu totul de nepricepere, nu știu nici măcar locul inimii și socotind că el se află în mijlocul pântecului, îndrăznesc să facă acolo rugăciunea minții. Vai amăgirii lor! Deasemenea trebuie a deosebi și căldura în rugăciune, care este dar firesc, revărsat în inimă, ca o mireasmă binemiroitoare, prin sf. botez, de căldura care ne vine dela păcatul strămoșesc și care se stârnește de diavolul. Întâia numai în inimă se începe cu rugăciunea și tot în inimă sfârșește rugăciunea, dând sufletului liniște și roade duhovnicești. A doua își are începutul în rărunchi și la rărunchi își termină rugăciunea, pricinuind sufletului tiranie, răceală și turburare. A treia rezultând din amestecarea cu aprinderea poftelor, aprinde membrele și inima cu dulceața poftelor desfrâului, ro-

bește mintea cu cugete rele și târăște spre împreunări trupești. Cel atent cunoaște repede toate acestea și observă: vremea, experiența și simțul i le fac toate cunoscute.

Sf. Scriptură zice: „Doamne, au n'ai semănat sămânță bună? De unde dară au răsărit neghinenele?” Nu se poate să nu se furișeze răul alături de binele; tot așa-i și cu sfânta lucrare a minții, se leagă ispita ca mușchiul de arbore. Ispita răsare din mândrie și încăpăținare și ca leac pentru ea servește smerenia, cercetarea Scripturii și sfatul duhovnicesc, și nu abaterea dela deprinderea dela rugăciunea minții. Căci după cuvintele sf. Grigorie Sinaitul, noi nu trebuie nici să ne temem, nici să ne îndoim a chiema pe Dumnezeu; căci deși unii au rătăcit drumul, smintindu-se la minte, să știi că ei au suferit aceasta din pricina mândriei și încăpăținării. Iar pricina mândriei pe de o parte este postul nechibzuit și peste măsură, când celce postește socoate, că ar săvârși o virtute și n'ar fi făcând asta pentru înfrânare; iar pe de alta din traiul singuratic. Înălăturând prima cauză, sf. Doroftei zice: cel ce păstrează tăcerea trebuie să se țină pururea pe calea împărătească; căci necumpătarea ușor poate fi însoțită de mândrie, după care urmează ispita.

Iar nimicind pe a doua, zice: numai unul tare și desăvârșit se cuvine să se nevoiască singur împotriva dracilor și să scoată sabia împotriva lor, care este Cuvântul lui Dumnezeu. Înșuș arma și lucrarea ispitei constau întâiu: în contactul cu vrășmașul, în pofta coapselor lăuntrice, și al doilea: în aiurările și închipuirile minții. Prevenindu-ne împotriva celor dintâi, sf. părinte zice: deși vrășmașul preface mișcarea firească a coapselor oare cum în una duhovnicească, aprinzând, în locul căldurii duhovnicești, aprinderea sa, și în locul veseliei, aducând o bucurie nebună și făcând pe nevoitor să ia ispita sa prept o lucrare a harului. Dar timpul, experiența

simțul vor demasca amăgirea sa. Vorbind de primejdia a doua, sf. părinte învață astfel: tu însă, când împlinești votul tăcerii, să nu primești cu nici un preț, de vezi ceva cu simțurile sau cu mintea, înlăuntru sau în afară de tine: fie chipul lui Hristos, sau al îngerilor, sau a vreunui sfânt, sau lumină, sau foc, etc. Aici din nou se va ridica protivnicul și va învinui lucrarea minții. Căci el socoate, că ispita nu se amestecă în cântarea externă. Cu toate acestea, să fie cunoscut, că în toate — fie cântare, fie rugăciune — ispita are totdeauna locul ei, dacă ceice le săvârșesc n'au iscusință, cum zice sf. Ioan Scărarul: să cercăm, să vedem și să măsurăm, care dulceața ne vine nouă în cântare dela dracul curviei și care dela puterea și harul, care locuște în noi. Iar în alt loc adaogă: cântând și rugându-te, observă dulceața ce-ți vine, orcât s'ar părea ea de amestecată cu amărăciuni. Și așa vei vedea, că ispita poate deopotrivă ajunge atât pe cei ce cântă, cât și pe cei ce petrec în rugăciune; dar deoarece ceice nu cunosc lucrarea minții au numai o singură teamă, cum ar putea împlini pravila cântării, iar de cugetele rele și de aprinderea poftelor nu se înse-țosează, apoi ei nici nu știu când vremea poftei îi ajunge, și când se aprinde de atingerea vrăjmașului și cum s'ar înlătura toate acestea. Ei lupta o aud și rane primesc, dar cine-s vrășmașii lor și pentruce se luptă cu ei, acestea nu le știu. Cunoscând din cele spuse, că nu lucrarea minții e pricina ispitei, ci numai singură încăpăținarea noastră și mândria, nu ni se cuvine să ocolim rugăciunea minții: căci ea nu numai nu ne duce în ispită, ci dimpotrivă, ne deschide ochii minții pentru cunoașterea și priceperea ei, ceea ce noi niciodată n'am fi putut ajunge, dacă nu am fi deprins această sfântă lucrare a minții, deși cineva ar fi chiar și un mare postitor și păstrător al tăcerii“.

După ce am cunoscut învățătura starețului Vasilie despre rugăciunea minții, să ne întoarcem acuma

la învățătura starețului Paise despre același lucru. După cum s'a spus deja, starețul Paise a fost silit să vină cu scrierea sa pentru a preveni pe frații săi contra atacului din vremea aceea, îndreptat contra rugăciunii minții, cu toate că recunoștea, că problema ce și-o pusese, trecea peste puterile priceperii sale.

„A ajuns pânăla noi vestea, că oarecare persoane din cinul călugăresc, bizuindu-se numai pe nisipul înțelepciunii lor, îndrăznesc să huliască dumnezeiasca rugăciune a lui Iisus, care săvârșește prin minte sf. slujbă în inimă. La aceasta, îndrăznesc a spune, că-i înărmează vrășmașul, ca cu limbile lor, ca și cu niște arme, să ponosască acest lucru dumnezeesc și cu orbirea minții lor să întunece inima lor. Temându-ne ca nu cumva cineva auzindu-i, să cadă în asemenea hulă a lor și să nu greșască cumva înaintea lui Dumnezeu, hulind învățătura atâtor părinți purtători de Dumnezeu, cari vorbesc de această rugăciune dumnezească și pe lângă aceasta nefiind în stare să ascultăm cu nepăsare cuvintele îndrăznețe asupra acestei lucrări preaneprihănite și îndemnați fiind deasemenea de rugămintele stăruitoare ale apărătorilor acestei rugăciuni, am socotit ca chemând în ajutor numele cel prea dulce a Domnului Iisus, să scriu spre răspingerea acestei cugetări mincinoase a bârfitorilor și spre întărirea turmei celei de Dumnezeu alese, care s'a adunat în mănăstirea noastră, câteva cuvinte despre dumnezeasca rugăciune a minții, pe temeiul învățăturii sf. Părinți.

Așa dară eu, pulberea și cenușa, plecându-mi genunchii minții și inimii mele înaintea mării celei neajunse a dumnezeestei slavei Tale, Te rog pe Tine, Unule născut Fiule și Cuvântul lui Dumnezeu, celace ai luminat pe orbul din naștere, luminează și întunecata mea minte, dăruiește sufletului meu harul Tău, ca această lucrare a mea să fie spre slava numelui Tău și spre folosul aceloră, cari vo-

ese prin lucrarea minții în rugăciune să se lipească cu duhul de Tine și să Te poarte pururea în inima lor, precum și spre îndreptarea aceloră, cari din pricina mării lor neștiințe au îndrăsnit să hulească această sfântă lucrare“.

Mai departe urmează expunerea învățaturii despre rugăciunea minții în șase capitole.

În capitolul întâi starețul scrie, că rugăciunea minții este opera vechilor sfinți părinți și o apără împotriva hulitorilor acestei sf. rugăciuni.

„Cunoscut să fie că această dumnezească lucrare a fost îndeletnicirea neconținută a de Dumnezeu purtătorilor părinților noștri celor de demult și a strălucit ca soarele în multe locuri pustii și în mănăstirile cu viață de obște: în Muntele Sinai, în schitul Egiptului, în muntele Nitrei, în Ierusalim și prin mănăstirile din prejurul lui, cu un cuvânt în tot Răsăritul și în Țarigrad, și în sf. Munte Atos, și prin insulele mărilor, iar în timpurile din urmă și în Rusia Mare. Prin această lucrare a minții a sf. rugăciuni mulți dintre purtătorii de Dumnezeu părinții noștri înflăcăându-se cu focul serafimic al dragostei către Dumnezeu și aproapele, s'au făcut cei mai riguroși păzitori ai poruncilor lui Dumnezeu și s'au învrednicit să devină vase alese ale sf. Duh. Mulți dintre ei stârniți de dumnezești inspirațiuni lăuntrice, au scris despre această dumnezească rugăciune, în acord cu sf. Scriptură a Vechiului și Noului Testament, cărți cu sfințele lor învățături, pline de înțelepciunea sf. Duh. Și aceasta au făcut-o ei după o deosebită prorie dumnezească, pentruca nu cumva în viitor această sf. lucrare să ajungă pricină de rătăcire. Dar dintre cărțile scrise de ei multe, din îngăduirea lui Dumnezeu și pentru păcatele noastre, au fost distruse de Saracini, cari au cucerit împărăția grecească, iar altele din mila lui Dumnezeu s'au păstrat pânăla vremea noastră. Asupra acestei dumnezești lucrări a minții și a păstrării raiului inimii nimenea dintre ortodocși

n'au îndrăsnit cândva să rostească hulă, ci pururea toți s'au raportat către ea cu mare respect și cu o desăvârșită evlavie, ca pentru un lucru plin de mare folos duhovnicesc.

Diavolul însă, începătorul răutății și protivnicul oricărei fapte bune, văzând cum, cu deosebire prin această rugăciune a minții, cinul călugăresc, alegându-și partea cea bună, șade la picioarele lui Iisus, propășind în desăvârșire și în împlinirea poruncilor dumnezeiești, a început să întrebuițeze toate puterile, ca să bârfească și să hulească acest lucru mântuitor, și de ar fi cu puțință să o și nimicească cu totul depe fața pământului. El caută să facă aceasta când pe calea nimicirii cărților, când pe calea amestecării neghinelor otrăvitoare prin grâu adevărat și ceresc, ca astfel oamenii fără judecată, văzând pe ceice cu încăpăținare se ating de această lucrare și după trufia lor seceră spini în loc de grâu, iar în loc de mântuire își găsesc peire, să spună hule împotriva acestui lucru sfânt. Nemulțămindu-se cu acestea, diavolul a căutat și a găsit, în ținutul Calabriei din țara Italienească, pe ereticul Varlaam, care prin mândria sa era întocmai cu diavolul și s'a sălășluit într'însul cu toată puterea sa, îndemnându-l pe acesta să hulească și sfânta noastră credință ortodoxă, și această sfântă rugăciune a minții. Vedeți dar prieteni, cari îndrăsnii să huliți rugăciunea minții, nu deveniți voi oare și părtași ai acestui eretic și ai partizanilor lui? Nu vă cutremurați oare cu sufletul, că veți cădea asemenea lor sub anatema Bisericeii și veți fi depărtați de Dumnezeu? Și în adevăr, care e pricina legală, ca să huliți această neprihănită rugăciune? Eu nu mă pot dumeri de loc. Vi se pare oare vouă nefolositor să chemați numele lui Iisus? Dar nici de mântuit nu vă puteți mântui prin nimenea altul, decât în numele Domnului nostru Iisus Hristos. Mintea omului, care săvârșește această rugăciune, e prihănită? Dar și aceasta-i cu neputință: căci Dumnezeu a făcut pe

om după chipul său și după asemănarea sa; chipul lui Dumnezeu însă și asemănarea lui se află în sufletul omului, care ca creațiune a lui Dumnezeu e curat și neprihănit, și deci și mintea, această însușire de căpetenie a sufletului, cum este vederea pentru trup, deasemene-i neprihănit. Dar poate merită huliță inima, în care, ca pe un jertfelnic, mintea aduce lui Dumnezeu jertfa tainică a rugăciunii? Nici aceasta nu-i. Căci și inima e făptura lui Dumnezeu și, ca tot trupul omenesc, este bună foarte. Așa dară, dacă chemarea numelui lui Iisus este mântuitoare, iar mintea și inima omului sunt făpturi ale mâinii lui Dumnezeu, atunci care-i păcatul omului, care din adâncul inimii înalță cu mintea rugăciune preadulcelui Iisus și cere dela El milă? Sau poate voi de aceea huliți și lepădați rugăciunea minții, că Dumnezeu, după părerea voastră, nu aude rugăciunea tainică, săvârșită în inimă, ci numai pe aceia, o ascultă, care se rostește cu gura? Dar aceasta e hulă împotriva lui Dumnezeu: Dumnezeu e văzător al inimilor și până și cele mai fine cugete, ce sunt în inimă, sau care abea au să se producă, el le știe exact și ca Dumnezeu și a toate văzător, știe toate. Și apoi el singur cere dela noi asemenea rugăciune tainică, înălțată de noi din adâncul inimii, ca jertfă curată și neprihănită, când ne poruncește: „Tu însă când te rogi, intră în chilia ta și închizând ușa ta, roagă-te Tatălui tău celuice este în taină, și Tatăl tău care vede în taină, îți va răsplăti la arătare“ (Mat. VI, 6).

Aceste cuvinte ale Domnului, sf. Ioan Gurădeaur, gura lui Hristos, luceafărul a toată lumea și învățător ecumenic, în predica a 19-a la Evanghelia lui Mateiu, după înțelepciunea dată lui dela Duhul Sfânt, se referă nu la acea rugăciune, care se rostește numai cu buzele și cu limba, ci la rugăciunea cea mai tainică, înălțată fără glas din adâncul inimii, pe care el ne învață să o săvârșim nu numai în chip trupesc, nu numai rostită cu gura, ci prin vo-

înța cea mai osârduitoare, în toată tăcerea și cu duh umilit, cu lacrimi lăuntrice și cu durere în suflet și cu ușile minții închise. Și aduce din dumnezeasca Scriptură ca dovadă a acestei rugăciuni tainice, pe văzătorul de Dumnezeu Moise, pe sf. Ana, pe dreptul Avel, zicând astfel: „Nu te doare sufletul? Nu poți nici să strigi, că celui ce îl doare tare sufletul, numai acelaia îi e firesc să se roage și să ceară așa, cum am spus eu. Căci și Moise având durere, s'a rugat așa și durerea lui a fost auzită, și deaceia i-a și zis Dumnezeu: Ce strigi cătră Mine? Ana deasemenea, cu toate că glasul său nu se auzea, a dobândit toț ce a cerut, de oarce striga inima ei. Și Avel oare nu tăcând și oare nu și după sfârșitul său s'a rugat? Și sângele lui a strigat mai puternic decât o trâmbiță. Suspina și tu tot așa ca Moise, nu te opresc. Sfășie-ți cum poruncește prorocul, inima ta, iar nu vesmintele, din adâncuri strigă cătră Dumnezeu. Din adâncuri, a zis el, am strigat către tine, Doamne!”

„De jos, din inimă înalță glas; fă în taină rugăciunea ta. Și în alt loc zice: „Tu nu te rogi oamenilor, ci lui Dumnezeu celui pretutindenea de față și care aude înainte de a striga tu cătră dânsul și care știe înainte de a te gândi tu: de te vei ruga așa, mare răsplată vei lua“. Și iarăș: „El fiind nevăzut, voiește ca și rugăciunea ta să fie așa“. Vedeți prietenilor, că după mărturia nebiruitului stâlp al pravoslaviei, afară de rugăciunea rostită cu buzele, există și altă rugăciune tainică, nevăzută, fără glas, care se înalță către Dumnezeu din adâncul sufletului și care ca jertfă curată și ca o aromată duhovnicească binemirositoare o primește Domnul, se bucură de ea și se veselește, văzând min-tea, care mai mult decât orce trebuie închinată Dom-nului, unindu-se cu Dânsul prin rugăciune. Pentruce dară voi vă înarmați împotriva acestei rugăciuni cu hula minții voastre, ponsind-o, urând-o, batjocorind-o, lepădând-o și respingând-o, ca pe lucrul cel

mai rău și, în scurt zicând, nedorind nici chiar să auziți de dânsa? Groază și cutremur mă cuprinde la vederea nebuneștei voastre porniri! Dară eu iarăși vă întreb: Oare nu deaceea urâți voi această rugăciune preamântuitoare, că poate vi s'a întâmplat să vedeți sau poate ați auzit, că cineva din cei ce fac această rugăciune s'au vătămat la minte, sau a luat drept adevăr vreo înșelăciune, sau a suferit vreo vătămare sufletească, și voi ați socotit că pricina tuturor acestora a fost rugăciunea minții? Dar nu! Niciodată nu! Sfânta rugăciune a minții, efectuată prin harul dumnezeesc, curăță omul de toate patimile, îl îndeamnă la păstrarea cu râvnă a tuturor poruncilor dumnezeiești și-l ferește nevătămat de toate săgețile vrășmașului și de ispite.

Dacă însă cineva va îndrăzni să facă această rugăciune de capul lui, nu după rânduiala sf. Părinți, fără întrebarea și sfatul celor iscușiți, fiind încă și mândru, pățimaș și neputincios, trăind fără ascultare și supunere, ba încă ducând și viața singuratecă în pustie, acela cu adevărat și eu zic, că ușor cade în toate cursele și ispitele diavolului. Dar ce-i cu aceasta? Oare această rugăciune e pricina ispitei? Să nu fie! Iar dacă voi pentru aceasta huliți rugăciunea minții, atunci trebuie să huliți și cuțitul, dacă vre unui copil mic i s'ar întâmpla să se joace cu acesta, și din pricina neexperienței lui să se taie. Atunci ar trebui și ostașii să fie opriți a purta sabia, dacă s'ar întâmpla ca vreun ostaș nepriceput să se străpungă cu sabia. Dar precum nici cuțitul, nici sabia nu pot fi socotite vinovate de răul ce ar pricinui, tot așa nici sabia duhovnicească, sfânta rugăciune a minții nu e vinovată de nici un rău. De vină însă e încăpăținarea și mândria celor încăpăținați, din pricina cărora ei cad în ispitele drăcești și sunt expuși la toate relele sufletești. Dar la urma urmelor la ce vă întreb eu așa de multe, despre pricina hulei voastre împotriva acestei sfinte rugăciuni? Eu știu prietenilor, și știu

bine pricina cea mai adevărată a hulei voastre: întâi, citirea sfintelor Scripturi, care o faceți nu după poruncile Domnului; al doilea, neîncrederea voastră în învățătura sf. Părinților noștri, care vorbesc de această rugăciune a minții; al treilea, strașnica neștiință a voastră, care poate niciodată n'ați văzut scrierile sfinților Părinților noștri despre ea sau care cel puțin niciodată n'ați priceput puterea cuvintelor lor celor de Dumnezeu înțelepțite: iată unde se cuprinde pricina greșitei voastre nepriceperi. Dacă voi cu frica lui Dumnezeu și cu deplină luare aminte, cu credință neîndoită, cu sirguincioasă cercetare și smerenie ați citi cărțile Patristice, care cuprind într'însele tot senzul vieții evanghelice și de absolută trebuință monahilor pentru folosul lor sufletesc și îndreptare și pentru folosul de cugetare și pentru felul de cugetare înțelept și smerit, atunci niciodată n'ar fi îngăduit Domnul să cădeți în așa adâncime a hulirii. Ci el v'ar fi înflăcărat cu harul său prin această lucrare către dragostea lui cea negrăită, așa că voi împreună cu apostolul ați fi gata să strigați: „Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos? (Rom. VIII, 35)”. Și voi nu numai n'ați rosti asupra ei hule, ci ați fi gata să vă puneți și sufletul pentru ea, simțind cu fapta și cu experiența un negrăit folos pentru sufletele voastre, izvorând din această lucrare a minții.

Pentru izbăvirea voastră și a tuturor celorce se îndoesc de mare vătămare sufletească, nu găsesc o lecuire mai potrivită, decât să vă arăt, pe cât mă va învrednici Dumnezeu, cum sfinții părinții noștri, sprijiniți pe piatra cea neclintită a sf. Scripturi, învăță despre această preasfântă rugăciune, săvârșită de minte în inimă. Dar și voi singuri, când veți vedea limpede și lămurit adevărul învățăturii sf. Părinți, cu ajutorul harului dumnezeesc, care se va atinge de sufletele voastre, vă veți vindeca de boala voastră duhovnicească, veți aduce Domnului pocă-

ință sinceră pentru rătăcirea voastră și vă veți învrednici de mila lui și de deplina ertare a greșalei voastre.

În capitolul al doilea starețul Paisie lămurește, de unde își trage începutul rugăciunea minții sau rugăciunea lui Iisus și ce dovezi aduc în folosul ei din sf. Scriptură sf. Părinți. „Cunoscut să fie, ca după scripturile sf. Părinți sunt două rugăciuni ale minții: Una pentru noii începători, corespunzătoare lucrării, și alta pentru cei desăvârșiți, corespunzătoare științii. Prima este începutul, iar adoua sfârșitul, căci lucrarea este urcare spre știință. Trebuie de știut, că după sf. Grigorie Sinaitul, sunt opt științe prime: întâia despre Dumnezeu: Dumnezeirea nevăzută și fără început, necreată, pricina a toate, Unitate în treime și mai presus de fire; adoua, despre ordinea și organizațiunea puterilor raționale; a treia, despre întocmirea celor existente; a patra, despre îndurarea preventivoare a Cuvântului; a cincea, învierea obștească; a șasea, despre adoua înfricoșata venire a lui Hristos; a șaptea, despre munca veșnică; a opta, despre împărăția cerurilor care nu va avea sfârșit“.

„Mă voi sili acum, după măsura slabei mele priceperi, să explic în ce senz trebuie a pricepe acțiunea și vedenia. Să fie știut (spun aceasta ca pentru cei mai simpli monahi, ca și mine) că toată nevoința monahică, cu care se nevoește cineva, cu ajutorul lui Dumnezeu, pentru dragostea către Dumnezeu și aproapele, pentru blândeța, smerenie și răbdare și pentru toate celelalte porunci Dumnezești și părintești, pentru deplina supunere lui Dumnezeu cu sufletul și cu trupul, pentru post, priveghere, lacrimi, metanii și celelalte obosiri ale trupului, pentru pravila bisericească și de chilie cu toată râvna, pentru exercitarea în rugăciunea tainică a minții, pentru plâns și cugetarea la moarte: Toată această nevoință, câtă vreme mintea se conduce de voea și capricii omenești, pe cât se știe, se nume-

ște lucrare sau acțiune; vedenie însă nici într'un caz nu se numește. Dar dacă undeva nevoița mintală a rugăciunii și a scripturilor sf. Părinți se va fi numit vedere, apoi aceasta numai așa, cum câteodată și mintea, care e ochiul sufletului, se numește vedere. Când însă, cu ajutorul lui Dumnezeu, prin nevoițele înșirate mai sus și mai ales prin cea mai adâncă smerenie omul își curăță sufletul și inima sa de întinăciunea patimilor trupești și sufletești, atunci harul lui Dumnezeu, mama comună a tuturor, luând mintea curățită de el, ca pe un copil de mână, o ridică ca pe trepte către vedenia amintită mai sus, deschizindu-i, după măsura curăției sale, tainele dumnezeiești cele negrăite și neajunse de minte, și aceasta după dreptate se numește adevărată vedenie duhovnicească: aceasta este rugăciune curată, cum zice sf. Isaac, iar din ea rezultă groază și vedenie. Dar a intra în aceste vedenii nu-i cu putință nimănui prin nevoiță fără ascultare și după voea sa, de nu-l va cerceta pe el Dumnezeu și nu-l va introduce în ele prin harul său. Iar dacă cineva va îndrăzni să se înalțe la asemenea vedenii pe alături cu lumina harului dumnezeesc, apoi după spusa sf. Grigorie Sinaitul, să știe că el își închipse visuri și nu vedenii, fiind ispitit de duhul aiurării. Expunând această cugetare despre rugăciunea activă, e timpul să arătăm acum de unde își trage începutul dumnezeiasca rugăciune a minții.

Să fie știut, că după mărturia nemincinoasă a de Dumnezeu înțelepțitului părintelui nostru Nil Pustnicul din Sinai, rugăciunea dumnezeiască a minții, a fost dată de Dumnezeu omului celui întâiu zidit, ce se cuvenea unei ființe desăvârșite. Sf. Nil zice așa: „Rugându-te cum trebuie, așteaptă ce nu trebuie și stai bărbătește, păstrându-ți rodul tău. La aceasta tu ai fost merit chiar dela început: să lucrezi și să păstrezi. Și deaceea lucrând nu părăsi cele lucrate fără păstrare: dacă însă tu nu faci aceasta, nu vei primi nici un folos dela rugăciune“. Tâl-

cuind aceste cuvinte, preacuviosul Nil, luceafărul Rusiei, pusnicul din Sarsc, care a strălucit în Rusia Mare prin rugăciunea minții, zice așa : căci spune Scriptura : „Dumnezeu a făcut pe Adam și l-a pus în rai, ca să-l lucreze și să-l păzască. Prin lucrare sfântul Nil Sinaitul înțelege rugăciunea ; prin păzire înțelege păzirea, după rugăciune, de cugetele rele“. Acelaș lucru îl spune și preacuviosul Doroftei, că omul cel întâi făcut, așezat de Dumnezeu în rai, petrecea în rugăciune. Din aceste mărturii se vede, că Dumnezeu a făcut pe om după chipul Său și după asemănarea Sa, l-a introdus în raiul desfătării, ca să lucreze sădirile cele nemuritoare, adecă cugetele dumnezeesti, preacurate, preainălțate și desăvârșite, cum scrie sf. Grigorie Teologul. Aceasta nu-i altă ceva, decât aceea, că primului om, ca unul ce era curat cu sufletul și cu inima, i s'a rânduit să petreacă în rugăciunea harică, slujită numai cu singură mintea, adecă în preadulcea privire a lui Dumnezeu și să o păzască cu bărbăție, ca pe o lucrare a raiului ca lumina ochilor, ca ea niciodată să nu părăsască sufletul și inima. Dar o slavă neasemănat mai mare a căpătat această rugăciune, când Preasfânta Fecioară, Născătoare de Dumnezeu, cea mai cinstită decât Heruvimii și mai slăvită fără de asemănare decât Serafimii, petrecând în sfânta sfintelor și pătrunsese cu rugăciunea minții la cea mai mare înălțime a vederei lui Dumnezeu, s'a învrednicit să fie încăpere desfătăta a lui Dumnezeu Cuvântul, cel neincăput de toată făptura, cum mărturisește despre aceasta sf. Grigorie Palama, Arhiepiscopul Tesalonicalui, stâlpul cel nebiruit al Pravoslaviei, în cuvântarea sa la intrarea în biserică a preasfintei Născătoarei de Dumnezeu. El spune, că sfânta Fecioară, petrecând în sfânta sfintelor și înțelegând din sf. Scriptură mare îndurare Dumnezească cea pentru neamul omenesc, care se prăpădea din pricina neascultării sale, a luat asupra sa rugăciunea minții, rugând pe Dumnezeu pentru o cât mai grabnică îm-

plinire, miluire și mântuire a neamului omenesc. Iată propriile lui cuvinte, vrednice de o minte îngerească: „Când Prunca lui Dumnezeu a auzit și a văzut tot ce se petrecea, umplându-se de îndurarea și de milă pentru neamul omenesc și căutând mijlocul lecuirii și vindecării, potrivit cu asemenea suferințe, ea găsi de trebuință să se adreseze îndată cu toată mintea către Dumnezeu, luând asupraș pentru noi rugăciunea, ca să silească pe celce nu poate fi silit și să-l atragă spre noi, ca El însuș să dărâme osânda și să lege cu sine făptura vindecând cele neputincioase“.

Și mai jos: „Negăsind însă din toate cele existente nimica mai potrivit pentru neamul omenesc decât această rugăciune, se puse tare pe rugăciune cu toată stăruința, Fecioara găsește sfințita tăcere, ca cea mai de trebuință rugătorilor pentru convorbirea cu Dumnezeu. Orcă altă virtute este ca un fel de lecuire de întrebuințat pentru boalele sufletești și pentru poftetele viclene, înrădăcinate prin ticăloșie; vederea lui Dumnezeu însă este rodul unui suflet sănătos, ca o desăvârșire desăvârșită. Deaceea omul se îndumnezeiește nu prin cuvinte și nu prin privirea actelor unei chibzuite cumpătări, căci toate acestea sunt și pământești, și joase și omenești; ci prin petrecerea în tăcere, mulțămită căria noi ne desprindem și ne eliberăm de cele pământești și ne rădicăm către Dumnezeu și petrecem la înălțimea vieții neturburate ziua și noaptea, nevoindu-ne cu răbdare în rugăciuni și cereri, ne apropiem, oarecum și ne atingem de firea cea neatinsă și fericită. Și astfel făcând cu răbdare rugăciunea, care amestecându-se în chip neexplicabil cu lumina care este mai presus de minte și de simțire, noi vedem în sine ca în oglindă pe Dumnezeu, sfințind inima prin sfințita tăcere“. Iar mai departe adaugă: „Iată pentru Preacurata, lepădându-se de cele lumești și de sgomot, s'a depărtat de oameni și a preferat o viață nevăzută de toți și retrasă, petrecând în cele ne-

pătrunse. Aici deslipindu-se de toate legăturile materiale, renunțând la orice legătură cu toate, și trecând peste orice îndurare către propriul său trup, ea-ș concentră mintea să petreacă, să vorbească și să ia aminte numai la El și către neconținuta rugăciune dumnezească. Și prin aceasta, fiind în sine înseș și stând mai presus de turburările și cugetele cele de multe feluri, ea deschise o cale nouă și negrăită spre cer, care este zic așa, cugetarea tăcută. Lipindu-se de ea și luând aminte cu mintea, ea străbate în sbor toată zidirea și făptura; vede mai bine decât Moise slava lui Dumnezeu; contempletază harul dumnezeesc, care nici într'o măsură nu cade sub puterea simțurilor, precum nici vederei sufletelor și minților neîntinate, și devenind părtașa lui, ea devine nour luminos, apă vie, zarea zilei celei gândite și căruță de foc a Cuvântului“.

Din aceste cuvinte ale sf. Grigorie Palama se vede, că preasfânta Fecioară petrecând în sfânta sfințelor, se rădică prin rugăciunea minții la cea mai mare înălțime a cunoștinței de Dumnezeu și ea prin sine dădu pildă de viață păzită, după omul cel din lăuntru, prin lepădarea de lume în numele păcii, prin sfințita tăcere a minții, prin tăcerea cugetelor, prin concentrarea în neconținuta rugăciune dumnezească și paza minții și prin înălțarea prin fapte către cunoștința de Dumnezeu, ca privind la Dânsa, ceice se leapădă de lume să se nevoească cu râvnă, cu ostenelele și sudorile arătate mai sus, silindu-se, după măsura puterilor și cu rugăciunile Ei, să fie următorii Ei. Dar cine poate în chip vrednic să laude dumnezească rugăciune a minții, practicanta căria a fost înseș Maica Domnului, povățuită fiind de povața Duhului Sfânt! Cu toate acestea ca dovadă și adevărire neîndoelnică pentru toți ceice se îndoesc a venit vremea să arătăm, ce dovezi din sf. Scriptură aduc pentru dânsa purtătorii de Dumnezeu părinții noștri, cari au scris sub lumina harului dumnezeesc.

Dumnezeiasca rugăciune a minții are temelia nezdruccinată mai întâi de toate în cuvintele Domnului Iisus Hristos: „Tu însă când te rogi, intră în odăea ta și închizând ușa ta, roagă-te Tatălui tău celuice este întru ascuns și Tatăl tău, celce vede întru ascuns, îți va răsplăti la arătare“. Aceste cuvinte, cum s'a spus deja, sf. Ioan Gurădeaur le tâlcuește în folosul rugăciunii, înălțate fără glas, în taină, din adâncul inimii. Iar sf. Vasile cel Mare, stâlpul cel de foc, gura cea de flacără a Duhului și ochiul Bisericei, tâlcuind cuvintele sf. Scripturi: „Bindecuvânta-voi pe Domnul în toată vremea, lauda Lui va fi pururea în gura mea“, minunat învață despre buzele minții și despre lucrarea minții, adecă despre rugăciunea minții. Cuvintele lui despre aceasta le voi cita întocmai: „Lauda lui va fi pururea în gura mea“. Se pare că ar fi imposibil ceea ce zice prorocul: în ce chip lauda lui Dumnezeu poate fi pururea în gura omului? Când omul întreține o vorbire oarecare lumească, el n'are în gură lauda Domnului; când doarme, negreșit, atuncea tace; când mănâncă și bea, cum vor săvârși buzele lui laudă? La aceasta răspundem, că este o gură a minții omului celui mai din lăuntru, cu ajutorul căria omul devine părtaș al cuvântului dumnezeesc, de viață dătător, care este pâinea ce s'a pogorât din cer.

Despre această gură vorbește prorocul: „gura mea, am deschis și am tras Duh“. Pe această gură ne chiamă Domnul să o avem deschisă spre primirea hranei celei adevărate, când zice: Deschide-ți gura ta și o voi umplea. Ideea de Dumnezeu, odată închisă și încueată în mintea sufletului se poate numi laudă, care pururea petrece în suflet; după cuvântul apostolului, poate cel sirguincios să facă toate spre slava lui Dumnezeu. Căci orce faptă și orce cuvânt și orce acțiune a minții are putere de laudă. Dreptul, — or de mănâncă, or de bea, or

altăceva face — toate spre slava lui Dumnezeu le face. Chiar și când doarme el, inima priveghează.

Iar marele Macarie, omonimul fericirii, soarele Egiptului sau mai bine a toată lumea, care mai strălucitor ca soarele a luminat cu darurile sf. Duh, în cuvântările sale despre această rugăciune, vorbește așa: „Creștinul trebuie să aibă totdeauna pe Dumnezeu în minte, căci scris este: să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima; ca el nu numai când intră în casa de rugăciune să iubească pe Domnul, dar și când umblă, stă de vorbă, mănâncă și bea, să aibă în minte pe Dumnezeu și dragoste și dor de El; căci s'a zis: unde este comoara voastră, acolo e și inima voastră (Mat. VI, 2). Iar sf. Isaia pustnicul, unul din vechii cuvioși și de Dumnezeu purtători părinți, despre învățătura ascunsă, adică despre rugăciunea lui Iisus, care se săvârșește de minte în inimă, aduce ca mărturie următoarele cuvinte ale Scripturii: „Inima mea s'a înflăcărat în lăuntru meu și foc s'a aprins în cugetul meu“ (Ps. 38, 4). Preacuviosul Simeon, care a strălucit în Țarigrad ca soarele prin rugăciunea minții și prin negrăitele daruri ale Preasfântului Duh și care pentru aceasta a primit dela toată Biserica numele de Noul Teolog, în cuvântarea sa despre cele trei feluri de rugăciune, scrie următoarele: „Sf. părinții noștrii auzind cuvântul Domnului, că din inimă ies cugetele cele rele, uciderile, precuviile, curviile, furturile, mărturiile mincinoase, hulele și acestea sunt celece supără pe om (Mat. V, 19), învățând să curățim partea cea din lăuntru a paharului, ca să fie curată și cea de dinafară (Mat. XXIII, 26), zic: părăsind cu cugetul orice lucru altul, să ne nevoim la această păzire a inimii, știind fără îndoială, că păzind inima, noi și toate celelalte fapte le vom păzi fără greutate; fără de ea nici o virtute nu se poate susține“. Aceste cuvinte ale preacuviosului ne arată limpede, că sus amintitele cuvinte ale Domnului, dumnezeestii părinți le-au

luat drept o dovadă și temelie a păzirii inimii, adecă a chiemării cu mintea noastră a Domnului Iisus.

Acelaș Preacuvios, ca dovadă a rugăciunii minții, aduce încă și alte cuvinte din sf. Scriptură: „Veselește-te tinere în tinereța ta și umblă în căile inimii tale neprihănit și părăsește iuțimea din inima ta“ (Ecles. XI, 9, 10); și: „De se aprinde asupra ta mânia stăpânitorului, nu-ți părăsi locul“ (Ecl. X, 4). Și apostolul Petru zice: „Treziiți-vă, privegheați, știind că vrășmașul vostru diavolul umblă mugind ca un leu, căutând pe cine să înghită“ (I Petr. V, 8). Apostolul Pavel evident despre paza inimii scrie către Efeseni: „Nu ne este lupta împotriva sângelui și a trupului, ci împotriva începătorilor și a stăpânirilor întunericului veacului acestuia“ (Efes. VI, 12). Precuviosul Isihie prezbiterul, Teolog și dascal al bisericei din Ierusalim, care a scris o carte în 200 de capete despre chemarea cu mintea în inimă a Domnului Iisus, adecă despre rugăciunea minții, aduce în favoarea ei următoarele dovezi din dumnezeiasca Scriptură: „Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu“ (Mat. 6, 8). Și iarăși: „Păzește-te să nu intre în inima ta gând nelegiuit“. (Deut. XV, 9). Iar apostolul zice: „Neconținut vă rugați“ (I Tesal. VI, 17) și însuși Domnul zice: „Fără de Mine nu puteți face nimic. Celce va rămânea întru Mine și eu întru el, acela va aduce roadă multă“. Purtătorul de Dumnezeu părintele nostru Ioan Scăraru, despre această sf. rugăciune și despre adevărata tăcere a minții aduce din sf. Scriptură următoarele dovezi: Marele autor al mării și desăvârșitei rugăciuni a zis: voesc mai bine cinci cuvinte înțelese să spun cu mintea mea; și iarăși: „Eu dorm, dar inima mea veghează“. (Cânt. Cânt. V, 3); și din nou: „Strigat-am cu toată inima mea“ (Ps. 118, 145). Purtătorul de Dumnezeu părintele nostru Filotei, starețul mănăstirei Rugul Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu din Sinai, care

a alcătuit pentru paza inimii o cărticică mică de perle prețioase a dumnezeiești înțelepciuni, în temelie nezdruccinată a învățaturii sale pune cuvintele sf. Scripturi: „În dimineți am ucis pe toți păcătoșii pământului“ (Ps. 100, 8); și: „Împărăția lui Dumnezeu este înlăuntrul vostru“. (Luc. XVII, 21); și: „Asămănatu-s'a împărăția cerului grăuntelui de muștar și mărgăritarului și dospitureri“; și iarăși: „Cu toată paza păzește inima ta“; și iarăși: „După omul cel din lăuntru mă veselesc de legea lui Dumnezeu, dar văd o altă lege, care se împotrivesc legii minții mele și mă robește“ (Rom. VII, 21, 23).

Diadoh

Preacuviosul părintele nostru David, episcopul de Fotichia, în cuvântul său despre rugăciunea minții dă următoarele temeieri din sf. Scriptură: „Nimenia nu poate numi pe Iisus Domn decât numi prin Duhul Sfânt“ (I Cor. XI, 3). Și din pilda evanghelică despre negustorul care căuta mărgăritare bune conchide despre rugăciune: „Aceasta este mărgăritarul de mare preț, pe care cu prețul întregii sale averi poate să-l dobândească omul și să aibă pentru aceasta bucurie negrăită“.

Preacuviosul părintele nostru Nichifor postnicul, în cuvântatea pentru paza inimii asemănă această rugăciune făcută cu gândul în inimă cu o comoară ascunsă în țarină și o numește candelă aprinsă. Purtătorul de Dumnezeu părintele nostru Grigorie Sinaitul, prin facerea rugăciunii în sf. munte Atos și în alte locuri a ajuns la cea mai înaltă cunoștință de Dumnezeu și care a făcut cântările treimice, ce se cântă în toată lumea Duminica, și care a făcut deasemenea și canonul sf. și de viață făcătoarei Cruci, aduce în sprijinul acestei dumnezeiești rugăciuni următoarele dovezi din sf. Scriptură: „Pomeneste pe Domnul tău pururea“ (Deut. XVIII). Și iarăși: „Samănă dimineța ta și sara să nu înceteze mâna ta“ (Ecl. XI, 6). Și iarăși: „De mă rog cu limba, se roagă duhul meu, iar mintea mea este fără roadă (I Cor. XIV, 14), mă voi ruga deci

cu gura, dar mă voi ruga și cu mintea", și: „Voesc mai bine să spun cinci vorbe cu mintea“. etc.

Martor aduce el pe Ioan Scărarul, care deasemenea raportează aceste cuvinte la rugăciunea minții. Preasfințitul, preaițeleptul și marele cuvântător Marcu, Mitropolitul Efesului, celce a călcat pe urmele apostolilor și stâlpul nebiruit al ortodoxiei, care a rupt la sinodul de Florența ca pe o pânză de paianjen mreaja eresului papistășesc, cea împotriva Duhului Sfânt, cu sabia cea de foc a Duhului și a înțelepciunii și cu adevărul dogmelor ortodoxe, scrie despre dumnezeasca rugăciune a lui Iisus: „S'ar conveni după poruncă să ne rugăm neconținut și cu duhul și cu adevărul să înălțăm închinare lui Dumnezeu, dar dispoziția către cugetele lumești și greutatea grijii de trup depărtează și abate pe mulți dela împărăția lui Dumnezeu, care e înlăuntru nostru, și-i împedică de a sta la jertfelnicul minții, aducând din parte-le lui Dumnezeu jertfe duhovnicești și cuvântătoare, după zisa dumnezeescului apostol, că noi suntem biserica Dumnezeului celui viu și că dumnezeescul Duh locuște în noi. Și nū-i nimica de mirare, dacă aceasta se întâmplă cu mulți din ceice trăesc în trup, când noi vedem și pe unii din monahii, cari s'au lepădat de lume, înviforați lăuntric de lucrarea patimilor și supuși din această pricină la mare turburare, ce-i întunecă partea cugetătoare a sufletului, din care pricină ei nu pot să ajungă la adevărata rugăciune cu toată dorința lor. E dulce în inimă pomenirea curată și statornică a lui Iisus și lumina ce purcede din ea“.

Preacuviosul părintele nostru sf. Nil Sorschi, Luceafărul Rusiei, care a alcătuit o carte despre paza duhovnicească a inimii, se folosește de următoarele cuvinte ale sf. Scripturi: „Cu duhul și cu adevărul se cuvine a ne închina Tatălui.“ Un alt luceafăr al Rusiei, ierarhul lui Hristos Dimitrie, mitropolitul Rostovului, care a alcătuit cuvânt despre

rugăciunea lăuntrică, făcută cu gândul, aduce următoarele locuri din sf. Scriptură: „Inima mea-mi zice din partea ta: caută fața mea! Fața ta Doamne, voi căuta“. Și iarăș: „Cum dorește cerbul izvoarele de apă, așa te dorește și inima mea Dumnezeu!“ Și iarăș: „Cu toată rugăciunea și cererea rugându-te cu duhul în toată vremea“. Toate aceste cuvinte împreună cu sf. Ioan Scărarul și cu Grigorie Sinaitul și cu Preacuviosul Nil Sorschi le rapoartă la rugăciunea minții. Deasemenea și tipicul bisericesc, expunând pravila bisericească despre canoane și rugăciune, aduce în sprijinul acestei rugăciuni următoarele cuvinte ale sf. Scripturi: „Dumnezeu este duh; pe ceice se închină cu duhul și cu adevărul voește“ (Ioan IV, 24). Aduce deasemenea și mărturia sf. Părinți și acea parte din învățătura lor, care se referă la rugăciunea minții și apoi zice: „Aici încheem cuvântul cel pentru sfânta, sfințita și pururea pomenita rugăciune a minții, și mai departe trece către singura rugăciune sfântă pentru toți arătată de tipicul bisericesc. Astfel cu harul lui Dumnezeu s'a arătat de noi, că purtătorii de Dumnezeu părinți, înțelepțiți de Duhul Sfânt, temeiturile învățaturii lor despre sf. rugăciune a minții, săvârșită tainic înlăuntru omului, le fondează pe piatra cea neclătită a Dumnezeestii Scripturi a Vechiului și Noului Testament, de unde, ca dintr'un izvor nesecat, împrumută nenumărate mărturii“.

În capitolul al treilea al epistoliei sale despre rugăciunea minții starețul Paisie zice, că această rugăciune este o artă duhovnicească. „Cunoscut să fie, că Dumnezeestii părinți numesc această rugăciune sfântă, artă. Așa sf. Ioan Scărarul în cuvântul 23 despre tăcere zice: „Dacă tu din experiență ai învățat această artă, atunci știi despre ce vorbesc eu. Șezând la înălțime, observă dacă știi: și atunci vei vedea, cum, când, de unde, cât și cari tâlhari vin să fure poamă. Obosind, acest străjar scu-

lându-se, se roagă și apoi șade din nou și continuă cu bărbăție prima lucrare“.

Sf. Ișihie, preotul ierusalimlean, tot despre această sf. rugăciune zice: „Trezvia este artă duhovnicească, care izbăvește cu totul pe om, cu ajutorul lui Dumnezeu, de cugetele și cuvintele pătimase și de fapte viclene“.

Sf. Nechifor pustnicul despre acelaș lucru zice: „Veniți și eu vă voi deschide arta sau mai bine știința vieței cerești celei veșnice, care sue pe cel ce o practică fără greutate și sudoare la limanul nepătimirii“. Artă numesc această sf. rugăciune sus pomeniții părinți, socot, pentru că după cum arta nu o pot învăța oamenii singuri, fără un artist, așa și facerea acestei rugăciuni a minții, fără un povătuitor iscusit, nu este cu putință. Insușirea ei, după sf. Nechifor, cei mai mulți, dacă nu toți, o dobândesc prin învățatură. Și numai foarte rari o primesc dela Dumnezeu fără învățatură, prin muncă simțită și prin căldura credinței“.

În capitolul al patrulea a epistoliei se vorbește despre ce fel de pregătire trebuie să aibă acela, care voește să treacă prin această dumnezească lucrare. „Pe cât această dumnezească rugăciune e mai presus de orice altă nevoiță călugărească și este încoronarea tuturor ostenelelor, izvorul virtuții, lucrarea cea mai fină și mai ascunsă a minții, cu atâta vrășmașul cel nevăzut al mântuirii noastre întinde asupra ei cursele sale nevăzute, subtile și abea pătrunse de mintea omenească a feluritelor sale ademeniri și închipuiri. Deaceea celce dorește să învețe această lucrare dumnezească trebuie, după sf. Simeon noul Teolog, să se predea pe sine cu totul sub ascultarea unui om temător de Dumnezeu, sânguincios păzitor al poruncilor dumnezești, și încercat în această nevoiță duhovnicească, care să poată arăta ucenicului său calea cea dreaptă către mântuire.“

Prin smerenia, care se naște din ascultare, un

astfel de om va putea înlătura toate ademenirile și cursele diavolești și să se exercite totdeauna în această lucrare a minții liniștit, în tăcere, fără nici o vătămare și cu mare izbândă pentru sufletul său.

Dacă însă, deși se va preda sub ascultare, dar n'ar găsi în părintele său un povățuitor iscusit cu fapta și experiența în această dumnezească lucrare, căci în timpul de azi e mare lipsă de povățuitori iscușiți în această lucrare, nici atunci nu trebuie să cadă în desnădejde, ci continuând să petreacă în adevărata ascultare după poruncile lui Dumnezeu, cu smerenie și cu frica lui Dumnezeu, iar nu în viață de capul lui și fără ascultare, din care de obicei izvorăște ispita, și punându-și toată nădejdea în Dumnezeu, în locul părintelui său duhovnicesc, să se supună învățaturii preacuvioșilor părinților noștri cari învață despre această lucrare sfântă, și dela ei să învețe această rugăciune. Și în tot cazul harul dumnezeesc va grăbi să le vină în ajutor, prin rugăciunile sf. Părinți, ca să învețe fără îndoială acest sfânt lucru".

În capitolul al cincilea se cuprinde învățătura, care ne arată ce-i această sfântă rugăciune după calitatea și lucrarea sa. Sf. Ioan Scăraru în cuvântul 28 despre rugăciune zice: „Rugăciunea este după calitatea sa, starea împreună și unirea omului cu Dumnezeu; iară după lucrarea sa este întărirea păcii, împăcarea cu Dumnezeu, mama și totodată fiica lacrimilor, miluirea de păcate, punte care trece peste ispite, păzire de întristări, sfărparea războaelor, lucrarea îngerilor, hrana tuturor celor fără de trupuri, veselie viitoare, lucrare nesfârșită, izvorul virtuții, cauza darurilor, propășire tainică, hrana sufletului, luminarea minții, secure pentru desperare, dovada nădejdei, scăpare de întristare, bogăția călugărilor, comoara celorce iubesc tăcerea, slăbirea furiei, oglinda propășirii, arătarea măsurii, descoperirea stărei, arătătorul viitorului, pecetea slavei.

Rugăciunea este cu adevărat pentru celce se roagă și tribunalul și înseș judecata și scaunul de judecată al Domnului înainte de scaunul cel viitor". Iar sf. Grigore Sinaitul în capitolul 113 scrie: „Rugăciunea este la noii începători ca un foc de veselie produs de inimă; iar la cei desăvârșiți ca o lumină, miresmând pe celce o face". Iar în alt loc spune: „Rugăciunea este propoveduirea apostolilor, lucrare a credinței, sau mai bine credință nemijlocită, arătare a celor nădăjduite, iubire realizată, mișcare îngerească, puterea celor fără de trupuri, lucrarea și veselia lor, bunăvestirea lui Dumnezeu, descoperirea inimii, nădejdea mântuirii, semnul sfințirii, formarea sfințeniei, cunoașterea lui Dumnezeu, arătarea botezului, logodirea Duhului sfânt, bucuria lui Iisus, veselia sufletului, mila lui Dumnezeu, semnul împăcării, pecetea lui Hristos, raza soarelui celui gânditor, steaua de dimineață a inimilor, întărirea creștinismului, arătarea împăcării cu Dumnezeu, har dumnezeesc, înțelepciune dumnezească, sau, mai bine, începutul înțelepciunii înseș, arătarea lui Dumnezeu, treaba monahilor, locuința iubitorilor de tăcere, sau mai bine isvorul tăcerii, pecetea locașului îngeresc". Fericitul Macarie cel Mare zice de rugăciune: „Capul orcărei stăruințe bune și culmea tuturor lucrurilor este să rabzi în rugăciune, cu ajutorul căreia noi pururea putem dobândi dela Dumnezeu cererile precum și celelalte virtuți; prin rugăciune cei cuvioși se împărtășesc din sfințenia dumnezească și din lucrarea duhovnicească; rugăciunea este împreunarea minții cu Domnul prin îndreptarea ei către el prin o negrăită iubire către Dânsul. Cine se silește pururea să petreacă cu răbdare în rugăciune, se aprinde de râvnă dumnezească și dorință înflăcărată către Dumnezeu și după măsura lor primește harul lunatei desăvârșiri duhovnicești" (Cuvânt. 40, cap. 2).

Sfântul Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului, tot despre această sf. rugăciune zice: „Această dumne-

zeească rugăciune, chiemarea Mântuitorului nostru : Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, milu-ește-mă, este și rugăciune, și cerere, și mărturisirea credinței, și dăruitoarea Sfântului Duh, și dătătoarea darurilor dumnezești, și curățirea inimii, și izgonirea dracilor, și sălășluirea lui Iisus Hristos, și izvorul cugetelor duhovnicești și a gândurilor dumnezești, și izbăvire de păcate, și tămăduire a sufletelor și a trupurilor, și dăruitoarea luminării dumnezești, și izvor al milii lui Dumnezeu, și dătătoarea descoperirilor și tainelor dumnezești celor smeriți, și chiar mântuirea, de oarece poartă în sine numele cel mântuitor al Dumnezeului nostru, care nume și este chiebat asupra noastră, numele lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu" (cap. 296). Deasemenea și ceilalți purtători de Dumnezeu părinți, scriind despre această sf. rugăciune, mărturisesc de lucrarea ei, de folosul negrăit, izvorât dintr'însa și despre propășirea prin ea în darurile dumnezești ale sf. Duh.

Cine dară, văzând cum această sf. rugăciune duce pe nevoitor către o astfel de comoară cerească de felurite virtuți, nu se va înflăcăra de râvnă dumnezească pentru necontenita facere a acestei rugăciuni, pentru a păstra pururea prin ea în suflet și în inimă preadulcele nume al lui Iisus și a pomeni necontenit în sine preascumpul lui nume, înflăcărându-se prin ea a-l iubi. Numai acela nu va simți iubirea ferbinte de a pași să facă cu mintea această rugăciune a minții, cine este cuprins de cugete pătimașe pentru viața aceasta, și legat cu legăturile grijii de trup, cari abat și depărtează pe mulți de împărăția lui Dumnezeu, care e înlăuntrul nostru; cine prin faptă și experiență nu a gustat cu gâtlejul sufletului negrăita dulceață dumnezească a acestei lucrări preafolositoare, cine n'a înțeles ce folos duhovnicesc cuprinde în sine acest lucru. Iar cine voește să fie unit prin dragoste cu preadulcele Iisus, scuipând la toate frumusețile lumii aceștia și la toate desfătările ei și

la odihna trupească, nu vor vrea să aibă în viața aceasta nimic alta, decât să se îndeletnicească neconținut cu facerea acestei rugăciuni paradisiene“.

În capitolul al șaselea și cel din urmă al epistolei sale starețul Paisie scrie despre unele metode externe a învățătorei acestei rugăciuni pentru noii începători. Înainte de a expune sfaturile sale, noi, în loc de precuvântare, vom da cu această ocazie observația scurtă a unuia din nevoitorii din vremea noastră, care scrie următoarele: „Scopul rugăciunii minții este unirea cu Dumnezeu, care este Duh, și unirea care poate să fie deci numai duhovnicească“. Ce se atinge de metodele externe, întrebuințate de unii nevoitori la îndeletnicirea cu această rugăciune, apoi negreșit ele au numai o importanță secundară. La cei nedesăvârșiți sufletul omului se conformează cu trupul, zic părinții. Deaceia tăcerii sufletului trebuie să-i premerge tăcerea trupului, adică buna rânduială a lui, cum zice Ioan Scărarul. Și pentru concentrarea minții, necesară pentru rugăciune, deasemenea pot să fie potrivite unele condiții externe ale locuinței și chiar ale poziției trupului. Dar ar fi o rătăcire să credem, că lucrarea sporirii în rugăciunea duhovnicească poate să depindă de condițiuni și metode externe. Un lucru e neîndoelnic, de îndată ce esența rugăciunii constă în a te ruga cu mintea și cu inima, apoi potrivit cu aceasta și mintea noastră trebuie să fie îndreptată către inimă. Toate celelalte au o însemnătate secundară. Deaceia din Filocalia ruscă toate cele ce se spun despre metodele externe sunt omise“ (Din scrisoarea Arhiepiscopului de Poltava Teofan).

După această observație premergătoare să revenim la epistola starețului Paisie.

El scrie: „De oarece în timpurile vechi facerea rugăciunii minții înflorea în multe locuri, unde-și aveau petrecerea sf. Părinți, și multă învățatură era atuncea pentru rugăciunea minții, de a-

cea scriind de ea, ei vorbeau numai de folosul duhovnicesc ce izvora dintr'însa, neavând nevoie să scrie de înseș metoda acestei lucrări, ce se cuvine pentru noii începători. Când însă s'a văzut, că adevărații povățuitori ai acestei lucrări s'au împuținat, atunci cei îndemnați de Duhul lui Dumnezeu, pentruca adevărata învățătură despre începutul acestei rugăciuni să nu lipsască, au descris și însuș începutul și metoda cum trebuie de învățat această rugăciune de către noii începători, și cum să intre cu mintea în ascunzișurile inimii și fără greșală să săvârșască acolo rugăciunea minții.

Sfântul Simeon noul Teolog, vorbește așa despre începutul acestei lucrări: „Adevărata atențiune și rugăciune constă în aceea, ca mintea în timpul rugăciunii să păzască inima și în lăuntrul ei să se învârtească mereu și din adâncul ei să înalță cerere către Domnul. Gustând aicea cât este de bun Domnul, mintea nu se va mai depărta din lăcașul inimii, și împreună cu apostolul va zice: bine este nouă să fim aicea, ci observând locurile de acolo, izgonește cugetele sămănate de vrășmașul“. Mai departe el vorbește despre acelaș lucru încă și mai lămurit: „Șezind într'o chilie tăcută într'un ungher singuratec, fă cu luare aminte ceea ce am să-ți spun: închide ușa, trage-ți mintea dela orice deșertăciune, strânge-ți barba la piept, îndreptează-ți împreună cu mintea și ochiul simțului, încetinează respirația, ca să nu sufli prea slobod, și încearcă cu cugetul să găsești înlăuntru în piept locul inimii, unde le place să-și aibă sălaș de obicei toate puterile sufletești și mai întâi de toate vei găsi acolo întunec și grosolanie neîmpuținată.

Când însă tu vei continua și vei săvârși acest lucru noaptea și ziua, — o, minune! — vei dobândi veselie statornică. Căci îndată ce mintea va găsi locul inimii, îndată va vedea ceea ce niciodată n'a văzut: va vedea în mijlocul inimii văzduh și pe sine toată luminată și plină de judecată. Și din

acel minut ordeunde s'ar rădica cugetul, înainte de a trece în faptă sau a se face idol, prin chemarea lui Iisus Hristos ea îl va goni și-l va nimici. De aceea mintea, având ură asupra dracilor, rădică asupra lor mânia firească și gonindu-i, răpune pe vrășmașii cei gândiți. Și alte multe vei învăța cu ajutorul lui Dumnezeu prin privegherea minții, ținând pe Iisus în inimă" (Cuvânt despre trei feluri de luare aminte și de rugăciune).

Preacuviosul Nechifor postnicul încă și mai limpede învățând despre intrarea minții în inimă, zice așa: „Mai întâi de toate să fie viața ta tăcută, slobodă de griji și cu toți în pace. După aceea, intrând în chilia ta, închide-te și șezând într'un ungher, fă cum îți spun eu: tu știi că prin respirație tragem aer în noi; îl respirăm însă nu pentru altă ceva, ci pentru inimă, căci inima este cauza vieții și încălzitoarea trupului. Inima atrage aerul, ca prin respirație să împartă căldura sa, iar pentru sine să capete aer curat. Iar organul pentru asemenea lucrare este plămânul, care dela Creatorul fiind făcut poros, neconținut, ca un foiu, introduce și scoate aerul dimprejur. Astfel inima își îndeplinește neconținut acea menire, care i s'a dat pentru bunăstare a organismului. Așa dară șezi și adunându-ți mintea, du-o pe acea cale, pe care aerul merge spre inimă și silește-o să intre în inimă împreună cu respirarea aerului. Iar când va intra acolo, atuncea ceea ce va urma nu va fi nevesel și nepricinuitor de bucurie“.

Mai departe el scrie: „Deaceea frate, deprinde mintea să nu iasă repede de acolo, căci la început se plictisește tare de asemenea închisoare și strâmtoare. După ce se va deprinde însă, atunci nu va mai vrea să mai rămână rătăcind peafară. Impărăția cerurilor este înlăuntrul vostru. Când o vom căuta și o vom găsi acolo prin rugăciune curată, atunci toate cele deafară se vor înfățișa urâte și ticăloase. Deci, dacă tu deodată vei intra cu min-

tea, cum am zis, în lăcașul inimii, pe care ți l-am arătat, dă mulțămintă lui Dumnezeu și proslăvește-l, te bucură și te ține mereu de această lucrare, și ea te va învăța ceace tu nu știi. Dar se cuvine să știi și aceasta, ca mintea ta, când se va afla acolo, ea nu trebuie să rămână tăcută și degeaba, ci trebuie să aibă neconținut de lucru rugăciunea: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluește-mă, și niciodată să nu înceteze această lucrare. Ea înfrânează mintea dela mândrie, o face inaccesibilă și nebiruită de ispitele vrășmașului și o înalță cătră iubirea de Dumnezeu și cătră zilnica dorință a celor dumnezești. Dacă însă ostenindu-te mult, nu vei putea intra în ținuturile inimii, fă cum îți spun eu și vei dobândi cele căutate. Știi tu oare, că principiul rațional al fiecărui om se află în pieptul lui? Anume aicea, chiar și când buzele tac, noi și grăim, și judecăm, și rugăciune facem, și multe altele. Anume acestui principiu rațional, înlăturând orce cugete (ceace poți, dacă vrei), dă-i drumul să zică: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluește-mă! și silește-te ca numai aceasta, în locul oricărei alte cugetări, să o strigi. Dacă te vei ținea câtva timp de această regulă, și se va deschide intrarea inimii, cum ți-am scris, fără nici o îndoială, cum și noi înșine am aflat din experiență. Va veni la tine, împreună cu mult dorita și dulcea luare aminte, și întreaga ceată de virtuți: iubirea, bucuria, pacea, etc.

Sf. Grigorie Sinaitul, învățând deasemenea cum trebuie a săvârși cu mintea în inimă chiemarea numelui Domnului, zice: „Șezând de dimineață pe scaun un sfert, pogoară mintea în inimă și ține-o acolo. Plecându-te cu încordare, încercând durere și în pept și în umere și în grumaz, strigă neconținut cu mintea sau cu sufletul: Doamne Iisuse Hristoase, miluește-mă! Când va deveni însă prea strâmtorătoare, dureroasă și poate chiar amară deasa repetare a acestei părți din rugăciune, strămutând

mintea cătră ceialaltă jumătate, zi: Fiul lui Dumnezeu, miluește-mă! Și repetând de multe ori această jumătate, tu nu trebuie de lene sau de urât să o schimbi des, căci plantele care se răsădesc des nu prind rădăcini. Infrânează însă și suflarea plămânilor, ca să nu fie prea liberă. Căci suflarea aerului, care iese dela inimă, întunecă mintea, oprindu-o sau împedcând-o să se pogoare la inimă și împrăstie gândurile.

Nelăsând-o să treacă la inimă, o dă în robia ^{uitării}, sau o silește să învețe altăceva, iar nu ce se cuvine, lăsând-o să fie nesimțitoare cătră ceace se cuvine. Dacă vei vedea necurățenia duhurilor viclene, adecă cugetele, care se stârnesc sau care se prefac în mintea ta, nu te speria, nu te mira; dacă și priceperea bună a unor lucruri oarecare se vor ivi în tine, nu le lua în samă, ci reținând respirația cum se poate, închizând mintea în inimă și chemând numele Domnului Iisus des și făcând aceasta statornic, curând le vei arde și le vei nimici, lovindu-le cu dumnezeescul nume. Căci Scărarul zice: „Cu numele lui Iisus bate pe luptători, căci nu există armă mai tare nici în cer, nici pe pământ“.

draci

Mai departe tot acelaș sfânt, vorbind despre tăcere și rugăciune, urmează așa: „Șederea ta trebuie să fie cu răbdare, pentru celce a zis: în rugăciune stăruind; și nu trebuie să te scoli repede, slăbind din pricina oboselei dureroase și a strigării minții și a deseii ei încordări. Deaceea, plecându-te jos și adunând mintea în inimă, chiamă în ajutor pe domnul Iisus. Simțind durere în umere, suferind dese dureri de cap, suferi toate acestea, căutând în inimă pe Domnul: a celorce se silesc este împărăția lui Dumnezeu și ceice se silesc o răpesc“ (Mat. XI, 12). Acelaș părinte vorbește și despre chipul cum trebuie a săvârși rugăciunea: „Așa au spus părinții: Unul — Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluește-mă! Toată. Altul însă numai jumătate: Iisus, Fiul lui Dumnezeu, miluește-mă! Aceasta e mai

potrivită pentru pruncia minții și neputința ei, căci nimenea nu poate singur curat și desăvârșit să numească tainic pe Domnul Iisus, ci numai prin Duhul Sfânt. După cum pruncul, care nu știe să grăească și nu poate încă să zică această rugăciune articulat, nu trebuie din pricina slăbiciunii să schimbe des invocarea numelor, ci încet-încet pentru a le reține". Și iarăș: „Unii zic să pronunțăm rugăciunea cu buzele, iar alții cu mintea; eu însă cred de trebuință și una și alta. Căci câteodată mintea oste-nește sau se plictisește pronunțând-o, alte ori obosește gura. Cu toate acestea trebuie de strigat în tăcere și fără turburare, ca simțul sufletesc și luarea aminte a minții, turburată de glas, să nu ne părăsească, până ce mintea nu va căpăta putere dela Duhul de a se ruga tare și în tot felul. Atunci ea nu va mai avea trebuință să grăească cu gura, ba nici nu va putea; fiind în stare de a face rugăciunea desăvârșit numai cu mintea.

Din cele spuse se vede, că amintiții părinți ne dau pentru noii începători o învățătură cu totul clară despre metodele de a învăța și a face rugăciunea minții. Din învățatura lor putem pricepe pozele relative la această lucrare a minții și ale altor nevoitori, deși acești din urmă s'au exprimat nu cu asemenea limpezime".

Cu aceasta se termină epistola starețului Paisie despre rugăciunea minții.

MĂNĂSTIREA SECU IN MOLDOVA

CAPITOLUL III

Nenorocirile din timpul războiului și grija starețului Paisie pentru refugiați. — Trecerea Dragomirnei sub stăpânirea Austrieșilor. — Strămutarea starețului și a frățimii în Secu. — Situația și istoria pe scurt a mănăstirii Secului. — Traiul fraților în Secu. — Strămutarea la Neamțu. — Mănăstirea Neamțu și trecutul ei. — Grija starețului pentru slujbele bisericești, pentru bolnavi, pentru bătrâni și călători. — Viața obștei lui Paisie în Neamțu. — Indeletnicirile cărturărești ale starețului Paisie în Neamțu.

Viața practică în Dragomirna fu deodată turburată. În anul 1768, după cuvintele biografului starețului, „se ridică o furtună strașnică și groază morții. Două împărății, cea rusească și cea turcească, s’au sculat una asupra alteia, suflând groază și foc“. Moldova și Valahia devin teatrul de războiu. Locuitorii lor caută mântuire în fugă: munții, pădurile și mănăstirile se umplură de fugari îngroziți, căutându-și scăpare de furia turcilor și tatarilor.

lor. Mănăstirea Dragomirna, așezată într'o nesfârșită pădure, la loc tare, atrase la sine o mulțime de oameni, care-și căutau scăparea. În săptămâna întâia a postului Crăciunului, mănăstirea se umplu de lume în așa măsură, încât era cu neputință de pătruns prin ea. Toată pădurea dimprejur era plină de refugiați. Era o iarnă aspră și cu zăpadă mare. Starețul, văzind nevoea mare a oamenilor, dintre cari mulți erau desculți și aproape goi, se silea în tot felul să le ușureze soarta. El osebi pentru nevoiașii refugiați jumătate din mănăstire, strămutând pe toți călugării în cealaltă jumătate, așezând câte doi, câte trei, ba și câte patru-cinci într'o cameră. Trapeza cea mare și caldă o dădu poporului sărac și mai ales nenorocitelor și chinuitorilor femei. Chelarului, pitarului și bucătarului li se porunci să dea de mâncare la toți câți veneau și cereau. Unii luau alimente negătite și-și găteau singuri de mâncare; alții primeau, ca și călugării, mâncare gătită și pâne. Se gătea mâncare și se cocea pâne neîntrerupt, dorind să fie îndestulați toți câți aveau nevoie.

Armata rusească trecu granița și intra în hotarele Moldovei. Turcii luară fuga. Refugiații începură să se întoarcă pe la casele lor părăsite. Dar împreună cu războiul venură și alte nenorociri: ciuma, seceta, foametea de trei ani. Războiul dură șase ani. Așa în anul 1774 se închiă pacea între Rusia și Turcia și frații mănăstirii căpătară puțința să-și înceapă viața de altă dată. Dar deodată veni o nouă nenorocire: îndată ce armatele rusești părăsiră Moldova, împărăteasa Austriei Maria Tereza, ceru sultanului turcesc o parte din Moldova, care i s'ar fi convenit ei după învoială pentru ajutorul dat lui.

În această parte intra, contrar dorințelor moldovenilor, și mănăstirea Dragomirna. Pe starețul îl spăimântă trecerea sub o stăpânire catolică. El prevedea că din partea noii stăpâniri vor urma neapărat strâmtoări pentru mănăstire, din pricina cărora va ajunge la ruină obștea așa înjghebată. Impre-

ună cu starețul recunoscură și toți călugării primejdia ce amenința. În timpul acesta starețul primi o scrisoare dela egumenul dela mănăstirea Secului din Moldova, cu invitațiunea de a trece ca să trăiască în această mănăstire. Bucuros de această poftire, starețul scrisse îndată o scrisoare către domnitorul Moldovei și Mitropolitului, cu rugare să-i îngăduie a trece cu călugării săi la mănăstirea Secu. Primind învoire, starețul începu să se pregătească de drum.

De frica neplăcerilor și a piedecelor din partea austriecilor, el făcu toate pregătirile sale în cea mai mare taină. La început el pe nesimțite transportă la Secu lucrurile bisericești, iar după aceea porunci fraților să se pregătească de drum. Toți frații, care pe vremea aceea erau în număr de 350, se arătară gata să plece cu starețul lor. Dar starețul nu-i luă pe toți deodată cu sine. El lăsă în Dragomirna 150 de oameni, numindu-le doi duhovnici: unul moldovean și unul rus și încredințând celui întâiu egumenia mănăstirii, iar pe cel de al doilea îl numi ajutorul lui. Cu ceilalți el plecă la drum.

Ca să ascundă de austrieci gândul său, el spuse că i-a trimis la ascultare pe la moșiile mănăstirii, cari se aflau în direcțiunea Secului. El însă se duse în biserică și rugându-se acolo cu lacrimi amară, dădu binecuvântare și urare de pace fraților care rămâneau și plângeau, eși din biserică și din mănăstire și se îndreptă în aceeaș pustie, încotro plecaseră și cei 200 de călugări. Aproape de moara mănăstirii, starețul îi ajunse și după o călătorie de o lună, ei sosiră cu bine la Secu, în ziua de 14 Octombrie 1775.

La cunoscutul călător, monahul Partenie, găsim următoarea descriere a mănăstirii Secu: „Mănăstirea e situată în munții Carpați, cale de două ceasuri dela Mănăstirea Neamțu. Drumul într'acolo trece printr'o vale îngustă, printre niște munți așa de înalți, încât nici soarele nu se vede. Mănăstirea se află într'o poiană din cele mai liniștite și mai

tăcute. în cea mai nestrăbătută pustietate, înconjura-
rată de munți înalți până la nouri și de păduri în-
tunecoase și de nestrăbătut, așa că iarna și soarele
puțin luminează acolo, iar vânturi într'insa niciodată
nu sunt, ci pururea domnește liniștea. Numai pără-
oașul, ce trece pelângă mănăstire, își murmură apele
sale. Cu adevărat aicea se ascunde dinaintea ochi-
lor și auzului toată lumea cea deșartă cu toate
ispitele sale“.

Despre trecutul mănăstirii Secul se știe, între
altele, că pela jumătatea veacului al șaisprezecelea
acolo, unde astăzi este mănăstirea, se afla săhăș-
tria pusnicului Zosima. Venind aicea cu ucenicii săi,
cum se crede, din Mănăstirea Neamțu, Zosima tăe
o parte de pădure, făcu o biserică de lemn în nu-
mele sf. Ioan Botezătorul și câteva chilii împrejurul
ei și începu aicea nevoițele sale în rugăciune. Des-
pre pusnici aflară curând locuitorii satelor de prin
prejur. Curând se iviră și binefăcători. În 1595 un
boer, cu numele Nestor Ureche, Vornicul Moldovei
de jos, cu soția sa Mitrofana, zidiră în mănăstire o
biserică de piatră, în care au și fost îngropați. Pe
mormintele lor ard candelă nestânse. În biserică
se păstrează un sf. aer minunat cusut cu mătăsuri,
fir de aur și de argint și împodobit cu pietre scumpe,
lucrarea principesei Mitrofana.

După sosirea în mănăstire, starețul scrie cu-
rând scrisoare fraților, cari rămăseseră în mănăsti-
rea Dragomirna. El îi îndemnă la împlinirea porun-
cilor Domnului și paza învățăturilor sf. Părinți. Deși
ei se despărțiseră unii de alții după locul traiului
lor, totuș soborul lor rămase unul. El demult dorise
să le scrie, dar fusese împedat de slăbiciunile sale
trupești și de multele griji și treburi. El îi sfătuește
să fie trezvi și neconțenit să pună început îndrep-
tării lor, să curme grăirea deșartă, care omoară su-
fletul, să nu umble din chilie în chilie fără bine-
cuvântarea duhovnicilor, să-și mărturisască cugetele
la duhovnic, prin care se risipesc toate ispitele dia-

volului, să citească scrierile sf. Părinți, prin care se luminează mintea omului și crește râvna pentru împlinirea poruncilor evanghelice, și fără împlinirea căroră, numai prin credință, nu-i cu putință mântuirea. Fiecare după puterea sa să ia parte la lucru în viața de obște. Să nu facă adunări pela poarta mănăstirii pentru a grăi deșărtăciuni. Unde-i sirguință, acolo strălucește lumina, acolo se arată pacea, acolo satana nu-și găsește loc, deacolo fug patimile. Unde nu-i sirguință, acolo toate-s dimpotrivă: în loc de bine e răul, în loc de lumină e întunec, în locul lui Hristos e diavolul. Starețul roagă pe duhovnici să privegheze asupra inimilor fraților.

Mănăstirea Secu produse asupra starețului și a fraților o impresie foarte frumoasă, prin situația sa de loc pustiu, pașnic și neturburat prin nimic. Dar în acelaș timp văzură ei, că această mănăstire e prea strâmtă pentru obștea lor prea numeroasă. De toate chiliile erau în toată mănăstirea în număr de 14. Locuiau câte trei, patru și cinci inși într'o chilie și tot nu încăpeau. Cu începutul primăverii începură să aducă din Dragomirna noi frați. Strâmtoarea deveni și mai mare. Se apucară să facă chilii nouă. Unii făcură chilii înăuntru mănăstirii, alții le alipeau de zid, ca niște cuiburi de lăstuni, cum făcuseră cândva în Atos, iar alții își făcură casă afară din mănăstire în pădure. În astfel de osteneală și muncă petrecură ei trei ani. În acest timp se făcură 100 de chilii și însfârșit toți frații veniți din Dragomirna își găsiră adăpost. Voind să aplice rânduiala vieții sale de obște în noua așezare, starețul Paisie în anul 1778 din nou se adresă Mitropolitului Moldovei cu rugămintea să-i învoiască a se folosi și în Secu de tipicul statornicit mai înainte. Apoi se ruga, ca după moartea sa noul egumen să se aleagă de soborul călugărilor dintre ei. Noul stareț trebuie să fie ales dintre aceia, cari au petrecut multă vreme în cele mai grele ascultări fără nici o prihană și prin ascultare și tăerea voci au dobândit adâncă

smerenie, iar prin smerenie s'au învrednicit de darul dreptei judecăți și au dobândit dragostea lui Hristos deopotrivă către toți frații și cea mai mare pace; suferind multă vreme cercările și umilirile și reproșindu-și lor, s'au izbăvit pentru totdeauna de iritare și mânie, și au dobândit blândeță și simpatie. Alesul trebuie să știe a călăuzi pe frați și a le-cui sufletele lor. Căci dacă nimenea nu poate să învețe singur iscusința lecuirei fără povăța unui doftor încercat, cu atât mai mult nu e cu puțință a învăța iscusința povățuirii sufletelor fără o temeinică învățătură. După aceea starețul din nou amintește istoria obștei sale și expune temeurile, pe care se razimă ea. Temeurile acestea sunt următoarele: a) Sărăcia. Sărăcia desăvârșită de bună voe, după făgăduința cinului călugăresc, adică ca nimenia din frați nici într'un chip să nu aibă averea sa proprie până la moarte, nici bani, nici alt lucru oarecare, nici avere mișcătoare sau nemișcătoare până la cele mai mici lucruri. Toate câte trebuie pentru viață să se numească deobște.

b) Ascultarea. Fiecare dintre frații călugări ai soborului nostru de bună voe să se supue sub jugul cel bun al ascultării, poruncită de sf. Scriptură și de sf. Părinți, spre a nu fi de capul său și încăpăținat, neavând întru nimic voea sa deosebită și judecata sa, ci în toate câte sunt după Dumnezeu și folositoare pentru suflet, să fie supus și ascultător până la moartea sa și nici un lucru, chiar bun după părerea sa, să nu facă fără știrea și blagoslovenia starețului.

c) Ispovedania. Toți frații cât mai des, iar noii începători neîntrerupt și zilnic trebuie să-și mărturisească și să-și descopere fiecare duhovnicului său toate tainele inimii sale, neascunzând nimica, pentru că fără mărturisire deasă nu e cu puțință a dobândi îndreptarea sufletului și povețele pe calea Domnului.

d) Petrecerea până la moarte cu frații, adecă-

telea ca toți frații, după făgăduința dată de ei, înaintea lui Dumnezeu și după legătura veșnică și nedeslegat a iubirii dumnezeiești să rămână până la moartea lor cu soborul fraților, adunat în numele lui Hristos, suferind și îndurând toată străntorarea vieții pentru împărăția lui Dumnezeu, și deasemenea a răbda bărbătește toate cercările și hulele, prin care, ca aurul prin foc, se curăță smerenia monahului, reproșindu-și sieși în inima sa și în toate socotindu-se pe sine vinovat și slujind ca un rob cumpărat, după puterile sale trupești și sufletești, cu toată tragerea de inimă și cu multă smerenie și cu frica lui Dumnezeu, ca unor frați în Hristos și ca însuș lui Hristos, fiind gata la toată treaba ce li se va rândui.

e) Cîțirea sf. Scripturi și a învățăturilor sfinților părinți.

f) Păzirea sfintelor posturi și a pravilei călugărești bisericești, precum și a celei de prin chilii.

g) A sluji bolnavilor, celor slabi și bătrâni din soborul fraților și celorce nu încap în spital.

h) A îndeplini funcțiile și însărcinările mănăstirești, cu paza poruncilor dumnezeiești, ca să nu se turbure iubirea cătră aproapele, și satisfacerea tuturor nevoilor gospodărești prin muncă proprie în ateliere.

Aceste temeuri ale obștei sale, ca porunci ale sale, starețul le încredință frățimei sale în scris, de care lucru mărturisește succesorul și ucenicul său, starețul Sofronie.

Încetul cu încetul viața mănăstirească în Secu intră pe calea sa normală și liniștită. În Secu se statornicește aceeaș ordine de viață, ca și în Dragomirna. Iarna, starețul aduna zilnic pe toți în trapeză, le citea din cărțile sf. părinți, îi învăța să păzească poruncile lui Dumnezeu, ascultarea, smerenia și frica de Dumnezeu. Văzând că frații îl ascultă cu plăcere și propășesc în viața duhovnicească, starețul se bucura și mulțamea lui Dumnezeu, că le-a dăruit acest loc liniștit și singuratic. Străntorarea din mă-

năstire și sărăcia vieții nu-l turbura, deoarece el încă din anii tinereții căutase această sărăcie și strâmtorare pentru Hristos. Mai apăsător era aceea, că după numărul fraților și biserica se dovedi mică și strâmtă, și totuși numărul celorce doreau să vețuiască cu starețul se mărea pe fiecare zi și pe stareț nu-l ajutau puterile să le refuze primirea.

Ocupațiunile cărturărești ale starețului nu fură întrerupte nici în Secu. Aicea începu să se desfășure cu deosebire activitatea lui ca traducător. Se punea la cale organizarea unei școli, unde tinerii monahi să învețe limba greacă, în scop de a-i atrage la lucru de traducători și de îndreptători ai cărților patristice, dar până una alta starețul trimise pe cei mai capabili din ucenicii săi la București, ca să învețe acolo limba greacă. Cu toate acestea situația starețului se schimbă cu totul pe neașteptate. Despre această împrejurare însuși starețul povestește în scrisoarea, trimisă prin duhovnicul Iachint ucenicilor Ambrosie, Atanasie și Teofan, cari trăiau în Rusia, în gubernia Vladimir, în săhăstria Florișteva. Chestia era următoarea: în primăvara anului 1779 voevodul Moldovei Constantin Moruzi trimise în Secu o cantitate oarecare de provizii și în scrisoarea scrisă cu propria-i mână către starețul, îl ruga să-i aducă la cunoștință toate nevoile mănăstirii, făgăduindu-i ajutor. Starețul răspunse prin o scrisoare de mulțămire și rugă să-i dea 500 lei pentru facerea a patru chilii mari, ca ateliere de croitorie, ciubotărie și țesătorie și pentru ca să aibă tinerii monahi unde se ocupa cu limba greacă.

Interesindu-se de mănăstirea starețului, Voevodul comunică rugămintea sa boerilor celor mai apropiați. „Negreșit, ziseră ei, rugămintea se poate împlini, dar din aceasta nu va fi pentru el mare folos, deoarece mănăstirea unde trăește este prea strâmtă pentru un sobor așa de mare. Mănăstirea Secu e strâmtă, biserica de acolo-i mică, drumul până acolo îi bolohănos, greu, pe fundul unei văi

înguste, care pe vreme de ploi este inundată de apă și transportul lucrurilor de trebuință e foarte anevoios". Atunci Voevodul a zis: „Eu aș voi să așez pe acest stareț mai bine. Oare în țara noastră nu se găsește o mănăstire, unde starețul și frățimea lui ar putea să se așeze mai bine?” Boerii răspunseră: „În toată țara noastră nu este o mănăstire mai mare și cu drumuri de comunicație mai îndămânoase ca Neamțu, care se află foarte aproape de Secu". Voevodul se bucură și hotărî numaidecât să scrie mitropolitului Gavriil, rugându-l să dea învoire, ca starețul Paisie să se mute la Neamț. Mitropolitul învoi și Voevodul trimisă îndată scrisoare lui Paisie propunându-i să se strămute la Neamțu împreună cu călugării săi. Starețul primi această propunere în Iunie 1779, dar se întristă foarte tare.

Strămutarea la Neamțu fu pentru el și pentru cei mai deaproape ai săi tare nedorită pentru mai multe pricini: întâiu, trebuiau să părăsască o mănăstire liniștită și retrasă și să meargă într'o mănăstire bogată, mare, sgomotoasă, vizitată de mulțime de închinători; al doilea, starețul își dădea sama, că prin strămutarea sa la Neamțu strămtoarează și supără pe călugării deacolo; al treilea, simțindu-se bătrân și slab, starețul se temea de griji și ostenele nouă, strâns legate de strămutarea mare și populată și cu unirea sub o singură administrație a trei comunități de oameni de diferite neamuri — Neamțul, Secul și Dragomirna. Față cu numărul mare de călugări el prevedea imposibilitatea adunărilor sale de iarnă, pentru a citi fraților și a le explica cărțile sf. Părinți; însăfârșit, el se temea și de aceea, că numeroșii vizitatori civili ai mănăstirii vor vâri deșărtăciunile lumești și prin chiliile călugărești și poate chiar în sufletele monahilor și-l vor împedica de a-și face lecțiile sale intime și sincere cu frații relativ la felurite chestiuni și neajunsuri ale vieții călugărești. Toate acestea și altele multe turburară adânc pe stareț.

El se întristă și-și pierdu liniștea sufletească.

Insfârșit el se hotărâ să trimită Voevodului o scrisoare, prin care arăta că nu poate să se strămute la Neamțu. El ruga pe Voevod să nu insiste în propunerea sa de a se muta la Neamțu și să nu-l lipsască de viața liniștită și retrasă din Secu. Descrise apoi vătămarea sufletească, ce aștepta pe frați în noua localitate, desorganizarea vieții ce se întocmise în Secu, risipirea și turburarea călugărilor din Neamțu, murmurul ce se poate stârni și chiar dușmănia din partea aceluia, păgubitoare pentru amândouă părțile. Cu această scrisoare trimise la Voevod pe cel mai bătrân duhovnic moldovan și anume pe evlaviosul Irinarh, care cunoștea și limba greacă, și ca tovarăș îi dete pe alt duhovnic și se puse să aștepte cu nerăbdare răspunsul la scrisoarea sa.

Între aceste, prin Iulie veni la el din Neamț căpeteniile mănăstirii, la care ajunsese deja șvonul despre schimbările ce se plănuiau și despre trecerea lui Paisie și a călugărilor săi la ei și cu lacrimi rugară pe starețul să nu-i obișduiască și să nu le turbure viața acum la bătrânețe în acea mănăstire, unde trăesc din copilărie, ca să aibă a se plânge contra lui până la moarte.

El plânse și arătând căpeteniilor din Neamț scrisoarea Voevodului, zise: „Priviți părinți sfinți, și vedeți unde se cuprinde pricina turburării și neliniștii noastre și a voastre. Hristos să vă încredințeze, că niciodată nici prin gând nu mi-a trecut să vă pricinuesc vreodată vreo nedreptate și să vă întristez sufletul.

Voi știți, că noi și Secul l-am primit nu prin stăruințele noastre, ci pentru că fostul egumen de aicea, văzând starea noastră nenorocită în Dragomirna, singur din dragoste către noi, ne-a chemat la el. Se poate oare să credeți, că eu aș fi îndrăsnit să fac un lucru rău față de voi? Cu ce ochi m'aș uita eu în fața voastră, dacă v'aș pricinui așa nedreptate? Cum aș putea eu să mă a-

propii la prestolul cel Dumnezeesc și să mă împărtășesc cu sf. Taine, știind că sunt oameni cari plâng și strigă asupra mea înaintea lui Dumnezeu pentru nedreptatea mea?

Să nu fie una ca asta! Eu deja am scris Voevodului și-l voi ruga încă să ne lese și pe noi și pe voi în pace să petrecem în mănăstirile noastre. Căci aicea noi, din mila lui Dumnezeu, avem pace neturburată".

Căpeteniile din Neamțu, liniștite și mângâiate de cuvintele starețului, se întoarseră în mănăstirea lor. În vremea asta trimișii starețului sosiră la Voevod și-i înmănară scrisoarea starețului Paisie. După ce epistola fu citită, călugării îi lămuriră și cu cuvântul mai amărunit toate împrejurările sale și-l rugară să-i lese pe stareț și pe frați în Secu și să nu introducă turburare și desorganizare în obștea lor. Cu toate acestea Voevodul nu le cedă. El porunci să se facă o nouă scrisoare către starețul și adaoase la ea următorul postscript cu mâna sa proprie: „Noi această sfântă mănăstire v'o oferim P. C. Voastre nu numai pentru întărirea comunității voastre, ci și pentru ca ordinea din obștea voastră să servească de pildă pentru celelalte mănăstiri. Deaceea arată ascultare și mergi la Neamțu, netulburându-te nicidecum".

La 9 August, într'o vineri, trimișii se întoarseră cu scrisoarea dela Vodă la mănăstirea lor. Când starețul despecetlui scrisoarea și văzu cuvintele cuprinse într'înșă: „arată ascultare și mergi la Neamțu", plânse amar și până într'atâta-i cuprinse sufletul întristarea, încât nu putu nici să mănânce, nici să bea, nici să doarmă și slăbi cu totul la trup. Toți frații deasemenea erau în mare frică și întristare, temându-se, ca nu cumva starețul să moară din pricina întristării peste măsură ce-i pricinuisse scrisoarea. În altă scrisoare a sa, starețul Paisie descrie, cu ce turburare aștepta el întoarcerea duhovnicului Irinarh dela Vodă, rugându-se lui Dumnezeu ziua și

noaptea, să i se împlinească dorința de a rămânea la locul său. Dar iată veni Irinarh și la întrebarea starețului ce ne-a trimis Dumnezeu, răspunse, dând scrisoarea, următoarele: „Citiți și veți vedea!“ Apoi ieși din chilie. Noaptea, după ce se întunecă, în liniște starețul începu să citească răspunsul Voevodului și după ce-l citi, căzu în mare desnădejde: i se scria nu numai să treacă la Neamțu, dar să treacă încă și ca să fie pildă pentru celelalte mănăstiri.

„Dar cine-s eu, — cugeta starețul, — ca să primesc asemenea părere despre nevrednicia mea! Eu sunt slab și neputincios, aproape mort și cu sufletul și cu trupul. Nu pot nici măcar propriul meu suflet să-l îndrept pe calea poruncilor Domnului; am luat răspunderea pentru sufletele fraților celorce s'au strâns împrejurul meu, iar acum mi se pune pe umere o greutate și mai mare. O, vai de sufletul meu!“

Toată noaptea starețul plânse. Dimineața se strânseseră la el cei mai vechi dintre duhovnici și călugări și începură să-l roage cu lacrimi să curme întristarea nemăsurată și să se întărească cu hrană. Ei ziceau: „Ce folos vom avea noi, de vei muri înainte de vreme, iar noi vom rămânea singuri, fără tine? Ce vom face noi atunci?“ Starețul văzând pe fiii săi duhovnicești așa de întristați și plângând, tăcu puțin și apoi întorcându-și ochii săi duhovnicești către Domnul, oftă adânc, începu să plângă tare și zise: „Strămtorați suntem noi fraților, din toate părțile!“ După aceea, ridicându-se din pat, se umbri cu semnul sf. cruci, se închină la icoana Maici Domnului și zise: „Scriptura spune: în fața a două sau trei mărturii să stea tot adevărul. Dacă voi fraților, ziceți așa, fie voea Domnului! Haideți și fără să vrem“. După aceea se întări el cu puțină hrană, dar de dormit nu putu dormi. Apoi chemă la sine pe duhovnici și câțiva frați și le porunci să se ducă cu scrisoarea Voevodului la Mănăstirea

Neamțu, să adune acolo toate căpeteniile și frățimea, să le citească scrisoarea Voevodului și apoi să pregătească chilia pentru sine și pentru ceilalți frați, pe care hotărî el să-i ia cu sine la Neamțu. Trimișii făcură cum li se poruncise și se întoarseră la Secu. Starețul însă în vremea aceea, cu ajutorul călugărilor mai bătrâni făcu împărțală, care frați și la ce ascultări să treacă la Neamțu, și care să rămână în Secu. Cîrmuirea mănăstirii Secu o încredință el lui Ilarion, unul dintre duhovnici. După aceasta el porunci să tragă clopotul și să adune frățimea în biserică. Acolo veni și el însuș, se rugă Domnului cu lacrimi și comunicînd călugărilor voința Voevodului, dădu binecuvîntare celorce rămăneau pe loc, mîngîindu-i cu cuvîntul, că fiecare din ei poate veni la dînsul orcînd, pentru orice nevoie sufletească și trupească și eșind din biserică, plecă la drum. Deoarece din pricina slăbiciunii sale el nu putea merge pe jos, deaceea se pregăti pentru dînsul un echipaj cu un cal, iar frații, ca albinele, înconjurînd echipajul lui, mergeau împrejurul lui, ascultînd povețele lui. Bolnavii și bătrînii, eșind din spital înaintea lui, plînseră, că nu-l pot petrece, iar cei sănătoși îl petrecură nu mai puțin de un ceas, și numai după îndemnul lui stăruitor, cînd le aduse aminte de privegherea ce avea să se facă, se întoarseră înapoi. Unii însă îl petrecură chiar pînă la Neamțu, unde și sosiră chiar la vecernia din ajunul praznicului Adormirei Maicei Domnului, într'o mercuri.

Cînd starețul și frații se apropiară de Mănăstirea Neamțului, acolo sunau toate clopotele și toți călugării din Neamțu eșiră afară în poarta mănăstirii întru întîmpinarea lui. Înainte erau trei preoți în feloane și unul din ei ținea în mâni sf. Evanghelie, iar ceilalți țineau cruci. Doi diaconi îmbrăcați cu stihare aveau în mâni cadelnițe. Starețul se închină la sf. Evanghelie și la sf. cruci și intră în mănăstire, precedat de preoți și diaconi și urmat de fră-

țimea din ambele mănăstiri, cântând irmosul Născătoarei de Dumnezeu. Intrând în biserică, starețul se închină pela sf. Icoane, rugându-se cu deosebită evlavie înaintea icoanei făcătoare de minuni a Maicei Domnului, încredințându-se pe sine și frățimea mijlocirilor și ocrotirei ei. În scrisoarea sa către Domnitor starețul, între altele, îi descoperi un eveniment din trecutul său depărtat și anume, că încă înainte de plecarea sa la Atos, în tinereța sa, starețul a venit la Mănăstirea Neamțu să se roage la icoana făcătoare de minuni a Maicei Domnului și s'a învrednicit de trei ori să țină această sf. Icoană în mâinile sale cele păcătoase. Încă din vremea aceea el nutrea o mare evlavie și dragoste către acest sf. loc, unde apoi prin planurile cele neajunse de minte ale Domnului, i-a fost dat să treacă cu călugării săi.

Dupăce starețul se închină pe la icoane, două căpetenii ale călugărilor din Neamțu, egumenul de atunci și un fost egumen, Iosaf și Varlaam, așezară pe stareț în strana stărețească. Dupăce se cântă troparul și condacul hramului și se rosti ectenia și otpustul, starețul cu lacrimi zise celor defață, că el a venit la dâșii nu după dorința și voința sa, ci după hotărârea și dispoziția Domnitorului și a Mitropolitului și rugă pe toți să păstreze pacea reciprocă și iubirea reciprocă. Din biserică starețul merse la chilia ce i se pregătise și se odihni puțin. Pentru călugării, care veniseră cu dânsul, se pregătiseră 15 chilii, unde se așezară ei în mare strâmtorare, câte câțiva inși într'o chilie. Numai duhovnicilor, după obligațiile lor, li se puse la îndemână câte o chilie de fiecare. Cu toată oboseala, starețul nu putu să adoarmă din pricina marii supărări, deși cinci zile dearândul nu dormise de loc. Către începutul privegherei de toată noaptea el veni cu mare greu în biserică, și șezând, ascultă dumnezeiasca slujbă, rugându-se Preacuratei Născătoare de Dumnezeu, ca ea să mângâe sufletul lui, să împrăstie întunerecul și întristarea ce-l cuprin-

sese și să-i trimită somn înviorător. Când se sfârși vecernia și începu utrenia și când se citi Evanghelia, începu să-i vină starețului somnul dorit. Starețul merse la chilia sa și se culcă în pat, dar adormi abea atunci, când începu să se lumineze de ziuă. Dormi bine două ceasuri. Deșteptându-se, el își simți capul ușurat, oarecare întărire în tot trupul și toată întristarea perise din inima sa. După sfârșitul sf. Liturghii și paraclisul Maicei Domnului, merseră la trapeză cu icoana praznicului și cântând troparul praznicului, iar la sfârșitul mesei, după ce întoarseră sf. icoană în biserică, se împrăștiase pela chilii. Starețul pofti la sine pe fostele căpetenii ale mănăstirii și vorbind cu ei frățește deosebi, le făgădui să le păstreze liniștea în toate până la moarte și întru nimica nu-i va strâmtora nimenea.

Și ei liniștindu-se cu totul față de cele ce se întâmplaseră, după câțva timp fură îmbrăcați în schimă și mai trăind încă vreo câțiva ani, trecură către Domnul. Dintre călugării din Neamțu numai puțini plecară din mănăstire, iar ceilalți se alăturară la frățimea paisiană: din două soboară se alcătui unul și se statornici o deplină pace obștească și unire. Starețul scrisse Voevodului despre luarea în primire a Neamțului, despre unirea ambelor soboară și-l rugă să-i ajute la organizarea unor noi chilii. Domnitorul mulțami starețului pentru ascultare și-i făgădui că-i va da ajutor atât la zidirea chiliilor, cât și la toate celelalte nevoi.

Așa se petrecu strămutarea starețului Paisie cu frățimea lui din Secu la Neamțu. Mănăstirea Secului rămase, ca și mai înainte, sub cârmuirea supremă a lui și ordinea de viață în ambele mănăstiri se statornici una și aceeași.

Călugării din Secu vizitau des pe starețul, iar odată pe an și însuș starețul petrecea câteva zile în Secu. Iată cum descrie el singur aceste vizete ale sale în scrisoarea sa către aceiași monahi Ambrosie, Atanasie și Teofan: „Pe la odovania ador-

mirii, când e deja totul pregătit pentru plecarea mea, frații, prin sunarea clopotelor, se adună în biserică și la intrarea mea cântă: „Cuvine-se cu adevărat“. Închinându-mă pela icoane și ascultând ectenia și otpustul, eu din pricina slăbiciunii șed la locul pregătit și vorbesc la toată frățimea cuvânt de învățătură în limba slavă și moldovenească, rugându-i să facă rugăciuni pentru mine și pentru ca să călătoresc cu bine, să se silească la împlinirea poruncilor Domnului și să păzească între ei pacea lui Hristos și toată buna rânduială și evlavia călugărească. După aceea eu ies din biserică urmat de frați și dându-le blagoslovenie plec la Secu. Când mă apropii de mănăstire, îmi ies întru întimpinare duhovnicul Dionisie cu toți bolnavii și bătrânii și primind binecuvântare, se depărtează. După ce mai înainte, îmi ies înainte la poarta mănăstirii duhovnicul Ilarion cu toți călugării. Dându-le și lor binecuvântare, intru în mănăstire, urmat de călugări săvârșind toate cele rânduite după tipic, mă duc în chilia mea, unde și rămân până la sărbătoarea hramului Tăierii Capului sf. Ioan Botezătorul. După hram, cu două zile înainte de plecarea mea de acolo, după pavecerniță, se adună frații călugări în trapeză și țin sfătuirile mele cele de pe urmă cu ei, o zi slavonește și o zi moldovenește.

Iar în ziua plecării mele din Secu se face cu rânduiala obișnuită cuvenita iertăciune. La sosirea în Neamțu se face obișnuita întimpinare și după ieșirea din biserică merg la chilia mea, unde mă întimpină doi călugări, cărora în timpul lipsei mele li se incredințaseră chilia, iau blagoslovenie, iar eu întru în chilie și mulțamesc lui Dumnezeu pentru întoarcerea cu bine“. La sfârșitul scrisorii starețul adăog: „Despre celelalte treburi ale noastre, despre facerea dimprejurul mănăstirii a o mulțime de chilii nouă și despre trecerea la noi a celorlalți frați din Dragomirna și a nu puțini din Secu și despre celelalte știri vă va vesti duhovnicul Iachint“.

În timpul șederei starețului la Secu, primea în fiecare zi pe călugării, cari puteau veni slobod la dânsul în orice timp și să-i spună nevoile lor duhovnicești și trupești. Cu acest prilej starețul le vorbea: „Dacă cineva din voi are nevoie, cărtește și se necăjește, dar la mine nu vine și nu mă vestește, eu pentru nevoea și scârba sa nu am răspundere înaintea lui Dumnezeu“. Celor ce se aflau în spital, cari nu puteau veni singuri la stareț, acesta le trimitea blagoslovenie și toate cele de trebuință prin părintele Dositeiu, îngrijitorul spitalului, care cu așa dragoste și îngrijire se purta cu bolnavii, încât adesa îl puteai vedea șezind toată noaptea la paturile lor, mângâindu-i cu nădejdea însănătoșirii și cu alte cuvinte de îmbărbătare.

În Mănăstirea Neamțu se începe cel din urmă, cel mai greu, dar și cel mai rodnic period din viața și activitatea starețului Paisie. Numărul fraților, cari se strânseseră împrejurul lui, numai prin duhul sărăciei, ascultării și dragostei către Dumnezeu, către starețul lor și unul către altul, crescuseră până la 700 și mai bine.

Vestea despre viața lor înaltă și despre înțeleptul lor stareț se lăți până departe peste tot Răsăritul. Starețul purta o largă corespondență prin scrisori cu nenumărați călugări însemnați nu numai din Moldova, dar și din Atos, din Țarigrad, din Rusia și din alte locuri. Orce călugăr călător, orce pelerin se credea dator să viziteze slăvita Lavră a Neamțului, să vadă pe vestitul-ei stareț, să observe rânduețele aspre ale obștei sale și podoaba slujbelor bisericești, ca apoi să povestească despre acestea prin mănăstirile lor. Ocupațiile cărturărești ale starețului ajunseră în vremea asta la cea mai mare înflorire. Acum el nu lucra numai singur sau numai într'un mic număr de prieteni la îndreptarea și traducerea cărților sf. Părinți. El întemează o întregă școală pentru formarea de corectori și traducători de cărți, așa că cu numeroasele sale ma-

nuscrite umplu nu numai biblioteca mănăstirii, dar și împrăștiă un număr enorm de mare de copii după ele până departe peste hotarele mănăstirii sale și în deosebi prin mănăstirile și chiliile țării rusești. El știu să râdice și să stârnească în monahismul ortodox românesc și rusesc interesul către ocupațiunea cărturărească, către cititul și copierea cărților sf. Părinți, cătră sfătuirile duhovnicești, iar Lavra sa Neamțu o făcu centrul și făclia monahismului ortodox și școala vieții sihăstrești și a culturii duhovnicești pentru tot orientul ortodox.

În Mănăstirea Neamțu și-au căpătat cultura mulțime de călugări moldoveni și ruși, cari în urmă în multe mănăstiri au devenit moștenitorii stăreției ortodoxe și a vieții monahicești deobște după statutul Paisian.

Începând descrierea acestui period din viața starețului Paisie, vom spune la început câteva cuvinte despre Mănăstirea Neamțu. După cuvintele P. S. Arsenie, episcopul, Mănăstirea Neamțu are pentru Moldova aceeaș însemnătate, pe care o au lavrele sf. Sergiu și Pecersca din Rusia. În curs de veacuri întregi ea a fost reședința culturii creștine în Moldova, educând între zidurile sale pe mulți ierarhi moldoveni, episcopi și mitropoliți, cari cu jertfe au apărat credința ortodoxă din Patria lor. Pentru norodul ortodox ea a fost o înaltă școală de viață morală, dând în persoana monahilor săi pildă de nevoință și devotament pentru credință. La vreme de grele încercări pentru popor, de lupte intestine între voevozii Moldovii și Valahiei, în timpul războaelor cu turcii, leșii și ungurii, la vreme de foamete, de incendii, de molime și alte calamități, la ea alerga Moldova ortodoxă și găsea ajutor material și duhovnicesc.

Mănăstirea este situată într'o poziție extraordinar de pitorească. Acolo unde micul râuleț Nemțișorul scapă la larg din văile înguste ale Carpaților, între munții înalți, acoperiți cu păduri seculare

de brazi, se ridică zidurile, clădirile și turnurile albe ca zapada ale acestei mănăstiri, de care se leagă cele mai frumoase pagini ale culturii și literaturii moldo-valahe din Principatele Dunărene. Intemeierea mănăstirii se referă către sfârșitul veacului al 14-a. Atunci au venit în Moldova, pe vremea mitropolitului Iosaf, trei călugări: Sofronie, Pimen și Siluan cu ucenicii lor. Ei au venit din Tismana, fiind din ucenicii sf. Nicodim cel Sfințit. Voevodul Moldovei, după toată probabilitatea Petru Mușat, a zidit apoi pentru ei o mică biserică cu hramul Înălțarea Domnului. Primul document, care mărturisește despre existența mănăstirii, e de prin anul 1407, că mănăstirea capătă în stăpânirea sa satul Bistrița și împreună cu mănăstirea Bistrița se administra de un singur stareț: Dometian. Mănăstirea a crescut și s'a îmbogățit mulțămită daniilor bogate ale voevozilor Moldovei, ale boerilor și ale altor persoane. Istoria celor dintâi ani de existență a mănăstirii e legată deasemenea și de numele cunoscutului predicator — Mitropolitul Grigorie Țamblac, care îndată după sosirea sa în Moldova a stărițit în această mănăstire aproximativ până pela anii 1420—1440.

Numirea sa mănăstirea și-a luat-o, ca și alte multe localități dinprejur, probabil, dela citadela, zidită nu departe de aicea de niște cavaleri nemți, cruciați, în veacul 12 sau 13. Ruinele citadelei există și astăzi pe o stâncă înaltă, nu departe de Neamțu. Biserica de astăzi a Înălțării Domnului e zidită în anul 1497 de Voevodul Ștefan cel Mare, despre care lucru mărturisește inscripția de deasupra ușii bisericii. Pela începutul veacului al 18 era egumen în Neamț ieromonahul Pahomie. Acesta aflând de vestitul ascet rus, sf. Dimitrie al Rostovului, părăsi pela anul 1704 egumenatul și plecă în Rusia, ca să vadă pe sf. Dimitrie și să se închine moaștelor dela Chiev. El se învrednici nu odată să stea de vorbă cu sf. Dimitrie, primi dela dânsul o carte scrisă cu mâna proprie a sfântului și apoi se întoarse

în Neamțu. După aceasta, Pahomie se retrase cu câțiva ucenici la un loc pustiu, unde astăzi se află schitul Pocrovu, zidit de el, la depărtare de două ceasuri dela Neamțu, și se dedă acolo vieții sihăstrești.

Pela începutul anului 1707 el fu chemat din retragerea sa și pus episcop la Roman. După ce cârmui 7 ani episcopia, el se retrase din nou la Pocrov și după 3 ani plecă iar în Rusia, unde și muri la lavra Pecersca, la anul 1724, trimitînd nu cu mult înainte de moarte, testamentul său la schitul Pocrovu, în care testament se cuprindea între altele și statutul schitului.

Astfel între Mănăstirea Neamțu și Biserica ortodoxă a Rusiei încă pela începutul veacului al 18-a existau strânse legături. Aceste legături nu se întrepruseră nici după aceea. În una din biserici se păstrează un mare epitaf, minunat lucrat, cusut cu aur și mătăasă pe catifea vișinie și împodobit cu perle. Împrejurul acestui epitaf se află o inscripție, în care se vorbește că acest epitaf e dăruit bisericii din Mănăstirea Neamțu de monahia Maria la anul 1741. După tradiție, această monahie Maria ar fi marea ducesă Maria Petrovna, fiica împăratului Petru cel Mare, care s'a călugărit în una din mănăstirile de femei din Moldova. În vestmântăria mănăstirii se păstrează o mare Evanghelie rusască, care se scoate la Văhod odată în an, în ziua de Paști la vecernie, de doi diaconi. Această Evanghelie e trimisă în dar mănăstirii din Petersburg în 1764. În anul 1849 împăratul Nicolae Pavlovici a trimis mănăstirii 10 rînduri de vestminte preoțești complete de stofă bună și bani pentru facerea spitalului de bătrâni. Împăratul Nicolae II dăruie prin Episcopul Visarion un rînd de vestminte preoțești și unul diaconesc. Odorul sfânt de căpetenie al mănăstirii Neamțu este o veche icoană făcătoare de minuni a Maicei Domnului. Timpul zugrăvirii acestei icoane nu se știe. Ea a fost trimisă cândva dar de

împăratul bizantin Ioan Paleologu voevodului Moldovei Alexandru cel Bun, care pela începutul veacului 15-a a trimis-o Mănăstirii Neamțu.

Așezându-se în Neamțu, starețul Paisie începe să statornicească și aicea ordinea sa obișnuită de viața monastică. Mai întâiu de toate el își întoarse luarea aminte la rânduiala slujbelor bisericești și hotări să se săvârșească așa, cum se săvârșeau în comunitatea sa. Citirile și cântările se făceau în două limbi: Moldovenească și slavonă.

La utrenie, între catisme, se citeau două cuvântări: una în slavonește și alta în moldovenește. În săptămâna a cincea, acatistul Maicei Domnului se citea în slavonește, moldovenește și grecește. În toate se ținea o strânsă legătură cu Biserica rusască. La otpusturi se pomeneau preacuvioșii Antonie și Teodosie și alți făcători de minuni ai Pecerscâi. La 21 Septembrie se săvârșea slujba ierarhului Dimitrie al Rostovului, la 3 Mai se prăznea pomenirea sf. Teodosie de Pecersca, la 10 Iulie preacuviosul Antonie, la 11 Iulie binecredincioasa cneaghină Olga, iar la 15 Iulie sf. Vladimir cel întocmai cu apostolii.

Cu ajutorul Domnitorului, starețul zidi în mănăstire un spital, case de oaspeți și înmulți considerabil numărul chiliilor. Grija de cei bolnavi, bătrâni și străini preocupa în deosebi pe stareț, căci toți aceștia veneau la dânsul și cu lacrimi îl rugau să-i adăpostească pentru Domnul în mănăstire. Starețul așeza pe cine trebuia în spital și porunca fratelui Onorie, care și aici fu pus la aceeaș treabă, pe care o îndeplinea în Dragomirna, să le dea toată îngrijirea și odihna și să aibă pentru ei neadormită purtare de grijă. El cerea, ca toți ceice slujesc în spital să slujească bolnavilor ca Domnului. În fiecare săptămână se schimbau albiturile și bolnavii erau spălați și lăuți, li se curăteau hainele, paturile și așternuturile de insecte. Iar vara se aeriseau camerele cât mai des, scoțindu-se la aer și la soare toate. Starețul cerea, ca în interiorul spitalului să se păs-

treze o curățenie exemplară, ca în fiecare zi să se afume cu tămâie sau cu alte materii mirositoare. Porunca deasemenea să se dea bolnavilor o mâncare mai hrăitoare, cea mai bună pâine și vin. Și toți erau mulțumiți și cu lacrimi mulțămeau starețului pentru grija sa. Monahii călători, cari veneau în mănăstire, puteau să se odihnească acolo cât voeau: o săptămână, două, o lună. Și nimenea niciodată nu le spunea nici o vorbă de reproș. Unii rugau pe stareț să le îngăduie să șadă și toată iarna în mănăstire și el le îngăduia, iar de nu aveau haine și albituri li se da tot ce le trebuia. Când însă venea vara și ei plecau în drumul lor, el îi aprovizionă din belșug cu toate cele de trebuință pentru drum și-i concedia cu pace. Primea starețul și bărbați mirenii, cari suferau de diferite boale sau chinuți de diferite duhuri și cari nu aveau unde să-și plece capul, și într'un spital deosebit îi hrănea din masă comună și ei trăeau acolo cât voiau, unii chiar până la moarte.

Hramul principal al Înălțării Domnului se prăznuia în Neamțu cu deosebită solemnitate. Slujba ținea toată noaptea. Pentru sărbătoarea aceasta și mai înainte în Neamțu se aduna o mare mulțime de popor, bărbați și femei și de toate treptele sociale, și boeri și săteni, și bogați și săraci, nu numai din Moldova și Valahia, ci și din alte țări, cari doreau să se închine sf. Icoane făcătoare de minuni a Maicei Domnului; dar în timpul starețului Paisie numărul închinătorilor ajunsese și mai mare. Starețul Paisie se silea ca pe toți să-i mângâie după putere. Timp de patru zile el însuș nu avea nici o clipă slobodă, de dimineața până sara având ușile deschise la chilia sa: fiecare, bogat ori sarac, avea intrarea slobodă, la dânsul. El primea pe toți cu dragoste, le mulțămea pentru osteneala ce-și luaseră să vină la mănăstire și binecuvântându-i, îi trimetea la casa de oaspeți sau în alte chilii pregătite pentru ei. Înainte de sărbătoare starețul rânduia căți-

va călugări dintre cei mai evlavioși și plini de frica lui Dumnezeu să poarte grijă de cei mai slabi, cutreerând mănăstirea ziua și noaptea, ca să nu se producă vreo sminteală. Îndeplinind voința lui, călugării se păzeau unii pe alții. Iar după trecerea sărbătorii toți mulțamea lui Hristos Dumnezeu și Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu, cari-i învrednicise să prăznuiască cu bine și cu bucurie sfânta sărbătoare a Domnului.

Strămutarea dintr'o mănăstire în alta, întâlnirea ucenicilor dela început ai starețului, adunați de el încă în Atos și Dragomirna cu frățimile celorlalte mănăstiri, nu se putea să nu se răsfrângă defavorabil asupra vieții interne a mănăstirii. După înseș cuvintele starețului, viața internă a mănăstirii nu ajunsese încă acea înălțime, la care stătea ea în Dragomirna. Insuș starețul urmărea cu atențiune și cu grijă, ca și înainte, viața obștei. În biserică însuș el umbla din călugăr în călugăr și observa, ca toți să stea cuviincios, cu frică și cu cutremur și să facă toate închinăciunile rânduite. Odată starețul văzu mergând prin mănăstire un frate dând din mâni și uitându-se încoace și încolo. Starețul chemă la sine pe duhovnicul lui și-i zise: „Așa povățuești tu pe ucenicii tăi? Ei umblă fără rânduială și smințesc pe frați.” El dădu amândorora canonul următor: să facă trei zile metanii în trapeză, ca și ceilalți să se învețe a nu face neorânduiele. Dar cu toate silințele starețului, cu greu reușea să biruiască acele înrâuriri neprielnice, care influențau dăunător asupra călugărilor și biograful starețului mărturisește: „Cătră sfârșitul vieții starețului viața noastră duhovnicească decăzu mult față de mai înainte din Dragomirna și din Secu, care era unitară, pașnică, plină de dragoste și desăvârșită, și merse mereu înjos fără nădejde de reinălțare. Cauzele erau: faima, abuzul, răzvrătirele, grija fiecăruia de sine însuș și părăsirea citirei scripturilor sfinte și patristice și neluarea aminte de sine însuși.

Starețul, care prevăzuse toate acestea, plângea adesea și prevenea pe călugări. El convingea pe toți să nu părăsească citirea cu luare aminte a cărților sf. Părinți, să se țină fără șovăire de calea strict evanghelică, și să înlătore viața monahicească prefăcută, nepăsătoare și iubitoare de lume“. Arătând și alte cauze a slăbirii vieții călugărești, biograful starețului zice : „Dupăcum o grădină de pomi, care se sădește și se răsădește, se ofilește, așa și sadurile duhovnicești al soborului nostru suferă din pricina trecerii dintr'o mănăstire în alta. În Dragomirna și Secu iarna, în fiecare sară, se țineau fraților lecții de învățătură de către stareț, iar în Neamțu ele conțină și fură înlocuite prin citirea de cărți. Aicea și starețul se ocupa mai mult cu traduceri și îndreptare de cărți. Venirea în mănăstire a diferite persoane însemnate de ambele sexe deasemenea fu de mare vătămare pentru frățime. Un pelerin monah întrebă odată chiar pe starețul Paisie : „Părinte, cum e viața de aicea față de cea din Dragomirna?“ Starețul răspunse : „Pe fiecare an merge tot în jos, și a o ținea la aceiaș înălțime nu-i cu putință, deși mă silesc. Pricina e intrarea neconținută în mănăstire a femeilor și părăsirea învățaturii obștești“.

Negreșit, decăderea vieții duhovnicești în comunitatea paisiană era vizibilă numai pentru ochiul limpede al starețului și al ajutoarelor lui celor mai apropiate, care se uitau la starea comunității din punctul de vedere ideal asupra monahismului. Iar pentru privitorul străin, fie acela chiar monah și ascet, viața comunității se prezenta cu totul în altă lumină, cum se poate vedea aceasta, de pildă, din povestirile pusnicului Teofan din Soloveț, care a vizitat Mănăstirea Neamțu sub starețul Paisie. Acest Teofan era de fel dintre plugarii malorusieni. El rămase orfan de părinți la vârsta de doisprezece ani. La vârsta de 16 ani el începu gospodăria sa proprie. Odată, când lucra la câmp, o lumină dum-

nezească lumină sufletului său. O umilință deosebită cuprinse inima sa. El dejugă boii, părăsi plugul și ogorul și cuprins de dragostea lui Hristos, plecă la locurile sfinte. În lavra Pecersca din Chiev fu primit printre frați. Aicea petrecu el în diferite ascultări 17 ani și la urmă fu rânduit să slujască ascetului Dositeiu, care trăia în închisoare de bună voe de treizeci de ani. Dositeiu nu ieșea nicăirea din chilia sa și nici un primea pe nimenea la dânsul. Ceice doreau să primească binecuvântarea dela dânsul și povețe puteau vorbi cu el pe o fereastă a chiliei lui. Un deosebit dar de a vorbi se împreuna la el cu darul prevederei: el arăta păcatele ascunse și îndupleca la pocăință, prevenea pe oameni de nenorocirile și ispitele viitoare.

La acest ascet Teofan învăță viața monahicească. Curând se aprinse în el dorința tare de a vizita locurile sfinte, sfințite prin faptele și evenimentele vieții Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Teofan ceru dela starețul său binecuvântare pentru această călătorie. Dar starețul îi zise: „Nu-i calea pentru tine nici la Ierusalim, nici la sfântul Munte. Tu ai de făcut la vreme altă călătorie. Iar acum, dacă dorești, mergi în Moldova. Aceasta-ți va fi ție de folos“. Și starețul porunci lui Teofan să se ducă la Podol, partea de jos a Chievului, unde va găsi doi călugări moldoveni pe care să-i aducă la dânsul, la stareț. Teofan plecă la Podol și înadevăr găsi acolo doi călugări moldoveni. Unul din ei era Sofronie, prietenul și ucenicul lui Paisie, care după moartea acestui din urmă a urmat la stăreția Mănăstirei Neamțu. Îndeplinind însărcinarea, dată lui de starețul Paisie, Sofronie se pregătea acum să plece înapoi, când se prezentă la el Teofan și-l pofti să meargă la ascetul Dosotei. Acesta începu să roage pe Sofronie și pe tovarășul lui să ia cu dânsii în Moldova pe Teofan. Călugării moldoveni se învoiră cu plăcere la aceasta și Teofan plecă cu dânsii, făcându-le pe drum diferite îndatoriri.

Această cale nu păru ușoară lui Teofan, din pricina strămtorărilor din partea turcilor și a diferite lipsuri, pe care fu silit să le indure în cale, așa încât chiar îi părea rău că a plecat din Chiev. Dar nu în zadar îl trimisese în Moldova înainte-văzătorul său stareț. Când călătorii se apropiară de Mănăstirea Neamțu, îi întâmpină însuși starețul Paisie și salută pe Teofan cu aceste cuvinte: „Fiule Teofane, nu înzadar ți-a fost biata ta călătorie la noi. Dumnezeu ți-a măsurat toți pașii tăi și ți-a pregătit răsplata ta“. Mângâiat de starețul, Teofan a trăit la început în Neamțu, după aceea s'a dus prin celelalte mănăstiri moldovenești, văzu pozițiile lor, învăță rânduețele călugărești, obiceiurile și dătinile vieții mănăstirești. Iată ce povestește el despre viața călugărilor nemțeni: Sărăcia lor de bună voe era desăvârșită; prin chilii, afară de icoane, cărți și instrumentele pentru lucrul manual, nu mai era nimic.

Călugării se distingeau mai cu samă prin smerenie, iar de mândrie și fudulie fugeau. De ură și zavistie nu știau. Dacă se întâmpla ca cineva din aprindere sau nebăgare de seamă să jicnească pe altul, se grăbea numaidecât să se împace. Celce nu voea să ierte pe fratele ce i-a greșit, era alungat din mănăstire. Mersul călugărilor era modest. La întâlnire fiecare se silea să apuce el înainte cu închinăciunea. În biserică fiecare stătea la locul ce i se hotărâse. Vorbirea deșartă nu era îngăduită nu numai în biserică, dar nici într'un alt loc, nici în mănăstire, nici afară.

Cu avă Paisie trăiau atuncea 700 de călugări și când se adunau la ascultare câte o sută sau o sută cincizeci de inși, atunci unul din frații călugări citea din vreo carte sau povestea ceva folositor pentru suflet. Dacă însă cineva începea să vorbească lucruri deșarte, era îndată oprit. Prin chilii unii scriau cărți, alții împleteau, alții torceau lână, alții coseau camilace și potcapice, legau metanii, țeseau

ștofe pentru rase și mantii, făceau linguri și cruci, sau se ocupau cu alte diferite lucruri manuale. Toți erau sub supravegherea duhovnicilor și povățuitorilor, la care mergând, își mărturiseau păcatele și mai ales cugetele, începutul tuturor postelor rele. Și aceasta o făceau ei de două ori pe zi: dimineața spuneau cele făcute noaptea, iar sara cele cugetate, vorbite sau lucrate ziua, și toate acestea ei le descopereau cu smerenie, fără rușinare și mințire. Fără binecuvântarea duhovnicului nimenea nu îndrăsnea nici măcar să mănânce vreun fruct, care în țara aceea sunt foarte multe. Lui Teofan îi plăcu așa de mult viața în Neamțu, încât el rugă pe starețul Paisie să-i dea voie să rămână aicea pe totdeauna.

Dar Paisie îi spuse: „Mergi în Rusia și mai slujește puțin bătrânului tău care curând va trece către Domnul. Cu binecuvântarea lui mergi și te mântuește acolo, unde-ți va arăta el“. Teofan cu mâhnire se despărți de Neamțu. La plecare Paisie îi zise: „Fiule, Dumnezeu și Preacurata sa Maică să te păzească în toată calea ta. Crede că Dumnezeu nu-ți va da să suferi mai mult decât poți îndura și te va învrednici de partea aleșilor săi, pentru rugăciunile preacuvioșilor părinților noștri Antonie și Teodosie, făcătorii de minuni ai Pecerscăi și a bătrânului tău Dosotei. Fie peste tine din partea noastră binecuvântarea lui Dumnezeu. Spune binecuvântatului tău bătrân mulțămiri și nu uita de sărăcia noastră duhovnicească“.

Aprovizionat pentru drum cu toate cele de trebuință, Teofan părăsi Neamțu și se întoarse cu bine la Chiev. E interesantă încă și următoarea istorisire a lui Teofan: Când el se întorcea la Chiev și se întâmpla să fie oprit de turci, care-l întrebau: cine-i și de unde vine, n'avea decât numai să arate foaea de drum dela Paisie, și îndată turcii dând din mână, strigau: „Dela Paisie?“ Hai hai! adecă mergi în pace. Văzând aceasta, Teofan se mira, cât

de cunoscut era turcilor și cât se stima de ei fericitul stareț. Acelaș Teofan istorisește despre curățenia ortodoxiei în Lavra lui Paisie, precum și de felurimea neamurilor care alcătuea soborul lui. Trăind deja în mănăstirea Solovăț, Teofan ispitind pe unul din ucenicii săi, îl întrebă: „Arată-mi cum unești tu degetele tale ca să-ți faci cruce?” Acela-i arătă unirea a trei degete și zise: „Așa, părinte, cum învață biserica ortodoxă”. Teofan la asta răspunse: „Fiind în pustie, eu nu opream pe oamenii întunecați să-și facă cruce cu două degete, numai să meargă la biserică. Dar tu ferește-te de tovarășii rascolnicilor. Când trăiam în Chiev, n'am văzut în toată Malorusia pe nimenea făcându-și cruce cu două degete. Fost-am eu și în Moldova, la Mănăstirea Neamțu, la starețul Paisie; acolo erau peste 700 frați călugări din diferite țări: Moldoveni, sârbi, bulgari, ungureni, cuțovlachi, greci, armeni, evrei, turci, ruși și maloruși, și toți aceștia își făceau cruce cu trei degete, iar despre facerea crucii cu două degete nici se pomenea pe acolo.

E interesantă deasemenea istorisirea, transmisă de Papadopol Keramevs, a grecului Constantin Caragea, care a vizitat pe starețul Paisie de sărbătoarea Înălțării Domnului. Acest grec încă mai înainte procurase starețului Paisie din partea tatălui său manuscrisul unui pusnic, ce cuprindea o învățătură pentru monahi și părintele Paisie, ca mulțumită, trimise tatălui lui Caragea o copie de pe acel manuscript, scrisă cu mâna sa cu litere foarte frumoase și citețe.

Grecul dori să vadă pe stareț și să se închine icoanei făcătoare de minuni a Maicei Domnului. El descrie călătoria sa și a soției sale din târgușorul Pașcani la Mănăstirea Neamțu, încântat de locurile pitorești și povestește întâmpinarea, ce i s'a făcut la Neamțu. Ei au fost întâmpinați în sunetul clopotelor, cinste care se dă numai Voevodului și boierilor celor mari. Insuși starețul cu 50 de călugări

cu camelavcele pe cap și cu mantii pe ei îi întâmpină în poarta mănăstirii. „Noi, istorisește grecul, ne-am grăbit să ne pogorâm din echipaj și înaintând spre stareț, i-am sărutat dreapta. Apoi am mers în biserică și în cântări de rugăciuni ne-am închinat pela icoane, iar după aceea ne-am dus la chilia starețului. Pentru întâia oară în viață am văzut cu ochii mei sfințenia întrupată și neprefăcută. Pe mine mă frapă fața lui, luminoasă și palidă, fără pic de sânge, o barbă mare și albă, lucitoare ca argintul și curățenia neobișnuită a hainelor sale și întregii încăperi. Vorbirea lui era blândă și cu totul sinceră. El făcea impresia omului desprins cu totul de trup“.

Istorisind apoi în scurt viața trecută a starețului și rânduiala lui mănăstirească, grecul descrie cum a vizitat diferite încăperi din mănăstire. Într'una din camere văzu o mulțime de cămăși strânse și așezate frumos teancuri și alte albituri, rase și camilavce, unde odată pe săptămână vin călugării și-și iau albituri curate, și anumiți supraveghetori observă, ca rufăria veche, spălată de ei, să fie pusă la locul său. După aceasta el fu dus în trapeză, unde se adună toată frățimea împreună cu preotul ce a slujit în ziua aceea. La masă se dă pește și untdelemn. Beau și vin după tipic. Preotul zice: „întru slava lui Dumnezeu“, apoi: în „sănătatea Voevodului“ și în sfârșit: „în sănătatea tuturor creștinilor“. În timpul mesei unul din călugări citește în amvon din viețile sfinților. Vorbire de prisos nu se aude, ci totdeauna e liniște deplină, curățenie mare și mare înfrânare.

Patru duhovnici zilnic umblă pela chilii și supraveghează lucrul fiecăruia. După ce am șezut destulă vreme în chilia starețului, oaspeții au fost duși în camera rânduită pentru ei, unde ei deasemenea au fost impresionați de curățenia exemplară și aranjamentul de bună cuviință. În tot timpul cât au stat ei în mănăstire la sărbătoare, și lor și celorlalți oas-

peți li s'a dat mâncare foarte bună de carne de pasere, de pui, de pește, pâne albă, vin, dulciuri. Și tuturor celor adunați în curtea mănăstirii, cari erau ca la trei mii de oameni, li s'au dat pâne, pește și vin, cât le-a trebuit, fără nicio plată. Rămânând în mănăstire două zile, călătorii s'au întors la Pașcani.

Un loc cu totul de frunte căpătă atât în viața starețului, cât și în viața frățimii, îndeletnicirea cărturărească a starețului. Încă din copilărie iubea el citirea și copierea cărților sf. Părinți. Dar atuncea el le copia simplu, fără să se întrebe de sunt corecte sau nu. În Atos ocupațiunile sale cărturărești luară caracterul de verificare și corectare a traducerilor slavone după cele mai vechi traduceri slave. Când acest mijloc de corectură nu dădu rezultate satisfăcătoare, starețul începu să se ocupe cu studiul limbei grecești și cu adunarea originalelor grecești a literaturii patristice, și în Dragomirna pășise deja la îndreptarea cărților slavone după cărțile grecești. Nemulțămindu-se nici cu aceasta, starețul, după măsura desăvârșirii sale în cunoașterea limbei grecești și a procurării mijloacelor științifice necesare, începu însăși să se ocupe cu traducerea din nou a cărților patristice din limba greacă în cea slavonă. În Neamțu toate felurile de îndeletniciri ale starețului intrase în deosebi într'o fază de organizație largă și regulată. Cu ajutorul unor călugări bine pregătiți științificește și conducerea statornică a starețului, aicea se făcea și copierea cărților, și îndreptarea textelor slave după cele grecești, și traduceri nouă din limba greacă. Însuși starețul, cu toți anii săi înaintați și cu toată limba sa, da ajutoarelor sale pildă de activitate neobosită. Fiind toată ziua împovorat de treburile mănăstirii duhovnicești și gospodărești, el nopțile le petrecea traducând și îndreptând la cărți. După cuvintele biografului său starețul ducea o muncă, care trecea peste puterile unui om. Dacă nu l-ar fi întărit harul lui Dumne-

zeu, n'ar fi fost cu puțință firii omenești să suporte o așa muncă. Numai dacă luăm în samă, că toată partea dreaptă a trupului starețului, până în tălpi, era acoperit de rane, așa că el nici nu se putea culca pe partea asta, și încă e de mirare cum putea suporta așa muncă. Șezând îngheboșat pe patul său, era îngropat în cărți; aicea se aflau diferite dicționare, biblia greacă și slavonă, gramatica greacă și slavonă și cartea care se traducea. Tot aicea erau lumânări aprinse. Iar starețul îngheboșat ca un copilaș mic, scria toată noaptea, uitând și de slăbiciunea sa, și de ranele sale și de nevoea de somn și de odihnă, și până într'atâta se cufunda în ocupațiile sale, încât nu auzea toaca mănăstirii, nu observa nimica din celece se petreceau împrejurul său și nici nu putea da răspuns la întrebările ce i s'ar fi pus. Fratele de serviciu nici nu îngăduia în acest timp nimănui să intre la el; când însă se ivea vreun lucru, ce nu se putea amâna, atunci ucenicul trebuia să-i repete de multe ori starețului cuvintele sale până să primească dela el răspunsul.

Nevoit fiind astfel să-i răspundă, starețul cu durere și oftare abea era în stare să-și desprindă mintea de carte, cum recunoștea și el singur, când zicea: „Pentru mine nu-i muncă mai grea, decât când traduc și sunt nevoit să dau răspuns la vreo întrebare. Atunci până-mi desprind mintea de carte, sunt tot acoperit de sudoare“.

E locul, socot, să observăm, că starețul avea o neobișnuită iscusință de a scrie, care rar se întâlnea la altul. În tinereță, de pildă, el a prescris cartea sf. avă Doroftei: cât este ea de mare, dar el a îngrămădit-o pe 24 foițe de hârtie, pe fiecare păgинуță de a lui erau 70 rânduri de scrisoare obișnuită, subțire ca firul de păr și literile nu se lățeau, ci erau vizibile și curate, iar caetul avea sus, jos și pe laturi margină liberă, așa cum se cuvine. Când un ucenic mirându-se, întrebă pe stareț, cu

ce peniță a scris această carte, poate cu pană de păun? starețul răspuse: „Nu! Cu pană de găscă“.

În anul 1787 starețul Paisie termină cea mai însemnată lucrare literară a sa: Traducerea din grecește a Cuvântărilor ascetice ale sf. Isaac Sirul. În precuvântarea la această traducere starețul istorisește amărunit atît despre împrejurările externe ale acestei opere, cât și despre greutățile ce a întâmpinat la facerea traducerei și despre mijloacele, prin care el a învins aceste greutăți. El scrie: „În anul 1786 mi s'a adus din sf. munte Atos cartea sf. Isaac, scrisă de mână, cu care prilej ceice mi-au adus cartea m'au rugat să pășesc la traducerea ei. La aceasta mă sileau și frații din mănăstire. Eu însă, dându-mi sama de bătrînețea mea și de extrema mea slăbiciune, precum și de mărimea cărții, de greutățile traducerei și de neștiința când putea sosi ceasul sfârșitului meu, am tot amânat împlinirea acestei rugămînți.

Pe de altă parte însă, luând în samă providența dumnezeiască, care mă învrednicise să văd manuscriptul grecesc al cărții sf. Isaac Sirul înadins adus mie pentru traducere și luând în considerațiune propășirea mea în cunoașterea limbii grecești, precum și faptul că aveam și mijloacele necesare pentru traducere și simțind născându-se în mine dorința de a păși la acea traducere și însfârșit ținînd samă și de rugarea necontenită a fraților, am început în acelaș an, în postul Nașterii Domnului noua traducere a cărții sf. Isaac Sirul. La baza acestei traducerii am pus cartea grecească tipărită, adusă mie încă în Dragomirna de la Constantinopole, dela Nechifor Teotochi; iar de cea scrisă de mână m'am folosit pentru control. Și înadevăr, am avut mare folos dela ea și fără ea, cu toată stăruința mea, numai cu cartea cea tipărită, traducerea mea ar fi fost cu totul insuficientă, deoarece în multe locuri unele cuvinte, care se aflau în cartea slavonă, se găsesc și în manuscriptul grec, iar în

cartea greacă tipărită nu se găsesc. Din aceasta se vede, că în vechime ceice s'au ostenit la facerea traducerei slavone au avut în mână tot un astfel de manuscris ai cărții grecești.

Așa dară, traducând această carte, după cartea tipărită, eu în acelaș timp am urmărit cu atenție și cuvânt cu cuvânt și manuscrisul grecesc, și vechea traducere rusască, precum și pe cea îndreptată în Dragomirna, descurcând cu luare aminte numele și verbele, orientându-mă, pe cât a fost posibil, și după însușirile ambelor limbi — greacă și slavonă. Toată lucrarea aceasta am săvârșit-o cu mare bucurie sufletească, neținând samă de slăbiciunea mea, nici de boala ce care sufeream, și așa am terminat-o în anul 1787“.

Descriind greutățile întâmpinate la facerea traducerei, precum și mijloacele pentru înlăturarea lor, starețul scrie: „Ocupându-mă multă vreme cu îndreptarea și traducerea cărților patristice, am observat, că toate cărțile din limba greacă incomparabil mai clar dau senzul gramatical decât traduceriile slavone. Aceasta vine deacolo, că limba greacă are și prefixe și sufixe lămuritoare, care ajută la căpătarea înțelesului gramatical. Iar limba noastră slavonă, deși întrece multe limbi prin frumusețea sa și prin marea bogăție de cuvinte, și din toate limbele se prezintă ca cea mai apropiată de limba greacă, după formarea numelor și verbelor și după sintaxa și însușirile ei, cu toate acestea pierde mult din pricina lipsei particolelor lămuritoare. Căci deși pronumele ije, on, sei, tot în limba slavonă se întrebuințase în locul particolelor din limba greacă, totuși toate acelea nu pot fi întrebuințate cu acea exactitate, cum în limba greacă se întrebuințază pe lângă toate cuvintele și cazurile, afară de ablativ, și nu se poate da traducerei slavone un senz așa de limpede, cum îl găsim în cărțile grecești. Afară de aceasta, în limba greacă aproape toate cuvintele de genul masculin și feminin, fie că se între-

buintază cu particole sau fără, au la nominativ și acuzativ pronunție deosebită, mulțămită căria se capătă înțeles limpede în vorbire; în limba slavonă însă numele de genul bărbătesc la lucrurile neinsuflețite se termină la nominativ și acuzativ cu litera Ъ, iar în cele feminine de lucruri neinsuflețite în aceleași cazuri se termină în Ъ, ceea ce face ca înțelesul să fie mai întunecat.

După aceea, deși în limba greacă și slavonă toate cuvintele de genul neutru la nominativ, acuzativ și vocativ, atât la singular cât și la plural, au aceeaș pronunțare, dar deoarece foarte multe cuvinte grecești de genul feminin la traducerea lor în slavonește sunt de genul neutru și din această pricină capătă la nominativ și acuzativ o terminație la fel, apoi și aceasta îngreuează nu puțin înțelesul.

Observând toate acestea și dorind ca în cartea mea și în genere în traduceri mele să fie un înțeles cât mai apropiat de înțelesul cărților grecești, eu am luat sama și la aceea, că în cărțile din acea limbă preaințeleaptă și profundă se păstrează cu stăruință cu toată băgarea de seamă și la toate cuvintele ortografia. Deaceea, deși această limbă are multe cuvinte de acelea, care și la singular, și la plural au una și aceeaș pronunțare, dar nu se mulțănesc numai cu pronunția, ci fiecare cuvânt are înțeles și după ortografie. Observând aceasta, eu mi-am pus de regulă în traduceri mele să păstrez cu cea mai mare îngrijire ortografia la toate cuvintele atât la plural cât și la singurit, ne neglijând ortografia la nici un cuvânt, decât doar numai din greșală. Incredințez pe cititor, că în traducerea mea cuvintele întrebuintate la singurit, ca singurit trebuie să se și înțeleagă neapărat; iar cele întrebuintate la plural, ca plural trebuie să se și înțeleagă. Mulțămită acestui fapt, în traducerea mea se obține cea mai mare limpezime în vorbirea slavonă“.

Spre lămurirea celor spuse mai sus, starețul scrie mai departe: „După cum s'a zis, în limba slavă numele de lucruri neinsuflețite de genul masculin terminate în ъ și ѣ și cele de genul femeesc terminate în ѣ la nominativ și auzativ singurit au aceeaș terminație și dacă pelângă ele nu este un verb activ sau alte cuvinte determinate, atunci nimenia nu poate cunoaște în ce caz sunt puse ele. În grecește, mulțămită deosebirei terminațiilor, nu se întâmpină această nelămurire“.

Din cele spuse de starețul Paisie se vede, cu câtă precauțiune a lucrat el la traducerea sa din cărțile patristice. Și nu e de mirare, că după mărturia oamenilor cunoscători, traducerile starețului Paisie au preț nu numai din punct de vedere religios-edificator, ci și din punct de vedere științific. Traducerile sale sunt superioare tuturor celor de mai înainte de el, căci el în lucrarea sa nu se mărginește numai a transcrie într'o limbă oarecare, ci se silește a-și procura copii sau tipărituri a cărții, ce traduce, în diferite limbi, apărute în diferite timpuri și le compară unele cu altele, controlându-le reciproc, restabilește citirea cea mai adevărată, cu care prilej însemnează pe margine și redacțiile diferite, dând astfel posibilitatea și cititorului să se convingă nemijlocit, că redacția dată de stareț e cea adevărată. Aceasta-i metoda de tradus a cărților patristice până la starețul Paisie. Traducerile existente mai înainte, făcute întotdeauna după originalele grecești, și adesea din bulgărește, sârbește, latinește sau poloneze, se deosebeau în multe locuri prin obscuritate, ceace a și silit pe starețul Paisie să pună această lucrare pe niște temeuri mai bune și mai îngrijite.

Unul dintre cercetătorii manuscriselor școalei lui Paisie, N. Popov, în cartea sa: Manuscrisele bibliotecii sinodale (patriarhicești) din Moscova, fasc. 2, Colecția Simonovsc, caracterizând lucrările de traducere ale starețului Paisie și folosindu-se

Întru aceasta de textul cărții sf. Ioan Scărarul, corectat de starețul Paisie, zice: „Starețul a tradus după un text grec tipărit, dar la el se văd și adăose pe margine, după cărți scrise de mână. Unile note dau motiv să credem, că traducătorul a avut la îndemână nu numai texte grecești sau slavone, ci o serie întreagă de alte texte. Pe marginea Scării sunt multe însemnări, cari mărturisesc o muncă mare întrebuințată la compararea textelor slavone cu cele grecești scrise de mână și tipărite. Potângă aceasta, traducătorul dovedește o mare putere de pătrundere. De pildă, într'un loc el face o notă: „În cea tipărită se întâlnesc și astfel de cuvinte (urmează citatul), sunt luate însă aceste cuvinte din altă carte; deaceia eu în traducere aceste cuvinte nu le-am introdus, deoarece în celelalte texte grecești și slavone ele nu se află“. Sunt note, care lămuresc un loc sau altul pe temeiul altor locuri... Pânăla Paisie Velicovschi o astfel de referință critică față de texte nu întâlnim nici la unul din scriitorii noștri.

Noi am văzut deja, că însuși starețul recunoștea necesitatea de a face traducerea sa cuvânt cu cuvânt, adică stabilit pe calea unui studiu comparativ textul adevărat al cărții, să traducă din limba greacă în cea slavonă cuvânt după cuvânt, neținând deloc samă de ordinea cuvintelor în limba greacă. Negreșit, de o asemenea metodă de traducere, care nu ținea sama de ordinea cuvintelor cerută de limba slavonă și rusască, nu totdeauna e destul de clară și de evidentă ideea autorului cărții și se ivește necesitatea de o aranjare premergătoare a cuvintelor, pentru a pătrunde la înțelesul cutării sau cutării fraze, ceea ce fără îndoială îngreuează citirea sau priceperea cărții; dar pedealtă parte prin aceasta se înlătură arbitru traducerii la construirea frazelor, care poate atrage după sine și schimbarea înțelesului originalului. E nevoie deasemenea să observăm, că starețul posedând o mare experiență

duhovnicească, o mare putere de pătrundere și fineță de a înțelege, luminată și ascuțită de nevoița sa în rugăciune și de curățenia vieții și inimii sale, pătrundea adânc în înțelesul cărții ce traducea, pricepea să aleagă cele mai exacte și mai potrivite cuvinte pentru exprimarea ideilor originalului și acestea fac traduceri sale, cu tot caracterul cam greoi al construcțiilor sale, înțelese în cel mai înalt grad și corespunzătoare cu duoul autorului tradus, și de aceea și deosebit de prețioase. După exactitatea, expresivitatea, puterea și profunzimea expunerii, nu se pot compara cu traduceriile sale nu numai traduceriile anterioare, dar nici cele de mai târziu, făcute de persoane mai erudite, de care lucru ne putem convinge ușor chiar și numai la o superficială comparație.

În Neamtu starețul aranjă munca de corectare și traducere a cărților patristice în chipul cel mai larg. El adună împrejurul său un numeros grup de ajutoare și-i pregătește pentru treaba cărturărească. El îi învață limba greacă și pentru perfecționare îi trimitea în academia din București. Unii din ajutoarele sale, sub supravegherea sa directă, traduceau cărțile sf. Părinți; alții le transcriau. Ocupațiile și le făceau sau prin chilii, sau într'o încăpere comună, sau însfârșit la stăreție.

Cereri la manuscrite erau foarte multe nu numai din partea călugărilor și fraților din Mănăstirea Neamtu, ci și din partea celor de prin celelalte mănăstiri, precum și din partea persoanelor particulare. Lucru pentru transcriitori era tare mult. Unele din manuscrite purtau numele unora din colaboratorii starețului la lucrările de cărturărie. Astfel de ajutoare mai deaproape ale sale erau Ilarion, Macarie, Onorie. Mai departe în manuscrite se pomenesc: schimonahul Atanasie, duhovnicul Natanail, monahul Pavel, scriitorul Mihail, monahul Ioanichie, monahul Silvan, scriitorul Iachint, monahul Nazarie, monahul Mitrofan, monahul

Chiriac, diacon Timotei, monahul Ghervasie, ieromonahul Nicolae, monahul Filimon, Filip, monahul Teofan, monahul Antonie, scriitorul Gurie, scriitorul Climent, scriitorul Leontie, scriitorul hagi Emanoil, ieromonah Ignatie, scriitorul Sofronie, scriitorul Spiridon, scriitorul Nicodim, preotul Sofronie, scriitorul Gherasim, monahul Sadat, scriitorul Iroftiei, Ieronim, scriitorul Sava, scriitorul Sergiu, și preotul Dosoftei și scriitorul Serapion, ierodiacon Cornelie, scriitorul Platon, etc.

Mulțămită muncii harnice a acestei grupe de colaboratori pregătiți, apare un mare număr de traduceri îndreptate ale cărților sf. Părinți și foarte multe copii după ele. După mărturia profesorului A. I. Iațimirschi, din o mie de manuscripte, care se păstrează în biblioteca Mănăstirii Neamțu și care sunt scrise în diferite timpuri în limbile moldovenească, grecească, latină, italiană, nemțască, ebraică, arabă, turcească, siriană, bulgară, poloneză, franceză și slavonă, două sute șaptezeci și șase de manuscripte, sunt de pe vremea starețului Paisie și mai bine de patruzeci din ele sunt scrise de mâna starețului, și aceste manuscrise din Mănăstirea Neamțu alcătuiesc numai o mică parte din toate câte au eșit din pana colaboratorilor starețului și s'au împrăștiat prin diferite mănăstiri și pe la chiliile călugărești ale Răsăritului ortodox, dar mai cu seamă în hotarele Rusei și pela persoanele mirene. Profesorul A. I. Iațimirschi enumeră manuscrisele lucrate cu mâna proprie a starețului Paisie. Manuscrisele acestea sunt următoarele: 1) „Sfătuiri despre năravul omenesc“, a preacuviosului Antonie cel Mare; 2) Teologia sf. Ioan Damaschin; 3) Regulele monahicești ale sf. Vasilie cel Mare; 4) Învățăături despre postnici, ale aceluiaș; 5) Cuvânt contra lui Evnomie, a aceluiaș; 6) Note ale starețului Paisie, despre purcederea sf. Duh, din operele lui Ghenadie Scolarul, Dionisie patriarhul Ierusalimului, Marcu Efesiul, Ata-

nasie Alexandreanul, Ioan Damaschinul, Evloghie al Alexandriei, Mărturisirea lui Iustinian, Efrem al Antiohiei; 7) Note ale starețului Paisie din operele sf. Ioan Gurădeaur, Ioan Damaschinul, Preacuviosul Filoteiu, Patriarhul Sofronie, Preacuviosului Grigorie, Gherman al Constantinopolei, Preacuviosului Isaia pusnicul, sf. Grigorie Palama, și Preacuviosului Maxim Mărturisitorul. 8) Cuvântări ale lui Girgorie Sinaitul; 9) Epistolă către Xenia despre ceice petrec în tăcere, a sf. Grigorie Palama; 10) Cuvântări îndrumătoare ale aceluiaș; 11) Sf. Diadoh, episcopul: „Povește active“; 12) Cuvântări despre rugăciunea minții, ale lui Dionisie Areopagitul și ale altor părinți; 13) Invățături ale Avei Doroteiu; 14) Viața Sf. Grigorie Sinaitul și alcătuită de Calist patriarhul Constantinopolei; 15) Expunerea canoanelor apostolice și ale sf. Părinți, după tâlcuirile lui Alexei Diaconul și Aristen; 16) Operele ascetice ale lui Isaac Sirul; 17) Invățăturile lui Iosif Brieniu, cu un supliment care cuprinde epistola papei Ioan către Fotie patriarhul Constantinopolei; 18) O lucrare a lui Calist Catafighiotul; 19) Canoanele la cele 12 praznice pe două coloane: la stânga traducerea lor veche, la dreapta cea nouă; 20) Scara preacuviosului Ioan Scăraru; 21) Invățăturile sf. Macarie Egipteanul; 22) Cuvântări morale pustnicești ale preacuviosului Marcu postnicul; 23) Cuvântări despre purcederea sf. Duh contra patimilor de Marcu Efesiul; 24) Invățături ale preacuviosului Nechita Scitul; 25) Operele preacuviosului Petru Damaschinul; 26) Răspunsuri ortodocșilor despre prigonirile catolicilor, despre uniație.

Autograful traducerii starețului Paisie e după cartea grecească tipărită la Halchi în anul 1775. 27) „Raiul“ de patriarhul Calist al Constantinopolei și Ignatie Xantip; 28) Colecția de extracte ale starețului Paisie din Dionisie Areopagitul, din Maxim Mărturisitorul, din canoanele apostolice, din

sintagma lui Matei Vlastar, din canoanele, sinoadelelor ecumenice, din Ioan Gurădeaur, din Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei despre botez; 29) Colecție: Dionisie Areopagitul despre împărtășire, Ioan Gurădeaur și Teodor Studitul despre acea lucruri, Dionisie Areopagitul o epistolă, Teodor al Cirului despre cele 70 de săptămâni; 30) Colecție: Cuvinte de mustrare contra eresului lui Valdam și Achindin, cuvinte alese de Simeon magistrul și logofătul și o rugăciune de umilință a lui Vasilie de Cezareea și Teodor Studitul; 31) Colecție: Sinodic în Duminica ortodoxiei, despre cele 7 scoară ecumenice a lui Gherman Patriarhul; cuvânt la Buna-Vestire, a lui Ioan Damaschinul; cuvânt la Schimbarea la Față, la punerea în mormânt a Mântuitorului, la Adormirea Maicei Domnului, la Buna-Vestire, la nașterea Maicei Domnului, ale lui Epifanie al Cirului; Laudă în cinstea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu; 32) Colecție: învățătură despre rugăciune a lui Ișihie preot din Ierusalim și despre năravul omenesc, de Antonie cel Mare; 33) Lumină celorce sunt în întunec, adresat latinilor ce se întorc la ortodoxie; 34) Cuvântări ale lui Simeon Noul Teolog; 35) Cuvântări ale aceluiaș; 36) Cuvânt către ceice se leapadă, a lui Simeon noul Teolog; 37) Cuvânt despre preoție, a lui Simeon Tesalonicul; 38) Pătimirile sf. mucenic Anastasie cel Nou, care a pătit în orașul Ghelvin; 39) Taction a lui Nicon Muntenegreanul; 40) Invățături de trezvie a lui Filotei Sinaitul; 41) Despre tăcere de preacuv. Talasie Libianul și Filimon Sihastrul; 42) Tâlcuire la cartea „Cântarea Cântărilor“ de Fericitul Teodorit; 43) Invățăturile lui Teodor al Edesei; 44) Catehumenele lui Teodor Studitul.

Enumeră deasemenea profesorul Iațimirschi și manuscrisele scrise de ucenicii starețului după alegerea și însărcinarea sa. Dar n'avem puțință de a le înșira pe toate aicea. Scrierile unora dintre

părinții Bisericii se întâlnesc printre aceste manuscrise cu deosebire în număr mare de manuscrise. Astfel sunt de pildă operele lui Teodor al Edesei, Filotei Sinaitul, Simeon Noul Teolog, Petru Damaschinul, Ioan Scărarul, Izbile Ierusalimleanul, Isaac Sirul, avă Dorotei, Grigorie Palama, Vasile cel Mare, etc. Evident că aceste scrieri erau foarte mult cerute. O însemnată parte de manuscrise o alcătuiesc colecțiile de extrageri din cărțile patristice sau cu chestiuni dogmatice sau liturgice, sau morale — ascetice și canonice. Cu deosebire starețului Paisie îi plăcea să facă asemenea colecții și deprinse la aceasta și pe ucenicii săi. După părerea starețului, nu-i suficient să te mărginești numai la citirea cărților patristice, căci la aceasta atențiunea și cugetarea cititorului nu urmăresc totdeauna cum trebuie cele citite. Pentru a lega mai bine atențiunea și cugetul de cuprinsul cărții citite, e trebuință să urmărești cuvânt cu cuvânt textul cărții, iar aceasta se obține mai bine când copiezi cartea. Inseși încetineala acestei lucrări dă puțința de a pătrunde mai bine și mai deplin ideea celor scrise. Cu acest prilej cuprinsul cărții se înrudește mai deaproape cu sufletul cititorului și se imprimă mai adânc într'insul.

Dar a copia toată cartea în întregime nu este totdeauna cu puțință și apoi nici nu-i totdeauna de trebuință aceasta. Câteodată ajunge numai să extragi din ea lucrurile cele mai însemnate, ca apoi să le ai totdeauna la îndemână, ca să le citești din când în când și să le folosești în interes literar, în lucrări literare, în scrisori, să le comunici altuia, etc. Citind diferiți părinți bisericești, cari au scris despre aceleași lucrări, poți prin notele extrase din ei să lămurești mai bine și sub toate raporturile un anumit lucru. Se obține o enciclopedie teologică-ascetică, un dicționar explicativ al tuturor concepțiilor, cuprinse în dome-

niul vieții religioso-morale și în concepția despre lume a creștinului. Alcătuitorul acestei cărți a avut în mâinile sale câteva din astfel de colecții cu sentințe și discuții de ale sf. Părinți, eșite din școala starețului Paisie. Una din colecțiuni e scrisă de mâna arhimandritului Moisei, egumenul Sihăstriei de Optinsc, în timpul petrecerii sale în pădurile Roslovschi, în guvernământul Smolensc.

Această colecție poartă numirea „Despre nevoințele monahicești“ și e alcătuită în intervalul de timp dintre anii 1812 și 1822, cuprinzind în sine extracte prețioase din cărțile sf. Părinți despre viața duhovnicească lăuntrică, înșirate în ordine sistematică. Colecția aceasta n'a apărut tipărită și se păstra înainte de revoluție în biblioteca Săhăstriei Optinsc. Altă colecție e scrisă de schimonahul Atanasie, ucenicul starețului Paisie și unul din secretarii senatului, acelaș, care a prezentat lui Gavriil, Mitropolitul Petersburgului, traducerea Filocaliei, făcută de Paisie, iar în urmă a trăit în mănăstirea Sfensc din eparhia Orlov, unde a și murit la anul 1811. Colecția sa schimonahul Atanasie, înainte de moartea sa cu doi ani, adecă în 1810 a dat-o ca binecuvântare altui schimonah Atanasie, fost rotmistru al regimentului de husari și cu familia Zaharov, deasemenea ucenic al starețului Paisie, și care a trăit în urmă în Sihăstria Ploșceansca, tot din gubernia Orlov și tot acolo a și murit în anul 1825. În colecțiunea lui Atanasie sunt adunate extracte din operele sf. Părinți relativ la diferite chestiuni ale vieții religioase — morale, ca de pildă: despre post, despre rugăciune, despre mândrie, etc. După fiecare chestiune se dau numeroase extracte din părinții Bisericii și astfel se revarsă asupra acelor chestiuni o lumină lămuritoare din toate părțile. Același caracter au și toate celelalte colecțiuni.

Munca literară a starețului Paisie în Neamțu și în celelalte locuri nu s'a mărginit numai la tradu-

ceri și descoperiri de cărți patristice. El a purtat și o vastă corespondență cu multe persoane pe diferite chestiuni de viață bisericească și duhovnicească. Cu această corespondență ne vom ocupa în capitolul următor.

MONASTIREA NEAMTU IN MOLDOVA

CAPITOLUL IV.

Starețul Paisie și corespondența sa cu diferite persoane pe diferite chestiuni referitoare la viața și credința creștină.

Slava mereu crescândă a starețului Paisie, ca învățător al vieții duhovnicești, a făcut pe mulți să se adreseze lui cu întrebări scrise. La aceste întrebări starețul răspundea prin scrisori, câteodată așa de lungi, încât arăsea și direct proporțional, și după modul de expunere aveau înfățișarea unor adevărate lucrări.

În aceste scrisori ale sale își expunea ideile sale și da sfaturi în diferite chestiuni din viața monahicească și în genere bisericească. Astfel de scrisori ale starețului aparțin la toate perioadele vieții sale din Artoș și Moldova. Unile din ele, în care se vorbește de ocupațiile cărțurărești ale starețului și se expun curățările sale despre monahism, noi le-am citat deja sub formă de extracte în diferite părți ale cărții noastre. Acum vom aduce citate din alte scrisori ale sale, care încă nu s'au tipărit până acum.

În timpul când starețul se afla încă la Dragomirna, se adresă lui ieromonahul Sofronie, egumenul unui schit Robaia, cu rugămintea să-i trimită un preot pentru organizarea vieții de obște. Starețul îi răspunse: „La cererea voastră, de a vă trimite un preot să vă organizeze viața de obște, nici nu știm ce să vă răspundem. Și noi înșine suntem la începutul trebii și în multe privințe avem și noi nevoie de povețe. Noi numai atâta vă putem spune, cum pe temelul sf. Scripturi și după regulile sf. Părinți ați putea să vă organizați viața dunovnicească. Întâiu se cere, ca egumenul să fie înțelepțit din sf. Scripturi și drept și să știe să învețe și pe ucenicii săi, să aibă cătră toți iubire adevărată și nefățarnică; ca el să fie blând, smerit, răbdător, liber de mânia și de toate celelalte patimi, ca iubirea de arginț, mândria, lăcomia, etc. Ucenicii pe de altă parte trebuie să fie în mâinile egumenului, ca un instrument în mânele unui meșter, sau ca lutul în mâinile olarului; să nu facă nimic fără binecuvântarea lui, să nu aibă proprietatea lor, ci toate: și cărțile, și patul, și celelalte să le aibă după binecuvântarea părintelui său; ca ei să nu-și creadă minții lor și într'un cuvânt, ca ei să fie ca niște morți până la moartea lor, neavând nici voință, nici judecată. Acesta trebuie să fie statutul unor adevărați ascultători și ucenici. Orunde s'ar afla schitul vostru, el nu trebuie să fie supus altei mânăstiri, ci trebuie să se administreze singur de sine, ca frații lui să se mântuiască prin egumenul lor, după cum acest din urmă se mântuește în Domnul. Această rânduială trebuie să fie întărită prin binecuvântarea ambelor părți: și a statului, și a arhiereului locului. În schitul vostru nu trebuie să aibă intrare femeile. Numai în chipul acesta și cu mare trudă veți putea realiza o viață mântuitoare pentru voi și plăcută Domnului. Iar dacă cineva din voi vrea să treacă ca să trăiască la noi, apoi Dumnezeu știe de ar putea să aibă așa râvnă, ca să rabde până în

sfârșit nevoia și lipsa noastră de hrană, de haine, de chilio și de toate celelalte. Iată tot ce vă putem spune din partea nepriceperii noastre. Dar Dumnezeu nostru și Domnul Iisus Hristos să fie pentru voi lumină și pricepere pentru sfânta mântuire și viața veșnică“.

După cum se știe, starețul a trimis din Secu ucenici de ai săi la București ca să învețe limba greacă. La doi din acești ucenici și anume lui Dorotei și Gherontie, starețul trimițându-le câte puțini bani, le-a scris o scrisoare prevenitoare pe chestia, că ei, cu învoirea Vlădicilor, sunt îndemnați să mănânce carne. Starețul le scrie: „Mie mi se pare, că după cugetarea dreaptă și după rânduiala sf. Biserici ortodoxe, chiar nici unui înger nu trebuie a vă supune în această chestiune“. El le îndreaptă atențiunea la scrierea: „Dacă monahii pot mânca carne“, a starețului Vasilie, care a scris-o nu fără harul Dumnezeescului Duh. După potop Domnul, pentru sălăbiciunea omenească, a îngăduit mănucarea de carne, dar regula vieții călugărești corespunde vieții celei din raiu, unde nu era mănucare de carne. Și deși la începutul călugărismului a fost pealocurea abateri dela această rânduială, mai ales prin orașele mari, dar sf. Sava cel Sfințit a întărit nemănucarea de carne. Și regula aceasta a devenit obștească în toate țările. Deaceia nu ne putem sprijini pe aceea, că nemănucarea de carne este numai un obicei local. Aceasta nu se poate lăsa la voea fiecăruia și apoi e nedrept să zicem, că nemănucarea de carne ar vătăma sănătatea. Nu trebuie să ne jenăm de ceice mănâncă carne, ci trebuie să plăcem mai mult lui Dumnezeu decât oamenilor; chiar ceice vă ademenesc, ca să vă abată dela statornicia voastră, singuri au să vă laude, văzind tăria voastră. Starețul amintește ucenicilor săi, că și frații mănăstirii și pusnicii s'ar scandaliza și s'ar omorâ, dacă ar afla, că ei s'au apucat de mănucat carne.

În scrisoarea, trimisă în Rusia, către monahia

Maria Petrovna Protasieva, egumena comunității Alexeevscaia din Arzemas, starețul explică importanța ascultării, ca temelie a vieții călugărești. M. P. Protasieva, pogorându-se dintr'o familie avută, din frageda copilărie a avut înclinațiune cătră viața monahicească. Tatăl său împotrivindu-se multă vreme dorinței ei, cedă în cele din urmă rugămintelor ei și o așeză în mănăstirea de fecioare din Costroma. Ea era fiica duhovnicească a cunoscutului stareț Teodor Ușacov și după binecuvântarea acestuia fu aleasă de surori egumenă a comunității de femei Alexeevscaia din Arzemas. După moartea starețului Teodor, Maria Petrovna se adresă pentru povețe cătră starețul Paisie. Scrisoarea starețului cătră dânsa se începe cu citarea cuvintelor lui Hristos: Foc am venit să arunc pe pământ și cât aș dori să fiu acum aprins (Luca. XII, 49). Acest foc dumnezeesc l-au primit în inimile lor sf. apostoli și aprinzându-se de dragoste înflăcărată cătră Domnul, au lăsat lumea și toate cele din lume și au urmat lui Hristos. Ei s'au devotat lui și cu sufletul și cu trupul, au lepădat și voea lor, și cugetul lor, așa că cu mare bucurie puteau spune: Iată noi am lăsat toate și Ți-am urmat Ție (Mat. XIX, 27). Această sf. Ascultare de Domnul au păstrat-o ei în inimile lor pânăla sfârșitul vieții, pecetluindu-o cu suferirea a nenumărate ispite și cu felurite morți și cu vărsarea sângelui lor pânăla ultima picătură. Acelaș foc dumnezeesc al iubirii și ascultării l-au primit sf. mucenici, care au răbdat pentru Hristos cu bucurie nenumărate munci și cea mai cumplită moarte. Acelaș foc dumnezeesc l-au primit în sine toți preacuvioșii și de Dumnezeu purtătorii părinții noștri, care au fugit de lume și de toate cele din lume, cari au petrecut în viața de obște cu supunere deplină și tăerea voei lor, sau s'au nevoit în pustietăți, în munți și în peștere, au umblat pe calea cea îngustă și grea, s'au răstignit împreună cu Hristos, și-au petrecut viața în foame și în sete și în tot

sfârșit nevoia și lipsa noastră de hrană, de haine, de chilii și de toate celelalte. Iată tot ce vă putem spune din partea nepriceperii noastre. Dar Dumnezeu nostru și Domnul Iisus Hristos să fie pentru voi lumină și pricepere pentru sfânta mântuire și viața veșnică“.

După cum se știe, starețul a trimis din Secu ucenici de ai săi la București ca să învețe limba greacă. La doi din acești ucenici și anume lui Dorotei și Gherontie, starețul trimițându-le câte puțini bani, le-a scris o scrisoare prevenitoare pe chestia, că ei, cu învoirea Vlădicilor, sunt îndemnați să mănânce carne. Starețul le scrie: „Mie mi se pare, că după cugetarea dreaptă și după rânduiala sf. Biserici ortodoxe, chiar nici unui înger nu trebuie a vă supune în această chestiune“. El le îndreaptă atențiunea la scrierea: „Dacă monahii pot mânca carne“, a starețului Vasilie, care a scris-o nu fără harul Dumnezeescului Duh. După potop Domnul, pentru sălăbiciunea omenească, a îngăduit mîncarea de carne, dar regula vieții călugărești corespunde vieții celei din raiu, unde nu era mîncare de carne. Și deși la începutul călugărismului a fost pealocurea abateri dela această rânduială, mai ales prin orașele mari, dar sf. Sava cel Sfințit a întărit nemîncarea de carne. Și regula aceasta a devenit obștească în toate țările. Deaceia nu ne putem sprijini pe aceea, că nemîncarea de carne este numai un obicei local. Aceasta nu se poate lăsa la voea fiecăruia și apoi e nedrept să zicem, că nemîncarea de carne ar vătăma sănătatea. Nu trebuie să ne jenăm de ceice mănâncă carne, ci trebuie să plăcem mai mult lui Dumnezeu decât oamenilor; chiar ceice vă ademenesc, să vă abată dela statornicia voastră, singuri au vă laude, văzind făria voastră. Starețul amintește ucenicilor săi, că și frații mănăstirii și puscicii s'ar scandaliza și s'ar omorâ, dacă ar afla, că ei s'au apucat de mîncat carne.

În scrisoarea, trimisă în Rusia, către monahia

Maria Petrovna Protasieva, egumena comunității Alexeevscaia din Arzemas, starețul explică importanța ascultării, ca temelie a vieții călugărești. M. P. Protasieva, pogorându-se dintr'o familie avută, din frageda copilărie a avut înclinațiune cătră viața monahicească. Tatăl său împotrivindu-se multă vreme dorinței ei, cedă în cele din urmă rugămintelor ei și o așeză în mănăstirea de fecioare din Costroma. Ea era fiica duhovnicească a cunoscutului stareț Teodor Ușacov și după binecuvântarea acestuia fu aleasă de surori egumenă a comunității de femei Alexeevscaia din Arzemas. După moartea starețului Teodor, Maria Petrovna se adresă pentru povețe cătră starețul Paisie. Scrisoarea starețului cătră dânsa se începe cu citarea cuvintelor lui Hristos: Foc am venit să arunc pe pământ și cât aș dori să fiu acum aprins (Luca. XII, 49). Acest foc dumnezeesc l-au primit în inimile lor sf. apostoli și aprinzindu-se de dragoste înflăcărată cătră Domnul, au lăsat lumea și toate cele din lume și au urmat lui Hristos. Ei s'au devotat lui și cu sufletul și cu trupul, au lepădat și voea lor, și cugetul lor, așa că cu mare bucurie puteau spune: Iată noi am lăsat toate și Ți-am urmat Ție (Mat. XIX, 27). Această sf. Ascultare de Domnul au păstrat-o ei în inimile lor pânăla sfârșitul vieții, pecetluindu-o cu suferirea a nenumărate ispite și cu felurite morți și cu vârsarea sângelui lor pânăla ultima picătură. Acelaș foc dumnezeesc al iubirii și ascultării l-au primit sf. mucenici, care au răbdat pentru Hristos cu bucurie nenumărate munci și cea mai cumplită moarte. Acelaș foc dumnezeesc l-au primit în sine toți preacuvioșii și de Dumnezeu purtătorii părinții noștri, care au fugit de lume și de toate cele din lume, cari au petrecut în viața de obște cu supunere deplină și tăierea voei lor, sau s'au nevoit în pustietăți, în munți și în peștere, au umblat pe calea cea îngustă și grea, s'au răstignit împreună cu Hristos, și-au petrecut viața în foame și în sete și în tot

fe. De pătimiri rele, în rugăciuni neconținute și în lacrimi, păzind în toate curățenia și neprihănirea dumnezeștilor porunci. Tot acest foc dumnezeesc al harului l-au primit și toți sfinții, adevărații robi ai lui Hristos, oameni de toate treptele și rangurile, cari cu îngrijire au păzit poruncele evanghelice cele de suflet mântuitoare, fără împlinirea cărora creștinul ortodox nu se poate mântui numai cu credință.

Arătând apoi că de acelaș foc dumnezeesc a fost însuflețită încă din pruncie și aceea, cătră care scrie el acum scrisoarea sa, că pentru dragostea lui Hristos ea a îndurat o mulțime de scârbe și srâmtorări. Înșirând câteva împrejurări din viața ei și împlinindu-i cererea de a-i da povește folositoare în împrejurările grele, în care se afla, starețul vorbește apoi de însemnătatea ascultării:

„De vreme ce tu prin propria ta experiență ai aflat roadele binecuvântatei ascultări și roadele blestămatei neascultări, apoi se cuvine să-ți spun câteva cuvinte despre sfânta ascultare. Dumnezeasca ascultare e atât de necesară pentru a plăcea cu adevărat lui Dumnezeu, că fără de ea nu se poate nicidecum sluji lui Dumnezeu. Iată pentru ce sfânta ascultare a și fost sădită de Dumnezeu în trei locuri: în cer, în rai și pe pământ. În cer în puterile cerești, în rai în oamenii cei dintâiu, pe pământ în sfinții ucenici și apostoli ai Domnului. Și tot în aceste trei locuri s'au arătat și roadele preabinecuvântatei ascultări și ale blestămatei neascultări. În ceruri puterile cerești, cari au păzit ascultarea cătră Dumnezeu, s'au învrednicit, luminate de Duhul Sfânt, să petreacă cu El în veci și neschimbat; diavolul însă deși făcea parte din ceata îngerească, căzind din ascultare prin propria lui voință și mândrindu-se, a fost aruncat din cer împreună cu alți îngeri lepădați dela Dumnezeu, cari au ascultat sfatul cel rău al diavolului și lipsindu-se de lumina cea dumnezească, cu voință a devenit întunec, s'a făcut vrăjmașul lui Dumnezeu și dușmanul mântuirii pra-

voslavniciilor creștini. În rai, câtă vreme oamenii cei dintâiu au petrecut în adevărata ascultare de Dumnezeu, ei s'au desfătat de vederea feții lui Dumnezeu și de felurite daruri ale sf. Duh. Iar când prin propria lor voință au ascultat sfatul diavolului, au căzut din ascultare, s'au mândrit, dorind să fie asemenea lui Dumnezeu, atunci osândiți fiind la moarte de către Dumnezeu, au fost izgoniți din rai și s'au făcut pricinuitori ai morții întregului neam omenesc.

Și dacă nu venea Fiul lui Dumnezeu prin ascultarea sa către Dumnezeu Tatăl și să pună capăt neascultării lui Adam, atunci neamului omenesc nu i-ar fi rămas nici o nădejde de mântuire din moarte și din pierzarea veșnică. Acestea-s roadele ascultării și neascultării în neamul omenesc. Însfârșit pe pământ Hristos, Fiul lui Dumnezeu, pogorându-se din cer, nu ca să facă voea sa, ci voea Tatălui celui ce l-a trimis, căruia a și fost el ascultător până la moartea de cruce, a sădit dumnezeiasca sa ascultare în sf. săi ucenici și apostoli. Aceia din ei, cari au rămas în această ascultare până la moarte, au adus prin propoveduirea lor toată lumea la cunoștința de Dumnezeu și acum domnesc în ceruri împreună cu Hristos, Domnul și Învățătorul lor. Iuda însă, care a căzut din sfânta ascultare și în loc de a asculta pe Domnul, a ascultat de diavolul, a căzut în desnădejde, s'a spânzurat și a perit pentru vecie și cu duhul și cu trupul. Astfel și pe pământ s'au arătat roadele ascultării și ale neascultării.

Pe această dumnezeiască ascultare, sădită pe pământ de însuș Domnul nostru Iisus Hristos, se întemeiază cinul călugăresc, fie cu viața de obște, fie trăind câte doi sau trei împreună, sau petrecând în pustie. Ei cu toții în cea mai mare parte au început viața lor călugărească de la ascultare și prin aceasta au ocolit cu ajutorul lui Dumnezeu ispitele drăcești. Cine însă a început de capul lui viața sa

monahiească, pe acela l-au ajuns felurite ispite diavolești, de care să ne izbăvească Dumnezeu cu harul său”.

Incheind scrisoarea, starețul îndemna pe M. P. Protasieva să dea prin viața sa pildă surorilor, peste care ea este egumenă. „Povățuește-le, — scrie starețul, — pe calea mântuirii, dându-le pildă de toată fapta bună cu ajutorul lui Dumnezeu, prin împlinirea cu sânguință a poruncilor evanghelice, prin iubirea cea către Dumnezeu și aproapele, prin blândeță și smerenie, prin cea mai adâncă pace cu toți, prin milă de mamă, răbdare și îndelungă răbdare, prin rugăciune cu lacrimi, prin mângâere și îndemnare la toată fapta bună, purtând prin dragoste dumnezească greutățile și neputințele lor, umbrindu-le cu iubirea cea dumnezească, ca pe niște surori și ucenițe ale lui Hristos, povățuindu-le cu sânguință la păzirea adevăratei ascultări către Dumnezeu, la tăerea voci sau mai bine la omorârea voinei lor celei protivnice, la părăsirea gândurilor lor. Iar pe tine însuți în taina inimii tale și a sufletului tău socotește-te că nu ești înaintea lui Dumnezeu decât praf și cenușă, cea mai păcătoasă dintre toți oamenii. Silește-te deasemenea să fii pildă pentru surorile tale și prin păzirea canoanelor sf. Părinți, și prin ostenele trupești, după puterile tale și pe cât poți prin ascultarea pravilei bisericești, și prin închinăciuni mari și mici; deasemenea și pravila de chilie, rânduită de sf. Părinți, împlinește-o cu frica lui Dumnezeu, cu citirile, cântările și metaniile rânduite. Citește cu sânguință, cu mare luare aminte și cugetare cărțile sf. Părinți despre rugăciunea ce se săvârșește de minte în inimă, care este nevoința monahicească cea mai adevărată și mai plăcută lui Dumnezeu, și dacă cu ajutorul lui Dumnezeu vei pricepe din învățătura sf. Părinți înțelesul adevărat al ei, apoi silește-te și la împlinirea ei, chie-mând pe Dumnezeu în ajutor, și vei primi dela dânsa mare folos pentru sufletul tău. Silește-te

să nu osândești niciodată, căci unul este judecătorul cel drept, Hristos Domnul, care va răsplăti fiecăruia după faptele sale. Osândește-te pe sineți și nu vei fi osândită la a doua și înfricoșata sa venire. Tot celui ce greșește față de tine iartă-i greșala din toată inima, pentru ca și Tatăl cel cerească să-ți ierte greșalele tale". Cu aceste povețe încheie scrisoarea sa starețul către M. P. Protasieva.

În vara anului 1793 veni o scrisoare către ieromonahul Agaton, egumenul mănăstirii Poiana Voronei din Moldova, iscălită de 13 monahi și de toți frații mănăstirii împotriva ieromonahului Teopemt din acea mănăstire, că hulește cărțile sf. Părinți, care învață despre rugăciunea minții către Iisus și numește aceste cărți eretice și farmazonice, în timp ce aceste cărți, după cuvintele petiționarilor, sunt primite de ei din mănăstirea starețului Paisie. Petiționarii cereau, ca Teopemt să dovedească în soborul fraților, că ele sunt eretice. Toți monahii se adunară în biserică și chemară pe Teopemt, dar el nu veni. Atunci merseră la el la chilie și întrebare, pentru ce le numește el eretice. Teopemt răspunse: Toate cărțile, pe care le citiți voi, sunt chimere și voi sunteți împrelestiți. Sfânta rugăciune a lui Iisus el o numește erezie și zicea, că această erezie e din munții Moșenschi și apoi a ajuns și la starețul Paisie, acum vreo 30 de ani în urmă. După aceea a venit în mănăstirea Poiana-Voronei lachint, un duhovnic din Neamțu, și sfătui pe Teopemt, după rugămintea fraților.

Dară acesta și lui îi răspunse ca și fraților. Atunci se hotărâră să dea jalba starețului Paisie, arhimandritul dela Neamțu, cu arătarea tuturor împrejurărilor acestei afaceri. Jalba fu primită de starețul la 19 Iunie 1783. Cu treizeci de ani în urmă, starețul Paisie, aflându-se încă în Dragomirna, în adevăr scrisese o carte despre rugăciunea lui Iisus, dar nu ca laudă eresului, care se ivise atunci între monahii din munții Moșensc, ci pentru combaterea lui. El dovedise sfințenia și legitimitatea ru-

găciunii lui Iisus cu citate din numeroase cărți ale sf. Părinți ai Bisericii. Și acum el păși din nou prin scris la apărarea rugăciunii minții. Dovezile sale de altădată el le completează cu altele nouă, împrumutându-le din cărțile patristice. Deoarece aceste dovezi le-am arătat deja în capitolul al doilea din partea a patra, unde am vorbit de rugăciunea minții, nu mai e nevoie să le mai repetăm. Vom arăta numai cuvintele din închierea scrisorii starețului Paisie: „Cer și vă rog din tot sufletul, să aveți credință neîndoită în cărțile sf. Părinți și în învățătura cuprinsă într'însele, căci e ea în totul la fel cu cea din sfintele Scripturi și cu înțelegerea tuturor învățătorilor a toată lumea și a întregii Biserici, de vreme ce acelaș Duh Sfânt a lucrat întru ei. Învățătura, cuprinsă în cărțile sf. Părinți, este adevărata povață a monahilor, care doresc să se mântuiască, și voi ținându-vă de ea, fugiți și vă ascundeți de hula hulitorului ce s'a ivit la voi, care ponosește cărțile sf. Părinți celor de Dumnezeu purtători. Căci nici el, nici alții asemenea lui, nu pot aduce nici un singur martor sfânt, în susținerea relei lor învățături și a hulelor sale, ci toată temelială o așază ei pe nisipul minții lor stricate și corupte, îndemnați fiind de diavolul, tatăl minciunii. Voi însă, fiii adevărați și credincioși ai sf. Biserici ortodoxe, întăriți-vă pe piatra cea neclintită a credinței: căci voi aveți pentru adevărata împlinire a poruncilor lui Dumnezeu și pentru această sf. rugăciune o mare mulțime de mărturii ale preacuvioșilor și purtătorilor de Dumnezeu părinților noștri, a căror copie v'o și trimit odată cu aceasta. Urmați sfânta învățătură, siliți-vă cu sufletul și cu trupul la toată fapta bună și plăcută lui Dumnezeu, după puterea voastră și cu ajutorul harului lui Dumnezeu. Iar cu hulitorul acela, dacă nu va vrea să se pocăiască, cer și vă rog să nu aveți nici o împărțășire. Dacă e cu puțință, depărtați-l dela voi cu dragoste, ca viața voastră să fie liniștită și pașnică, fără nici o turburare, în-

tru slava lui Dumnezeu și spre mântuirea sufletelor voastre, pe care v'o doresc din toată inima“.

Când frații din Poiana-Mărului și-au ales de stareț al lor pe ieroschimonahul Alexa, chiar acela, care venise în Dragomirna să îmbrace pe starețul Paisie în marea schimă, atunci unii din frați, cunoscând năravul blând și smerit al lui Alexa, să îndoiau de va putea el să fie un bun egumen, au scris despre aceasta starețului Paisie. Starețul le scrise prin următoarea scrisoare: „Nu vă turburați de nerăutatea și smerenia lui. În acestea-i rădăcina și temeinicia vredniciei de egumen. Sfinții părinți scriu ca egumenul să fie cătră frați smerit, blând, nerăutăcios, pașnic, capabil să sufere însuș orice reproș, dacă una ca asta s'ar întâmpla din îndemnul diavolului, ca să poată da și fraților pildă de răbdare și de înțelepciune. Nu vă turburați nici de aceea, cum că el n'ar fi cunoscând trebile gospodărești: puternic este Dumnezeu să îndeplinească această treabă și prin alți frați. Lucrul cel mai trebuincios pentru mântuirea voastră este să priceapă a îndrepta cum se cuvine sufletele voastre pe calea împlinirii poruncilor lui Dumnezeu și a învățăturii sf. Părinți. Nu vă turburați că el e slab cu trupul, câtă vreme e sănătos cu duhul, sănătos la cugetările duhovnicești. Deaceea, preacinstiți părinți și frați iubiți în Domnul, cu lacrimi vă rog, căzind la picioarele voastre, nu treceți cu vederea sfatul meu, ci primiți pe păstorul cel de Dumnezeu dăruit vouă, pe preacinstitul părinte Alexa. Cunoscând slăbiciunea sănătății lui, nu cereți dela el ostenele trupesți mai presus de puterile lui, ci păziți-l și-l cruțați în tot felul să nu se săcătuiască înainte de vreme puterile lui și să nu sufere știrbire folosul fraților; ajunge pentru el, să șadă mai mult la chilie, păzindu-și sănătatea, să citească cărți folositoare pentru suflet și să fie gata la vreme de nevoie să dea fraților sfaturi folositoare pentru mântuire.

Asemenea și în trebile gospodărești de afară nu-l nesocotiți, că ar fi neexperient, ci la orice începeți, la orice treabă, luați totdeauna blagoslovenie dela el cu toată smerenia, deși s'ar părea vreunui frate în o treabă sau alta, că nu trebuie a întreba pe părintele, căci fratele și singur știe bine, ce trebuie să facă. Aceasta-i dela cel viclean. După Dumnezeu însă și după sfinții părinți e regula următoare: la orice treabă, orcât de experient ar fi un frate, trebuie mai întâi de toate să întrebe pe egumen și nesilindu-l să revină la părerea sa, să aștepte el ce va zice acela: căci fratele trebuie să se smerească, ca și cum n'ar ști nimic, și cum va zice el așa să facă. Și atunci Dumnezeu, văzând smerenia fratelui și adevărata lui ascultare, va înțelepți prin Duhul său cel sfânt inima egumenului să dea celuice cere răspuns înțelept și va ajuta pe ucenic la lucrul început cu harul său cel nevăzut. Dacă însă egumenul, fără să fie silit, va zice singur: fă cum știi, atunci cu frica lui Dumnezeu, răzămându-se pe rugăciunea sfântului părinte, să înceapă cum îl va lumina Dumnezeu. Indeplinind ascultarea sau întorcându-se din călătorie, vină iarăș la părintele și-i spune amărunit toate cele făcute, căzând la picioarele lui și-ți cere iertare de ai făcut ceva cum nu trebuia, căci numai îngerilor li e dat să nu greșească întru nimica. Așa să vă smeriți unul față de altul, așa să vă supuneți unul altuia, să aveți dragostea lui Dumnezeu între voi și să fie la voi un suflet și o inimă prin harul lui Hristos“.

* Un preot, amic din copilărie al starețului, și coleg al lui la Academia de Chiev, care a stat neconținut în corespondență cu el prin scrisori, îi scrie despre dorința sa de a intra în călugărie. Starețul îi răspunse următoarele: „În această chestiune, scumpul meu, se prezintă o mare neîndemânare. Căci după Ioan Scărarul cel căsătorit e asemenea omului, care are legate și mânil și picioarele. El deși

ar dori să meargă la călugărie, dar nu poate. Al doilea: asupra ta ai datorii și față de turma oilor cuvântătoare ale lui Hristos și să părăsești această turmă așa din senin și cum s'ar întâmpla nu e lucru fără primejdie. Al treilea: obiceiurile căpătate prin o îndelungată viață lumească, iubirea firească și adânc înrădăcinată cătră copii și femei, iubirea de lume și de cele lumești deasemenea nu se pot birui așa de lesne. Aflându-te în asemenea împrejurări, în ce chip ai putea tu să te debarasezi de toate aceste legături nu ușor de deslegat.

Mai întâi, iubitule, trebuie să ai o consfătuire cu cea dată ție ajutoare dela Dumnezeu și să deslegi această chestiune nu fără învoirea ei. Al doilea: pe copii tăi trebuie să-i pui la cale legiuit și conform cu voea lui Dumnezeu. Al treilea și lucrul cel mai de căpetenie: să ceri pentru acest lucru sfânt blagoslovenia arhipăstorului, dacă-i va însufla aceasta Duhul Sfânt și după ce va alege pentru turma ta un păstor vrednic după tine. Dacă tu-ți vei pune la cale așa trebile tale, atunci ele vor fi, după voea lui Dumnezeu, tari și neclătite, plăcute și lui Dumnezeu și la oameni. Dar chiar dacă toate acestea vor fi regulate cu ajutorul lui Dumnezeu, apoi și atuncea tu trebuie să te gândești bine la averea ta duhovnicească, ca să nu te arăți asemenea celui ziditor din Evanghelie, care nesocotind bine mijloacele sale, a început să facă turnul și n'a putut să-l termine, și pentru ca cupa aceasta cu lacrimile și pânea amară a monahismului să nu ți se socotească, ca unui nepriceput, spre osândire în ziua judecării. Căci după cuvintele Scărarului, nimenia nu se urcă în camera cea cerească cu cunună de biruitor de nu va săvârși întâia, a doua și a treia lepădare.

Întâia lepădare e de lume și de toate cele din lume; a doua lepădare e de voință și de cugetare; a treia lepădare e de trufie, care însoțește ascultarea. Întâia dintre ele e cea mai ușoară, dar numai

Pentru ceice iubesc pe Dumnezeu. A doua, cere nevointă până la moarte și muncă cu sudori de sânge. A treia se obține prin neconținut reproș de sine. Pentru câteși trele se cere ajutorul lui Dumnezeu, fără care nici una din ele nu se realizează. Deci, dacă tu nădăjduiești cu ajutorul harului lui Dumnezeu, după înlăturarea tuturor pedicilor arătate la început, să te lepezi cu adevărat de lume și de toate cele din ea, și să te lepezi deasemenea și de voința ta și să te dai cu ajutorul lui Dumnezeu cu totul la ascultare chiar până la moarte, renunțând la toată averea ta până chiar și la cel mai mic lucru, să te socotești cel mai mic și cel din urmă dintre toți, să rabzi cu sufletul împăcat lupta nevăzută, ce o duce împotriva robilor lui Dumnezeu vrășmașul sufletelor noastre. Ba, pelângă aceasta, încă și foame, sete și lipsă de toate, și ocări, și necinste și tot felul de strămătorări și supărări, de care este împresurată viața călugărească.

Dacă ești gata să suferi toate acestea cu dulceață până la moarte, pentru iubirea cea către Dumnezeu, bucurându-te și veselindu-te și slăvind pe Dumnezeu și crezând fără îndoială că Dumnezeu prin pronia sa cea minunată va aduce la îndeplinire gândul tău cel plăcut lui Dumnezeu și te vei învrednici, măcar în al unsprezecelea ceas al vieții tale, să muncești lui Dumnezeu în chipul cel îngeresc. Cu toate acestea, nu te îndoii, că vei primi din dreapta cea bogată a lui Dumnezeu în ceruri plată la fel cu aceia, cari chiar din tinereță și până la moarte au lucrat pentru Dumnezeu în călugărie“.

Să trecem acum la acele scrisori ale starețului, în care acesta se exprimă în chestiuni generale bisericesti. În aceste scrisori vedem pe stareț pășind la apărarea curățeniei și adevărului ortodoxiei cu aceiaș limpezime, putere și tărire, cu care stabilește în scrisorile precedente bazele și ordinea vieții monahicești. În unele cazuri cuvântul său ni

se pare chiar prea aspru, dar aceasta numai pentru că noi înșine am devenit indiferenți.

Un preot, anume Ioan, pe cât se pare uniat, se îndoia de adevărul confesiunii sale și se adresă starețului cu rugămintea de a-i deslega nedumerirea sa. Starețul îi scrisese, că însuș Duhul Sfânt, ceice numai dela Tatăl se purcede și întru Fiul se odihnește, la inspirat prin harul său să se adreseze cu întrebarea sa către un om păcătos și smerit, dar fiu ortodox al Bisericii de Răsărit și se exprimă că e gata să-i lămurească în puține cuvinte nedumerirea lui. Prima și cea mai de samă rătăcire a uniaticilor constă în aceea, că ei au primit dela pa-piști învățătură, că Duhul Sfânt s'ar purcede dela Tatăl și de la Fiul. Aceasta este erezia cea dintâi și cea mai însemnată a lor, căci ea cuprinde în sine o cugetare nedreaptă și protivnică sf. Scripturi despre un singur Dumnezeu în sfânta Treime. Cine mărturisește, că Duhul Sfânt purcede dela Tatăl și dela Fiul, acela cugetă că în Dumnezeu sunt două începuturi: unul Tatăl și altul Fiul. Însă noi, ortodocșii, mărturisim în Dumnezeire un singur început — Tatăl, cum însuș Domnul nostru Iisus Hristos ne-a învățat în sf. Evanghelie, zicând, că Duhul Sfânt numai de la Tatăl se purcede. El zice: „Când însă va veni Mângâitorul, pe care-l voi trimite eu dela Tatăl, Duhul adevărului, care dela Tatăl se purcede“ (Ioan XV, 26). Și apostolul zice: „Toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, pogorându-se dela Părintele luminilor“ (Iacov I, 17). Vezi tu oare, că el zice: Părintele luminilor, adică Tatăl este rădăcina și izvorul Dumnezeirii; iar cele două lumini, Fiul și Duhul, din unica lumină a Tatălui își au ființa lor preaveșnică. Fiul prin naștere și Duhul Sfânt prin purcedere.

Iar dumnezeescul Proroc David zice: „Cu cuvântul Domnului cerurile s'au întărit și cu duhul gurii sale toate puterile lor“. Vezi tu oare? El pe Tatăl îl numește Domn; Cuvânt al lui numește pe Fiul, ca din veșnicie născut dintr'însul; iar Duh al

gurii lui (și nu al lor) numește pe Sf. Duh, ca purcuzând numai dela Dânsul, dela Tatăl. Se pot găsi și multe alte locuri în Vechiul și Noul Testament, care mai lămurit ca soarele arată, că Duhul Sfânt se purcede numai dela Tatăl și peste Fiul odihnește, cum s'a arătat aceasta și la botezul Domnului.

Și toți sfinții tâlcuitori ai Sf. Scripturi, învățătorii ecumenici ai Bisericei, ca și cu o gură mărturisesc, că Duhul Sfânt se purcede dela Tatăl și nicăierea n'au scris, că și dela Fiul. Așa dară, dacă uniații se arată de un cuget cu papiștii într'o erezie așa de grea, atunci ce nădejde au ei de mântuire, dacă nu vor lepăda vădit această erezie luptătoare contra Duhului și nu se unesc cu sf. Biserică ortodoxă de Răsărit?

Mai departe starețul îndeamnă pe preot să fugă degrabă dela unie, cum a fugit Lot din Sodoma. „Nu regreta, — zice el, — nici avere, nici rude, dacă ele nu vor vrea să te asculte, ci cum poți mântuiește-ți sufletul tău propriu dela peire. Căci pentru tine nu-i nimic mai de trebuință decât sufletul, pentru care a murit Hristos. Când vei fugi însă, să nu te uiți înapoi cu inima pentru averea cea repede peritoare, e mai bine să petreci în sărăcie, decât să hulești pe Sf. Duh, cum îl hulesc papiștii.

Leși și fugi dela uniație, cât se poate mai repede, ca să nu te apuce moartea într'însa și ca să nu fii socotit cu ereticii și nu cu creștinii. Și fugi nu numai singur, ci sfătuiește să fugă și alții, de care știi după cuget, că te-ar asculta. Iar dacă nu te vor asculta, atunci fugi măcar singur din cursele vrășmașului, și te unește cu sufletul și inima de sf. Biserică ortodoxă, și astfel ținând împreună cu toți credința cea neprihănită și împlinind poruncile lui Hristos, vei putea să te mântuești“.

În anul 1794 starețul primi din Rusia o serie de întrebări dela un grup de persoane, pe care el singur îi numește robi adevărați ai lui Dumne-

zeu, lucrători ai poruncilor Evanghelice și mari râvnitori ai bunei credințe. Aceștia erau: Alexandru Matfeev, starostele bisericii din satul Vasilevschi, Ioan Petrov, Matei Iacovlev, Andrei Ivanovici, văduva Evdochia Ivan Sergheevici din satul Palehi, Atanasie Nichitici, etc ¹⁾. Cum se vede din întrebări, toți aceștia sunt oameni peste măsură de dornici de mântuire, trăiesc printre rascolnici și unia poate sunt chiar dintre rascolnici, sunt turburați de multe nedumeriri, doresc ferbinte și nădăduiesc să primească dela starețul cuvânt de învățătură, folositor nu numai pentru noi, ci și pentru cei dinprejurul lor.

Toate răspunsurile starețului sunt îndreptate mai ales ca să prevină contra rătăcirilor rascolnicilor. Din pricina marelui lor estinderi, nu le putem da aicea în întregime, ci ne oprim numai asupra acestora, care au importanță și pentru timpul nostru. În fruntea răspunsurilor sale starețul pune următoarea introducere :

„Adoua scrisoare a voastră am primit-o cu deosebită bucurie prin iubitul nostru frate, monahul Sofronie, și am dat slavă lui Dumnezeu pentru râvna, pe care o aveți pentru păstrarea neprihănită a credinței ortodoxe și a tradițiunilor și canoanelor apostolice, ținute de sf. Biserică. Această râvnă a voastră este dumnezească și înțeleaptă. Indemnați de ea, voi arătați așa iubire către mine și credință, încât neluând aminte că sunt un om neînvățat, v'ați adresat la mine cu întrebări, care trec mult peste puterile și priceperea mea și care sunt de puterile unui sobor al Bisericii. Intre altele voi mi-ați scris întrebările voastre cu așa declarație, că răspunsurile mele le veți primi fără nici o îndoială și cu deplină încredere. Vă laud foarte mult pentru

1) Din scrisoarea starețului Sofronie, ucenicul și urmașul starețului Paisie, către M. P. Protasiéva, se vede, că Atanasie Nichitici era zugarav de icoane din satul Polehi și a dat ajutor Neamțului la tipărirea de cărți.

râvna voastră, dar judecați și singuri cum aș putea eu să dau răspunsuri și deslegări la întrebările voastre, deși eu aș dori aceasta din toată inima? Căci, mai întâi, sunt, cum deja am spus, om simplu și necunoscător; al doilea, neavând la mine nici cărțile neapărat trebuitoare pentru asemenea treabă. Deaceea nici nu știu ce să fac: să las întrebările voastre fără răspuns, sau să vă răspund cum voi putea, după slaba mea pricepere? Rămânând câtăva vreme în această nedumerire, m'am hotărât să mă plec dragostei voastre cea către mine și credinței și osârdiei voastre. Mai mult decât orce m'a mișcat ruga voastră de a vă răspunde cu privire la sfânta și de viață făcătoare Treime. Luând toate aceste în considerațiune, am voit — biruit de dragostea voastră și rog pe atotputernicul Hristos Dumnezeu, să-mi ajute cu harul său, — ca să încep acest lucru și să-l sfârșesc după înțelesul adevărat și fără greșală a sfintei Biserici sobornicești“.

„Așa dară întâia voastră întrebare se cuprinde în următoarele: poate oare adevăratul creștin să aibă și să citească cărți oprite de Biserică, și din nou în chip nelegiuit și pe ascuns tipărite de rascolnici și răspândite în popor, sau aceasta nu trebuie de făcut? Răspund: Dumnezeasca Biserică poruncește: cărțile eretice să nu se citească și cu ereticii să nu se stea de vorbă. În cartea mărturisirea Ortodoxă la întrebarea: care este a cincea poruncă a Bisericii? se dă următorul răspuns: cei neinvățați în sf. Scriptură și în celelalte științe trebuitoare să nu citească cărțile eretice și să nu asculte învățăturile vătămătoare ale ereticilor, ba nici chiar să nu vorbească și să nu umble cu ei, după cuvintele psalmistului proroc: „Fericit bărbatul, care n'a umblat în sfatul necredincioșilor și în calea păcătoșilor n'a stătut“ (Ps. I, 1). Și în alt loc sf. Scriptură zice: „De omul eretic după una și a doua mustrare te ferește“ (Tit. III, 10). Priviți cu luare aminte și observați, că dumnezeasca Bi-

serică nu poruncește tuturor să nu citească cărțile eretice și să nu stea de vorbă cu ereticii, ci numai celor neînvățați în sf. Scriptură și în științe, căci acești din urmă, citind cărțile eretice și cunoscând învățătura lor, sau intrând în vorbă cu ereticii, ușor pot să cadă în cursa rătălmăcirilor lor protivnice lui Dumnezeu și rătăcite: învățătura eretică în ochii oamenilor neînvățați adesea se pare adevărată, deși e cu totul mincinoasă. După cum satana, fiind întuneric, se prefacă în înger luminat, așa și învățăturile eretice fiind întunec și cu totul străine de lumina adevărului dumnezeesc, în ochii oamenilor, care nu cunosc sf. Scriptură și știința, adesea se par că au oarecare asemănare cu adevărul. Iată pentru ce Biserica, celor necunoscători în ale Scripturii sfinte și în ale științei, le poruncește să nu citească cărțile eretice și nici cu ereticii să nu vorbească, ca nu cumva din pricina neexperenței lor să sufere vreo vătămare dela învățătura lor.

„Cei cunoscători însă în ale sf. Scripturi și în ale științei sunt slobozi de porunca aceasta. Astfel sunt sf. Părinți, Păstorii și învățătorii sf. Biserici. Ei nu numai sf. Scriptură cu harul lui Dumnezeu o cunosc deplin, ci și toată știința au studiat-o în întregime și incomparabil au întrecut în toată înțelepciunea nu numai pe dascalii lor, ci și pe toți filosofii cei dedemult. Acești părinți purtători de Dumnezeu, văzând cum diferiții eretici, mândrindu-se cu înțelepciunea lor lumească și prefăcând sf. Scriptură în unealtă a filosofiei lor, tâlcuind-o cu dovezi filosofice în înțeles greșit, au rădicat prin învățăturile lor neconținut război împotriva bisericii lui Hristos, de nevoie au citit învățătura lor greșită și mincinoasă și supunând în totul filosofia lor Dumnezeștei Scripturi, au văzut mai limpede ca soarele rătăcirile ereticilor și cu unealtă de două ori nebiruită, adecă cu dovezi teologice și filosofice au rupt ca pe o pânză de paianjen toate aiurările lor ereticești și cu cuvântul adevărului au apărat Biserica lui Dum-

nezeu de toate atacurile ereticilor. Căci și filosofia, dacă e folosită drept, după cum învață sf. Biserica ortodoxă, răspunde în așa măsură adevărului Dumnezeuesc, încât nu poate fi răpusă de nici un fel de aiurări ereticești.

„Dacă însă ea e întrebuițată contra înțelesului celui adevărat al sf. Scripturi și a sf. Biserici, cum fac aceasta ereticii, atunci ea devine protivnică adevărului Dumnezeuesc și ca una ce cuprinde în sine minciuna, fără greutate se biruște prin dovezile adevărului. Deaceea, celce pășește la citirea cărților rascolnicești nu trebuie să fie lipsit nici de priceperea Teologiei, nici de știința cunoștințelor ajutoare. Iar celce nu a căpătat cunoștințele trebuitoare e mai de folos să se supună lui Dumnezeu și poruncii bisericești, care glăsuște: „Cărțile eretice să nu le citești și cu ereticii să nu stai de vorbă“.

„Mai departe întrebați: „Dacă cineva are oarecare îndoele în privința tradițiilor Bisericii sobornicești și nu ascultă poruncile ei, de pildă, să facă cruce cu două degete, deasemenea și în privința altor hotărâri bisericești se îndoeste și nu vrea să se supue, — au oare unii ca aceștia nădejde de mântuire, cu toatecă au făcut fapte bune, sau nu? Și poate oare preotul să deslege pe unii ca aceștia să se mărturisească și să se împărtășească cu sfintele Taine, sau aceasta e cu totul contrară adevărului? Lămurește-ne pentru Dumnezeu pe noi săracii și ticăloșii“.

„Răspuns: La întrebarea aceasta a voastră cred că e potrivit să vă istorisesc o întâmplare, care a avut loc de când țin eu minte. În anul 1746 mergând la o mănăstire, unde locuesc monahi de neam rusesc, am găsit acolo patru rascolnici călugări, care trăiau în pustie nu departe de acea mănăstire. Un oarecare ieromonah Osie îi îndemna să părăsască rascolul și toate obiceiurile lor, care nu-s după învățătura Bisericii și să intre în legătură cu Biserica și să se supună ei în toate, și prin aceasta să

capete nădejde neîndoelnică de mântuire. Ei își exprimară dorința să primească toată predania și obiceiurile bisericești, dar să li se învoească numai să-și facă cruce cu două degete; iar să-și facă cruce cu trei degete ei nu se învoeau nicidecum. Ieromonahul Osie îi încredință și le spuse, că le va cere de la autoritatea bisericească învoire la aceasta, numai ca ei în toate celelalte predanii bisericești și obiceiuri să fie ascultători și supuși sf. Bisericii. Sprijinindu-se în totul pe făgăduința lui, monahii rascolnici părăsiră chilia lor din pustie, trecură în numita mănăstire, începură să-și facă acolo chilii, se îmbrăcară în haine călugărești după datina Bisericii ortodoxe și rugau adesa pe Osie să-și îplinească mai repede făgăduința, dar el tot amâna. Însfârșit, în postul sfinților Apostoli, după stărui-toarea lor rugăminte, se duse împreună cu ei în Capitala Moldovei, Iași, unde atuncea se afla Preasfințitul Patriarh Silvestru al Antiohiei, bărbat sfânt și plin de înțelepciunea sf. Duh, și Mitropolitul Moldovei Nechifor grecu, bărbat preaînțelept. Ieromonahul Osie înfățișându-le pe cei trei monahi rascolnici, le spuse cu amăruntul, cum i-a convins să între în mănăstire și în comuniune cu Biserica și cum ei sunt gata să primească și să îplinească toate predaniile bisericești și datinele și numai într'un punct cer deslegarea să rămână pe a lor, și anume să li se îngăduie să-și facă cruce cu două degete. Patriarhul și Mitropolitul ziseră: „Dacă voi voiți din tot sufletul vostru să vă uniți cu Biserica sobornicească, atunci trebuie ca voi fără nici o îndoială și cu toată sinceritatea să primiți toată tradiția apostolică și toate datinele Bisericii, fără nici o excepție; atunci și Biserica v'ar primi în comuniunea sa, ca pe niște fii iubiți și cu mare bucurie. Dar fiindcă voi vă uniți cu toată predania și datinele bisericești, dar vă țineți tare și stăruiți să vă faceți cruce cu născocita împreunare a două degete și în această chestiune nu voiți să vă uniți cu Biserica lui Dumne-

nezeu de toate atacurile ereticilor. Căci și filosofia, dacă e folosită drept, după cum învață sf. Biserica ortodoxă, răspunde în așa măsură adevărului Dumnezeuesc, încât nu poate fi răpusă de nici un fel de aiurări ereticești.

„Dacă însă ea e întrebuințată contra înțelesului celui adevărat al sf. Scripturi și a sf. Biserici, cum fac aceasta ereticii, atunci ea devine protivnică adevărului Dumnezeuesc și ca una ce cuprinde în sine minciuna, fără greutate se biruește prin dovezile adevărului. Deaceea, celce pășește la citirea cărților rascolnicești nu trebuie să fie lipsit nici de priceperea Teologiei, nici de știința cunoștințelor ajutoare. Iar celce nu a căpătat cunoștințele trebuitoare e mai de folos să se supună lui Dumnezeu și poruncii bisericești, care glăsuiește: „Cărțile eretice să nu le citești și cu ereticii să nu stai de vorbă“.

„Mai departe întrebați: „Dacă cineva are oarecare îndoele în privința tradițiilor Bisericii sobornicești și nu ascultă poruncile ei, de pildă, să facă cruce cu două degete, deasemenea și în privința altor hotărâri bisericești se îndoește și nu vrea să se supue, — au oare unii ca aceștia nădejde de mântuire, cu toatecă au făcut fapte bune, sau nu? Și poate oare preotul să deslege pe unii ca aceștia să se mărturisească și să se împărtășească cu sfințele Taine, sau aceasta e cu totul contrară adevărului? Lămurește-ne pentru Dumnezeu pe noi săracii și ticăloșii“.

„Răspuns: La întrebarea aceasta a voastră cred că e potrivit să vă istorisesc o întâmplare, care a avut loc de când țin eu minte. În anul 1746 mergând la o mănăstire, unde locuesc monahi de neam rusesc, am găsit acolo patru rascolnici călugări, care trăiau în pustie nu departe de acea mănăstire. Un oarecare ieromonah Osie îi îndemna să părăsască rascolul și toate obiceiurile lor, care nu-s după învățătura Bisericii și să intre în legătură cu Biserica și să se supună ei în toate, și prin aceasta să

capete nădejde neîndoelnică de mântuire. Ei își exprimară dorința să primească toată predania și obiceiurile bisericești, dar să li se învoească numai să-și facă cruce cu două degete; iar să-și facă cruce cu trei degete ei nu se învoeau nicidecum. Ieromonahul Osie îi încredință și le spuse, că le va cere de la autoritatea bisericească învoire la aceasta, numai ca ei în toate celelalte predanii bisericești și obiceiuri să fie ascultători și supuși sf. Biserici. Sprijinindu-se în totul pe făgăduința lui, monahii rascolnici părăsiră chilia lor din pustie, trecură în numita mănăstire, începură să-și facă acolo chilia, se îmbrăcară în haine călugărești după datina Bisericii ortodoxe și rugau adesa pe Osie să-și îplinească mai repede făgăduința, dar el tot amâna. Însfârșit, în postul sfinților Apostoli, după stăruitoarea lor rugăminte, se duse împreună cu ei în Capitala Moldovei, Iași, unde atuncea se afla Preasfințitul Patriarh Silvestru al Antiohiei, bărbat sfânt și plin de înțelepciunea sf. Duh, și Mitropolitul Moldovei Nechifor grecu, bărbat preaînțelept. Ieromonahul Osie înfățișându-le pe cei trei monahi rascolnici, le spuse cu amăruntul, cum i-a convins să între în mănăstire și în comuniune cu Biserica și cum ei sunt gata să primească și să îplinească toate predaniile bisericești și datinele și numai într'un punct cer deslegarea să rămână pe a lor, și anume să li se îngăduie să-și facă cruce cu două degete. Patriarhul și Mitropolitul ziseră: „Dacă voi voiți din tot sufletul vostru să vă uniți cu Biserica sobornicească, atunci trebuie ca voi fără nici o îndoială și cu toată sinceritatea să primiți toată tradiția apostolică și toate datinele Bisericii, fără nici o excepție; atunci și Biserica v'ar primi în comuniunea sa, ca pe niște fii iubiți și cu mare bucurie. Dar fiindcă voi vă uniți cu toată predania și datinele bisericești, dar vă țineți tare și stăruiti să vă faceți cruce cu născocita împreunare a două degete și în această chestiune nu voiți să vă uniți cu Biserica lui Dumne-

zeu, apoi cum ar putea Biserica să vă împlinească această cerere a voastră? E cu putință oare ca în una și aceeași Biserică ortodoxă să fie două obiceiuri, care nu se împacă unul cu altul și sunt protivnice unul altuia, ca unii și aceiași creștini să nu-și facă cruce în același fel? Atunci ce armonie poate să fie între creștini? Nu e vădit lucru că între ei va fi desbinare? Biserica lui Dumnezeu cu modul vostru de a vă face semnul crucii nu vă poate primi în comuniune, pentru că dacă v'ar primi, ar face desbinarea în toată Grecia și în toate țările ortodoxe, asemenea desbinării, care s'a făcut de niște oameni neștiutori în Rusia.

„Dar să nu fie una ca aceasta, ca adică Biserica să se facă vinovată de desbinare! De aceea să știți bine, că Biserica lui Dumnezeu nu poate nici într'un chip să se învoească la propunerea voastră și despre acest lucru al vostru imposibil mai mult să nu ne rugați, ci mergeți întru ale voastre și să nu mai rămâneți în acea mănăstire, în care vă aflați acum, căci voi, ca niște nesupuși Bisericii, nu puteți avea împărtășire cu monahii ortodocși, cari trăesc acolo“. Auzind astfel de răspuns dela Preosf. Patriarh și dela Mitropolitul, monahii se retraseră și întorcându-se în mănăstirea lor, se supărară foarte pe ieromonahul Osie, care-i amăgise cu făgăduința sa și acoperindu-l cu reproșuri grele, se întoarseră la răscolnicii lor și la locul lor de trai de altă dată.

„Judecați acum singuri, dacă monahii răscolnici, cari erau gata să primească toată predania și datina apostolică și numai pentru păstrarea obiceiului de a-și face cruce cu două degete, Biserica nu i-a primit la împărtășire cu ea, atunci în ce chip poate ea să primească pe aceia, cari, după cum scrieți voi, în întrebarea voastră, se îndoesc de tradițiile Bisericii sobornicești, nu ascultă poruncile ei și în multe altele nu vor să se supue canoarelor bisericești? Voi întrebați pentru dânșii:

au ei oare nădejde de mântuire măcar pentru faptele lor bune și poate oare preotul să-i deslege și să-i primească la mărturisire și împărtășire cu sf. Taine?

„Și mă rugați să vă dau răspuns drept. La acestea vă răspund: după părerea mea răscolul poate fi de două feluri: sau unu oarecare stă însuși în desbinare, sau aceasta mai aduce și pe alții la desbinare, desbinându-i de la Biserică prin învățătura sa luptătoare contra lui Dumnezeu. Cel ce stă în răscol, de ar face toate faptele bune, dacă chiar sângele său și l-ar vărsa mucenicește pentru Hristos, ceea ce fără îndoială întrece toate faptele bune, nici unul ca acesta nici într'un caz nu poate lepăda de pe sine acest păcat de moarte, adică răscolu. Dacă omul nici prin moarte mucenicească nu poate desbrăca păcatul răscolului, atunci ce nădejde de mântuire poate să aibă el și cum ar putea un preot să-l primească la mărturisire și împărtășire, fără o adevărată întoarcere a sa cu pocăință la Biserică? Aceasta nu se poate nici într'un chip și va fi în tot cazul protivnică adevărului sf. Biserici a lui Dumnezeu.

„Următoarea întrebare a voastră nu o voi da din cuvânt în cuvânt, ci numai esența ei: Blestămul și anatema aruncat în trecut sobornicește de către Patriarhii răsăriteni asupra celorce se împotrivesc Bisericii sobornicești, adică asupra celorce-și fac cruce cu două degete și cari în altă ceva nu se supun, — acea anatema a deslegat-o oare mai târziu vreun sobor de arhieriei răsăriteni, sau nu? Și pot oare nicaiva arhieriei, în afară de sobor și fără învoirea și voea patriarhilor răsăriteni să deslege acest blestăm? Și dacă această anatema nimenea din arhieriei fără voea patriarhilor răsăriteni nu poate să o deslege și ea de cei dela Răsărit nu s'a deslegat, apoi nu vor muri oare unii dintre creștini în această anatema, nepocăiți? Vai nouă! Și fi-va oare primită pomenirea unora ca

aceștia la Biserică? Nu ne lipsi pre noi nici de această dreaptă deslegare“.

„Răspuns: Blestemul sau anatema asupra protivnicilor Bisericei sobornicești, adică asupra celor-și fac cruce cu două degete sau cari în altă ceva nu se supun, fiind aruncată sobornicește de patriarhii răsăriteni, are a rămânea prin harul lui Hristos tare, neclintită și de nedeslegat pânăla sfârșitul veacului. Dar voi mă întrebați, dacă anatema aruncată a fost deslegată în urmă de vreun sobor răsăritean, sau nu? Răspund: A putut oare să fie un astfel de sobor, decât doar vreunul protivnic lui Dumnezeu și sf. Biserici, care să se fi adunat ca să răstoarne adevărul și să întărească minciuna? În Biserica lui Hristos un astfel de sobor rău credincios în veci nu va fi. Însă voi mai întrebați: pot oare niscaiva arhieriei, în afară de soborul și învoirea și voea patriarhilor răsăriteni să deslege asemenea blestăm? Răspund: Asta nu se poate nici decum; „căci Dumnezeu nu este al nerânduelii, ci al păcii“. Să știți bine, că toți arhieriei, la hirotonia lor, primesc unul și acelaș dar al Sf. Duh și sunt datori să păzească, ca lumina ochilor, curățenia și neprihănirea credinței ortodoxe, precum și toată predania apostolică și canoanele sf. apostoli, ale soboarelor ecumenice și locale și ale sfinților și de Dumnezeu purtătorilor părinți, pe care le păzește sfânta, soborniceasca și apostolească Biserică“.

„Dela acelaș Duh Sfânt au primit și puterea de a lega și dezlega după rândueala pe care a statornicit-o Duhul Sfânt prin sfinții Apostoli în sfânta Biserică. A risipi însă predaniile apostolice și canoanele Bisericii, o asemenea putere arhieriei n'au primit dela Sfântul Duh, deaceea a deslega anatema amintită mai sus, aruncată asupra protivnicilor Bisericei sobornicești, canoniceste și conform cu voea soboarelor pusă, nici arhierieilor, nici patriarhilor răsăriteni nu li e îngăduit. Iar dacă

s'ar încerca cineva să o facă, acela ar fi protivnic lui Dumnezeu și sf. Biserici. Și mai întrebați voi: Dacă această anatemă nimenea din arhieriei nu poate să o deslege fără patriarhii răsăriteni, apoi n'a fost ea oare deslegată de acești din urmă? Răspund: Nu numai nici unui arhieru fără patriarhii Răsăritului, dar nici însuși patriarhii Răsăritului nu pot să deslege această anatemă, căci acea anatemă nu se poate în veci deslega. Întrebați deasemenea: Nu vor muri oare niscaiva creștini, în nepotrivire și nepocăință, în această anatemă? Vai nouă! Răspund: În această întrebare a voastră se cuprind pentru mine trei nedumeriri. Întâia: „Niscaiva din creștini“; a doua: „Nu vor fi oare în împotrivire și nepocăință a muri în această anatemă“; a treia: „Vai nouă!“ În cazul întâiu sunt nedumerit, că ce fel de creștini sunt aceia, care fără nici o căință se împotrivesc Bisericii sobornicești? Unii ca aceștia nici nu sunt vrednici să se numească creștini, ci după dreapta judecată a Bisericii ar trebui să se numească răscolnici. Adevărații creștini în toate se supun sf. Biserici. În cazul al doilea:

„Nu vor fi în împotrivire și nepocăință, murind în această anatemă? Sunt nedumerit de această întrebare a voastră, căci în ce chip acești prețiși creștini, petrecând nepocăiți în această împotrivire pururelnică a lor față de Biserică, n'ar muri în această anatemă sobornicească? Sunt ei oare nemuritori, aceia, relativ de care să vă îndoiiți de vor muri? Și cum pot ei să nu moară, fiind muritori și încă aflându-se sub anatema și de două ori muritori: și sufletește și trupește, cum au mai murit și cum vor mai muri sub această anatemă fără pocăință o nenumărată mulțime de răscolnici? Așa și acești prețiși creștini, dacă nu se vor căi din toată inima și nu se vor uni cu sf. Biserică a lui Hristos, atunci vor muri fără îndoială în sus amintita anatemă a soboarelor. Cazul al treilea de nedumerire a

mea se referă la cuvintele voastre: Vai nouă! Aceste cuvinte ale voastre vără în sufletul meu ideea: nu sunteți voi acei niscaiva creștini, care nepocăiți se împotrivesc Bisericii și vă temeți și vă cutremurați de anatema aruncată de Biserica sobornicească asupra unor astfel de protivnici și de aceea întrebați așa amărunit de ea, de nu cumva a deslegat-o vreun sobor răsăritean? Temându-vă să nu muriți în anatemă și nesuferind mustrarea neconținut a cugetului, voi și strigați: Vai nouă! Dacă sunteți adevărați creștini ortodocși, în toate supuși Bisericii, care v'a născut prin sf. botez, și vă faceți cruce după datarea și predania sf. Apostoli cu primele trei degete ale mâinii drepte, și mă întrebați nu pentru voi, ci pentru alții, atunci nici anatema mai sus arătată nu se întinde asupra voastră și atunci nu vi se cuvenea niçidecum să ziceți: Vai nouă! Aceste cuvinte ale voastre mi-au și însuflat mie părerea ce v'am spus-o / aicea despre voi, care dar piară din sufletul meu. Vă rog dați-mi prin cazul cunoscut vouă dovadă desăvârșită, despre felul vostru de a gândi, căci noi nu putem avea nici o împărtășire cu ceice se împotrivesc sf. Biserici și cu ceice-și fac cruce cu două degete. Dar voi mai întrebați: Și va fi oare plăcută pomenirea cea bisericească pentru ei? Răspund: Dacă vorbiți despre ceice se împotrivesc sf. Biserici sobornicești și cari mor în împotrivire și nepocăință, atunci credeți-mă, că pomenirea bisericească a unora ca aceștia nu numai nu va fi plăcută, ci va fi încă și protivnicia lui Dumnezeu și sf. Biserici, și preotul, care va îndrăzni pentru unii ca aceștia să facă pomenire, păcătuește de moarte. Pomenirea morților este cea mai însemnată parte a jertfei celei fără de sânge, ce se aduce pentru creștinii ortodocși morți și vii. Dacă cineva, chiar dintre creștinii ortodocși, greșește vădit și nu se căește, apoi pentru unul ca acesta sf. Biserică oprește a se aduce jertfa cea fără de sânge, până ce el nu va părăsi păcatul și se va pocăi. Dacă pen-

tru un creștin ortodox, care păcătuiește vădit și nu se pocăiește Biserica nu dă voie să se aducă jertfa cea fără de sânge, apoi poate ea oare să îngăduie a se aduce acea jertfă pentru unul care a murit fără nici o pocăință în împotrivire față de sf. Biserică? Nu, nicidecum. Cum că unui păcătos vădit nu i se poate da voie să se împărtășească nici să i se facă pomenire, aducându-se jertfa cea fără de sânge, mărturisește sf. Simeon al Tesalonicului prin următoarele cuvinte: „Nu este loc pentru necredincios și pentru celce cugetă altmintrelea. Deaceea nu se cuvine nicidecum nici unui preot să aducă jertfă sau să facă pomenire pentru ceice au păcăuit vădit și nu s'au pocăit, căci această jertfă li e spre osândă, deasemenea și primirea sf. Taine cu nevrednicie și fără pocăință aduce osândă, cum spune despre aceasta dumnezeescul Pavel (Cor. XI, 29).

„Acelaș Simeon ne arată pentru cine se cuvine a scoate părțile: „Prinoasele celor ce greșesc vădit preotul nu trebuie să le primească, cum s'ar întâmpla, ci mai întâi să le ceară pocăință. Căci comunicarea e păticia adusă și cineva, fiind nevrednic, nu se cade să se comunice din această jertfă. Cum că preotul trebuie să bage bine de seamă pentru cine aduce părțile, ne spune acelaș Simeon: „Pecăt de folositor e prinosul pentru ceice-i aduc cu vrednicie, pe atât e de dăunător și vătămător este el pentru cei nevrednici. Căci păticia adusă pentru cineva, fiind pusă aproape de dumnezeiasca pâne, dupăce această pâne va fi sfințită și prefăcută în trupul lui Hristos, imediat și acea păticia se împărtășește din sfințenie, iar pusă în Potir, se împreunează și cu sf. Sânge și prin aceasta comunică iar și acelu suflet, pentru care ea s'a adus. Căci este împărtășire gândită, și dacă omul este din cei evlavioși, sau din ceice au și greșit, dar s'au pocăit, atunci nevăzut, cum am zis, el se împărtășește cu sufletul împărtășirea duhului. În multe cazuri, dupăcum ne-am încredințat, el primește

și folos trupesc. De aceia se și cuvine ca preotul să bage bine de seamă, să nu primească dela oricine prinos și să nu scoată părticele pentru ceice păcătuiesc fără nici o rușine, ca să nu fie osândit împreună cu ei“. Până acdm a fost cuvântul sf. Simeon, sau mai bine zis cuvântul întregii Biserici sobornicești, căci el vorbește deacord cu mărturisirea sobornicească. Din aceste cuvinte rezultă, că pentru ceice au murit fără pocăință și în împotrivire cu sf. Biserică nu se cuvine a săvârși pomenire bisericască. Celce va îndrăsni să săvârșească pomenire pentru asemenea oameni va da răspuns greu înaintea lui Hristos Dumnezeu în ziua înfricoșatei judecăți.

„Următoarea întrebare a voastră: Poate oare celce a murit în rascol sau în desbînarea cu Biserica să fie înmormântat bisericește, după rânduiala creștinească și să fie pomenit, sau aceasta nu este îngăduit din pricina necredinței lui?

„Răspund: În întrebările voastre de mai sus, voi numiți pe ceice se împotrivesc sf. Biserici și pe ceice se împotrivesc poruncilor ei nu rascolnici, ci oarecare creștini; iar în întrebarea de feță întrebați pe față despre celce a murit în rascol, ca și cum acest din urmă ar fi neasemănat mai rău decât cei amintiți mai sus. Noi însă nici pe cei pomeniți mai sus nu-i osebim cu nimic de rascolnici. Dacă însă acesta ce a murit în rascol e mai rău decât cei amintiți mai sus, apoi el nu-i oare din aceia, pe care-i numiți hlâști și pe care noi nu-i mai numim rascolnici, ci dedreptul nelegiuți și fără Dumnezeu. Dar din orcare ceată de rascolnici ar fi mortul acela, de care întrebați voi, pentru deslegarea acestei întrebări, vă voi aduce răspunsul lui Macarie, patriarhul Antiohiei, către Patriarhul Nikon al Moscovei (din cartea „Scrijala“, la sfârșit): „Noi am primit predania la începutul credinții dela sf. apostoli și dela sf. Părinți și de la sf. șapte soboară ecumenice, să facem semnul cinstitei cruci cu prime-

le trei degete ale mâinii drepte și care dintre creștinii ortodoși nu face crucea așa, acela este eretic și-l avem lepădat dela Fiul și sf. Duh și dat anatemei“. Observați din acest răspuns al Preasfințitului Patriarh, că dacă cineva chiar dintre ortodoși nu se însamnă pe sine cu semnul crucii, făcut după tradiția sf. apostoli, apoi și acesta pentru aceasta este eretic și se dă anatemei. Cel mort însă în rascol, de care întrebați voi, nu e tot așa, ca și celce nu-și face cruce cu trei degete? Dacă este așa, apoi judecați singuri, poate el să fie îngropat și pomenit după rânduiala creștinească?

„Mai departe voi întrebați: „unii preoți, imitând samavolniciile omenești, ispovedesc și cunună după molitfelnicul cel vechiu și fac voea rascolnicilor împotriva predaniilor Bisericei. Nu va fi oare din pricina aceasta vreo călcare de lege sau piedică la slujirea și săvârșirea tainelor bisericesti, căci și ceice aparțin bisericiei, atât duhovnicești, cât și mireni, mulți se poticnesc și se înșală, iar pentru noi acestea-s mare sminteală și pricină de întristare și indoeală?“

„Răspund: astfel de preoți, ca niște măgulitori ai rascolnicilor, mai mult decât ceice caută să placă oamenilor, „a căroră oase Dumnezeu le va sfărâma“, greșesc de moarte înaintea lui Dumnezeu: căci luându-se după samavolniciile omenești și căutând să placă rascolnicilor, contra tradițiilor bisericesti, ei îndrăsnesc să slujască după molitfelnicul cel vechiu tainele bisericesti. Aceștia, dacă nu se vor pocăi din toată inima și nu se vor abate dela această îndrăsneală a lor, vor fi rușinați în ziua înfricoșatei judecăți a lui Dumnezeu. Dacă preoții pomeniți mai sus sunt creștini adevărați și au primit hirotonia de la un arhiereu ortodox, atunci deși ei, luându-se după samavolniciile omenești, săvârșesc tainele după molitfelnicul cel vechiu, totuși sf. Taine rămân taine desăvârșite și în aceasta nu trebuie să avem indoeală; iar preoții, ca smintitori de multe suflete

și folos trupesc. De aceia se și cuvine ca preotul să bage bine de seamă, să nu primească dela oricine prinos și să nu scoată părțile pentru ceice păcătuiesc fără nici o rușine, ca să nu fie osândit împreună cu ei“. Până acum a fost cuvântul sf. Simeon, sau mai bine zis cuvântul întregii Biserici sobornicești, căci el vorbește deacord cu mărturisirea sobornicească. Din aceste cuvinte rezultă, că pentru ceice au murit fără pocăință și în împotrivire cu sf. Biserică nu se cuvine a săvârși pomenire bisericească. Celce va îndrăсни să săvârșească pomenire pentru asemenea oameni va da răspuns greu înaintea lui Hristos Dumnezeu în ziua înfricoșatei judecăți.

„Următoarea întrebare a voastră: Poate oare celce a murit în rascol sau în desbinarea cu Biserica să fie înmormântat bisericește, după rânduiala creștinească și să fie pomenit, sau aceasta nu este îngăduit din pricina necredinței lui?

„Răspund: În întrebările voastre de mai sus, voi numiți pe ceice se împotrivesc sf. Biserici și pe ceice se împotrivesc poruncilor ei nu rascolnici, ci oarecare creștini; iar în întrebarea de față întrebați pe față despre celce a murit în rascol, ca și cum acest din urmă ar fi neasemănat mai rău decât cei amintiți mai sus. Noi însă nici pe cei pomeniți mai sus nu-i osebim cu nimic de rascolnici. Dacă însă acesta ce a murit în rascol e mai rău decât cei amintiți mai sus, apoi el nu-i oare din aceia, pe care-i numiți hlăști și pe care noi nu-i mai numim rascolnici, ci dedreptul nelegiuți și fără Dumnezeu. Dar din orcare ceată de rascolnici ar fi mortul acela, de care întrebați voi, pentru deslegarea acestei întrebări, vă voi aduce răspunsul lui Macarie, patriarhul Antiohiei, către Patriarhul Nicon al Moscovei (din cartea „Scrijala“, la sfârșit): „Noi am primit predania la începutul credinții dela sf. apostoli și dela sf. Părinți și de la sf. șapte soboară ecumenice, să facem semnul cinstitei cruci cu prime-

le trei degete ale mâinii drepte și care dintre creștinii ortodoși nu face crucea așa, acela este eretic și-l avem lepădat dela Fiul și sf. Duh și dat anatemei". Observați din acest răspuns al Preasfințitului Patriarh, că dacă cineva chiar dintre ortodocși nu se însamnă pe sine cu semnul crucii, făcut după tradiția sf. apostoli, apoi și acesta pentru aceasta este eretic și se dă anatemei. Cel mort însă în rascol, de care întrebați voi, nu e tot așa, ca și celce nu-și face cruce cu trei degete? Dacă este așa, apoi judecați singuri, poate el să fie îngropat și pomenit după rânduiala creștinească?

„Mai departe voi întrebați: „unii preoți, imitând samavolniciile omenești, ispovedesc și cunună după molitfelnicul cel vechiu și fac voea rascolnicilor împotriva predaniilor Bisericei. Nu va fi oare din pricina aceasta vreo călcare de lege sau piedică la slujirea și săvârșirea tainelor bisericesti, căci și ceice aparțin bisericiei, atât duhovnicești, cât și mireni, mulți se poticnesc și se înșală, iar pentru noi acestea-s mare sminteală și pricină de întristare și îndoială?”

„Răspund: astfel de preoți, ca niște măgulitori ai rascolnicilor, mai mult decât ceice caută să placă oamenilor, „a cărora oase Dumnezeu le va sfărâma“, greșesc de moarte înaintea lui Dumnezeu: căci luându-se după samavolniciile omenești și căutând să placă rascolnicilor, contra tradițiilor bisericesti, ei îndrăsnesc să slujască după molitfelnicul cel vechiu tainele bisericesti. Aceștia, dacă nu se vor pocăi din toată inima și nu se vor abate dela această îndrăsneală a lor, vor fi rușinați în ziua înfricoșatei judecăți a lui Dumnezeu. Dacă preoții pomeniți mai sus sunt creștini adevărați și au primit hirotonia de la un arhiereu ortodox, atunci deși ei, luându-se după samavolniciile omenești, săvârșesc tainele după molitfelnicul cel vechiu, totuși sf. Taine rămân taine desăvârșite și în aceasta nu trebuie să avem îndoială; iar preoții, ca smintitori de multe suflete

creștinești, vor fi vinovați la judecata lui Dumnezeu, căci după cuvântul Domnului, „dacă cineva va sminti pe vreunul din acești mici, cari cred într'însul, mai bine i-ar fi aceluia să-și lege o piatră de moară de gât și să se arunce în adâncul mării” (Mat. XVIII,). Se cuvenea acestor preoți, puși de sf. Biserică păstori și priveghetori ai turmei lui Hristos celei cuvântătoare, să se supună în toate Bisericei, ca unei mame adevărate, și să întrebuințeze la săvârșirea tainelor molitfelnicul îndreptat, iar nu să le săvârșească spre marea durere și sminteală a poporului creștin, contrar așezămintelor bisericesti, după molitfelnicul cel vechiu, părăsit de Biserică. Și li se mai cuvenea lor să fugă din tot sufletul și să se depărteze de orice comunicare cu rascolnicii și pe alții să-i îndemne cu lacrimi să facă acelaș lucru. Pentru astfel de învățătură și povață a poporului creștin ei s'ar fi învrednicit să primească răsplată dela Hristos Dumnezeu în ziua dreptei sale răsplătiri.

„Mai departe voi întrebați: unii ierei s'au despărțit de Biserică și de episcopii lor și trăesc la rascolnici; pot oare să se săvârșească oarecare taine de cătră acești preoți, adecă botezul, ispovedania, cununia, etc. sau nici într'un caz nu se pogoară harul? Binevoți a ne vesti și despre aceasta pentru însuș adevărul ecumenic”.

„Răspund: Preoții, cari s'au despărțit de Biserică și de episcopii lor și trăesc la rascolnici, devin una cu rascolnicii și împreună cu ei hulesc credința ortodoxă și toată Biserica lui Dumnezeu și preasfintele Taine ale lui Hristos și toate tainele bisericesti și tot cinul arhieresc și preoțesc. Astfel de preoți pentru toate huirile arătate nu mai sunt vrednici să se numească preoți, ci sunt preoți mincinoși, sau mai drept vorbind nepreoți.

„Ei sunt lepădați dela sf. Biserică, străini de ea, lepădați de arhieriei lor din preoție, și deaceea cum pot ei să săvârșească sf. Taine bisericesti, sau cum sf. Taine ale Bisericii pot fi săvârșite de unii

ca aceștia? Aceasta e cu totul imposibil, căci Duhul Sfânt nu săvârșește tainele bisericești prin niște vădiți protivnici lui Dumnezeu, legați nu numai de arhieriei lor, ci și de toată Biserica. Dar ce putere are legătura arhierescă, se poate pricepe din următoarele: Racla unui sfânt mucenic oarecare stătea la sf. jertfelnic și totdeauna, când diaconii ziceau: „câți sunteți chemați ieșiți,“ ea se ridica de o putere dumnezească nevăzută, ieșea din biserică și stătea în pridvor până la otpust, și apoi din nou se întorcea în biserică și ședea la locul obicinuit. Iar pricina acestui lucru era faptul, că acest sfânt mucenic era legat de bătrânul său pentru oarecare neascultare. După ce însă bătrânul său a venit și i-a dat deslegare, racla mucenicului a încetat îndată de a mai ieși din biserică și stătea neurnită la locul ei la jertfelnic. O, cât de puternică e dumnezeasca ascultare, când înseș racla mucenicului, ucenicului starețului, care-și vărsase sângele pentru Hristos, nu putea să deslege legătura starețului, până când însuș starețul ce-l legase nu l-a deslegat. Dacă legătura unui stareț, care nu era arhieru, ci simplu monah, era așa de puternică, atunci cu cât mai tare trebuie să fie legătura unui arhieru? Căci numai apostolilor și urmașilor lor, arhierilor, li s'a dat și li se dă harul cel mai presus de fire de a lega și deslega dela Hristos Mântuitorul, care a zis ucenicilor săi: „Orcâte veți lega pe pământ vor fi legate și în ceruri și orcâte veți deslega pe pământ vor fi deslegate și în ceruri“. Deci fiind legați de arhieriei lor, ei au devenit străini și de harul preoției, și de toată slujirea preoțască și nu pot săvârși nicio taină. Preoții ortodocși pentru vini mari după dreptate lepădați sobornicește din preoție, se pogoară la locul de mirenii și cu ei împreună sunt părtași la rugăciunile Bisericii și ca ei se împărtășesc cu sf. Taine. Iar dacă ei ar îndrăzni să slujască dumnezeasca liturghie sau să săvârșească celelalte taine ale Bisericii, atunci ca niște membre

putrede, se tae cu totul dela Biserică, după canonul 28 apostolicesc.

„Iar în cartea canoanelor, tipărită în limba moldovenească, am găsit o întrebare cu răspunsul corespunzător la ea, relativ la întrebarea pusă mie de voi. Întrebarea e a sf. Metode, patriarhul Constantinopolei, și glăsuște: „Dacă preotul va fi hirotont de un arhiereu caterisit, poate el oare să săvârșească slujbele preoțești sau nu?” Răspunsul la întrebarea asta e a sf. Teodor Studitul: „Nu poate pomul rău să facă roade bune: așa și arhiereul, lipsit de har, nu poate face preoți, căci nu are arhierie. Și neavând arhierie, el nu poate da nici preoție. Dacă însă va hirotoni pe cineva, acela rămâne nehirotont și nu poate sluji nici liturghia, nici celelalte slujbe preoțești, căci este simplu mirean. Omul, care are un lucru oarecare, îl poate da altuia; dacă însă nu are acel lucru, atunci cum îl va da?”

„Din răspunsul citat mai sus a sf. Teodor Studitul e limpede, că preoții caterisiți pe dreptate, după sfintele canoane, dacă vor îndrăzni după aceasta să săvârșească slujbele preoțești, se tae cu totul dela Biserică.

„O altă întrebare a voastră se cuprinde în următoarele: un creștin, care a murit subit de beție, poate oare să fie îngropat și pomenit după rândueala bisericească? Căci la voi, cum spuneți, mulți preoți socotind pe unii ca aceștia ca sinucigași, nu-i îngroapă cu îngropăciune creștinească și pomeniri pentru unii ca aceștia nu fac. Voi cereți și la această întrebare răspuns dela mine, pentru dragoste și pentru folosul creștinilor, și să vă desleg această nedumerire după canoane.

„Răspund: Eu am avut mare dorință să desleg această nedumerire a voastră după sfintele canoane, dar din pricina neiscușinței mele, n'am putut găsi răspuns la aceasta în sf. canoane, și de aceea sunt nedumerit, cum să vă răspund la asta.

În cele două sâmbete de pomenirea morților: înainte de Dumineca lăsatului de carne și din ajunul Duminicii Mari, când se pomenesc toți răposații ortodocși, se arată tot felul de morți năprasnice; morții, cari și-au pierdut viața de asemenea feluri de moarte, se pomenesc, și Biserica sobornicească roagă pe Dumnezeu pentru mântuirea sufletelor lor. Iar acest fel de moarte, adică de beție, nu se pomeneste acolo și din aceasta se poate deduce, că pentru unii ca aceștia Biserica nu se roagă. Despre aceștia, socot, Sf. Duh zice prin apostolul Pavel: „Sau nu știți că nedreptii împărăția lui Dumnezeu nu vor moșteni? Nici curvarii, nici slujitorii de idoli, nici preacurvarii, nici lacomii, nici furii, nici bețivii împărăția cerurilor nu vor moșteni“. Cel ce moare năprasnic de beție fără ispovedania păcatelor sale și fără împărtășirea cu sf. Taine ale lui Hristos nu e vinovat oare de pricinuirea morții sale? Dacă el ar fi băut cu înfrânare puțin vin, atunci n'ar fi murit de astfel de moarte groaznică și năprasnică. Socotim că un astfel de om nu e departe de sinuci-gași, din care pricină preoții voștri nici nu îndrănesc să-i îngroape după obiceiul creștinesc și să săvârșască pomeniri pentru ei. Deaceia rog dragostea voastră să nu vă turburați de aceasta: căci acest lucru se afla în mare îndoială și nedumerire. Dacă cineva ar putea găsi despre acest lucru în sf. canoane ale Bisericii, hotărâre, atunci nimenea n'ar avea în această privire nici o îndoială, ci cu deplină încredere ar urma hotărârea bisericască.

„O altă întrebare a voastră e aceasta: Poate oare preotul pe celce se pocăește cu smerenie să-l deslege pentru neputința sa, fără punere de canon, și să-l primească la împărtășirea cu sf. Taine, sau aceasta-i cu neputință?”

„Răspund: Întrebarea voastră mi se prezintă cam greu de înțeles. Omul acela se căiește oare de păcate grele, sau mici și are el neputințe sufletești sau trupești? Să presupunem că are neputințe tru-

pești. Dacă neputința lui trupească e așa fel, că el se apropie de moarte și nu are vreme să facă pentru păcatele sale canon, atunci chiar de-ar avea el păcate mari, dar se căiește cu smerenie de ele, preotul trebuie și fără epitimie să-l deslege de păcate și să-l împărtășască cu sf. Taine. Dacă însă el nu se află în așa neputință extremă și poate face canonul, atunci fără canon preotul nu trebuie să-l deslege, căci canonul e a treia parte a tainei pocăinței și nu trebuie fără primejdie de moarte a-l lăsa.

„Dar ce-i epitemia și cum se dă ea pentru păcate, pentru aceasta e nevoie de explicare mai amănunțită. Canoanele sf. apostoli, pe care sf. Ioan Damaschin le pune alătura cu cărțile dumnezeieștilor Scripturi, pe toți cei sfințiți îi leapădă din treptele preoțești pentru păcate, iar pe mireni îi depărtează dela împărtășirea cu sf. Taine și dela participarea la rugăciunile Bisericii. Pe temeiul acestor canoane apostolice sf. Biserica apostolică și sobornicescă pe toată mulțimea creștinilor ortodocși și sfințiți și nesfințiți, dacă s'ar întâmpla cuiva din ei să cadă în oarecare păcate, călăuzită de Duhul Sfânt, îi îndreaptă de păcate în chipul următor: Pe cei sfințiți, adecă pe arhierii, pe preoți și pe diaconi, căzuți în păcate mari sau mici, ea sau pentru păcatele mici îi îndepărtează vremelnice dela slujbă, sau pentru păcatele mari îi oprește dela slujbă până la moarte, dar dela împărtășirea cu sf. Taine nu-i depărtează. Pe monahi însă și pe mireni pentru păcatele mici îi depărtează de împărtășire puțină vreme, pentru cele mari multă vreme. Alt canon sau altă epitimie pentru păcate sf. Biserica nu rânduieste nicidecum celor nesfințiți. Cauza e următoarea: Vechii creștini foarte multă vreme după timpurile apostolice, din dragoste cătră Hristos, se împărtășeau foarte des. Când însă li se întâmpla să cadă în păcate mici sau mari, atunci pentru mult sau puțin timp erau îndepărtați dela dumnezeasca împărtășire și dela starea în Biserică cu

credincioșii și erau la anumite locuri în biserică pentru pocăință: la început ei stăteau înaintea ușilor bisericii și cu lacrimi îngenunchind, rugau pe toți cece intrau în biserică să se roage pentru ei lui Dumnezeu, ca El să le ierte greșalele; cu timpul li se învoi să stea în pridvorul mare, la ușile bisericii și ascultau cântările și citirile bisericesti, dar în biserică nu intrau.

„După aceea li se învoi să stea chiar în biserică, îndărătul amvonului, la toate slujbele bisericesti și numai după Evanghelia dela liturghie, când diaconul zice: câți sunteți chemați eșiți, eșeau din biserică în pridvor și stăteau acolo pânăla sfârșitul slujbei. Cu timpul s'au învrednicit să stea cu credincioșii tot timpul, dar nu se puteau împărtași. Însfârșit căpătând deslegare de epitemie, ei se admiteau din nou, ca și înainte de a păcătui, să se împărtașască cu credință și cu dragoste cu dumnezeeștile taine. Dar cum se purtau ei în timpul epitemiei? Ei pururea oftau din adâncul inimii, plângeau și se tângueau, se fereau de orce rău, se sileau la orce faptă bună, la toată împlinirea cu sirguintă a poruncilor evanghelice. Când se împărtașeau ceilalți creștini, ei cugetau despre sine, că pentru păcatele lor s'au făcut nevrednici de împărtașire și aprinși de focul dumnezeesc al dorinței negrăite și nesuferite de a se împărtași cu sf. Taine, cu multe lacrimi rugau pe Hristos Domnul, să le ajute, ca petrecând curat și neprihănit vremea epitemiei, să se împărtașască cu preasfântul și preacuratul trup al lui și cu izvorul cel fără de moarte a preacuratului său sânge. Prevăzind o astfel de pocăință sinceră a creștinilor, îndepărtați pentru păcat dela împărtașire, Duhul Sfânt n'a legiuuit în Biserica sa altă pedeapsă și epitemie pentru păcate.

„Se cuvine însă a ști, că dela Biserică s'a dat putere arhierilor, ca dacă vor vedea roadele pocăinței celorce se căesc, să scurteze timpul epitemiei, hotărât de sfintele canoane. Vă spun și a-

ceea, că eu în toate sfintele canoane am căutat cu râvnă, de nu cumva se găsesc oarecare epite.mii fără îndepărtare dela împărțășirea cu sf. Taine, dar n'am putut găsi. Dar e grozav și numai de gândit, cât de înfricoșată și de înspăimântătoare e certarea pusă asupra aceloră, cari îndrăsnesc să împărțășască pe ceice au greșit fără îndepărtare pe un timp dela sf. Taine, și pentru celce se împărțășește fără această epitemie : pe amândoi Biserica îi asamănă cu Iuda vânzătorul.

„Mai departe voi întrebați : Când se scot păr.ticele la Proscomidie pentru vii și pentru morți, au oare aceeaș putere și folos, dacă se scoate o păr.ticică pentru fiecare pomenit, ca și când se scoate o păr.ticică comună pentru mulți ? Rugăm și pentru aceasta să ne lămurești pe noi proștii.

„Răspund : Păr.ticelele, scoase la proscomidie pentru morți, împreunându-se cu preacuratele taine ale lui Hristos, imediat se împărțășesc din sfințenia și harul Sf. Duh și dau folos și har deopotrivă aceloră, pentru care s'au scos, fie scoase pentru unul câte o păr.ticică, sau comună pentru mai mulți. Aceasta se vede lămurit chiar din rânduiala proscomidiei : căci preotul, luând prescura a patra, scoate din ea numai o păr.ticică pentru toți pravoslavnicii creștini vii, care se află în toată Biserica creștină. Deasemenea și din prescura a cincea se scoate pentru toți morții creștini ortodocși o păr.ticică. Iar Biserica sobornicească crede și mărturișește, că deși pentru toți creștinii ortodocși vii și pentru toți creștinii ortodocși morți s'au scos numai câte o păr.ticică, acelaș folos le aduce prin harul și sfințenia Sf. Duh, ca și când s'ar fi scos pentru fiecare creștin ortodox câte o păr.ticică aparte : căci atotputernicia Duhului Sfânt este nesăcată și fiind una și aceeaș, aduce acelaș folos prin jertfa cea fără de sânge și prin o păr.ticică pentru fiecare aparte, ca și o păr.ticică pentru mulți.

„Mai departe voi întrebați : Se poate oare

după dorința deosebită, ca cineva să roage pe preot să pomenească numele și să scoată părțile pentru acei sfinți, pe care din dragoste către ei doarește a-i pomeni, mai ales pentru aceea, numele cărora nu sunt în liturghier; se poate oare da pentru ei la proscomidie din evlavie, către ei, ca acești sfinți să fie îndeosebi pomeniți, ca ei să se roage pentru noi, păcătoșii?

„Răspund: Deși cele scrise de voi în întrebare nu vi se pare contrare regulei, dar de vreme ce toate cetele sfinților se pomenească, deși nu fiecare sfânt pe nume, dar toți sunt pomeniți până la unul prin cele nouă părțile scoase în cinstea lor, apoi dacă preotul după dorință și evlavia unor iubitori de Hristos ar fi rugat să scoată unele părțile afară de cele nouă părțile, în cinstea unor sfinți, care nu-s pomeniți în liturghier, socot că prin aceste părțile din nou scoase în rândul celorlalte, el ar alcătui al patrulea rând de părțile scoase pentru sfinți; căci părțile scoase pentru sfinți trebuie să fie puse lângă părțile sfinților, iar nu în alt loc oarecare, deosebit de cele nouă cete, și dacă preotul ar îndrăzni să facă aceasta, ar strica rândueala sf. Liturghii, care dela începutul credinții se păzește de toată Biserica ortodoxă neatins și ar introduce în rândueala sf. Liturghii o rândueală a sa nouă, nemai auzită până acum. Iar dela astfel de novisme se stărnesc de obicei desbinările sau rascolurile, de care să ne ferească Hristos pe toți ceice credem drept într'însul. Ceice au însă credință și dragoste către sfinți, trebuie să se mulțamească cu cele nouă părțile și nu trebuie să crite, să scoată în cinstea unor sfinți părțile deosebite. Să facă însă rugăciuni la acei sfinți, ca prin rugăciunile acelora să dobândească milă dela Dumnezeu și ertare de păcate.

„Mai departe voi întrebați: poate oare un singur preot să săvârșască taina sf. maslu sau nu poate, pentru că la voi există astfel de obicei,

că un preot cu diaconul și dascălul săvârșesc sf. maslu?

„Răspund: În cartea Mărturisirea Ortodoxă se spune, că această taină trebuie să fie săvârșită de ierei, și aceasta e conform cu sf. Scriptură, care zice: „De e bolnav cineva între voi, să chieме preoții bisericii și să facă rugăciuni pentru el, ungându-l cu untdelemn în numele Domnului“. Dar taina aceasta nu trebuie săvârșită de un singur preot, căci aceasta nu-i conform cu sf. Scriptură, nici cu tradiția Bisericii. Iar sf. Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului, în cartea sa zice: „Poate oare un singur preot să săvârșească maslu? Nu se cuvine unui singur preot să săvârșească această taină, căci s'a zis: să chieм preoții bisericii, iar nu cu un preot, și rânduiala aceasta trebuie neapărat să se păzască. Precum pe episcop nu-l hirotonisește un singur episcop, așa și sf. maslu nu-l săvârșește un singur preot (Cap. 283). Pentru ce se cer șapte preoți la maslu și pentruce foarte adesa trei, în lipsă de mai mulți? Fratele Domnului nu arată numărul preoților, dar obiceiul a statornicit să se cheme șapte. Temeiu pentru aceasta eu socot că este numărul șapte al darurilor Duhului Sfânt, cum arată Isaia, sau după numărul celor șapte preoți din V. Testament, cari din porunca lui Dumnezeu au trâmbițat la căderea Ierihonului, ca și acești șapte ai N. Testament să dărâме cetatea vicleanului și zidurile cele cumplite rădicate de păcat. Sau poate pentru a urma pe prorocul Elisei, care de șapte ori s'a rugat peste acel tânăr și l-a rădicat din patul morții, preoții Noului Testament prin înșeptită rugăciune trebuie să rădice sufletul omorît de păcat; sau precum prorocul Ilie rugându-se de șapte ori, a deschis cerul cel închis prin păcate și a vărsat ploae, așa și aceștia, de șapte ori rugându-se, desleagă urăciunea păcatului și pogoară ploaea milei dela Dumnezeu și ertarea păcatelor. Acesta este, mi se pare, senzul numărului de șapte

al preoților. Unii însă, unde e lipsă de preoți, chiamă numai trei și aceasta nu-i de osândit, căci prin aceasta se închipuește mai întâi dogma sf. Treimi și apoi face aluzie la mărturisirea despre Treime a prorocului Ilie, când el pe fiul văduvei din Sarepta l-a înviat, rugându-se de trei ori și de trei ori îmbrățișându-l. Dar nu trebuie să scormonim mult pentru număr, ci trebuie să ne ținem de Predania veche. „Un singur preot însă să nu săvârșască maslu“. Din aceste cuvinte ale sf. Simeon se vede, că nu se cuvine să se facă sf. maslu de un singur preot: La nevoe această taină să se săvârșească cel puțin de trei preoți. Într'o carte slavonească am găsit, că la nevoe această taină pot să o săvârșască și doi preoți, iar în cărțile grecești n'am găsit asta. Cele spuse sunt deajuns.

„La cea din urmă întrebare a voastră, în care mă întrebați, cum ați putea să vă mântuiți, trăind în lume cu femei și cu copii?

„Răspund: Eu pot să vă dau numai sfatul meu, ca să citiți cu tragere de inimă dumnezeasca Scriptură și învățătura sfinților Părinți ai Bisericii, cărora li s'a dat a înțelege tainele împărăției cerurilor, adecă adevăratul înțeles al scripturilor; și în învățătura lor luminată de Duhul se află deplin toate povețele trebuitoare pentru mântuirea sufletelor, care îndeamnă pe fiecare din ceice doresc mântuirea.

„Siliți-vă la toată fapta bună și să fugiți de orice lucru protivnic lui Dumnezeu. Citind învățătura lui Dumnezeu și cu toată luarea aminte, veți avea pururea înțelegerea pentru orice faptă bună, care e de neapărată nevoe pentru mântuire. Eu însă, cu toată nevrednicia mea, luând în samă, că voi cereți povață dela mine, pot să vă răspund următoarele: Preamilostivul Dumnezeu săvârșește mântuirea sufletelor pravoslavnicilor creștini prin credința pravoslavnică, prin fapte bune și cu harul său. Credința pravoslavnică este aceea, pe care

o ține una sfântă, sobornicească și apostolească Biserică, și fără această credință nimenea nu se poate mântui. Faptele bune sunt poruncile Evanghelice, fără de care, ca și fără credința pravoslavnică, deasemenea nu se poate mântui nimenea: Credința pravoslavnică fără fapte bune e moartă, și faptele bune fără credință pravoslavnică sunt moarte. Celce voește să se mântuească trebuie numaidecât să unească la credință și faptele bune și astfel cu harul lui Hristos Dumnezeu, care a zis: „Fără Mine nu puteți face nimica“, se va mântui. Se cuvine dară a ști, că Hristos Mântuitorul deopotrivă a legiuit faptele bune pentru toți pravoslavnicii creștini, atât pentru monahi, cât și pentru mireni, cari trăesc în lume cu femei și cu copii, și vrea și cere dela toți cea mai sânguincioasă împlinire a poruncilor sale, așa că ceice le calcă și nu se căesc de aceasta nu vor căpăta mântuire și nu vor putea da răspuns la înfricoșata Sa adoua venire. Și toți pravoslavnicii creștini parte bărbătească și parte femeiască, de toate vârstele și stările, sănătoși ori cuprinși de felurite boale, slabi și bătrâni, toți, cu ajutorul harului dumnezeesc, pot să îplinească fără nici o pedică poruncile lui Hristos numai cu bunăvoința lor și cu smerenie sufletească și astfel să se mântuiască. Poruncile evanghelice, cel puțin cele mai însemnate din ele și cele mai comune, sunt așa de indispensabile pentru mântuire, încât dacă numai una din ele nu s'ar împlini, sufletul nu se poate mântui. Așa sunt: iubirea către Dumnezeu și aproapele, blândeța și smerenia, pacea cu toți și răbdarea, ertarea din toată inima a greșalelor aproapelei, neosândirea, a nu nutri ură către aproapele, dragostea către vrășmași, a arăta milă către aproapele, atât trupească cât și sufletească, și alte fapte cerute de poruncile evanghelice. Toate acestea să vă siliți a le împlini cu sânguință, dar mai ales să iubiți pe Dumnezeu din toată inima și din

tot sufletul și cu toată puterea și cu tot cugetul, și pe aproapele vostru ca pe voi înșivă.

„Urmând blândeței lui Hristos, să ne opunem până la sânge patimii mâniei, să aveți pace cu toți. Aceasta e așa de trebuincioasă, încât însuș Hristos zicea câteodată pe scurt ucenicilor săi: „Pace vouă!“ „Pace vă las!“ „Pacea mea dau vouă!“ Unde-i pacea lui Hristos, acolo petrece și Hristos. Iar în sufletul, în care nu-i pacea lui Hristos, nu-i nici Hristos. Iară răbdarea e atât de trebuincioasă pentru mântuire, încât Hristos zice: „Întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre“. Iar câștigarea sufletului nu e altă ceva, decât mântuirea sufletului. Dar răbdare trebuie să aveți nu numai pentru un timp oarecare, ci chiar până la moarte, căci celce va răbda până înfârșit acela se va mântui. Celce iartă aproapelui său greșalele, celce nu osândește pe aproapele său, acela și însuș nu va fi osândit de Dumnezeu. Iar cine poate înșira în scurt toate poruncile evanghelice, pe care tot celce dorește să se mântuiască trebuie să le țină și să le păzească ca lumina ochiului? Smerenia, care este temelială tuturor virtuților evanghelice, e atât de trebuincioasă pentru mântuire, cum e respirația pentru viața omului. Toți sfinții prin diferite mijloace s'au mântuit, dar fără smerenie nimenea nu s'a mântuit și nici nu poate să se mântuiască. Deaceia tot celce dorește să se mântuiască, trebuie să se socoată din toată inima înaintea lui Dumnezeu, ca cel mai de pe urmă între oameni și de orice păcat al său să se socoată vinovat numai pe sine însuș, iar nu pe altcineva. Împlinind astfel cu ajutorul lui Dumnezeu toate poruncile evanghelice și smerindu-se înaintea lui Dumnezeu, vă veți învrednici de mila lui Dumnezeu, de ertarea păcatelor și de primirea harului dumnezeesc. Prin mila lui Dumnezeu veți dobândi mântuirea sufletului vostru cu toată siguranța. Afară de aceasta creștinii pravoslavnici mai au nevoie să păzească cu grijă și toate poruncile Bisericei. Taina pocăinței

constă în aceea, ca să vă pocăiți cu adevărat înaintea lui Dumnezeu să nu vă mai întoarceți la ele. După aceea să vă mărturisiți toate păcatele voastre înaintea duhovnicului, ca înseș înaintea lui Dumnezeu, să primiți dela dânsul deslegare de păcate și să luați dela el și epitemia rânduită de dânsul pentru păcate, după rânduiala Bisericii. Iar pentru pregătirea de împărtășire cu sf. Taine voi spune următoarele: trebuie să vă apropieți și să vă împărtășiți cu sf. Taine ale lui Hristos cu mărturisire din inimă curată, cu post și umilință, după ce v'ați împăcat absolut cu toți, ascultând după obiceiul creștinesc toată pravila bisericească, dacă nu aveți canon care vă oprește dela împărtășire, vă apropieți cu frică și cu cutremur, cu credință și cu dragoste și cu închinare, care se cuvine numai lui Dumnezeu, ca împărtășirea să vă fie spre lăsarea păcatelor și spre viața veșnică. Despre chipul cum să vă reglați acasă viața voastră și a femeii și a copiilor și despre toate datoriile creștinești puteți găsi povața cea bună în scrierile sf. Ioan Gurădeaur și ale altor sfinți.

„Astfel, răspunsurile mele la întrebările voastre, pe care după rugămintea voastră stăruitoare, sau mai bine silit de voi, a trebuit să vi le dau împotriva voinței mele, cu ajutorul lui Dumnezeu au ajuns la sfârșit. Voi însă, iubitorilor de Hristos, ceice mi-ați scris acele întrebări, să mă iertați pe mine păcătosul, dacă din pricina neiscușinții mele, nu v'am putut da după dorință răspunsuri mai acătarea la întrebările voastre după sf. Canoane. Pentru că nici n'am găsit canoane mai potrivite pentru toate întrebările. Primind răspunsurile mele, citiți-le cu luare aminte și de veți găsi în ele ceva conform cu sf. Scriptură și cu adevăratul înțeles al Bisericii, atunci aceea să o urmați. Dacă însă eu în răspunsurile mele, ca un om, am greșit în ceva, voi să nu urmați greșala mea, ci vă țineți în toate de cugețarea și de judecata sănătoasă a sf. Biserici sobor-

nicești, și astfel nu veți greși niciodată. Iar Dumnezeu dragostei și al păcii să fie cu voi cu toți“.

Cu aceasta închidem, deși foarte pe scurt, expunerea scrisorilor starețului Paisie, care au fost la îndemâna noastră și trecem la descrierea zilelor depe urmă ale vieții sale și a morții lui.

CAPITOLUL V.

Ultimii ani ai vieții starețului Paisie, boalele ce au precedat moartea sa, sfârșitul și darurile harice ale sale.

Noi am descris viața și activitatea starețului Paisie de pe timpul petrecerii sale în Dragomirna și Neamțu, ca conducător al unor obștii numeroase, ca muncitor în câmpul cercetării textului cărților patristice și ca apărător al adevăratului călugărisim și al ortodoxiei prin corespondența sa cu diferite persoane. În aceste ocupațiuni și griji diferite au trecut pe nesimțite mulți ani din viața sa și în sfârșit el se apropie de eșirea din această lume vremelnică și trecerea în lumea cea veșnică, pe care nu o poate ocoli nimenea.

Cei din urmă ani ai starețului în Neamțu au fost întunecați de cumplitele nenorociri ale războiului, care s'a desfășurat în localități apropiate de Neamțu.

După cuvintele biografului starețului, din nou „se stârni război cumplit între cele trei împărății: Rusia, Austria și Turcia. Câmpiile se umplură de oștiri, mările se acoperiră de corăbii, orașele și satele Moldovei se pustiiară: locuitorii se împrăștiară prin munți și prin păduri. Lavra Neamțu se umplu de fugari, care se așezară și înlăuntru și împrejurul mănăstirii. Veniră oștirile austriece și ocupară poalele munților Moldovei. Fugarii se simțiră scutiți de primejdia turcilor și începură să se întoarcă pela

casele lor. Dar aceasta nu ținu mult. Turcii se re-culeseră și răspinseră pe austrieci, care se retraseră spre granița lor. Târgușorul Neamțu fu ocupat de turci, cari intrară într'insul fără împușcături și fără vărsare de sânge, afară de trei oameni, cari au fost uciși pentru împotrivirea arătată turcilor. În mănăstire se răspândi vestea, că turcii, ocupând târgușorul, care se află la 15 kilometri de mănăstire, au plecat spre aceasta. O groază nedescrisă cuprinsă pe ceice se aflau în mănăstire și-și căutaseră acolo scăparea.

Boerii trimiseră soldați să cerceteze și să vadă ce fac turcii, dar soldații, de frică, neaflând nimica adevărat. Neavând informații exacte despre mișcarea turcilor, cei din mănăstire nu știau ce să facă. Unii spuneau să nu se închidă porțile mănăstirii, să iasă înaintea turcilor și să-i roage de cruțare.

Alții sfătuiau să se închidă în mănăstire și să se împotrivească turcilor cu armele. Însfârșit un monah se hotărâ, cu binecuvântarea starețului, să meargă la Tg. Neamțu și să afle ce se petrece acolo. Acesta ajunsese cu bine la Neamțu, umblă slobod prin tot târgu și dela un țăran află, că turcii au părăsit Neamțu. Când monahul aduse această veste la mănăstire, toți se liniștiră. Dar bucuria nu fu de lungă durată; adoua zi aflară, că turcii se întorseră iară în târg. Atunci boerii și starețul trecură la Secu, iar ceialaltă populațiune a mănăstirii se împrăștiă prin păduri. Aceasta era prin săptămâna adoua din post. Însfârșit veniră din nou austriecii și siliară pe turci să se retragă. Intre acestea intrară în Moldova și armatele rusești. În lași veni prințul Potemchin, comandantul general al armatelor rusești și împreună cu el veni și Ambrosie, Arhiepiscopul de Poltava. Arhiepiscopul Ambrosie dori să vadă pe vestitul stareț Paisie și sosi la Neamțu, unde cu mare cinste fu întâmpinat de stareț și de tot soborul mănăstirii.

Aceasta era în anul 1790. Rămânând două zile

în mănăstire, arhiepiscopul Ambrosie în Duminica ce urmă sluji sf. Liturghie, în timpul căria ridică pe stareț la rangul de Arhimandrit. Astfel fiul Poltavei, Paisie Velicicovschi, primi rangul de arhimandrit dela arhiepiscopul de Poltava, Ambrosie. Mai rămânând însă vreo câteva zile în Neamț și dând tuturor binecuvântare, arhiepiscopul Ambrosie plecă din mănăstire, petrecut de tot soborul cu mare recunoștință și slavă. Arhiepiscopul Ambrosie e cunoscut prin viața sa sfântă și moaștele lui întregi odihnesc în mănăstirea Înălțarea sf. Cruci din Poltava.

După evenimentele descrisă de noi trecură patru ani în ocupații obișnuite pentru stareț și frați. Sosi anul 1794. Starețul, ca mai înainte, lucra neobosit, scriea scrisori, lucra la traducerile sf. Părinți, conducea viața călugărilor, dar puterile lui scădeau văzând cu ochii. După mărturia biografilor, starețul Paisie, în anii de pe urmă ai vieții sale primea pe frați și pe vizitatori numai dimineața până la amiază, iar restul zilei îl petrecea în chilia sa, ocupându-se. La acest timp venea la el numai duhovnicul. Odată în an starețul vizita chiliile ucenicilor săi, îi binecuvânta și ruga pe Dumnezeu să-i ferească de orice rău. Nu cu mult înainte de boala sa de moarte, el încetă de a se mai ocupa personal cu traducerile, revederea însă și îndreptarea traducerilor nu încetară până în ultima zi a vieții sale.

După cinci Noembrie el simți o deosebită slăbiciune și trebui să se culce în pat. În această stare el petrecu patru zile. Duminică i se făcu mai bine și dori să asculte sf. Liturghie. Venind în biserică, el șezu la locul său obișnuit. În timpul priciasnei intră în altar și se împărtăși cu sf. Taine. După slujbă el simți slăbiciune, încât abea fu în stare să se întoarcă la chilie, susținut de frați. Mai trecură încă trei zile. Slăbiciunea starețului crescă. Frații Onorie și Martirie, care-l slujau, nu primeau să in-

tre la el nimenea, decât numai oamenii cei mai deaproape, deoarece starețul dorea să moară în cea mai mare liniște. A patra zi, simțind apropierea morții, starețul se împărtăși încă odată cu sf. Taine. După aceea chemă la sine pe doi din duhovnicii cei mai bătrâni: pe Sofronie pentru călugării slavi și pe Silvestru pentru călugării moldoveni, și trimise prin ei pace și blagoslovenie întregului sobor. De succesori al său starețul nu desemnă pe nimenea, lăsând aceasta la voea lui Dumnezeu, la alegerea Maicei Domnului și la dorința soborului. După aceasta el repause în pace ca și cum ar fi adormit, la 15 Noembrie 1794, în al 72 an al vieții sale. În data după moartea starețului se trimise veste despre aceasta Mitropolitului Iacov. Mitropolitul însărcină cu facerea înmormântării pe episcopul de Huși, Veniamin, care în urmă ajunsese mitropolit al Moldovei. Când se răspândi știrea despre moartea starețului, se adună la Neamțu o mare mulțime de norod, mireni și monahi și preoți și fără să mai aștepte, a patra zi îl îngropară cu mare cinste în biserica cea mare a Înălțării Domnului, în partea dreaptă dela intrare. A doua zi după îngropare sosi episcopul Veniamin și dimineața sluji sf. Liturghie și panahidă pentru reposatul. Iar mai trecând puțin zile, cu alegerea soborului și cu întărirea Mitropolitului, potrivit regulamentului întocmit de Paisie, fu numit stareț și căpetenie a mănăstirii cel mai vechiu duhovnic al soborului, părintele Sofronie, care se bucura de dragostea deosebită a soborului pentru smerenia și mila sa de cei suferinzi.

Pe mormântul starețului Paisie se puse în urmă o piatră de marmoră, pe care stă săpată în românește și slavonește următoarea inscripție: „Aici odihnește fericitul părintele nostru iroschimonahul și arhimandritul Stareț Paisie, malorusianul, care din sf. Munte al Ațosului cu 60 de ucenici venind în Moldova și aicea mulțime de frați adunând și viața de obște prin sine înaintând, către Domnul

s'a mutat în anul 1794 Noembrie în 15, în zilele binecredinciosului Domn Mihail Suțu Voevod și a Preasfințitului Mitropolit Iacov". De unul din ucenicii starețului s'a alcătuit: „Tânguire la mormântul răposatului din partea tuturor fiilor lui duhovnicești". (Vezi anexa 4 la finele cărții).

Frățimea Mănăstirii Neamțu chiar din primele zile după moartea starețului lor au avut încredințarea neîndoelnică în puterea rugăciunilor lui pentru toți aceia, cari cu credință și cu dragoste aleargă la mijlocirea lui din cer și ca expresie acestei încrederi a lor fu, că se alcătui o slujbă deosebită (stihiri și canoane) intitulată: „Fericitului părintelui nostru, ieroschimonahului și arhimandritului Paisie", în care răposatul se proslăvește, ca mare plăcut al lui Dumnezeu, pentru rugăciunile căruia se dă credincioșilor mântuire sufletească și sănătate trupească¹⁾. Încă în viață fiind, starețul Paisie se distingea prin un dar neobișnuit de rugăciune înflăcărată și cu lacrimi în timpul căreia totdeauna fața lui luminoasă și încuviințată încă și mai mult se lumina și se aprindea focul lăuntric al simțului rugăciunii. Iată ce istorisește ucenicul lui care-l slujea, în biografia starețului, alcătuită de dânsul: „Odată, acesta era încă în Dragomirna, am venit eu la el înainte de vecernie și am vrut să bat în ușă, ca să aflu, de să poate să intru la el. Dar deoarece ușa era deschisă, atunci eu rostind rugăciunea obișnuită, am intrat deadreptul în chilie.

Văzind pe stareț culcat, i-am pus metană și am zis: „Blagoslovește părinte!" Starețul nu răspunse. Eu m'am uitat la el și am văzut că fața lui era ca de foc, în vreme ce de obicei ea era palidă — albă. Atunci mă cuprinse o frică. Stând puțin, am zis cu glas mai tare rugăciunea. Starețul nici de astădată nu răspunse. Atunci am înțeles, că sta-

1) Pentru a ne face o idee de acea slujbă, dăm la finele cărții unele părți din ea (vezi anexa 4).

rețul era cufundat în rugăciune din care pricină să și aprinsese fața lui. Mai stând puțin, am eșit, neșpunând nimănui nimic de celece văzusem“.

După trecere de multă vreme, acelaș ucenic a văzut încă de două ori fața starețului luminată în timpul unei cuvântări cătră sobor. Afară de darul rugăciunii starețul în unele cazuri dovedea prevederea întâmplărilor.

Așa de pildă, el a prevăzut moartea cumplită a voevodului Grigorie Ghica. Nu cu mult înainte de moartea voevodului, starețul de câteva ori văzu în vis o sabie atârnată de un fir de păr deasupra capului voevodului. Curând după aceea din porunca sultanului, în adevăr, voevodului i s'a tăiat capul, pentru care lucru a plâns mult. Altă dată starețul se întristă foarte tare pentru un frate din comunitatea sa și adesa-i pomenea de îndreptarea vieții, dar fratele nu-l asculta. Trecând trei zile, fratele să înecă. Pe un alt frate starețul îl ruga tare mult să nu iasă din mănăstire și în cele din urmă îi spuse cu lacrimi: „Frate, ascultă-mă pe mine, că tu nu vezi acel loc, unde o să mergi“. Fratele nu ascultă și a patra zi muri pe cale, pentru care lucru deasemenea plânse mult starețul. Se petreceau și cazuri de vindecare miraculoasă prin rugăciunile starețului, pe care starețul le atribuea mijlocirilor Maicei Domnului.

Afără de aceste daruri harice îi erau proprii și alte daruri, mulțămită căroră el cu izbândă îndeplinea slujba rânduită lui dela Dumnezeu pe pământ. Astfel erau: Darul înțelepciunii și al priceperei și totodată și darul unei adânci conștiințe de sine, despre care preacuviosul Isaac Sirul, dascalul tăcerii prea iubit de starețul, zice: „Celce se învrednicește a se vedea pe sine însuș e mai fericit decât celce a văzut un înger“.

Dar cunoașterea adâncă a limbelor greacă și latină, darul priceperei înțelesului suprem al scripturilor patristice ascetice; darul învățaturii și orga-

nizărei vieții monahice obștești; darul de a sfătui prin care el drept și exact dădea tuturor celor ce aveau nevoie de sfaturi folositoare și conforme cu învățătura sf. Părinți, mulțămită căroră aceia prosperau în smerenie, răbdare și dragoste; darul tăriei de suflet, prin care el în toate scârbele și ispitele rămânea liniștit și credincios neînfrânt în pronia dumnezească; darul temerii de Dumnezeu, mulțămită căruia el pășea cu sfințenie toate poruncile lui Dumnezeu și era gata pentru cea mai înșămnată din ele să-și pună și sufletul; darul dragostei către Dumnezeu, aprinsă în el din cea mai fragedă tinereță, care niciodată nu l-a părăsit și care din ce în ce mai mult s'a aprins, așa că el și pe alții îi aprindea cu dragostea sa, pentru toți îl durea inima și pe fiecare îl compătimea, nerespingând pe nimenea, din ceice cereau ajutor și mângâere; darul iubirii de pace, mulțămită căruia el știu să fie în pace cu toți, pe nimenea nu se supăra și penimenea nu disprețuia; darul îndelungei răbdări și ale blândeții din care pricină niciodată nu s'a arătat mânios sau turburat, ci totdeauna era sănin, blând și răbdător; darul nerăutății și nevinovăției pruncești cu toată mintea sa cea adâncă; darul mângâerei, prin care el până și pe cel mai trist și mai disperat îl putea mângâea și liniști cu cuvintele sale; darul celei mai adânci smerenii, mulțămită căruia el pentru tot ce se întâmpla în obște arunca vina asupra sa înseși; și în fine, ca temelie tuturor acestor daruri și ca rezultat al împlinirii statornice a poruncilor dumnezești, a păstrării statornice a curățeniei inimei și a neconținutei rugăciuni lăuntrice, darul harului Sf. Duh, mulțămită căruia curgea ca un izvor învățătura dumnezească, care îndulcea sufletele și seca toate patimile viclene. Mulțămită tuturor acestor daruri starețul Paisie a și putut el să săvârșească marea sa operă și anume: să înoască cinul monahicesc cel învechit, să reinvie viața de obștie căzută, să sădească într'nsa fericita ascultare, să lumineze

cu învățătura sa pe cei ce ședea în întunerecul neștiinții, să înțelească prin îndreptare și prin noi traduceri după grecește cărțile slave ale patriei sale”.

Cartea aceasta a fost scrisă în zilele excepționale, când nu numai în Rusia, ci și pretutindena se ducea război crunt contra înseși temeliiilor creștinismului. Se agita tendința să se așeze viața omenirii pe alte temeieri nouă, care se numesc socialiste și comuniste, dar care ar fi mai drept să se numească ateiste și materialiste. Creștinismul în curgere de două mii de ani a arătat omenirii, că nici omenirea înseși și nici în omul rupt dela principiul veșnic al vieții, dela Dumnezeu, nu poate găsi adevăratul senz și justificare a vieții. Acestea se pot găsi numai în cunoștința de Dumnezeu, în unirea cu El, în dragostea cătră Dânsul și în concordarea vieții omului cu voea lui Dumnezeu. Fără aceasta viața omenescă se preface într'un haos desăvârșit de lupte vrășmașe și de distrugere reciprocă.

Creștinismul a descoperit omenirii taina mântuirii lumii și a omului prin Fiul lui Dumnezeu, celce s'a întrupat și s'a răstignit, prin Dumnezeu-Omul Iisus Hristos, prin sfânta lui Biserică și prin sfințele lui Taine și mai ales prin Taina împărtășirii și prin învățătura lui. În numele acestei credințe mântuitoare, creștinismul chiamă pe oameni la unirea frățască și la zidirea pașnică a vieții comune, la desvoltarea neîntreruptă a tuturor părților vieții omenesci: intelectuale și morale, estetice și materiale. Creștinismul nu negliază viața pământească, deși vede în ea numai un timp de pregătire cătră viața veșnică. El făgăduște oamenilor nemurire. Prin vederile sale și prin norma religioasă practică, dată de el vieții, creștinismul în curgere de două mii de ani a educat omenirea, a săvârșit o ridicare uriașă a puterilor ei duhovnicești, a creat valori mari în operele de pictură, de muzică, de arhitectură, de

literatură și de știință, cari au inobilat moravurile și raporturile oamenilor. El a deschis înaintea oamenilor o lume de viață nouă, profundă și nemărginită.

Și tocmai această doctrină creștină despre lume și icoana duhovnicească dată de ea sufletului omenesc nu sunt pe placul oamenilor noi. Ei nu voesc să știe că este Dumnezeu deasupra lor.

Idolul lor este omul, pe care ei îl consideră ființa supremă a naturii și în acelaș timp ei nu cred în nemurirea lui: Pentru ei omul e numai cel mai superior dintre animale și existența lui se mărginește numai pe pământ. Contrazicându-se pe sine însuș, ei nu observă nimicnicia existenței omenești și zidesc pe nisip. Și în timp ce creștinismul chiamă pe oameni la unirea obștească, ei adâncesc desbinarea, samănă dușmănia și chiamă la distrugerea reciprocă în numele intereselor de clasă. Și iată pe arena lumii se desfășoară o mare luptă: Ateismul se luptă cu creștinismul. Din Apocalipsul sf. Ioan Teologul știm de care parte va fi biruința. Dar câte suflete se rup în acest timp dela Dumnezeu, de deplinătatea vieței pline de înțeles și fericite! Starețul Paisie Velicovschi cu toată viața sa și cu toată figura sa duhovnicească este un exponent luminos și atrăgător la duhul creștinesc, contrar duhului ateist. Din frageda sa copilărie sufletul lui era deja strâns unit cu Dumnezeu prin credință și iubire. El e nesfârșit de departe de trufia mândră cu persoana sa omenească. El nu avea altă dorință decât de a fi împlinitorul voinții lui Dumnezeu. În această tendință către acordarea voinței sale cu voea lui Dumnezeu și în sporirea duhovnicească neconținută către chipul și asemănarea lui Dumnezeu se cuprinde senzul și bucuria vieței sale. Dar nu numai în sine însuș a zidit și a purtat el acest senz și bucurie. El le-a răspândit și împrejurul său, mai întâi în acea frățime creștină nenumerată, care se adunase și se înfrățise împre-

jurul său. Dacă vreți, aceasta era o comună, dar o comună formată nu prin silnicie și nu prin sânge, ci voința liberă, prin dragoste frățească.

Dând la lumină cartea noastră, noi voim, ca în pilda vie a starețului Paisie Velicicovschi nu numai monahii, ci și toți creștinii să găsească confirmarea cea mai măreață, că acea cale a vieții, pe care o indică creștinismul, este cea mai înțeleaptă și mai normală, și în acelaș timp și posibilă de realizat în practică, cu condiția negreșit a unei complete supuneri voinței lui Dumnezeu și luării asupra-ne a jugului celui ușor al lui Hristos (Mat. XI, 39).

PARTEA V.

**UCENICII STAREȚULUI PAISIE LA ATOS,
IN MOLDOVA ȘI IN RUSIA**

*„Impărăția cerurilor se aseamănă
cu aluatul, pe care luându-l fe-
mea, îl pune în trei măsuri de
făină până se dospește toată.*

Mat. XIII, 33.

Desvoltarea sistemii stărețești în monahismul ortodox al veacurilor XVIII și XIX.

Dacă toată opera starețului Paisie Velicicov-schi s'ar cuprinde numai în pilda de viață personală, în organizarea comunităților cu viața de obște pe temeliile străvechi ale sf. Părinți și în îndreptarea cărților patristice, apoi și în cazul acesta opera aceasta n'ar fi de puțină importanță pentru Biserica Ortodoxă, pentru monahismul ortodox și pentru societatea creștină. Paisie însă a făcut mai mult: el creă o școală de viață duhovnicească, provocă în monahismul ortodox lumesc o mișcare duhovnicească, aprinse inimile multora cu iubirea de viață duhovnicească, stârni dorul de nevoința monahicească lăuntrică și de lucrarea lăuntrică. Sub influența starețului Paisie în monahismul ortodox s'au educat și s'au format o mulțime de asceți vestiți, cari și-au impropriat și și-au însușit în totul idealurile starețului. Prin rugăciune neconținută, prin atentă luare aminte de sine, prin lupta internă cu ispitele, prin descoperirea cugetelor, prin ascultare, prin smerenie, prin cetirea cu luare aminte a cărților sf. Părinți și prin păzirea poruncilor evanghelice, ei ajunseră la un înalt grad de viață duhovnicească și dobândiră o mare înrâurire nu numai asupra fraților lor monahi, ci și asupra mirenilor, adesea sus puși, nu numai prin cultura laică, ci adesea și prin cea teologică. Incepută în jumătatea a doua a veacului al optsprezecelea, această mișcare du-

hovnicească continuă să se desvolte pe toată întinderea veacului al nouăsprezecelea chiar până la revoluția rusască. Ar fi foarte interesant să se urmărească această mișcare în toate amănunțimile ei: a studia căile și mijloacele ei de răspândire, a cunoaște pe reprezentanții ei cei mai de samă cu influența ei asupra societății și a poporului. Din nefericire, condițiile neprielnice ale timpului de față nu ne dau putința să îndeplinim cum trebuie această problemă. Deaceea trebuie să ne mărginim numai la o palidă și superficială descriere a acestei însemnate mișcări, a reduce această descriere aproape numai la o singură înșirare de nume.

Vom începe cu arătarea urmelor influenței lui Paisie asupra Atosului. Încă pe timpul când starețul trăia în Atos, el avea, afară de comunitatea sa de frați din schitul sf. Ilie, nu puțini fii duhovnicești, convorbitori și prieteni, cari căutau povățuirea sa duhovnicească. Din numărul acestora făcea parte patriarhul grec Serafim, care trăea retras la liniște în mănăstirea Pantocrator. Patriarhul iubea foarte mult pe starețul Paisie, îl vizita pe el și mănăstirea lui, adesa îl invita la dânsul și sta mult de vorbă cu dânsul despre viața duhovnicească și cu mare regret se despărți de el la plecarea lui în Moldova. Ni e cunoscut deosemena, că din multe mănăstiri, schituri și chilii ale Atosului veneau la starețul Paisie monahi pentru mărturisire și sfaturi câteodată în așa număr, încât călugării săi nu aveau putința să vorbească cu dânsul, din care pricină aceștia începeau să cârtească. După plecarea starețului Paisie în Moldova urmele influenței lui asupra Atosului, nu se șterseră. Tradiția și rânduețele lui se păstrează și astăzi în schitul sf. Ilie, întemeiat de dânsul și în alte lăcașuri.

Cu o deosebită putere reînviară tradițiile starețului Paisie în Atos în veacul al XIX, când a-

păru acolo starețul Arsenie, ucenicul unuia din ucenicii moldoveni ai starețului Paisie, care a avut mare înrăurire asupra tuturor mănăstirilor Atonite și care a murit la anul 1846. Partizanii și continuatorii datinelor lui Arsenie au fost schimonahii Nicolai, Andrei și Nicodim, iar după aceea ieroschimonahul Ieronim, duhovnicul mănăstirii rusești sf. Panteleimon, care a avut o deosebită înrăurire asupra Atosului și care a decedat în anul 1885, și Arhimandritul același mănăstiri Mihail, care a murit în anul 1888. Prin ostenețele și grija acestor stareți se rădică în Caucaz mănăstirea Noul-Atos, care deasemenea și-au însușit tradițiile starețului Paisie și care le-a păstrat prin persoana egumenului său Ieron și ale altor monahi stareți până în ultimele zile.

O remarcabilă influență a exercitat starețul Paisie și asupra monahismului moldovalah. Cele mai apropiate ajutoare ale sale și la Atos, și în Moldova, au fost moldoveni. Părintele Visarion este întâiul ucenic al lui Paisie și primul membru al frățimii lui și ajutor la organizarea obștei. El a murit pela anul 1766. Dintre ucenicii starețului în Moldova putem numi încă pe părintele Macarie și pe părintele Ilarion, cari l-au ajutat la corectarea și traducerea de cărți. Ilarion în urmă a fost duhovnic și egumen al mănăstirii Secul, iar ieromonahul Macarie, care trăise cu starețul încă și în Atos, se pare că a trecut apoi în Rusia, unde a și fost egumen la săhăstria Molceansc. Dintre alți ucenici ai starețului în Moldova vom pomeni la început pe aceia, care după moartea starețului au fost succesorii săi în duhovnicie și egumenie la Mănăstirea Neamțu. Primul dintre ei, Arhimandritul Sofronie, cel mai bătrân duhovnic al călugărilor ruși din Neamț, a eguminit imediat după starețul Paisie aproape zece ani. Se știe că după însărcinarea starețului el a mers la Chiev după cărți duhovnicești pentru mănăstirea sa. În urmă el a corespuns cu ucenicii starețului Paisie

din Rusia: cu părintele Atanasie din Breansco și cu Maria Petrovna Protasieva. După părintele Sofronie a egumenit în Neamț Doroftei, pe care starețul îl trimisese să învețe în școala teologică din București; Dosoftei, care pe vremea starețului Paisie fusese duhovnic și îngrijitorul spitalului și apoi egumen la Secu, care priveghea toată noaptea la căpătâiul bolnavilor, mângându-i în tot felul; și Ioan. Aceștia câteși trei sunt de neamul slavon. După părintele Ioan a egumenit în Neamț, fiind ales, Silvestru primul egumen din moldoveni, care pe vremea lui Paisie fusese duhovnicul călugărilor moldoveni din Neamțu. Dintre alți ucenici ai starețului Paisie în Moldova, mai cunoaștem pe Onorie, îngrijitorul spitalului din Dragomirna și din Neamț, care se bucura de o încredere nemărginită a starețului Paisie și care a îngrijit pe stareț la boala sa înainte de moarte, traducător de cărți patristice și care a murit la un an după starețul Paisie. Martirie, care împreună cu Onorie a îngrijit pe stareț la boală înainte de moarte. Irinarh duhovnicul, care din însărcinarea starețului a mers la prințul Constantin cu scrisoare, în care starețul se lepăda de a trece la Neamțu. Iacint, tot un duhovnic din Neamțu, care a probozit pe hulitorul rugăciunii minții Teopemt și îndeplinitorul și altor însărcinări ale starețului. Un alt Iacint, schimonah în schitul Pocrov, pendinte de Mănăstirea Neamțu, fost stareț al mănăstirii Vorona din Moldova și care a murit la adânci bătrânețe în anul 1843. Platon schimonah tot în schitul Pocrov, care a alcătuit cu mâna sa o culegere a scrierilor starețului Paisie, ce se păstrează în biblioteca Mănăstirii Noul Neamț, și care a scris viața starețului. Mitrofan shimonahul, care a fost mai bine de 30 de ani ucenic de chilie a starețului Paisie și care înaintea tuturor a alcătuit descrierea vieții lui. Arhimandrit Teodosie, care a cârmuit schitul Poiana Mărului din Valahia și apoi a fost chemat de prințul Potemchin să treacă cu ucenicii săi

în Rusia, ca să întemeeze săhăstria Sofronia (S'a păstrat scrisoarea starețului Paisie către el în școala teologică din București). Gherontie, care împreună cu Doroftei a învățat în școala teologică din București. Grigorie, în urmă Mitropolit al Ungrovlahiei, care a scris viața starețului. Ierodiacon Stefan, traducătorul vieților sfinților, tipărite la Neamțu. Schimonahul Isaac și alții. Păstrător al tradițiilor starețului a fost deasemenea Neonil, ucenicul starețului Sofronie, în urmă stareț și mare tipăritor de cărți, și Teofan, ucenicul lui Neonil, care a dus tradițiile paisiene la mănăstirea Noului Neamț, întemeiată de dânsul. La ei trebuie a alătura și pe Gherman, succesorul lui Teofan. Afară de sus pomeniții ucenici și continuatori ai operei lui Paisie, el a mai avut în Moldova încă mulți ajutători la corespondență, la corectarea și traducerea de cărți patristice, numele cărora au fost deja pomenite de noi în alt loc. Vom pomeni deasemenea pe arhipăstorii, cari au simpatizat pe starețul Paisie și l-au susținut. Astfel au fost Mitropoliții: Gavriil, care a oferit starețului mănăstirea Dragomirna, Iacov și Veniamin. Relativ de lățirea mai departe a influenței lui Paisie în Moldova nu avem date suficiente. Se știe numai, că multe mănăstiri din Moldova și Valahia au avut egumeni din ucenicii lui.

Mult mai multe date avem despre ucenicii starețului Paisie, care s'au răspândit prin Rusia. În Rusia au trecut mulți din ucenicii lui, sub influența cărora prin mănăstirile acelea s'a produs o mare înălțare a vieții duhovnicești, a spirit interesul și dragostea de citit și de studiat cărțile sf. Părinți, se iviră stareți și egumeni prin mănăstiri, cari nutreau idealurile starețului și au introdus prin mănăstirile lor regulamentul lui pentru viața de obște și rânduețele traiului mănăstiresc. Se iviră arhipăstori, care simpatizau foarte mult directivele starețului Paisie și-i arătară protecția și sprijinul lor. Mulți oameni mireni culți deasemenea fură prinși de a-

ceastă mișcare duhovnicească, ba unii părăsind lumea, primiră monahismul și deveniră vestiți lucrători în duhul starețului Paisie. În genere rezultă o largă și profundă mișcare duhovnicească, care nu slăbi în monahismul rusesc până la revoluție. Ne vom sili să enumerăm, pe cât vom putea, pe părtașii cei mai însemnați ai acestei mișcări. Și la început vom pomeni din aceia, care încă pe vremea lui Paisie se adresară lui din Rusia, cerând povățuirea lui. Astfel au fost: Prietenul tinereții starețului, iereul Dimitrie, care, după toată probabilitatea, a preotit în Poltava, monahii Mănăstirei Înălțării sf. Cruci din Poltava¹⁾, grupa prietenilor buneii credințe din nordul Rusiei M. P. Protasieva, egumena mănăstirei Arzaman. Din corespondența ei cu Sofronie, succesorul starețului Paisie, se vede, că acest din urmă a trimis pentru mănăstirea ei icoane, portretul starețului Paisie și unele exemplare de manuscrise după cărțile sf. Părinți în traducerea starețului Paisie, ca: Filocalia, cartea sf. Varsanufie, 12 cuvinte ale lui Simeon Noul Teolog și altele, cu rugămintea de a mijloci la mitropoliții Platon și Gavriil deslegarea de a tipări acele cărți. Despre alte persoane, care au contact duhovnicesc fără să se vadă că au stat în corespondență cu starețul Paisie, vom avea ocazia să pomenim mai la vale. Mișcarea duhovnicească sub influența starețului Paisie, se poate împărți în trei mari curente: nordic, central și sudic. Curentul nordic, și-a avut centrul principal în mănăstirea Solovăț, Valaam, lavra Alexandru-Nevschi și mănăstirea Alexandru Sfirschi. Curentul central s'a concentrat mai cu seamă în Moscova, în guvernământul Vladimir, în săhăstria Optina din guvernământul Caluga, în Mănăstirea Briansc, în pădurile Roslave din eparhia

1) În manuscriptul No. 405 a secției slavone din Academia Română este o arătare a legăturii, care exista între mănăstirea Înălțării sf. Cruci din Poltava și mănăstirea Dragomirna a starețului Paisie.

Smolensc, în mănăstirea Beloberezschi. Curentul sudic și-a avut centru în mănăstirea Ploșteansc, în săhăstria Glinsc și în alte locuri. Numitele mănăstiri trebuiesc privite numai ca puncte mai însemnate sau prime ale mișcării paisiene, care în realitate a ocupat nu zeci, ci, cum vom vedea, sute de mănăstiri rusești.

În extremul nord, la mănăstirea Solovăț, săditorul tradițiilor paisiene a fost ieroschimonahul Teofan, de care am pomenit deja mai sus. După moartea starețului și închisul de bună voe Dosoftei, Teofan s'a strămutat la Solovăț, unde a dus și datinele starețului Paisie. În Lavra Alexandru-Nevschi, încă trăind Paisie, s'a format un cerc de adoratori ai săi în frunte cu mitropolitul Gavriil al Novgorodului și Ladogei. Mitropolitului Gavriil i se trimise de către starețul Paisie o traducere din grecește a cărții Filocalia cu o scrisoare de mâna sa proprie. Din ordinul Mitropolitului această carte s'a revăzut de un grup de profesori ai seminarului, cu care prilej mitropolitul le recomandă, ca la revizuire să se sfătuească cu câțiva bătrâni experienți în viața duhovnicească, zicând, că deși acești bătrâni nu cunosc subtilitățile limbii grecești, dar prin experiența vieții și-au însușit conținutul cărților patristice și deaceea le pot da indicațiuni folositoare la verificarea traducerei. După ordinul mitropolitului, Filocalia a fost tipărită în Petersburg. Împrejurul mitropolitului se grupară ucenicul său de chilie Teofan, mai târziu egumen al mănăstirii Novoezer, Nazarie, egumenul mănăstirii Valaam, ierodiaconul Filaret din Lavra Alexandru-Nevschi, mai târziu stareț al mănăstirii Novo-Spasc din Moscova, Atanasie, ucenicul starețului Paisie, care a adus mitropolitului Filocalia, și alții.

În Valaam și în mănăstirea Alexandru-Sfirschi au ostenit ucenicii starețului Paisie — schimonah Teodor și ieroschimonah Cleopa. Ei au eșit din

Moldova și au trecut în Rusia la anul 1801 și au fost: Cleopa de neam malorus, iar Teodor din orașul Caracev din guvernământul Orlov¹⁾. Ei trăiseră mulți ani în locașul starețului Paisie, primiseră dela dânsul tunderea în monahism și fuseseră temeinic instruiți de el și întăriți în viața duhovnicească. După sosirea în Rusia, el trăi la început în mănăstirea Celschi, eparhia Orlov, apoi în săhăstria Beloberezschi din aceeaș eparhie, așezată în pădurile milenare Breansc și pe atunci aproape de nestrăbătut. Acolo ei se împreteniră cu monahul Leonid, care era de neam, ca și Teodor, din orașul Caracev, din clasa negustorilor. În 1811 Leonid și Cleopa trecură la Valaam, unde veni la dâșii și Teodor. În Valaam ei trăiră 5 ani, îndeplinind lucrarea minții după povața starețului Paisie și multe pătimiră din pricina asta dela râvnitorii ignoranți ai nevoițelor externe. În 1816 starețul Cleopa reapare în mănăstirea Valaam, iar Teodor și Leonid trecură la mănăstirea Alexandru-Sfirschi, unde asupra lor își întoarse atențiunea Alexandru I, Impăratul Rusiei.

Aicea în anul 1822 se săvârși părintele Teodor chiar în ziua luminatăi Invierii a Domnului, iar părintele Leonid, după câțiva ani, trecu cu ucenicii săi la săhăstria Optina, unde a rămas pânăla

1) Starețul Teodor, născut în anul 1751, plecă pentru o vreme din mănăstirea starețului Paisie la pusnicii Onufrie și Nicolae, care pusniceau în tăcere la pârăul Poiana Voronei, la cinci kilometri de schitul cu acelaș nume. Onufrie era de loc din gubernia Cernigov, din nobili, cari din tinereță iubi pe Hristos, fu nebun pentru Hristos în tinereță șase ani, apoi lăsă aceasta și cu prietenul său, icromonahul Nicoiaie, se retrase în Ucraina, iar deacolo în Moldova, la starețul Paisie, cu binecuvântarea căruia se așeză cu Nicolai în pustiu și trăi acolo cu dânsul 25 de ani. Tot cu el a trăit aicea cinci ani și starețul Teodor. După moartea lui Onufrie, Teodor cu Nicolae se întoarseră la Paisie, iar după moartea lui Paisie și Nicolae, Teodor se întoarse în Rusia. În biblioteca Mănăstirii Neamțu am văzut o carte a sf. Părinți scrisă de mână, transcrisă de Nicolae pentru Onufrie; cât de fără de arginți a fost Teodor se vede din acea împrejurare, că cele cinci ruble ce-i dăduse un monah pentru drum el le dădu unei femei sărace.

moartea sa, anul 1841. Trăind la Valaam și în mănăstirea Alexandru Sfirski, stareții aveau legături duhovnicești și cu lavra Alexandru-Nevski și aveau pretutindenea frați de un gând cu ei și ucenici. La Valaam aveau ucenici pe: starețul și igumenul Varlaam; apoi a trecut la săhăstria Optina, unde a murit. Eftimie la rândul său avu de ucenici ai săi pe Damaschin, egumenul mănăstirii Valaam, și pe Ilarion, care a dus tradițiile starețului Paisie în mănăstirea Nicolo-Babaeschi, eparhia Castroma. Vestitul Damaschin, starețul de Valaam, a avut de ucenici pe Agatanghel, Arhimandritul mănăstirii Alexandru-Sfirski, pe Agapie, schimonah al mănăstirii Valaam, starețu-orb, și pe schimonahul Ioan, taciturn în mănăstirea Valaam. Agatanghel a avut de ucenici pe Mavrachie, egumen în Valaam. Iar în partea nordică s'a nevoit încă un ucenic al starețului Paisie: Arsenie, care a trecut din pădurile Breansc la mănăstirea Nicandru din Pscov. Acesta a avut de ucenic pe Gherasim, monah în mănăstirea Solovăț. În câteva din mănăstirile dela Nord tradiția starețului Paisie a fost împrumutată din mănăstirile centrale și deacelea ele vor fi arătate în alt loc. Să străbatem acum și partea centrală. Aicea mai înainte de toate trebuie să pomenim de ucenicul starețului Cleopa, nu acela, de care s'a vorbit mai sus, ci altul. Acest Cleopa a trăit multă vreme cu starețul Paisie, mai întâi în Atos, apoi în Dragomirna și probabil și în Secu; a plecat în Rusia încă din anul 1778 și a fost egumenul săhăstriei Vovidenia, ținutul Ostrovsc, din Eparhia Vladimirului. Acesta a fost un vestit ascet, păstrătorul lucrării minții. El a introdus în săhăstria Ostrovsc regulamentul vieții de obște a muntelui Atos, care apoi a fost dus de ucenicii lui în alte mănăstiri din Rusia centrală și nordică. Ucenici ai starețului Paisie au fost: Ignatie, care la început s'a nevoit în mănăstirea Sinaxar, sub conducerea starețului Ușacov,

apoi în săhăstria Florișceva din eparhia Vladimir. Din anul 1778, după Cleopa, el a fost ziditorul săhăstriei Ostrovs, iar apoi a locașului Pesnoșă din eparhia Moscovei. În anul 1788 el fu rânduit arhimandrit al mănăstirii Tihfina, în eparhia Novgorodului și după binecuvântarea mitropolitului Gavriil, a introdus acolo regulamentul vieții de obște. În anul 1795 fu strămutat ca arhimandrit al Mănăstirii Simonov din Moscova, pentru a organiza acolo viața de obște și acolo a și decedat în 1796. Despre el se spune, că pretutindenea a fost pildă de viață înaltă și mai ales de smerenie și ne iubirea de argint. Era milostiv cu saracii, compătimitor către cei nenorociți, plin de iubire către frați.

Un alt ucenic al starețului Cleopa, schimonahul Macarie, care a fost după Ignatie egumen al mănăstirii Pesnoșă până la moartea sa, în anul 1811, a avut o deosebită însemnătate în istoria monahismului Rusesc și a sistemii starețești. Dintre ucenicii lui au eșit 24 de egumeni de mănăstiri. El a avut legături duhovnicești și corespondență prin scrisori cu starețul Paisie și a primit dela el în dar un toiag. El puse mănăstirea Pesnoșă în stare de înflorire internă și externă. Neobosit și mult cunosător în munca gospodărească, el era încă și neobosit și expierent în nevoințele duhovnicești. La înfățișare el părea aspru, dar avea sufletul plin de iubire părintească. Nu avea niciun fel de proprietate, împărțind tot cu frații. Cătră toți se raporta prietenos și simplitatea inimii sale, unită cu înțelepciunea duhovnicească, îi atrăgea dragostea și respectul general. Mitropolitul Platon îl însărcină să aducă în rândueală mănăstirile desorganizate și-l puse ca pildă pentru ceilalți stareți. Dela mănăstirea Pesnoșă multe mănăstiri împrumutară și regulamentul vieții de obște, și monahi capabili de a susține această viață. Astfel dela starețul Macarie și-au primit regulamente de organizare, următoarele

mănăstiri : Golutvinschi, Stratenia din Moscova, Chirilo Novoezerschi și săhăstriile Davidova, Optina, Berlinovscaia, Ecaterininscaia, Medvedescaia-Cri-voezerscaia, etc.

Dintre ucenicii starețului Macarie vom pomeni pe : Avraamie, în urmă egumen al Optinei ; Maxim, întemeetorul mănăstirii Pesnoșă ; Ignatie, organizator mănăstirii Conevschi și întemeetorul mănăstirii Zadne-Nechiforovschi, etc. Acest Ignatie a avut fiice duhovnicești pe Maria, pusnica din Oloneț, și pe Anastasia, întemeetoarea mănăstirii Padanschi, comunitate de femei. Tot ucenicul starețului Cleopa a fost și vestitul pusnic Teofan, egumen de Novoezerschi, despre care, ca ucenic de chilie a mitropolitului Gavriil, am pomenit deja. El personal a venit la Pesnoșă la părintele Macarie, ca să capete dela el pentru mănăstirea sa regulamentul vieții de obște și să ceară dela el câțiva monahi pentru organizarea vieții de obște. Egumenul Teofan a fost starețul mănăstirilor Modensc, Alexandru-Nevschi, Ustiujski și sf. Chirilă, și săhăstriei Filipo-Iranschi. Fiică a sa duhovnicească a fost Mavrichia, egumena mănăstirii de fete Goreț. Succesorul lui Teofan în mănăstirea Novoezerschi a fost ucenicul său Arcadie. Dela ucenicii starețului Cleopa — Ignatie și Macarie, — tradițiile paisiene au trecut în mănăstirea Golutvin din Colomeea, unde egumen era ucenicul lui Macarie și a lui Ignatie : Samuil. Ucenicul lui Samuil a fost Nazarie, iar ucenicii acestuia au fost schimonah Ioanichie și pustnicul Macarie, care mergeau pe aceeaș cale de nevoință duhovnicească lăuntrică.

Alt loc, de unde s'a lățit mișcarea paisiană în Rusia centrală a fost Moscova. Aicea au fost mai cu seamă două puncte ale acestei mișcări : Mănăstirea Simonov și Novo-Spasc. În mănăstirea Simonov s'a nevoit ucenicul starețului Paisie, monahul Pavel. În anul 1812 el a pățimit mult dela franceji, cari l-au bătut până într'atâta, încât tot res-

tul vieții sale l-a petrecut în stare de boală. Tot acolo, în mănăstirea Simonov, a trăit alt ucenic al starețului Paisie: Arsenie.

Ucenic a lui Pavel a fost iromonahul Iosif, locotenentul de stareț al mănăstirii Simonov. Tot în Simonov a trăit, cum am văzut deja, și a fost egumen Arhimandritul Ignatie, ucenicul lui Cleopa din Ostrovsc, numit acolea pentru organizarea vieții de obște. În mănăstirea Novo-Spasc stareți vestiți au fost ieromonahii Filaret și Alexandru, ucenicii ucenicului lui Paisie, Atanasie, care a trăit o vreme în Săhăstria Florisceva din eparhia Vladimirlui. Schimonahul Atanasie (pe acesta trebuie a-l deosebi de Atanasie, care a adus Filocalia Mitropolitului Gavriil), fost rotmistru în regimentul de husari, după familie Zaharov, a trăit pe lângă starețul Paisie mai bine de 7 ani și a fost călugărit de dânsul. Cu binecuvântarea starețului el s'a ocupat mult cu extragerea de povește din cărțile sf. Părinți despre rugăciune, smerenie, răbdare, ascultare, dragoste și alte virtuți. În interesele trebilor casei el a fost trimis în Rusia cu monahii Ambrosie și Sofronie în anul 1777. Aicea suferind nu puține neplăceri, a trăit în mănăstirea Gorohov din pustiu Florisceva, și apoi în săhăstria Beloberezchi și în săhăstria Ploșceansc a Născătoarei de Dumnezeu, din eparhia Orlov, unde multora le aduse folos prin viața și învățătura sa. În săhăstria Ploșceansc s'a săvârșit el în anul 1825. Venind din pustia Florisceva în Moscova, starețul Atanasie a fost la iromonahii Alexandru și Filaret în Novo-Spasc și a avut cu ei convorbiri duhovnicești despre lucrarea minții, după învățătura starețului Paisie. Ambii acești ieromonahi cunoșteau pe starețul Paisie din auzite, îl iubeau și-l respectau și se foloseau de cărțile patristice, traduse de el, iar părintele Alexandru avusese cu el și corespondență scrisă. Astfel amândoi acești monahi din Novo-Spasc erau foarte apropiați de starețul Paisie și se folosiră din des-

tul de bogăția lui duhovnicească. E posibil, că fiind cunoscuți cu Atanasie, ei să fi avut cunoștință și cu Ambrosie, un alt ucenic al lui Paisie, care trăia în mănăstirea Gorohov și se distingea prin un deosebit dar al rugăciunii. Ieromonahul Filaret era de loc din orașul Vedz, din oameni înstăriți.

Simțind de timpuriu desgust de viața lumească, el în anul 13 al vieții sale intră în mănăstire și din copilărie se aprofundă în citirea cărților duhovnicești, din care se aflau multe în casa părinților săi; în urmă a fost câțiva ani în săhăstria Sarovsc, iar apoi în lavra Alexandru-Nevschi în vremea Mitropolitului Gavriil, ierodiacon. Din Petersburg Filaret trecu la Moscova, trăi o vreme în mănăstirea Simonov și apoi în Novo-Spasc, unde trăi mai bine de 40 de ani într'o chilie, eșind foarte rar pe poarta mănăstirii. Numai în serile liniștite de vară, când contenea mișcarea oamenilor, ieșea împreună cu prietenul său Alexandru și încă cu un bătrân Mihail, care se ținea de aceeaș învățătură, la plimbare singuratecă împrejurul zidurilor mănăstirii. Petrecând mulți ani în nevoințele tăcerii monahale, starețul Filaret ceialaltă parte a vieții sale o închină slujirii active oamenilor, dând sfaturi și mângâere tuturor celorce aveau nevoie, fără deosebire de persoană și stare. Chilia lui era zilnic inundată de mulțimea oamenilor de toate stările. Cei apăsăți de durere, cei strâmtorați în viață, cei turburați de îndoiele, cei învăluți de patimi, cei ajunși de necazuri, din toate părțile veneau la dânsul, ca să-și reverse înaintea lui păsurile lor și să primească dela el mângâere și povață. În sfaturile lui se exprima cu deosebire limpede minunata sa blândeță, nemărginita lui smerenie, dragostea lui ferbinte către aproapele, frumuseța și puterea profundei judecăți duhovnicești. Nu arareori se întâmpla, ca din pricina mulțimii vizitatorilor să nu aibă vreme nici să mănânce, nici să se odihnească, cu toată boala grea, de care a suferit toată viața

sa. Și cu toate acestea, el mai găsea vreme încă și pentru cititul și scrierea cărților sf. Părinți. Numai cu puțin înainte de moarte (el a murit în anul 1842 în vârstă de 84 ani), n'a mai putut sluji celorce aveau nevoie de sfaturile sale. Deoarece din pricina paraliziei limbei, el cu greu putea rosti alte cuvinte, afară de obișnuita chemare a Mântuitorului și a Maicii Domnului. Starețul Filaret a fost părintele duhovnicesc al Nataliei Petrovna Chiriev-scaia, soția cunoscutului filosof și scriitor rus, Ivan Vasilievici Chirieschii și prin ea exercită influență și asupra acestui din urmă, il interesă prin viața duhovnicească, ce se desfășura în monahismul rusesc, il dispuse să studieze mai temeinic ortodoxia și contribui la apropierea lui duhovnicească cu bătrânii săhăstriei Optina. Afară de aceasta, părintele Filaret a mai fost povățuitor duhovnicesc monahiei Dositeia, din mănăstirea de femei Ivanovschi din Moscova, care se distingea prin o înaltă viață duhovnicească. Soarta acestei monahii e destul de enigmatică și mulți o socoteau și o socot fiica împărătesei Elisaveta Petrovna. Monahia Dositeia la rândul său a avut o mare înrâurire duhovnicească asupra cunoscuților sihaștrii, frații Putilov (în călugărie Moisei de Optina, Isaia de Sarov și Antonie de Maloiaroslav).

Ce se atinge de prietenul lui Filaret, ieromonahul Alexandru, în urmă arhimandrit în mănăstirea Arzamas, apoi despre el se știe, că s'a născut în acelaș an cu Filaret, adevă în 1758 și pogora din o familie ortodoxă de nobili polonezi. El cunoștea bine limba polonă. Devotat bisericei ortodoxe, iubea cu deosebire cartea lui Stefan Iavorschi „Piatra Credinței” și sfătuia pe toți cei ce intrau în monahism să o aibă și să se învețe din ea toată viața. El a învățat în Academia Chieului și apoi intră în slujbă la Colegiul Cameral

Cât a stat acolo, nu se știe, dar mai târziu el singur spunea, că încă din tinerețe a început viața

monahală în mănăstirea Novospasc din Moscova. Fiind în Petersburg cu egumenul mănăstirii, fu tuns în monahism de mitropolitul Gavriil și tot de el fu hirotonit ierodiacon în 1793, iar peste o lună fu făcut ieromonah, și totdeauna s'a bucurat de bunăvoința lui și a stat cu el în continuă corespondență. Tot în anul 1793 fu numit namesnic și casier al mănăstirii Novospasc, dar peste 4 ani renunță la amândouă slujbele acestea și trăi în aceeași mănăstire, petrecându-și timpul în rugăciune și în studierea cărților patristice, despre rugăciunea minții și primi în chilie marea schimă. Preasfințitul Gavriil, aflându-se în Moscova la încoronarea împăratului Pavel, adesa stătea de vorbă cu părintele Alexandru și-l invită la sine în eparhia Novgorodului, dar el nu primi, nevoind să părăsască singurătatea și pe prietenul său, care alerga cu el spre aceiaș țintă. Trăind astfel în mănăstirea Novospasc, el stătea în legătură cu stareții moldoveni și cu cei din Atos, se folosea de sfaturile lor și când ei veneau în Moscova după diferite treburi îi primea la el și-i ajuta mult prin cunoștii din Moscova, devotați lui.

Sub povăța lui, mulți duceau o viață monahi-cească atentă. Unii din ucenicii săi au fost stareți de mănăstiri. În anul 1810 părintele Alexandru fu prohirisit Arhimandrit al mănăstirii Spasc din Arzamasc, de unde a purtat o vastă corespondență cu fiii și adoratorii săi duhovnicești din Moscova. Trăind foarte modest, dar primind din funcțiile sale sume de bani însemnate, dădea tot fraților, slujitorilor mănăstirii, elevilor săraci din școlile duhovnicești și tuturor nevoiașilor. După moartea sa au rămas numai 40 de capeice (un leu) și nici o haină. Înainte de moartea sa, timp de 18 zile n'a primit deloc hrană, afară de câteva picături de apă, nutrindu-se numai cu pânea vieții, adecă cu Trupul și Sângele lui Hristos. Decedă în 29 Ianuarie 1845, slujind în cinul preoțesc 52 de ani.

Pentru a ne face o idee de caracterul acestui

stareț, vom da câteva fragmente din scrisorile sale. Când tinerii pusnici Timotei și Iona Putilov, conduși duhovnicește de Alexandru, au plecat să-și ducă viața în Sarov, starețul Alexandru le dădu următoarea povață: „Mai întâi, trăind acolo, să mergeți la frați și să aveți treburi numai cu aceia, cu care vă va sfătui starețul și duhovnicul. Al doilea: ascultarea să o faceți fără cârtire, iar de vă veți îngreua de ceva, cereți cu smerenie să fiți trecuți la altă treabă; de nu vă vor trece, supuneți-vă. Al treilea: țineți minte și trăiți acolo, ne ieșind nicăirea, pentru că deși veți vedea acolo niște părute neîndemânări, sau smintele, apoi nestârpindu-le din voi și trecând cu ele în altă parte, înzecit le veți întâlni în alt loc și ele cu cercările voastre se vor tot îmulți, până vă vor întoarce din nou în lume; iar de veți începe a asculta, și a vă supune superiorilor voștri și singuri vă veți osândi pe sinevă, iar smintelele referitoare la frați le veți considera drept ale voastre, atunci pretutindene și în toate veți rămânea în pace.

„Al patrulea: deși ascultarea va fi grea, apoi ea se pare grea din pricina neascultării și a îndărătniciei; pentru că veți vedea aceeași ascultare îndeplinită de alții cu liniște, deși sunt mai slabi ca voi; și la urma urmei, de vă vor lăsa fără ascultare, după dorința voastră, atunci până întru atâta vă vor birui gândurile, încât nu vă veți împăca nicidecum cu ele. De aceea nu fugiți de ascultare, ci căutați-o. Al cincelea: Pentru viața voastră cea de veci țineți minte, că asupra orcărei ispite biruința este smerenia, muștrarea de sine și răbdarea.

„Dar preamilstivul Dumnezeu să vă lumineze și să vă înțeleptască, să vă ajute, să vă păzască și să vă acopere de toate meșteșugirile diavolești din dreapta și din stânga. Al șaselea: Făcându-vă ascultarea, păziți-vă de ridicături grele și păstrați-vă sănătatea, căci veți da răspuns lui Dumnezeu, dacă din râvnă nechibzuită vă veți vătăma cumva și veți

deveni povoară pentru alții: căci dacă vă veți face vătămare, atunci nu voi veți sluji fraților, ci frații vor fi nevoiți să vă slujască, și în cazul acesta veți avea viață amară, de care să vă ferească Dumnezeu”.

În același an, starețul Alexandru scrie lui Timotei Putilov: „Mă bucur din inimă, că milostivul Dumnezeu nu ți-a îngăduit ție și lui Iona să rătăciți mai mult prin lurre și să vă întinați sufletele cu ispite. Rabdă pentru Dumnezeu și nu uita, că nu ne este lupta împotriva sângelui și cărnii, ci împotriva duhurilor... Căci după Scărarul, e mai bine să ne luptăm cu cugetele, decât cu mândria de sine. Și nu-i un bine pentru noi a fi fără ispite; căci dracii în mare măsură atuncea se duc pentru încrezarea noastră în sine, știind, că noi și fără vicleșugul lor vom peri din pricina mândriei noastre și vom rămânea fără pocăință.

„Îmi scrieți și despre aceea, că vă turbură gândurile: de puteți împedeca vântul, veți împedeca și gândurile. Dar sfinții părinți spun, poate monahul să fie și turburat de patimi, dar să nu aducă la îndeplinire patimile. Prinurmare, noi ne osândim pentru aducerea la îndeplinire a patimilor, iar nu numai pentru că le avem în noi și ne bântuim de cugete. Și Adam cel dintâiu după simțul său cunoscător, a presupus că mărul era bun de mâncat, dar nu pentru această cunoaștere, ci pentru mănecarea mărului a fost osândit. Dar și Dumnezeu îi poruncise nu ca să nu-și dea sama de bunătatea rodului, ci ca să nu mănânce din el. Deaceea nu te turbura cu sufletul de nici un fel de cugete, câtă vreme nu le iubești și nu te desfătezi de ele. De ai părinte duhovnicesc și te încrezi în el, descopere-i lui toate cugetele și toate luptele tale; iar mintea ta, ca vătămată și întinată de păcate, nu o primi deloc și nu-ți crede ție întru nimic până la sfârșitul tău. Dar mai mult decât orce te rog să fii ascultător fără cârtire și te smerește înaintea tutu-

roră; după învățătura sf. Părinți, numai smerenia poate mântui, iar fără ea, chiar de am avea toate virtuțile, nu vom scăpa de osândă. Ce avem noi cu cele ce vedem în viață, dacă Dumnezeu ne va păzi de a face păcate. Dumnezeu să-ți dea pricepere, dar rabdă pentru Dumnezeu“.

Unui Andrei Ștefanovici oarecare, părintele Alexandru scrie, că pe „Hristos trebuie a-l căuta nu în afară de noi, ci în noi înșine. Relativ de intenția și dorința ta de a merge la muntele Atos, un sfat hotărât nu pot să-ți dau. Sfatul meu e acesta: alege-ți undeva o mănăstire sărăcuță în patria ta, închisă dinspre lume, și silește-te să găsești acolo pe Hristos, nu în muntele Atos, ci în inima ta. Iar când te va învrednici Dumnezeu să găsești pe Hristos în inima ta, atunci și ulița cea mai plină de lume va fi pentru tine Ierusalim și Atos. Cineva din sfinți a zis: dacă în casa ta e îngropată o comoară, și tu nu știi de ea, apoi în cazul acesta cu tine se întâmplă așa, ca și cum acea comoară n'ar fi. Așa și noi toți pânăla unul căutăm pe Iisus Hristos prin diferite locuri, neștiind, că El e pururea în inima noastră. Atotputernicul Dumnezeu să lumineze inima ta și să-ți arate locul, unde locuiește Iisus Hristos“.

Un loc foarte însemnat în Rusia centrală, unde s'au încrucișat firele duhovnicești, plecate dela starețul Paisie, a fost deasemenea mănăstirea Sfensco-Branchii din eparhia Orlov. Acolo a trăit pela începutul veacului XIX monahul Serafim și schimonahul Atanasie, chiar acela, care a procurat mitropolitului Gavriil Filocalia. Schimonahul Atanasie, din secretar al senatului, părăsind lumea, călători prin muntele Atos și prin Moldova, trăi în mănăstrea starețului Paisie, care-l încredință ucenicului său Sofronie și se ocupă cu traducerea și prescrierea cărților patristice. În 1805, trăind deja în mănăstirea Sfenschii, primi dela starețul Sofronie povăța de a nu se amesteca în trebile mănăstirești, ci să trăiască

taciturn. Reposă în aceeași mănăstire în anul 1811 pe mâinile părintelui Atanasie Zaharov, căruia înainte de moarte îi încredință însemnata sa culegere din operele sf. Părinți.

Trăind în mănăstirea Sfenschii, starețul Atanasie împreună cu starețul Serafim avură influență duhovnicească asupra lui Timotei Putilov, viitorul stareț al Optinei, care a trăit un timp acolo. Deosemena a avut puțința să afle dela stareț despre lucrarea duhovnicească și vestitul Filaret, egumenul mănăstirii, care mai târziu a fost rector al Academiei Teologice din Moscova, episcop de Caluga și Mitropolit de Chiev, protectorul monahismului. Asupra acestor întâlniri și conviețuiri în mănăstirea Breansc trebuie a întoarce o deosebită luare aminte. Aici s'au statornicit acele legături, care în urmă avură răsunet în altă parte, după cum vom vedea mai la vale. În legături duhovnicești cu mănăstirea Breansc stă grupa sihaștrilor din eparhia Smolensc, care s'au nevoit pela sfârșitul veacului 18 și începutul celui al 19, prin schiturile din pădurile ținutului Roslavlshi. Această grupă suigeneris de asceți ruși a stat în strânse legături cu starețul Paisie. Din ea făceau parte niște ucenici ai starețului, ca Dositei, care a trăit 40 de ani în codrii ținutului Roslavlshi, și Arsenie, care în urmă a trecut în mănăstirea Nicandrov din Pscov, și alți sihaștri care nu cunoșteau personal pe Paisie, ca ierodiaconul Anastasie; Atanasie, care în ultimii 19 ani ai vieții sale a fost duhovnicul mănăstirii Sfenschi; Arsenie din săhăstria Beloberozchi, Moisei și Antonie Putilov, cari au trecut apoi la săhăstria Optina, împreună cu pusnicii Ilarie și Doroftei.

Să trecem acum la săhăstria Optina, una din cele mai însemnate și mai vestite din istoria sistemii stărețești a monahismului rus. Această săhăstrie a fost restaurată din ruina sa de vestitul mitropolit al Moscovei Platon, care numi într'însa egumen pe Avraamie, ucenicul lui Macarie, arhimandritul mănă-

stirii Pesnoșaj¹⁾. Această numire introduse săhăstria Optina în cercul de influență a starețului Paisie, deoarece Avraamie, ucenicul lui Macarie, adorator zelos al starețului Paisie și păstrător al tradițiilor paisionice, introduse aceste tradiții și în săhăstria Optina. El introduse aicea regulamentul vieții de obște și rădică viața duhovnicească. Dealtfel nici înainte de Avraamie săhăstria Optina nu era străină de influența starețului Paisie. În ea încă din 1800 se așezase ucenicul starețului Paisie, monahul Teofan. Acesta era de neam din gubernia Vladimir. În tinerețe stătu în slujbă în armata căzăcească de Marea Neagră. Părăsind din cauză de boală armata, a trăit o vreme în săhăstria Sofroniev, la arhimandritul Teodosie, de unde trecu în Moldova la starețul Paisie și a trăit acolo trei ani, trecând prin ascultarea de bucătar. După moartea starețului se întoarse în Rusia și intră în săhăstria Optina.

El se distinse printr'o extremă neubire de argint și prin o mare blândețe; fu postitor riguros și mare rugător. Râvna pentru post îl împinse odată să petreacă tot postul mare fără să mănânce nimic. El descoperi aceasta unuia din frații înrudit cu el după duh. „Eu cred, — zise el, — că nu voi muri de post“. Fratele nu se apucă nici să-l abată, nici să-l încurajeze în intenția lui. Și Teofan în tot cursul postului nu mănăcă nimica și numai odată în săptămână întrebuița apă caldă. În tot timpul celor 40 de zile el săvârși în chilie toată slujba, bătu multe metanii, singur își încălzea chilia și se părea vii. Odată, observând, că Teofan slă-

1) Insuș Mitropolitul Platon fu un mare adorator al starețului Paisie.

În biblioteca mănăstirii Neamțu am găsit cartea Cuvântărilor P. C. Macarie cel Mare, trimisă de mitr. Platon starețului Paisie, cu următoarea dedicație, scrisă cu mâna proprie a Mitropolitului: P. C. părinte ieroarhimandrit Paisie al mănăstirii Neamțu, povățuitor duhovnicesc și învățător, trimiț această carte folositoare de suflet, ca blagoslovenie, cerând pentru mine rugăciunile plăcute lui Dumnezeu. — Trimite smeritul Platon, Mitropolitul Moscovei, anul 1791, Iunie 3, Moscova.

bise tare, fratele îi zise: „Părinte, tu te-ai prea istovit pe sineți“. „Nu-i nimica, — răspunse Teofan. — Hristos Mântuitorul și-a vărsat pentru mine tot sângele său pe cruce, iar în mine e încă destul sânge“. Indeplinind cu ajutorul lui Dumnezeu nevoița ce-și impusese, el la sfârșitul postului se împărtăși cu Sfintele Taine. În urmă se mai încercă încă odată să repete această nevoiță, dar răci, se îmbolnăvi și slăbind mereu, a murit în anul 1819. Când fratele îl întrebase în ceasul morții: nu se înspăimântă de ceva? El răspunse: „Eu cu bucurie doresc să mă desleg de această viață“; apoi ridică mâna ca să-și facă cruce și trecu liniștit către Domnul.

În anul 1821 eparhia Caluga o cârmuea Preasfînțitul Filaret Amfiteatrov. Fiind mare adorator și iubitor al monahismului și în deosebi al starețului Paisie, el, ca și mitropolitul Platon, dădu o deosebită atențiune săhăstriei Optina și pentru deosebită propășire a monahismului într'însa, hotărî să organizeze pelângă ea un schit în numele Înaintemergătorului și Botezătorului Domnului Ioan. Pentru organizarea schitului el chieamă pe sihaștrii cunoscuți lui: Dosotei, Moisei, Antonie, Ilarie și alții, din pădurile ținutului Roslavl'schi, cari au și pus început vestitului schit din pustiul Optina. Trecând câțiva ani, părintele Moisei deveni egumenul săhăstriei Optina, iar fratele său Antonie egumenul schitului și astfel via duhovnicească din pustiul Optina se concentră în mâinile unor experienți păstrători ai tradițiilor lui Paisie.

În anul 1829 la ei se alătură ieromonahul Leonid, din schivnicie Leon, care trecu la ei din Alexandru-Sfirschi și era ucenicul starețului Teodor. Cu sosirea lui în săhăstria Optina se puse început sistemii stărețești de Optina, așa de vestită. Astfel în săhăstria Optina, ca într'un punct de legătură, se împreună firele numeroase de influență duhovnicească a starețului Paisie, prin diferiții săi ucenici

și anume: monahul Teofan, aduse nemijlocit dela starețul Paisie aluatul duhovnicesc, primit de el chiar în mănăstirea Neamțu; Avraamie aduse tradițiile starețului Paisie, primite dela Cleopa de Ostrovsco; Moisei și Antonie aduseră tradițiile celor doi Atanasie, de Sfensco și de Roslavlșchi, iar Leonid tradițiile lui Teodor și Cleopa malorusul. Din o astfel de îmbinare de înrâuriri duhovnicești diferite s'a și obținut măreața înflorire a sistemii stărețești de Optina. Așezându-se în Optina, starețul Leon curând dobândi o mare influență și un larg renume nu numai între frații mănăstirii, ci și în populația din împrejurimi și printre închinători. Prin viața sa înaltă, prin înțelepciune, prevedere, darul vindecării, mila de suferinzi, prin dreptatea și muștrarea fără înconjur a oamenilor vicioși, orcare ar fi fost pozițiunea lor, părintele Leon atrase asupra sa respectul general și iubirea și începură să vină la dânsul oameni din diferite orașe și sate de diferite stări: boeri, negustori, târgoveți, țărani și clerici, ca să capete dela el sfaturi folositoare și mângâere la necazurile ce-i ajungeau. Pe fiecare an năvala poporului la dânsul creștea. Fiecare fiind primit de stareț cu dragoste, își deschidea înaintea lui ranele sale sufletești și găsea în sfaturile lui mângâere, ba mulți, cuprinși de boale trupești și îndrăciți, căpătau ușurare din rugăciunile lui și prin ungerea cu untdelemn din candela dela icoana Maicei Domnului din chilia sa. Prin buna sa înrâurire atât asupra frățimeii mănăstirii, cât și asupra închinătorilor ce veneau, starețul Leon contribui mult la rădicarea și înflorirea săhăstriei Optina atât lăuntrică cât și exterioară. Sub umbra acestui sf. locaș o mulțime de frați căutau povățuire înțeleaptă și nevoință duhovnicească.

Cunoscând experiența duhovnicească și darul starețului Leon, părintele Moisei, conducătorul săhăstriei Optina, pe toți ceice veneau să trăiască

acolo îi încredința lui, ca unui povătuitor duhovnicesc. Inzestrat cu chibzuință duhovnicească, având o memorie ageră și darul cuvântului, părintele Leon dădea fiecăruia sfaturi corespunzătoare din cărțile patristice și din sf. Scriptură. În fața poporului starețului îi plăcea să ascundă înalta dăruire a duhului său sub o simplitate externă a cuvântului său. Cuvântările lui se distingeau prin o imbinare fericită a puterii Scripturii cu exprimarea viu colorată a limbii populare. Afară de ocupațiile zilnice în mănăstire, starețul primea o mulțime de scrisori dela diferite persoane, care-i cereau deslegare nedumeririlor și din iubirea sa de aproapele starețul sau le scria singur, sau dicta răspunsurile trebuitoare. Părintele Leon s'a săvârșit la vârsta de 72 de ani. În boala de dinainte de moarte el adesa chema numele Domnului și însfârșit însemnându-se cu semnul crucii, binecuvântă pe frați și adormi, dându-și sufletul în mânele Domnului.

Având în vedere importanța deosebită a săhăstriei Optina în istoria sistemii ei stărețești, vom pomeni pe asceții și stareții ei cei mai de samă și vom arăta deasemenea și pe acele persoane și mănăstiri, asupra cărora ea a avut o deosebită influență. Dobândind chiar la restaurarea sa dospitură temeinică paisiană, săhăstria Optina se înfrăți adânc cu duhul starețului Paisie și cu așezămintele lui. Într'însa toate: și regulamentul mănăstirii, și regula slujbelor dumnezești, și ordinea generală de trai, și aranjarea duhovnicească a fiecărui călugăr în parte erau uimitor armonizate și purtau o deosebită spiritualitate, limpezime și liniștire veselă. Cum pășau pragul acestui sf. locaș, închinătorii și călătorii simțau dela primul pas prezența lui Dumnezeu, un deosebit har al atmosferei duhovnicești și ei singuri fără să vrea deveneau mai aproape de Dumnezeu și căpătau o dispozițiune sufletească veselă și luminoasă. Această infățișare duhovnicească și această influență binefăcătoare a săhăstriei Optina s'a păs-

trat neschimbată timp de aproape o sută de ani, inclusiv până la revoluție.

Dintre stareții și asceții cei mai de samă ai săhăstriei Optina trebuie mai întâi de toate să pomenim pe vestitul ei egumen, arhimandritul Moisei, care a condus-o mai bine de treizeci de ani și a decedat în anul 1862. Fiu de negustor din Moscova, el împreună cu frații săi Alexandru și Sava, în monahism Antonie și Isaia, a fost la început sub conducerea duhovnicească a stareților moscoviți Filaret și Alexandru și a starețului Dosoftei; apoi împreună cu fratele Iona au trăit în săhăstria Sarov, iar de acolo au trecut în mănăstirea Sfensc din Breansc, unde se folosiră de conducerea ucenicilor starețului Paisie: Atanasie și Serafim. După aceea au trăit, cu fratele Alexandru în schitul din pădurile Roslavlshi sub povața lui Dosoftei, Doroftei și Arsenie și în fine se strămută în săhăstria Optina, unde și rămase până la moarte. El fu un riguros păstrător al tradițiilor starețului Paisie și a regulamentului său pentru viața de obște, puse început sistemii stăretești în Optina, aduse Optina în stare de înflorire duhovnicească și materială și el însuși era cunoscut prin viața duhovnicească și experiență. Conducând viața frățimii din Optina, el nu lipsi de povața sa nici pe alte persoane, care alergau la dânsul după sfaturi. Așa sub conducerea sa duhovnicească s'a aflat Moisei, egumenul săhăstriei sf. Tihon din gubernia Caluga, și ieroschimonahul Alexandru, închis de a sa voe, din schitul Ghetsimani, pendinte de lavra sf. Serghie, care a avut ca ucenic pe ieromonahul Gherman, duhovnic la acelaș schit. Gherman în urmă a întemeiat și a eguminit săhăstria Zosima din eparhia Vladimirului.

Fratele părintelui Moisei, Antonie, împreună cu dânsul s'a nevoit în pădurile Roslavlshi, a luat parte la organizarea schitului Optina și a fost primul lui egumen, iar apoi timp de 14 ani a fost egumenul mănăstirei Maloiaroslaveț din eparhia Ca-

luga. Lăsându-se de această sarcină, trăi 12 ani la liniște în săhăstria Optina, unde și muri în anul 1865. Ca și fratele său, el se distinse prin o înaltă viață duhovnicească și avea un deosebit dar de a mângâia pe cei întristați. Sunt vrednice de atențiune scrisorile lui și notele, editate de săhăstria Optina. Sub povața lui duhovnicească s'a aflat Iosif, ieroschimonah în mănăstirea Nicolo-Ugreș din eparhia Moscovei.

Afară de persoanele înșirate, în Optina au fost încă mulți alți asceți însemnați, ca: arhimandrit Melhisedec, ucenicul lui Ignatie de Ostrov, care a ocupat funcția de egumen în mănăstirile Iaroslav din Rostov, Spasc din Arzamas, Spaso-Efimiev din Susdal, Alexandru-Nevschi, și care în fine s'a retras și a trăit în Optina la liniște unde a și murit; ieromonahul și starețul Ioan, din rascolnici, ucenicul starețului Leon și fiu din călugărie a părintelui Moisei, care a lăsat câteva scrieri contra rascolnicilor. Dovedind adevărul ortodoxiei, el a probat-o în chip miraculos, scoțind cu mâna un pumn de nisip din fundul unui cazan ce clocotea. El răposă în anul 1849. Monahul Ilarion, care veni în săhăstria Optina la vârsta de 80 ani și se nevoi acolo 16 ani. Vasiian, stareț, schimonah, mare postitor, care în cei 45 ani de călugărie n'a băut nici ceai, nici vin, n'a mâncat pește, nici lapte decât numai la Paști, iar de două ori a dus post negru de 40 zile. Iov ieroschimonahul, duhovnicul starețului Macarie, mare taciturn. Pimen ieroschimonah, duhovnicul starețului Ambrosie, ucenicul lui Leon și a lui Macarie, smerit și taciturn.

Acum să trecem la al doilea stareț vestit al Optinei—Macarie. El se pogora din familia de boeri proprietari a Ivanovilor, din guvernământul Orlov. În tinerețe intenționase să se căsătorească, dar mergând odată la săhăstria Ploștean din eparhia Orlov, fu până întru atâta robit de frumuseța monahismului (toți monahii i se păru lui îngeri), încât nu mai voi

să se întoarcă acasă, ci rămase pe totdeauna în mănăstire.

Dascălul său în săhăstria Ploștean a fost schimonahul Atanasie (Zaharov), ucenicul starețului Paisie, chiar acela, sub influența căruia se aflau în Moscova stareții Filaret și Alexandru, și prin ei Moisei de Optina și Ivan Vasilievici Chirevschi, care apoi au trebuit împreună cu starețul Macarie să lucreze la editarea traducerilor starețului Paisie. Cât de minunat s'au împletit și s'au îmbinat firele duhovnicești, plecate dela starețul Paisie! Părintele Macarie a trăit în săhăstria Ploșcean 24 de ani. După moartea starețului Atanasie se începu apropierea duhovnicească și corespondența părintelui Macarie cu părintele Leon, al căria rezultat fu mutarea părintelui Macarie în schitul săhăstrei Optina. Timp de 7 ani se continuă conviețuirea stareților Macarie și Leon în Optina. Ei erau legați între dânșii prin o strânsă prietenie și unitate de idei. Scriau fiilor lor duhovnicești scrisori comune și împreună iscălite. Dar caracterele lor erau cu totul diferite. Părintele Leon, din negustori, era de o sinceritate grosieră, în practică înțelept, deși avea inimă duioasă.

Părintele Macarie, din nobili, era delicat, blând, iubea ocupațiile cărturărești și în tinereță, înainte de intrarea în călugărie, cântase din scripcă și-i plăcea să cânte din gură. Dar amândoi erau deopotrivă mari iubitori ai adevăratului monahism duhovnicesc. După moartea părintelui Leon, părintele Macarie a stărețit 19 ani, fiind în aceeași vreme, după moartea părintelui Antonie, și egumenul schitului și a murit în anul 1860. Ca și părintele Leon, el adună împrejurul său mulți ucenici, care doreau să se nevoească sub povața lui. Printre aceștia au fost mulți oameni culți, cu ajutorul cărora starețul întreprinse editarea cărților patristice ale starețului Paisie. Părtășie cu deosebire însemnată în această lucrare a avut, cum s'a spus mai sus, Ivan

Vasilevici Chirievski, fiul duhovnicesc al părintelui Macarie, care trăia nu departe de săhăstria Optina, la moșia sa Dolbina. Un concurs călduros dădură starețului la editarea cărților și prietenii și adoratorii săi din Moscova: Filaret, mitropolitul Moscovei; Protoereu T. A. Golubinski, profesorul Academiei Teologice din Moscova; Prot. A. V. Gorski, rectorul aceiași Academii; Șevărev, rectorul Universității de Moscova, și alții. Astfel, prin munca și grija păr. Macarie se puse în săhăstria Optina începutul lucrărilor de editură, care nu conținu nici după moartea păr. Macarie.

Peste doi ani după moartea păr. Macarie, muri egumenul săhăstriei Optina, Moisei, iar după alți trei ani muri și fratele lui, egumenul Antonie, și astfel se pogorâră în mormânt persoanele principale, care puseseră în săhăstria Optina temelile sistemului stărețăști și a riguroasei vieți monahale de obște. Dar cu moartea lor lucrul început de dânșii nu conținu. Păstrători și continuatori ai lucrărilor primei generațiuni de stareți din Optina se iviră noul stareț, ieroschimonahul Ambrosie și noul egumen arhimandritul Isaachie. Starețul Ambrosie, după familie Grencov, se pogora din familie preoțască și s'a născut în 1812 în satul Lipovița Mare, guvernământul Tambov. După terminarea școlii duhovnicești și a seminarului teologic, un timp fu învățător particular într'o familie de moșieri, iar după aceea profesor în școala duhovnicească în Lipețchi. La anul 1839, după sfatul starețului Ilarion Trocurovski, intră în săhăstria Optina, unde intră sub povața părintelui Leon, iar după moartea acestuia sub a păr. Macarie. Distingându-se prin un caracter vioi, vesel și comunicativ, prin o inimă delicată și bună, prin o minte pătrunzătoare, prin experiența vieții și înțelepciune, prin dispoziție la rugăciune neconținută și cunoașterea inimii omenesci, Ambrosie, după moartea lui Macarie, ocupă în mod firesc locul lui și întruni în sine oarecum

trăsăturile duhovnicești și darurile ambilor predecesori ai săi.

El avu o imensă influență duhovnicească nu numai asupra frățimei mănăstirei, ci și asupra persoanelor particulare, de toate clasele și stările, începând dela săteanul întunecat și sărac și terminând cu mitropoliții, marii duci, senatorii, scriitorii literari și filosofii, cari veneau la dânsul să ceară sfaturi și mângâere în nevoile încâlcite și apăsătoare ale vieții lor lăuntrice și externe, și nimenea nu pleca dela el fără să primească ajutorul căutat și întărire morală; așa încât în persoana lui înadevăr s'au împlinit deplin cuvintele apostolului, care pe urmă au fost săpate pe piatra mormântului său: „Cu cei neputincioși am fost ca un neputincios, ca pe cei neputincioși să-i dobândesc. Tuturor m'am făcut toate, ca măcar pe unii să-i mântuesc“. Cu toată neputința sa extremă și cu toată starea sa bolnăvicioasă, care-l pirona aproape totdeauna în pat, el dedimeața și până sara târziu, cu mici întreruperi pentru masă și puțină odihnă, primea vizitatorii și această activitate a sa a continuat neînterupt timp mai bine de 30 de ani.

În ultimii zece ani însă ai vieții sale, el își impuse o nouă sarcină: întreținerea și organizarea mănăstirei de femei Șamardin, foarte populată, pe care el o întemeiasă la 12 kilometri depărtare de săhăstria Optina, unde pe lângă cele 1000 de surori, din care cele mai multe nu aveau nici un mijloc de trai, ba câteodată erau și cu totul bolnave și bătrâne, mai întreținea încă un orfelinat de copii, o școală, un spital și un azil pentru 60 de bătrâne. Cu ajutorul fiilor săi duhovnicești devotați, din care nu putem să nu pomenim familia Clincearev, Perlov și Bahrușin, starețul nu numai întreținea acest mare așezământ, dar încă și ridică într'însul o biserică măreață și o trapeză rară prin frumuseța ei. La toată această mulțime de oameni și cu toate grijile acesteia, starețul nu conteni nici ocupațiile cărțurăști și

mai purta și o largă corespondență prin scrisori. Când în anul 1891 starețul Ambrosie muri, toți simțiră, că se prăbuși un mare stâlp moral și material pentru marea mulțime de desmoșteniți și saraci și fără prefăcătorie se simți o obștească întristare și cu plâns în hohote fu petrecut la mormânt.

Egumen în schitul Optina, pe vremea starețului Ambrosie, era arhimandritul Isaachie. El se pogora din o bogată familie de negustori din Cursc, anume Antimon. În tinereță el făcuse negoț de vite și cutreerese iarmaroacele. Punându-și în gând să intre în mănăstire, el fugi pe ascuns de tatăl său la săhăstria Optina și se prezentă starețului Leon. Starețul, ca de obicei, era înconjurat de popor, impletind la rucodelia sa obișnuită de brâe și sta de vorbă. Tânărul Antimon se opri la urma tuturor. Deodată auzi strigătul tare al starețului: Ivănuț! Ne crezând că acest strigăt e adresat lui, unui tinerel îmbrăcat la modă, ca unul ce nu era cunoscut starețului, continuă să stea liniștit. Totuși oamenii se mișcă, îl ghiontiră și-i ziseră: „Mergi! Starețul pe tine te-a strigat!“ Uimit de prevederea starețului, Antimon se apropie de dânsul și după ce a vorbit cu el, a rămas pentru totdeauna în mănăstire. La început el a fost ucenicul părintelui Leon, apoi al părintelui Macarie și în sfârșit al starețului Ambrosie, după indicațiunile căruia, cu totul pe neașteptate fu, după moartea părintelui Moisei, numit egumenul mănăstirii. Părintele Isaachie se distingea prin o adâncă smerenie, prin o mare evlavie și tăcere. Se săvârși la adânci bătrânețe, în anul 1894.

Din alți asceți vestiți ai Optinei, pot să mai fie pomeniți: ierodiaconul Paladie, care a venit în săhăstria Optina din Ploștean încă pe vremea lui Avraamie, în anul 1815 și a trăit în Optina 46 de ani; ierodiaconul Metodie, care a zăcut 22 de ani paralizat, putea să vorbească „da, da“ și „Doamne miluește“. Pe acesta-l cunoștea L. N. Tolstoi și-i plăcea să-l dea ca pildă de mare su-

ferință și de mare răbdare, întărit de credința creștină. Carp, schivnic și orb, despre care starețul Leon zicea: „Carp e orb, dar vede lumina“. Ieroschimonah Gavriil, întemeetorul și starețul comunității de femei Belocopâtov. Ieroschimonah Teodot, duhovnicul și starețul schitului Ghetsimani în pustiuul Paraclitov, pendinte de Lavra sf. Sergiu. Ieroschimonah Ilarion duhovnic și egumen de schit, fusese ucenic al starețului Macarie, iar apoi împărțea cu starețul Ambrosie ostenelele de stareț. Poslușnicul Elisei, paznic de pădure, care a trăit în săhăstria Optina 52 de ani, renunță la avansări și era oaspete iubit al starețului Ambrosie. Ieromonah Climent (Zedergolm), ucenicul, secretar și colaborator al starețului Ambrosie la lucrările de editură. Soarta lui Climent e cu deosebire interesantă. El era fiul marelui pastor luteran din Moscova, adevărat al superintendentului luteranilor, om foarte învățat, serios și foarte devotat învățaturii luterane. Părintele Climent termină cursurile facultății de filosofie a universității din Moscova și se pregătea pentru cariera de profesor. Nefiind satisfăcut de învățătura luterană, el cu ajutorul prietenilor săi ortodocși din Moscova se apropie de starețul Macarie, simți dreptatea și frumuseța ortodoxiei, primi această credință și apoi și monahismul și se așeză în schitul pendinte de săhăstria Optina, unde trăiau asceții cei mai riguroși, devenind ucenicul cel mai devotat al starețului Ambrosie și-l ajută la secretariat și la lucrările de editură. E interesantă corespondența sa cu tatăl său cu prilejul trecerii sale la ortodoxie. E foarte interesantă descrierea vieții părintelui Climent, alcătuită de cunoscutul scriitor și filosof rus K. N. Leontiev, fiul duhovnicesc al starețului Ambrosie.

Să continuăm înșirarea asceților mai de samă din Optina: Constantin Nicolaevici Leontiev, consulul rusesc din orientul apropiat, om de înaltă cultură, cugetător rus original, care ura și nega socialismul, care tindea la nivelarea generală și ștergerea

personalității. El recunoștea, că lumea se mântuește prin frumusețea și este autorul cărții: „Răsăritul, Rusia și Slavismul“. În timpul șederii sale la Atos, el a suferit de o boală grea (de holeră) și s'a vindecat în chip minunat prin rugăciune la icoana Maicei Domnului. După aceasta deveni un creștin ortodox foarte credincios, simțind cu o deosebită tărie adevărul celor două dogme ale ortodoxiei: munca veșnică și fericirea veșnică. Mutându-se pe la anul 70 al secolului trecut la săhăstria Optina, făcu cunoștință cu starețul Ambrosie și deveni ucenicul său devotat. După moartea părintelui Ambrosie, el trecu în lavra sf. Sergiu, primi monahismul și reposă în anul 1892.

Flavian, ucenicul stareților Leon, Macarie și Ilarion, fu ascet riguros. Anatolie (Zerțalov) ieroschimonah și egumen de schit după moartea părintelui Ilarion, ucenicul stareților Macarie și Ambrosie, pोगora din familie preoțască și era absolvent de seminar. Împreună cu Iosif a fost succesorul părintelui Ambrosie la stăreție. E cunoscut ca practicant al rugăciunii minții. A fost duhovnic surorilor din Șamordin. Muri în anul 1894. Daniil (Bolatov), ieromonah, pogorător din o cunoscută familie de nobili și fratele schimonahiei Sofia, vestita superioară a comunității Șamordin. El era absolvent al Academiei de arte, însemnat iconograf și portretist; om cult, neobicinuit de bun și curat cu inima. Fu ucenicul lui Ambrosie, care a zugrăvit cel mai bun portret al lui. Muri în anul 1907. Iosif ieroschimonahul, slujitor și ucenic al starețului Ambrosie, succesorul lui în stăreție, smerit și blând. Starețul Ambrosie zicea de el către fii săi duhovnicești: „Eu v'am adăpat cu vin și cu apă, iar Iosif are să vă adape cu vin curat“. Muri în anul 1911. Benedict, arhimandrit, succesor la egumenie și stăreție a părintelui Anatolie Zerțalov, e din clerul de mir. Rămânând văduv, se adresă pentru sfat părintelui Ambrosie și după sfatul acestuia intră în Optina. Fu

secretarul pâr. Ambrosie și duhovnic al surorilor mănăstirei. Muri arhimandrit al mănăstirii Barov. Iuvinalie (Polovțev) colaboratorul stareților Macarie și Ambrosie la lucru de editură, în urmă egumen al săhăstriei Glinescaia, namestnic al lavrei Percesca din Chiev, episcop de Cursc și arhiepiscop de Litovsc Leonid (Cavelin) deasemenea colaborator al părinților Macarie și Ambrosie la lucrul de editură, apoi namestnic al Lavrei sf. Sergiu. Xenofont, arhimandrit și egumen al săhăstriei Optina, smerit, riguros, taciturn și binecuvântat păstrător al tradițiilor Optinei. El e din țărani. Cei din urmă stareți ai Optinei au fost: ieromonahul Nectarie, săvârșitorul rugăciunii minții, ucenic al egumenului Anatolie, fostul ucenic al starețului Ambrosie și apoi vestit succesori al său.

Cu aceste din urmă nume vom încheia catalogul mult incomplet al vestiților asceți de Optina, cari au păstrat tradițiile starețului Paisie. Săhăstria Optina în neconținută sa creștere duhovnicească, se prezintă ca un puternic centru duhovnicesc, de unde duhul adevăratului monahism duhovnicesc s'a revărsat în valuri largi peste toată Rusia. L. N. Tolstoi, care a observat deaproape pe stareții de Optina, recunoscând că în poporul rus s'a înrădăcinat adânc simțimintele creștinești, vorbește în una din scrisorile sale, că aceste simțiminte sunt cultivate într'insul de mănăstirile rusești și de monahii și stareții lor. Să pomenim acum și acele lăcașuri, asupra cărora s'a întins influența săhăstriei Optina și a stareților lor. Starețul de Optina Antonie, fiind numit egumen al mănăstirii Maloiaroslav, duse acolo tradițiile starețului Paisie. Lucrul lui l-a continuat arhimandritul Pafnutie, care fusese până atunci egumen al schitului și săhăstriei Optina. Starețul Leon prin ucenicul său Gherontie sădi acele tradiții în săhăstria Sf. Tihon. Afară de Gherontie în aceeași săhăstrie a sf. Tihon sunt cunoscuții asceți: Efrem, duhovnicul mănăsti-

rii, și Moisei egumenul ei, ucenicul starețului Leon, Macarie și Moisei de Optina. În mănăstirea sf. Nicolae din Ugrej, eparhia Moscovei, au fost ucenicii starețului Leon și ai lui Macarie: Ilarie, egumenul mănăstirii și ieroschimonahul Iosif.

În mănăstirea de femei Belev sistema stărețască fu sădită de păr. Leon, prin fiica sa duhovnicească Amfia, care a suferit multe supărări pentru devotamentul său către părintele Leon, și deasemenea și prin egumena Paulina, superioara mănăstirii Belev, sub care această mănăstire căpătă o deosebită înflorire. Sub conducerea duhovnicească a părintelui Leon se afla deasemenea săhăstria de femei a sf. Boris de Tihfin, din eparhia Cursc. Ucenici ai stareților de Optina au fost deasemenea Macarie, egumenul mănăstirii Lujeț; Nicodim, egumenul mănăstirilor Mejev și Maloiaroslaveți; Ilarie, starețul mănăstirii Mejev; superioara mănăstirii Cașir, Macaria și egumena Tihona, superioara mănăstirii; întemeietoarea mănăstirii de femei Belocapitov din eparhia Cazan, Alexandra, și preotul același mănăstiri, protoiereu Andrei; egumenul mănăstirii Tihfin, arhimandritul Agapit, care a scris cea mai bună descriere a vieții starețului Ambrosie; superiorul mănăstirii Odrin, Serapion; ieromonahul Antonie, duhovnicul Lavrei Pecersca; Părintele Gheorghie Carov, Protoiereul satului Spas-Cecreac, mare rugător, care avea darul proiecției și al tămăduirii și care a rădicat în sărăcăciosul său sat o măreață biserică, școală, azil și orfelinat¹⁾. Schimonahia Sofia (Bolotova) fiica duhovnicească și ucenița starețului Ambrosie, prima egumenă a mănăstirii de femei Samordin dela Cazan, după moartea căria starețul Ambrosie a zis: „Ah mamă, ai aflat har la Dumnezeu!” Egu-

1) Speriat de sărăcia parohiei sale, părintele Gheorghie își puse în gând să fugă dintr'însa și veni să ceară sfat de la păr. Ambrosie, dar acesta îl opri hotărât de a părăsi parohia.

mena Efrosina, a doua superioară la Șamordin, oarbă. Igumena Ecaterina și igumena Valentina, cele din urmă superioare din Șamordin. De povețele duhovnicești ale starețului Macarie s'au folosit următoarele mănăstiri de maice: Mănăstirea Velicaluț, Viazom, Serpuhov din Cursc, Calujschii, Elețchii, Breanchi, Cazanschii, Ostașcov, Smolensc și altele. Intocmai tot așa se raportară și către starețul Ambrosie multe mănăstiri de maice, iar altele îi datorau lui și întemeierea lor. Așa, d. e., sub conducerea lui se aflau: săhăstria Borisov, mănăstirile Cașir, Belev și Bolhov. Cu binecuvântarea lui și-au luat ființă și s'au organizat mănăstirile: Ahtâr — Gusevscaea din eparhia Saratov, Cozelșcean din eparhia Poltava, comunitatea de femei Peatnița, săhăstria Inaintemergătorului din eparhia Orlov, comunitatea sf. Nicolae Tihfin din eparhia Voronej și în fine săhăstria de femei Samordin din eparhia Caluga. Vorbind de influența duhovnicească a săhăstriei Optina, nu se poate să nu pomenim și despre influența ei asupra intelectualilor ruși. Noi am amintit deja de N. V. Chireevschi, de părintele Climent Sedergalm, de C. N. Leontiev. Vom mai pomeni încă de N. V. Gogole, care a stat în corespondență cu starețul Macarie și cu arhimandritul Moisei de Șevârev și Iurchevici, profesori ai universității de Moscova, și de Dostoevschi, Soloviev, graf A. C. Tolstoi, Marele Duce Constantin Constantinovici și contele L. N. Tolstoi, cari vizitau pe părintele Ambrosie, ba cel din urmă în ultimele zile grele ale vieții sale alergă la săhăstria Optina, la bătrânii ei. În Șamordin trăia sora contelui Tolstoi, Maria Nicolaevna Tolstoi, despre care încă în tinereța ei spusese starețul Leon: „Eta Mașa butet nașa“. — (Această Marie a noastră o să fie). În genere despre Șamordin trebuie să spunem, că acolo sub aripa starețului Ambrosie și-au găsit refugiu sute de femei culte din Rusia, numele cărora e greu și numai de înșirat.

Ne mai rămâne acum să examinăm ramura sudică a influenței paisiene. Dintre ucenicii stareșului Paisie din sudul Rusiei sunt cunoscuți: monahul Gherasim, călugărit de stareșul Paisie și care, după plecarea în Rusia, a trăit în săhăstria Sofroniev din guvernământul Cursc. În eparhia Ecaterinoslav a sihăstrit ieroschimonah Liberie, care a răposat la adânci bătrânețe, în anul 1824. El a avut de ucenic pe inspectorul seminarului de Ecaterinoslav, savantul monah Macarie, care în urmă a devenit vestitul conducător al misiei de Altai. Dar o influență mai largă în sudul Rusiei, a avut fără îndoială, vestitul ieroschimonah Vasilie (Chișchin). El se trăgea din nobilimea guvernământului Cursc, a călătorit mult și a trăit puțin în sf. Munte Atos și în Moldova, la stareșul Paisie. Intorcându-se în Rusia, deveni ctitorul săhăstriei Belobereznaia; apoi trăi în mănăstirea Cremenet, în săhăstria Sarov și în săhăstriile Borisov, Corenoi, Glinsc, Sofroniev din eparhia Cursc; în mănăstirea Rhlov din eparhia Cernigov, în mănăstirea Ustmedvedit din eparhia Don, în mănăstirea Sevschi și în săhăstria Ploștean din eparhia Orlov. În toate aceste mănăstiri el a lăsat numeroși ucenici și a decedat în anul 1831. El avu fericirea să asculte omiliile lui Tihon Zadonscoi și a fost prietenul lui Antonie, arhiepiscopul Voronejului. El a fost un ascet renumit, distingându-se din tinereță prin o sfântă curățenie, smerenie, răbdare și dragoste către ceice-l jigneau. Din ucenicii lui sunt cunoscuți: stareșul Leon de Optina, care a stat sub povața lui în Belăhberegah; Serafim, fost stareș al săhăstriei Beloberez; Arsenie, care s'a nevoit în pădurile Roslavl; schierodiconul Melhisedec; schimonahul Macarie din Beloberez și alți asceți din această săhăstrie, despre care trebuie să spunem, că și ea a fost un centru de influență paisiană.

Mai departe ucenici ai stareșului Paisie au fost

Atanasie, schimonah din Atos, ierodiacon Anastasie care s'a nevoit în mănăstirea Sfenschi și în pădurile Roslavl; Melhisedec, arhimandritul mănăstirii Simonov din Moscova; Moisei, arhimandrit de Optina; Augustin, egumenul mănăstirii Ustimedvedit etc. Tot ucenic al lui și în acelaș timp și al starețului Teodosie din Moldova a fost și vestitul sihastru Filaret din săhăstria Glinschaia, dela care-și trage începutul linia Glinsc a ascetismului rusesc. Vom da aicea pe cei mai însemnați asceți ai acestei linii: monahul stareț Teodot, prevestitorul; Macarie ieroschimonahul, stareț prevăzător, care a atins o înaltă desăvârșire duhovnicească. Martirie, mare postitor, care nu gusta mâncare peste săptămână și-i plăcea singurătatea și tăcerea; schimonahul Iftimie, ucenicul starețului Filaret; Pantelimon, ieroschimonah și pusnic, îngropat în schitul rădicat prin îngrijirea lui pe locul unde i se arătase icoana făcătoare de minuni a Nașterii Maicei Domnului; ieromonah Antonie, ajutorul duhovnicului frățimii, taciturn; ierodiaconul Serapion, care a văzut pe îngerul său păzitor; monahul Dosoftei, care avea darul prevestirii și al tămăduirii și care s'a învrednicit să audă cântarea îngerească la moartea starețului Teodot; schiarhimandritul Iliodor, care a fost 8 ani egumenul mănăstirii Râhlov și superior al mănăstirii sf. Petru și Pavel din eparhia Cernigov; schimonah Lavrentie, ucenicul arhim. Iliodor și urmașul lui la stăreție; arhimandrit Inochentie, ucenicul mai multor stareți și mai ales al lui Macarie, care avea o inimă plină de dragoste și darul tămăduirii; ieroschimonah Iliodor, mare rugător, care cu un an înainte și-a prezis ziua sfârșitului său; schimonah Arhip, înzestrat cu darul prezicerilor și al rugăciunii tămăduitoare de boale, povățuitorul vieții duhovnicești a schivnicilor, sihastrul Luca prevăzătorul, etc.

Dintre persoanele particulare, care nu făceau parte din frățimea săhăstriei Glinscai, dar care s'au

folosit de conducerea ei duhovnicească, ne sunt cunoscute: Filareta, egumena mănăstirii Bunavestire din Ufa, ucenița lui Filaret Glinschi; Macarie, arhimandritul misie de Altai, în urmă egumen al mănăstirii sf. Treime Bolhov, traducătorul Bibliei, prevestitor; Teodosie, duhovnicul săhăstriei Sfeatagora din eparhia Harcov, ucenicul lui Filaret; ieroschimonah Ioan din acelaș schit, ucenicul lui Filaret; Ioanichie, duhovnicul aceluiăș schit, vindecătorul îndrăciților; arhimandrit Paisie, egumenul săhăstriei Văsocogor din Niculaev, ucenicul lui Filaret, căruia Preacuviosul Serafim de Sarov, cu 24 ani înainte îi prezise că va fi cârmuitor peste monahi; Macaria schimonahia și prezicătoarea din mănăstirea Gama-liel, eparhia Cernigov, fiica duhovnicească a lui Anatolie din săhăstria Glinsc. Cleopatra, egumena mănăstirii Sevschi; Anatolie, starețul săhăstriei Glinsc îi dădu binecuvântare să meargă la mănăstire și-i prezise că va fi stareță.

La scurta înșirare a ucenicilor părintelui Paisie, ce am făcut și care e departe de a fi completă, credem de nevoie a mai adăoga o listă a lavrelor, mănăstirilor, săhăstriilor, schiturilor și comunităților, care au primit dela el sau dela ucenicii lui regulamentele lui, stareți sau egumeni, sau care au avut printre călugării lor ucenici și adepți de ai lui. Dar nici această listă, spunem din capul locului, că nu va fi completă.

1. Schitul sf. Ilie din Atos și alte mănăstiri și schituri de acolo, s'au aflat sub influența starețului Paisie.
2. Mănăstirea Dragomirna, cu hramul sf. Duh, din Moldova.
3. Mănăstirea Secului din Moldova cu hramul sf. Ioan Botezătorul.
4. Mănăstirea Neamțu din Moldova a înălțării Domnului.
5. Noul Neamț din Basarabia, idem.

6. Tismana și multe mănăstiri din Moldova și Valahia.
7. Lavra Alexandru-Nevschi din Petersburg.
8. Alexandru-Sfirschi, mănăstire, în ep. Oloneț.
9. Mănăstirea Spaschi-Arzaman, eparhia Nijegorod.
10. Comunitatea de Maice Ahtâri-Gusevscaiva, gubernia Saratov.
11. Săhăstria de femei Cazano-Abmrosiev, guber. Saratov.
12. Misia de Altai.
13. Mănăstirea sf. Pafnutie, Vorovschi, eparhia Caluga.
14. Săhăstria Berlincov, eparhia Vladimir.
15. Mănăstirea Borisogleb, eparhia Moscova.
16. Mănăstirea Breansco-Sfenschi, eparhia Orlov.
17. Săhăstria Beloberej, eparhia Orlov.
18. Mănăstirea Belopesoțco-Cașir, eparhia Tula.
19. Săhăstria de femei Borisov, eparhia Cursc.
20. Mănăstirea Belev a Înălțării sf. Cruci.
21. Mănăstirea de femei Bolhov, eparhia Orlov.
22. Mănăstirea Bolhov a sf. Treimi.
23. Comunitatea de femei Tihfinobogorodița-Buzuluc, eparhia Samara.
24. Mănăstirea sf. Nicolai-Babaev, eparhia Costroma.
25. Mănăstirea de femei Cazansco-Belocopâtov, eparhia Caluga.
26. Mănăstirea de femei Breansc, eparhia Orlov.
27. Mănăstirea Varlaam.
28. Mănăstirea de femei Velicoluțchii.
29. Mănăstirea Veazamsco-Arcadievschi.
30. Săhăstria sf. Nicolae Vâsocogor-Ciurchinschi.
31. Mănăstirea sf. Duh-Vilenschi.
32. Mănăstirea de femei Goretchi, eparhia Novgorod.
33. Mănăstirea Gorohoschi, epar. Vladimir.
34. Schitul Ghetsimani, a lavrei sf. Sergiu.
35. Săhăstria Glinscha, eparhia Cursc.

36. Săhăstria sf. Ecaterina, eparhia Moscova.
37. Mănăstirea de femei Elețchi.
38. Săhăstria Zadne-Nechiforovscaia, eparhia Oloneț.
39. Mănăstirea de femei Ivanovschi în Moscova.
40. Săhăstria Crivozescaia, eparhia Costroma.
41. Mănăstirea Golutnin din Colomea.
42. Mănăstirea sf. Ciril, eparhia Novgorod.
43. Mănăstirea Conev pe lacul Ladoga.
44. Mănăstirea de femei Cursc.
45. Mănăstirea de femei Cozelișan, eparhia Poltava.
46. Mănăstirea Cremeneț, eparhia Voronej.
47. Mănăstirea de femei Cazan, în orașul Troițchi.
48. Mănăstirea sf. Ilie în Menzelinsc, epar. Ufa.
49. Mănăstirea de femei Cașir.
50. Lavra Pecersca din Chiev.
Mănăstirea de femei Calujschi.
52. Mănăstirea Chireschi, eparhia Ircutsc.
53. Mănăstirea Acoperemântul Maicii Domnului-Lihfinschi, Caluga.
54. Săhăstria Leslevschi, eparhia Smolensc.
55. Săhăstria Medvedie, eparhia Vladimir.
56. Mănăstirea Moden, eparhia Novgorod.
57. Mănăstirea Maloiaroslaveț.
58. Mănăstirea Mescev, eparhia Caluga.
59. Mănăstirea de Majaischi-Lujatchi, ep. Moscova.
60. Săhăstria Molcean, epar. Cursc.
61. Săhăstria Novoezersca, epar. Novgorod.
62. Mănăstirea Novospasc în Moscova.
63. Mănăstirea Nicolougreș, epar. Moscova.
64. Mănăstirea Noul Atos în Caucaz.
65. Comunitatea de femei sf. Nicolae-Tihfin, ep. Voronej.
66. Săhăstria Vovidenia-Ostrovsc, epar. Vladimir.
67. Săhăstria Vovidenia-Optina, epar. Caluga.
68. Mănăstirea de femei Odighitrievschi în Cealebinsc.

69. Mănăstirea sf. Nicolae-Odrino, ep. Orlov.
70. Mănăstirea de femei Ostașcov, epar. Tferi.
71. Mănăstirea Pesnoș în epar. Moscova.
72. Săhăstria Paleostrov, epar. Oloneț.
73. Mănăstirea de femei Podansc, ibidem.
74. Săhăstria Paraclitova, lângă Lavra sf. Sergie.
75. Săhăstria Ploștcean, epar. Orlov.
76. Mănăstirea Pscov a sf. Nicadru.
77. Mănăstirea sf. Petru și Pavel, epar. Cernigov.
78. Comunitatea de femei Peatnița, epar. Voroneț.
79. Săhăstria Inaintemergătorul în orașul Croniah.
80. Lavra Adormirea-Pociaev.
81. Mănăstirea sf. Iacov-Rostov.
82. Mănăstirea Râhlov, eparhia Cernigov.
83. Schitul Roslavlșchi, epar. Smolensc.
84. Mănăstirea Stratenia în Moscova.
85. Mănăstirea Simonov în Moscova.
86. Mănăstirea Solovăț.
87. Săhăstria Sarov, eparhia Tambov.
88. Mănăstirea Susdal.
89. Mănăstirea de femei Serpuhov.
90. Mănăstirea de fete Sevschi.
91. Săhăstria Sofroniev, epar. Cursc.
92. Săhăstria Sfiatagora, epar. Harcov.
93. Mănăstirea de femei Smolensc.
94. Mănăstirea Cecreac a Mântuitorului, eparh. Orlov.
95. Mănăstirea Tihfin, epar. Novgorod.
96. Mănăstirea sf. Treime în Kiev.
97. Săhăstria sf. Tihon, epar. Caluga.
97. Mănăstirea de femei sf. Treime în Birsc, epar. Ufa.
99. Lavra sf. Treime a sf. Sergiu.
100. Mănăstirea Ustiuț, epar. Novgorod.
101. Mănăstirea de femei Ustimedvedita, ep. Don.
102. Mănăstirea Uspenia în Oriemburg.
103. Mănăstirea de femei Bunavestire din Ufa.
104. Săhăstria Florițeva, epar. Vladimir.

105. Săhăstria sf. Filip-Iransca, ep. Novgorod.
106. Săhăstria Celusca, epar. Orlov.
107. Mănăstirea lacutschi.

Din cele spuse se vede cât de departe și de larg s'a întins înrăurirea starețului Paisie în sf. Munte Atos, în Moldova, Valahia și Rusia.

În Rusia ea s'a întins peste 35 de eparhii, dar cel mai mare număr de mănăstiri, care a avut ucenici de ai starețului Paisie, se aflau în eparhia Moscovei (14), mai departe urmează eparhia Orlov (cu 12), Caluga (cu 9), Novgorodului (cu 7), Vladimirului (cu 6), Cursc și Șmolensc (câte cu 5), Oloneț (cu 4), Petersburgul, Tula, Voronej, Oriemburg și Ufa (câte cu 3), Costroma, Pscov, Chiev și Cernigov (câte cu 2) și celelalte (câte cu 1).

A N E X E

ANEXA I.

Instrucțiunile Arhiepiscopului Rațail Zaborovschi cătrec Profesorii și studenții Academiei de Chiev.

1. Potrivit cu porunca împărătească, în Academie pentru dobândirea de cunoștinți se primește oricine ordeunde ar veni, om liber, de orice stare și chiemare, numai să mărturisească credința creștină de răsărit și să fie capabil de învățatură.

2. Propunătorii științelor trebuie să servească totdeauna drept pilde înalte de credință în Dumnezeu și de deosebită dragoste, de modestie și delicateță, de bună creștere și cultură; deasemenea trebuie să se prezinte nu numai ca pildă de lăuntrică curățenie sufletească, ci și o stare îngrijită a trupului și a îmbrăcăminteii.

3. În zilele de sărbătoare, precum și în acele, în care nu se învață în școli, atât dascalii, cât și învățăceii, mai ales ceice trăesc în internat, totdeauna și neconținut, afară de vreo legiuită pricină, sunt obligați să viziteze, însoțiți de supraveghetorii lor, toate rugăciunile și slujbele bisericesti și mai ales sfânta liturhie.

4. Toți studenții Academiei noastre, atât cei din internat, cât și ceice trăesc afară, sunt datori odată în fiecare post, iar în postul mare de două ori, după vechea datină și cu pregătirea și pocăința trebuitoare, să se spovedească și să se apropie la cina cea de taină a Domnului și Mântuitorului nostru.

5. Toți studenții sunt datori să vină la Academie negreșit chiar dela începutul cursurilor, în primele zile ale lui

Septembrie și să aștepte pânăla închiderea școlaei, la jumătatea lui Iulie. Dacă însă vreun student înainte de începerea vacanței și mai ales fără știrea și învoirea prefectului și a profesorilor va pleca din Academie, unul ca acela, măcar de s'ar și întoarce la școală, să fie neapărat pedepsit. Deasemenea fără dovada Academiei nimenea din studenți nu trebuie să umble prin oraș cerând pomană. Afară de aceasta trebuie să se mai observe și aceea, cei nevrednici să nu fie admiși la gradele superioare de învățatură academică, precum nici elevii, fără meritele lor proprii, și numai prin șiretenia lor sau hatărul profesorilor, să nu ia locul celor vrednici, altmintrelea cei nevrednici se vor egala cu cei vrednici și cei leneși cu cei harnici, din care pricină unii vor pierde plăcerea de a învăța, iar alții se vor afunda din ce în ce mai mult în lene.

6. Studenții, la prima sunare a clopoțelului academiei, se vor prezenta imediat și la vreme în clasa sa; la a adoua sunare inferiorii, analogiștii, imfimiștii, gramatiștii și sintaxiștii trebuie să se așeze pe băncile lor. Iar profesorii intră în ordinea următoare: ai primelor două școli după a treia sunare, cei de poezie și retorici după a patra sunare, nești-nând samă de nici un fel de nevoi particulare ale lor. Datoriile lor directe după clasele lor trebuie să le îplinească cu credință, cu sârguință înflăcărată și prin metodele cele mai ușoare posibile, având în vedere folosul elevilor mai mult decât să se mândrească cu mintea lor; și să rămână la lecție pânăla sfârșit, înainte de care nimenea nici din profesori, nici din învățăcei nu poate eși din clasă, fără numai doar pentru vreo nevoe extremă. După terminarea lecțiilor, nu trebuie a zăbovi în clase, ci după semnalul definitiv toate clasele, precedate de dascălii lor să intre în rândueală în biserică, ca să înalțe către Dumnezeu măcar o scurtă rugăciune și să se aducă mulțămită.

7. Toți academiștii sub riguroasa răspundere, dar în-deosebi dascălii și profesorii trebuie să-și pună ca lege, ca atât în școlile colegiale, cât și în internate, precum și între ei și cu învățăceii să converseze totdeauna latinește, iar elevii pentru întrebuițarea zilnică trebuie să aibă la ei *Calculum*. Afară de aceasta în școlile inferioare dela ana-

logie pânăla filosofie trebuie să compună și să prezinte exerciții în trei limbi alternativ: în slavonește, poloneză și latină. La filosofie și teologie convorbiri neconținute și dispute dese trebuiesc îndeplinite de fapt în aceste limbi, fără de care o însușire a lor nu este cu puțință. A vorbi latinește totdeauna și pretutindenea sunt obligați în toate școlile și auditorii și profesorii, afară de analogiști și imfimiști, care învață cu preferință și vorbesc limba polonă.

8. Fiecare școală inferioară peste tot trebuie să facă locul celei superioare și să-i arate respect chiar și prin semne externe de respect. În caz de vreo jignire oarecare din partea unui student, dar mai ales din partea unuia care nu-i academișt, nimenea nu trebuie să se socoată în drept să-și răzbune singur pentru ofensă, ci să aștepte satisfacție dela autoritatea în drept.

9. Toți academiștii sunt datori să asiste neapărat la toate festivitățile academice or în ce zi s'ar întâmpla, precum și Duminicile, la marea instrucție, toți membrii frățimii superioare, iar la cea mică cei ce nu-i aparțin.

10. Studenții cei mai distinși la științi și cunoscuți prin purtarea lor bună să fie preferați înaintea altora, iar cei mai meritoși trebuie să fie deosebiți prin atențiunea Academiei de cei ce nu merită aceasta. Studenții însă, cari dau puține speranțe, leneși și nesupuși trebuie să fie des avertizați, iar cei ce nu dau nici o nădejde bună, ca de pildă: bețivii, turbulenții, neastâmpărații, calomnatorii și înșelătorii, ca unii ce nu sunt capabili de nici o îndreptare, trebuie să fie izgoniți din Academie, pentru a nu se strica și cei buni prin contactul cu ei. Dealtmintelea deși unii s'ar distinge prin o moralitate frumoasă, dar s'ar dovedi atât de tâmpiți la minte, încât nu ar putea aștepta dela ei nici un folos nici biserica, nici patria, apoi pe unii ca aceștia, ca să nu-și piardă vremea degeaba, trebuie a-i îndepărta din Academie, ca să-și aleagă acel fel de viață, în care ar putea să fie mai folositori și pentru ei, și pentru alții, ca astfel Academia să-și aibă renume atât prin cantitatea, cât și prin calitatea de studenți. Aceasta se pune în chip deosebit în vedere profesorilor.

11. Invățăceii fiecărei școli nu trebuie nici într'un caz

să se bundulească împotriva nimănui, dar mai ales împotriva profesorilor. Pe astfel de răzvrățiți trebuie a-i pedepsi sau mai bine a-i da afară.

12. Profesorii și cu deosebire supraveghetorii nu trebuie să se poarte cu cei de sub mână lor nici prea aspru, nici prea slab, ci în această privință trebuie să se păstreze calea de mijloc, cum le poruncește datoria de oameni culti și de delicateță. Deasemenea trebuie să se ferească, ca de un lucru primejdios, a certa pe învățăcei atât în public, cât și acasă cu cuvinte de ocară.

13. Nici un învățăcel, fără învoirea dascălului său și mai ales fără voea supraveghetorului său, să nu îndrăznească a lipsi dela școală și a se duce încotrova dela gazdă. În caz contrar va fi supus pedepsei.

14. Nimenea dintre academiști nu trebuie să hoinărească nopțile, ci toți trebuie să fie la gazdele lor și să se ocupe cu trebile lor. Orce student care va fi găsit de seniorul său umblând degeaba sau beat, neapărat să fie supus la ștreaf sau la pedeapsă.

15. Fiecare supraveghetor, potrivit obligației sale, trebuie să supravegheze învățăceii încredințați lui, orunde s'ar întâmpla să fie cu ei, ca să se poarte modest, cuminte și politicos. Dacă însă vreunul din supraveghetori va începe să-și neglijeze datoria sau însuși nu va mânea noaptea acasă pentru vreo netrebnicie sau va face la dânsul petreceri, sau va începe a întrebuința mâncări și băutură sau altă ceva din provizie în folosul său, cheltuindu-o necinstit; unul ca acesta să fie îndată îndepărtat din post.

16. Studenții nu trebuie să aducă cu sine în Academie nici un fel de armă și nici să împuște cu carabina sau cu pistolul. Să se îmbrace simplu și cuviincios. Dar deși se va îmbrăca cineva după modă, apoi aceasta nu-i dă dreptul să schimbe obiceiurile primite dela Academie și să râdă de îmbrăcămintea altora.

17. Fiecare academist în tot cazul trebuie să arate supunere și respectul superiorilor săi, întrucât aceasta nu contrazice legile divine și omenești. La lucru necinstit însă nu trebuie nici să ajute, nici să se supună superiorilor.

18. La gazdele studenților persoană suspectă nu tre-

bue admisă, nici suferită. Deasemenea nu se îngăduie a angaja gazdă și a trăi la astfel de case, care sunt bănuite de vreun lucru necinstit. Aceasta pentru a evita contactul cu oamenii cu rele purtări.

19. A cerceta priveliștile, unde au loc lupte de gladiatori sau cu pumnul, nu este îngăduit studenților nici a privi, necum a se angaja în luptă. Dar ca să nu rămână puzurea în stare de încordare, se îngăduie în anumite zile a cânta în instrumente muzicale, cuviincioasă pentru student, și deasemenea nu se interzice studenților nici alte cântări cuviincioase pentru vreme scurtă, propriu pentru recreație.

20. Nimeni dintre studenți, fără știrea și învoirea prefectului și profesorilor, nu trebuie a neliniști persoanele mari și însemnate cu cereri sau scriindu-le panigerice și făcându-le desene sau altă ceva de felul acesta. Nu-s în drept deasemenea nici învățăceii să-și ia preparator, nici pedagogul să-și ia învățăcei, de capul lor și fără știrea prefectului.

21. Trebuie numaidecât, ca fiecare student, atât cel care termină cursul învățăturii, cât și cel care, pentru binecuvântată pricină, iesă din Academie, să ia la plecarea din școală dovadă dela Prefect, despre starea sa școlară pentru a dovedi pretutindenea care este situația lui. Pentru aceasta Prefectul școlilor este obligat să introducă anual în biblioteca Academiei, pentru controlul viitor și pentru orce caz, note atât speciale anuale, compuse exact de dascălul fiecărei școli, cu însemnarea numelui, familiei și atențiunea dreaptă despre elevi, cât și generale a tuturor elevilor și studenților, întocmite cu toată grija după ordinea și calitatea școlilor unde trebuie notat numele, pronumele, confesiunea, locul nașterii, profesiunea și starea părinților; deasemenea și etatea și succesele elevului.

22. Prefectul Academiei de Chiev, bunei ocârmuire a căruia trebuie să se supună toți studenții tuturor școlilor și chiar profesorii lor, este obligat atât el să supravegheze cu atențiune aducerea la îndeplinire a acestor dispozițiuni, cât și pe toți academiștii să-i oblige a le îndeplini. Călcătorii acestui regulament să fie admonestați și pedepsiți.

ANEXA II.

Invățătura la tunderea în monahism ¹⁾

Monahul este ostaș duhovnicesc, care, asemenea ostașilor lumii, trebuie să se înarmeze cu arme pentru a birui cu izvândă pe vrăjmași. Lupta ostașilor lui Hristos este îndreptată contra trupului, lumii și diavolului. Impotriva diavolului Mântuitorul poruncește să luăm crucea. Trupului poruncește să ne împotrivim prin lepădarea de tată, de mamă, de fiu și de fiică. Despre lume zice: „De am dobândi toată lumea, ce folos avem?“

Martori de luptă sunt: Dumnezeu și îngerii, diavolul și îngerii lui. Locul luptei este distanța dintre drepti și păcătoși. Cal e trupul. Călăreț e sufletul. Comandantul luptei e mintea. Ca arme avem: credința drept scut, răbdarea drept coif, rugăciunea sânguincioasă ca sabie, smerenia nefățarnică ca arc și săgeți. Comandanții oștirii satanei sunt: mândria, lăcomia, necurăția, uciderea, trufia, mânia, înverșunarea. Pe aceștia-i comandă diavolul și cu păcatul ca și cu o săgeată, rănește sufletul. Al doilea regiment al puterii satanei este răutatea lumii acestea. Insuși trupul nostru se ridică împotriva sufletului nostru, prin înbuibare, beție, pofta desfrâului, lene și prin celelalte patimi. În această luptă grea a firii văzute cu cea nevăzută, omul fără ajutorul lui Dumnezeu e neputincios.

Întâiul pas în luptă contra lumii acestea este să o părăsești și să lepezi poftele ei, cugetarea ademenitoare la

1) Luată, cu oarecare prescurtare, din manuscrisul No. 279 al Academiei Teologice din Petersburg și No. 485 al Academiei Române din București.

frumusețele ei, bogăția stricăcioasă, veselîa vremelnică, să primești sărăcia de bună voe pentru Hristos, să fugi din întunerecul păcatului în țara făgăduinții — la curăția și nevino-văția unei vieți plăcute lui Dumnezeu. Îndepărtați-vă de lumea aceasta prin o plecare fără întoarcere. Și prin aceasta vei birui pe vrășmașul; iar prin această biruință vei veseli cerul și vei pricinui întristare demonilor. Dacă însă vrășmașul te va răpune și va lua în robie sufletul tău, atunci chiar de ai dobândi toată bogăția și frumuseța lumii, nici un folos nu vei avea. Nu te turbura de gândul de a părăsi rudele: pe tată, pe mamă, femeea, copiii, pe frate și pe soră; ei rămân în grija lor lumească, ca niște morți, care-și îngroapă morții lor. Tu însă grăbește la lucrul Domnului, fugi de înțelepciunea lumească la cea cerească, unde domnește Hristos în veci. Dar de rude trebuie să te depărtezi numai de acele, care împedică mântuirea ta și se gândesc numai la lume, zicând: „Adună fiule, bogăția lumii, dobândește pământul, sădește vii, adună-ți mulțime de robi și veseleş-te în toate zilele vieții tale“. De asemenea rude trebuie să fugi, căci ele în loc de lumină, îți arată întunerecul, în loc de viață, moartea. Dacă însă părinții vă sfătuiesc bine și vă duc la Dumnezeu și la slujirea lui, pe unii ca aceștia trebuie să-i iubești, să-i cinstești ca pe sfinți și să te supui voinței și sfatului lor.

Dela îmbuibările beției și desfrânare stăpânește-te prin post. Lenea învinge-o prin hărnicie. Trupul nu numai că nu ni-i dușman, ci ni-i prieten. Cu trupul noi putem să pos-tim, să vărsăm lacrimi, să ne plecăm genunchii, să facem milostenie și altele. Fără trup, numai cu sufletul, nu putem face acestea. Trupul ferește sufletul de mândrie: căci sufletul fiind din neam înalt, ca chip a lui Dumnezeu, poate fi cuprins de mândrie. Când însă își aduce aminte de trupul său, se smerește. De aceea s'a și zis la sf. Grigorie despre trup că el „e dușman milostiv“ și „prieten vicelan“. Nu fiți dară robi lumei de jos, trupului, și morții, ci îndreptați-vă spre lumea cea de sus și cătră hotarele cele fără de moarte, ca să fiți moștenitori luminii ei. Și de veți birui oștirile cele dintâi ale dușmanilor voștri, atunci veți putea să biruiți chiar și asupra diavolului și să biruiți și celelalte oș-

tiri ale lui. Dar luați toate armele lui Dumnezeu. Prin arma cea întreită — credință, răbdare și rugăciune, — se gonește și se risipește toată puterea vrășmașă: mândria prin smerenie, trufia prin lepădare de sine, desfrânarea prin curățenie. Dar mai ales cu crucea vei birui pe vrășmașii tăi. Prin răbdare trebuie să te răstignești pe cruce și să mori lumii și vieții păcătoase. Și atunci îngerii lui Dumnezeu îți vor veni întru întâmpinare, bucurându-se, și împăratul slavei Hristos va primi pe purtătorul de biruință al său și-l va proslăvi în fața adunării îngerilor celor prea luminați ai săi, a patriarhilor, a preacuvioșilor și a apostolilor, și-l va număra în ceata dreptilor, și-i va da loc în împărăția sa cea cerească.

Ce-i călugărul? Călugărul este îndeplinitorul tuturor poruncilor lui Hristos, desăvârșire creștinească, adânc de smerenie, stâlpul răbdării, necontenita aducere aminte de moarte, izvor nesecat de lacrimi, vistieria curățeniei, huli-torul celor stricăcioase, disprețuitorul tuturor frumusețelor și desfătărilor lumii acesteia, omorârea de bună voe, mucenic și ăstentitor de fiecare zi, jărtfă plăcută lui Dumnezeu, sfeșnic înțelepciunii duhovnicești, pururea aprins, minte luminată, cercetașul tuturor celor văzute și nevăzute, rugăciune iute alergătoare, cugetare la Dumnezeu, inimă curată, gură care necontenit laudă pe Dumnezeu, lăcașul sfintei Treimi, privește îngerilor și oamenilor, ^{trăitorul} spăritorul dracilor.

Călugărul deaceia se numește așa, că are altă viață, nu trupească, ci duhovnicească; altă activitate, alt veac, altă hrană, altă îmbrăcăminte și altă muncă. El se numește purtător de haine negre, căci are haine negre de doliu. El se numește monah, care înșamnă singuratec, fără griji care trebuie să fie singur numai cu singurul Dumnezeu. Întâiul puitor de lege sau legiuitor al monahismului a fost Melnisedec, preotul Dumnezeului celui de sus, care a trăit fără femei și fără rudenii, în pustie; al doilea a fost Ilie, în pustiul Horeb; al treilea a fost Ioan Botezătorul, în pustiul Iordanului, care nu avea nici un fel de avere, care n'a știut de carne și de vin și care se îmbrăca cu haină de păr de cămilă. Cînul călugăresc e întărit de însuși Mântuitorul Iisus Hristos și de apostolii lui. Domnul Hristos și-a dus viața în feciorie, sărăcie și neubire de argint. Tot așa și apostolii, cari au lăsat

toate și au urmat lui Hristos. Călugării urmează învățătura și sfatul lui Hristos, râvnesc după viața apostolilor. Ei părăsesc toate bucuriile lumii, se leapădă de căsătorie, de veselie și de tihna trupească, precum și de bogăția vremelnică, și urmează lui Hristos, luându-și crucea, rătăcind prin munți și prin pustiuri. În loc de case luminoase, trăesc prin peștere întunecoase; în loc de femei și de copii, trăesc cu hiarle sălbatece și cu paserile cerului. Patul lor e pământul și învăltoare cerul. Călugării au luat crucea răbdării de toate zilele, ca să slujască cu totul numai lui Hristos. Apostolul zice: De postește cineva și face rugăciune, să se depărteze de femei o vreme. Călugărul petrece pururea în post și rugăciune chiar până la moarte, deaceia nici nu are el femei. Și în Testamentul cel Vechiu s'a poruncit: Celce se apropie de Domnul să se depărteze de femeie. Călugării pururea stau în slujba Domnului: deaceia se depărtează de femei până la moarte, lucrând pentru Dumnezeu în curățenie. Deși ereticii disprețuesc pe monahi, cum că s'ar fi îngreșind de femei și de carne, dar aceasta nu-i așa. Călugării renunță la căsătorie și la carne nu pentru că s'ar îngreșoșă, ci din înfrânare. Dela facerea lumii până la potop oamenii n'au mâncat carne și n'au băut vin. Și legea lui Moise nazoreul nu bea vin și nu mânca carne. Și Daniil și cei trei tineri s'au îngreșoșat de carnea din masa lui Nabucadnețar. Și Moise și Ilie, și însuși Domnul n'au mâncat carne și n'au băut vin 40 de zile. Ioan Botezătorul toată viața n'a mâncat carne și n'a băut vin. Asemenea se spune de sf. Evanghelist Matei și de Apostolul Iacov al lui Alfeu. În monahism se realizează întreaga virtute creștină. Hristos a fost pildă de curățenie și sărăcie și ascultare, chiar până la moarte, iar moartea i-a fost de cruce. Urmând Domnului, și călugării făgăduesc înaintea lui Dumnezeu și cu jurământ se obligă la feciorie și curăție adevărată, la sărăcie de bună voe și la ascultare ne-fățarnică.

Viața călugărească se împarte în trei părți: a) de obște, b) de schit și c) singuratecă, pusnicească. Există și al patrulea fel: samavolnică, a celorce trăesc tâlhărește având fiecare agonisita sa și voea sa. Aceștia fățarnicesc, iar nu pușnicesc. Iar călugării din cele trei cinuri sau rânduele de

călugărie trebuie să te împodobească prin virtutea cea mare a smereniei, fecioriei, răbdării, dragostii și rugăciunii.

Și deaceea voi, călugării, să nu fiți robii lenii și josniciei, ci munciți pentru Domnul, lucrând cu frică și cu tremur la mântuirea voastră. Împodobiți-vă sufletul cu cugețarea la Dumnezeu, căci acesta-i adevăratul lucru călugăresc; nu iubiți dormitarea și somnul, ci rugăciunea sirguincioasă să nu contenească în gura voastră. Nu căutați bunurile vremelnice ale acestui veac stricăcios, ci cele veșnice ale veacului viitor. Dacă aceasta le vei face, vei fi rob și slugă adevărată a lui Dumnezeu. Iar Domnul tău zice: Unde voi fi eu, acolo și sluga mea va împărăți cu mine, întru slava împărăției mele. Amin.

ANEXA III

Extragere din slujba alcătuită în cinstea Preacuviosului Paisie.

Stihuri la Doamne strigat-am...

La înălțimea virtuților suindu-te, călugărește te-ai nevoit, Părintele nostru Paisie, învățând, înțeleptînd și povățuind a nu socoti calea cea plăcută lui Dumnezeu, însuți cu râvnă râvnind sfinților celor de demult, cu viața pildă bună ai fost tuturor, multe necazuri ai suferit, pănăce cu răbdare, cu nevoință și cu dragoste pe toți de aceasta i-ai încredințat, scriindu-ne nouă și mărturii din sfintele scripturi.

Doftor iscusit ai fost, căci prin lecuire ușoară ai lecut pe toți ceice au alergat la tine, neîngreindu-te de boala grea a acelora, ci ca un iscusit, prin răbdare, în inima lor ai pus simțirea de a nu se mai apropia de lucrurile vătămătoare: Vărsind deci doftoria ta în fundul ranelor lor, i-ai vindecat desăvârșit, slobozindu-i cu pace și bucuroși pe ceice alergau la leacurile tale, Paisie, Părintele nostru.

Din canon:

Șezând în chilie fără să ieși, dar cu mintea pe toți văzindu-i, ai cercetat cu mintea feluritele rane trupești și sufletești de felurite feluri, la toate ai pus legătoare ușurătoare și tămăduitoare, Părinte.

Deși ai fost bolnav și multe rane pe trup ai avut, dar multora din ceice veneau la tine multe rane le-ai vindecat, cu obiceiul tău cel blând și cu cuvinte blânde, Părinte Paisie!

Sedelne:

Odată pe an din chilia ta eșai, Părinte Paisie, și vedeai sălășlurile ucenicilor tăi, mergând, cercetând și blagoslovind chilia fiecăruia din ei, ca un soare ce răsare, și cu lacrimi te rugai, încredințându-i lui Dumnezeu și zicând: Doamne, păzește această turmă mică și o apară de lupii ce caută să o piardă.

Pe mine, celce am călcat porunca ta și am nesocotit voința ta cea sfântă; pe mine cel zavistnic și mai viclean decât toți oamenii; pe mine, celce mi-am făcut voile mele mai mult ca un diavol: iartă-mă părinte fără de răutate, cu obișnuita ta bunătate, și te roagă lui Dumnezeu, să-mi dăruiască vreme de pocăință!

Eu în lumina ta am umblat și lumina ta nu o am simțit; eu mâncarea ta dulce am mâncat și pe hrănitorul meu nu l-am cunoscut; eu băutura ta răcoritoare am băut și izvorul cel răcoros, ce curge din gura ta, nu l-am prețuit; eu sunt singura oare, care m'am rătăcit dela turma ta, păstorul cel bun: nu te mânia pe mine, ci roagă pe Dumnezeu, să-mi dăruiască vreme de pocăință!

ANEXA IV.

**Tânguire la mormântul starețului Paisie, din
partea tuturor fiilor lui duhovnicești, traduse în
românește de către ieromonahul C. duhovnic
în anul 1836.**

*A feții tale icoană, Paisie minunate,
Tot zugravul cu știință întocmai să o facă poate ;
Iară adâncul minții tale, nici ritorii prin cuvinte
Nu vor putea să-l arate : izvor fiind celor sfinte ;
Numai a soarelui raze i-ar izvodi tâlmăcirea,
Căci întru asemănare i-ai dobândit strălucirea.*

*Duhul tău cel plin de râvnă, ca focul arzind în sine,
S'a revărsat în soborul, adunat la Neamț prin tine.
A dreptelor rânduele, a monahilor unire
Și a bunilor moravuri, tu ai adus învoire.
Cu nouă învățături bune, după număr împărțite,
Ca Domnul să se slăvească în multe limbi, Fericite.
Bisericii înzestrare, dându-i bunacuviință,
Ai adus pe toți la râvnă, a-i sluji cu umilință,
Și prin bunărânduială, în cetire și cântare,
Că din somn ai trezit lumea, aducând-o la mirare.*

*Cu o minte ascuțită, Bisericii proslăvire,
Și carii cu multă râvnă, pricinuai mulțămire,
Toate cele de nevoie le lucrui prin sfătuire,
Și dai la toți deslegare, cu înțeleaptă chibzuire
A ta purtare de grijă, întru dreapta cumpănire,
Cu lucrarea sfintei Pronii aveai asemănare.*

Cele ție încredințate le-ai păzit cu scumpătate,
 Dar n'ai luat de la nime nimica fără dreptate.
 Celor făr' de socoteală, inimile prevedea
 Și de însuși a lor cuget a se rușina-i făcea
 Așa bună chibzuire și răbdare întru toate,
 Paisie minunate, ți-au dat nume cu dreptate.

Sarcini multe, mari și grele tu purtai cu ușurință,
 Care nici să le ridice alții nu aveau putință.
 Către a ta față lină au năzuit și monarhii
 Și-ar fi pricinuit cinste, lăsându-și a lor eparhii.
 Căci a toate 'n scurt cuvinte și smerita cugetare,
 Dela totți trăgea în grabă evlavia cea mai mare.
 Fiind cubună credință și întru tot adevărate,
 Martori era la asiea, a tale lacrimi vărsate.

În nevoi și scârbe grele, ca un stâlp plin de iărie,
 Cu mărimea cea de suflet, smereai mândra semeție,
 Și împingea cu 'nțelepciune, lingușirea rușinată,
 Pururea fugând de-a lumii mărirea cea deșartă.
 Protivnicilor muștrare, le făcea cu iscusință
 Fără a slobozi din gură, cuvinte de prisosință.

La streini ai dat repaos, odihnă la cei osteniți,
 Tămăduire la bolnavi, și minte celor lipsiți.
 Milostenii dela tine, curgeau cu îmbelșugare,
 Căci Dumnezeu da prin tine, tuturor îndestulare.

Tot felul de faptă bună, râvna spre cărțile sfinte,
 Lăcuia cu prisosință, întru tine, o Părinte!
 Că tu și ziua și noaptea, fără somn le petreceai,
 Pânăce din întuneric la lumină le-adeuceai.
 Tălmăcirile prin cale, în felul de limbi străine,
 Spre știința faptei bune, și pân' la neamurile păgâne.

Mulți și de prin multe locuri, alergau întru mirare,
 Spre a cuvintelor tale, însetată ascultare.
 Apoi plini de bucurie, dobândind a lor dorire,
 Se'ntorceau la a lor case, cu nespuse mulțămire.

Așa dar înțmă noastră, dorea ca neapasă,
Să fie a tă lumină, dar vai! lat-o, că apusă.
Ins' acest^o a tă lumină, nicideacum nu este stânsă,
Ci dela pământești cruguri, în cruguri cerești ascunsă.

Și dar strălucind deasupra, varsă ne rugăm Părinte,
A tale mângâetoare raze, din lăcașurile sfinte.
Intru slavă, Fecite! Poménirea-ți va petrece,
Va străluci cu mărire, pânăce lumea va trece.

Ai tăi fii duhovnicești, cari dintru neștiință,
Am dobândit dela tine, lumină și cunoștință.
Inălțind lui Dumnezeu, glasul cel mulțămitor,
Celui ce te-au dăruit, pre tine nouă păstor.
La a tale rugă Părinte, pe toți ne încredințăm,
Și ție ca unui viu, toți capetele îți plecăm.
Ca să fii pentru a ta turmă, cătră Domnul rugător,
A o trage și pe dânsa, la tine, bunul Păstor.

TABLA DE MATERIE

	Pag.
Precuvântarea autorului	9
Literatura obiectului	13

P A R T E A I.

Viața lui Paisie acasă și în școală (1722-1739).

<i>Cap. I:</i> Locul Nașterii lui Paisie Velicicovschi	23
<i>Cap. II:</i> Origina starețului Paisie. — Anii copilăriei în casa părintească. — Intrarea în Academia din Kiev. — Rânduelile de trai în Academie	29
<i>Cap. III:</i> Traiul lui Petre Velicicovschi în Academia de Kiev. — Sporirea inclinațiilor lui spre monahism. — Încercarea neizbutită de a intra în schitul Chitaev. — O discuție cu Prefectul Academiei. — Cea din urmă întâlnire cu mama sa. — Fugirea de lume	43

P A R T E A II.

Anii de peregrinaj — în căutarea unei călăuze duhovnicești. (1739-1746).

<i>Cap. I:</i> Începutul peregrinajului. — Sosirea la Cernigov. — Traiul său în mănăstirea Liubecichii. Întâia ispită. — Fuga în Ucraina din dreapta Niprului	57
<i>Cap. II:</i> Cutreirarea Ucrainei din dreapta Niprului. Ciornobâl. — Rjiștev. — Istorisirea despre torturarea unui cleric ortodox de către uniști. Pusnicul Isihie. — Petrecerea în mănăstirea Medvedevschi. — Petru este făcut rasofor. — Prigoimile din partea uniștilor. — Plecarea la lavra Pecersca Chievului.	69
<i>Cap. III:</i> Petrecerea în lavra Pecersca Chievului. Istorisirea despre cecele s'au petrecut cu mama lui Platon după plecarea fiului din Poltava. — Cei mai vestiți asceți din Lavră! Prezicerea unuia din ei despre plecarea lui Platon din lavră. — Împlinirea nașteptată a acestei preziceri	82

- Cap. IV:* Fuga din lavra Pecersca Chievului peste frontieră. — Întâlniri neașteptate și piedicile în cale. — Platon în mănăstirea Metroninsc. — Întâlnirea cu ieroschimonahul Mihail. — Platon pleacă în Moldova 92
- Cap. V:* Monahismul moldovalah în veacul al XVIII. Traiul lui Platon în schitul Trăistenii. — Neizbutirea în ascultarea de bucătar. — Întâlnirea cu starețul Vasilie. — Sosirea ieroschimonahului Mihail cu Alexie, prietenul lui Platon. — Istorisirea despre plecarea lui Alexie dela mama sa. — Sfătuirile părintelui Mihail cu frații. — Ascultarea lui Platon la vie. — Platon adoarnă și pierde utrenia. — Sosirea la Trăistenii a schimonahului Onufrie. — Onufrie părăsește Trăistenii și pleacă cu Platon la schitul Cârnu. — Traiul în schitul Cârnu și hotărârea de a pleca la Atos 98

PARTEA III.

Viața singuratecă a starețului Paisie în Atos și începutul frățimeii de obște (1746-1763).

- Cap. I:* Strămutarea lui Platon la Atos. — Natura Atosului, schiturile și mănăstirile lui. — Trecutul Atosului. — Meritele Atosului în opera de cultură duhovnicească. — Stărea de strămtorare a Atosului pe la jumătatea veacului XVIII 123
- Cap. II:* Sosirea lui Platon la Pantocrator. — Boala sa grea și vindecarea sa. — Viața sa retrasă. — O nouă întâlnire cu starețul Vasilie și importanța ei pentru Paisie. — Tunderea în Mantie. — Sosirea lui Visarion și traiul lor împreună. — Noii ucenici ai starețului. — Strămutarea în chilia sf. Constantin. — Hirotonia lui Paisie ca preot. — Inmulțirea fraților. — Dobândirea chiliei sf. Proroc Ilie și reorganizarea ei ca schit. Clevetirile contra lui Paisie și respingerea lor. 130
- Cap. III:* Temeiurile duhovnicești ale comunității lui Paisie. — Aspectele nevoinei pustnice: Puscnicia, calea mijlocie și viața de obște. — Temeiurile sau bazele adevăratei vieți monahicești: ascultarea, sărăcie și dragostea frațească. — Realizarea acestor temeuri ale monahismului în comunitatea starețului Paisie. 150
- Cap. IV:* Munca cărturărească a starețului Paisie în Atos. — Cauza, care l-a făcut să se ocupe cu o deosebită sîrguință cu studierea literaturii patristice. — Adunarea și studierea cărților patristice în limba slavonă. — Neajunsurile traducerilor în slavonește a cărților sf. Părinți. — Căutarea și găsirea originalelor grecești și începutul studierii lor. — Strămutarea vremelnică în mănăstirea Simono-Petru. — Imposibilitatea de a mai rămânea la Atos și hotărârea de a se strămuta cu toată frățimea în Moldova 159

P A R T E A I V.

Inflorirea Comunității lui Paisie în Moldova: Dragomirna Secu, Neamț. — Ultimile zile din viața starețului. — Moartea lui (1768-1794).

- Cap. I:* Strămutarea în Moldova. — Organizarea comunității în Dragomirna. — Regulamentul comunității. — Tunderea starețului Paisie în marea schimă. — Rânduiala slujbelor dumnezeiești. — Rânduiala ascultărilor. — Participarea starețului la ascultările obștești. Viața de chilie a frăției. Grijă starețului de cei bolnavi. — Ocupația cărturărească a starețului: — Indreptarea cărților slavone după cele grecești. — Traduceri din grecește în moldovenește. — Ocupațiile starețului în timpul iernei cu frăția: sfaturi și îndemnuri. — Moartea părintelui Visarion 175
- Cap. II:* Invățătura starețului Paisie despre rugăciunea lui Iisus, care se săvârșește cu mintea în inimă 208
- Cap. III:* Necazurile din timpul războiului și grija starețului Paisie pentru refugiați. — Trecerea Dragomirnei sub stăpânirea austriacă și strămutarea starețului și a frăției în Secu. — Viața fraților în Secu. — Situația și istorisirea pe scurt a mănăstirii Secu. — Strămutarea la Neamțu. — Mănăstirea Neamțu și trecutul ei. — Grijă starețului pentru slujba dumnezească, pentru bolnavi, pentru bătrâni și pentru străini. Traiul frăției paisiene în Neamțu. — Ocupațiile cărturărești ale starețului Paisie în mănăstirea Neamțu. 257
- Cap. IV:* Corespondența starețului Paisie cu diferite persoane pe chestiuni referitoare la credința și viața creștină 300
- Cap. V:* Ultimii ani ai vieții starețului Paisie. — Boala sa înainte de moarte și sfârșitul lui. — Darurile sale harice 342

P A R T E A V.

Ucenicii starețului Paisie în Atos, în Moldova și în Rusia: desvoltarea sistemii stărețești în monahismul ortodox al veacurilor XVIII și XIX.

A N E X E.

- Anexa I:* Instrucțiunile lui Rafail Zaborovschi, Arhiepiscopul Chievului către profesorii și studenții Academiei de Chiev. 399
- Anexa II:* Invățătura la tunderea în cinul călugăresc 404
- Anexa III:* Extragere din slujba aicătuită în cinstea Preacuviosului Paisie 409
- Anexa IV:* Tânguire la mormântul starețului Paisie din partea tuturor fiilor lui duhovnicești 411
- Anexa V:* Tablita conspectivă a înaruirii starețului Paisie asupra monahismului ortodox

Euharist

TĂBLIȚA CONSPECTIVĂ

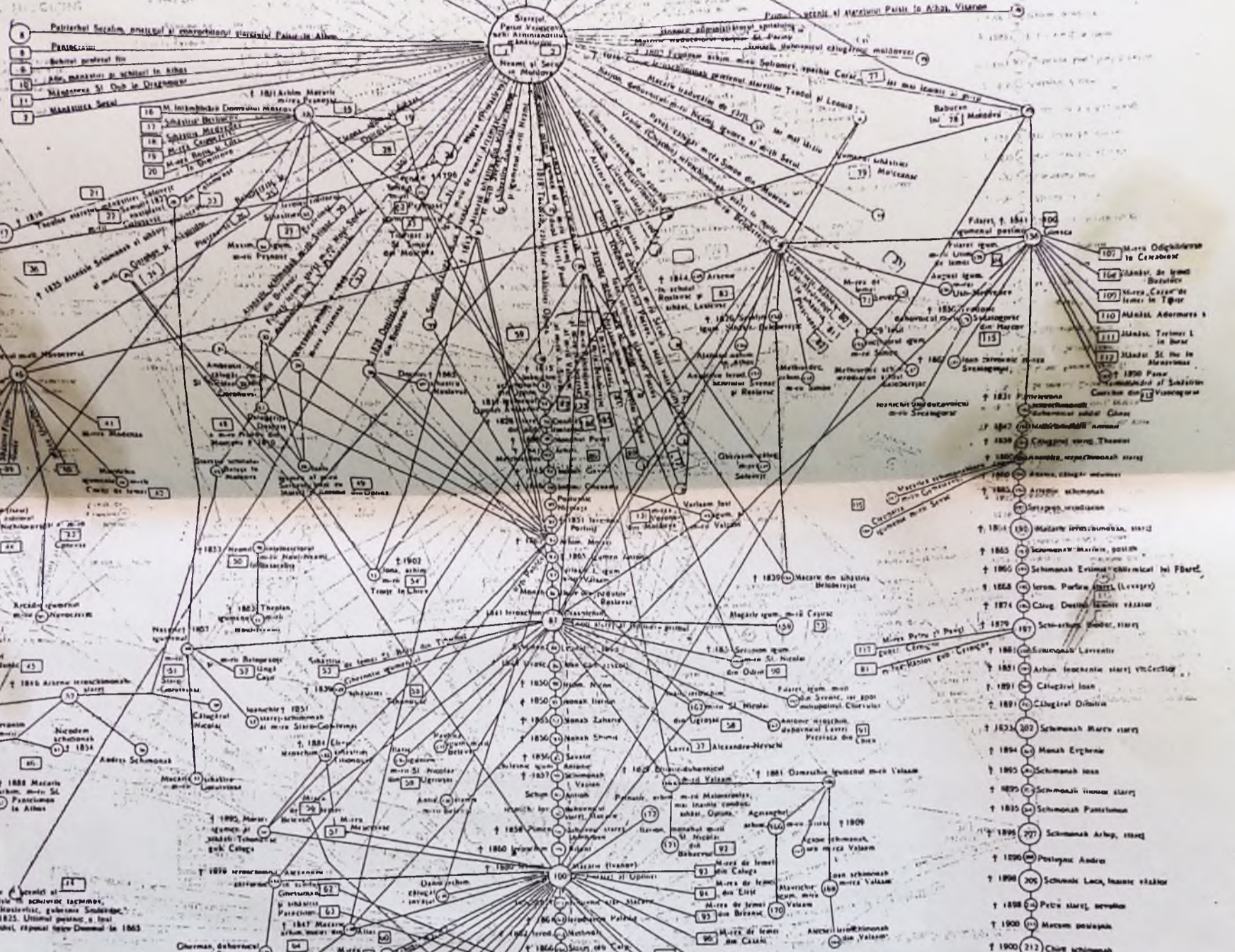
ÎNRIURIRII STAREȚULUI PAISIE ASUPRA MONAHISMULUI ORTODOX

ALCĂȚUIȚĂ DE
PROFESORUL A. P. ORLOVSKI DİN POLTAVA
 SUB CONDOCEREA
PROTOIEREULUI SERGHIE CETERICOV
 IAR ÎN LIMBA ROMÂNĂ REDATĂ CU GRUIA PROFESORULUI CONȘT. N. TOMESCU.

LĂMURIPE

Deasupra stăruindului Paisie sunt marcate numele principalilor conducători duhovnicești.
 2. Prin liniile roșii se înseamnă ucenicii ne-mijlocii ai starețului Paisie, prin liniile punctate roșii se înseamnă ucenicii starețului Paisie, care au avut cu dînsul numai comunicație prin scris; liniile negre arată pe ucenicii ucenicilor starețului Paisie; cercurile înseamnă persoanele: pătrățelele înseamnă mănăstiri, ce au fost sub influența starețului Paisie.

TĂBLIȚA DE FAȚĂ CUPRINDE NUMAI UN MIC GRUP DE MONAHI, MONAȘII ȘI MĂNĂȘTIRI, DEPARTE DE A POMEI PE TOȚI ACEIA, CĂRI S'AU AFLAT SUB INFLUENȚA DUHOVNICEASCĂ A LUI PAISIE.

Lista persoanelor înscrise în acest tablou

1. Starețul Paisie Vejdicovski
2. Ieromonahul Pahonic
3. Iegumenul Nichilor
4. Ieromonahul Mihail
5. Ieromonahul Vasile
6. Ieromonahul Vasile
7. Starețul Alexei
8. Patriarbul Serafim
9. Patriarbul Vasarion
10. Pătr. Honoriu
11. Pătr. Ilarion
12. Pătr. Ilarion
13. Pătr. Ilarion
14. Pătr. Ilarion
15. Pătr. Ilarion
16. Pătr. Ilarion
17. Pătr. Ilarion
18. Pătr. Ilarion
19. Pătr. Ilarion
20. Pătr. Ilarion
21. Pătr. Ilarion
22. Pătr. Ilarion
23. Pătr. Ilarion
24. Pătr. Ilarion
25. Pătr. Ilarion
26. Pătr. Ilarion
27. Pătr. Ilarion
28. Pătr. Ilarion
29. Pătr. Ilarion
30. Pătr. Ilarion
31. Pătr. Ilarion
32. Pătr. Ilarion
33. Pătr. Ilarion
34. Pătr. Ilarion
35. Pătr. Ilarion
36. Pătr. Ilarion
37. Pătr. Ilarion
38. Pătr. Ilarion
39. Pătr. Ilarion
40. Pătr. Ilarion
41. Pătr. Ilarion
42. Pătr. Ilarion
43. Pătr. Ilarion
44. Pătr. Ilarion
45. Pătr. Ilarion
46. Pătr. Ilarion
47. Pătr. Ilarion
48. Pătr. Ilarion
49. Pătr. Ilarion
50. Pătr. Ilarion
51. Pătr. Ilarion
52. Pătr. Ilarion
53. Pătr. Ilarion
54. Pătr. Ilarion
55. Pătr. Ilarion
56. Pătr. Ilarion
57. Pătr. Ilarion
58. Pătr. Ilarion
59. Pătr. Ilarion
60. Pătr. Ilarion

Lista mănăstirilor însemnate în acest tablou

1. m-rea Neamtu
2. m-rea Secu
3. m-rea Bratec din Chișinău
4. m-rea Lubești
5. schitul Trăisteni în Moldova
6. schitul Ciurcu în Moldova
7. schitul Poiana Măgurei
8. m-rea Pantofelari în Athos
9. schitul Sf. Iliu
10. alte schituri și m-ri în Athos
11. m-rea Dragomirna
12. schitul Pocroș în Athos
13. m-rea Văcărești
14. schitul Kostaschi
15. m-rea Pășoș
16. m-rea Intimpării Domnului în Moldova
17. sihăstria Berlicov
18. sihăstria Medvediev
19. m-rea Crivoiersc
20. m-rea Boris și Gleb în Dimitrov
21. m-rea Soloviev
22. m-rea Golovitski din Colomea
23. sihăstria Floricov
24. m-rea Ogorov
25. sihăstria Beloberejsk
26. sihăstria Rădăuș
27. sihăstria Sf. Eufemia
28. sihăstria Voronitski din Ostrovs
29. m-rea Svetic din Briansk
30. m-rea Novo-Spasc din Moscova
31. comunitatea de țemb di Arzamas
32. m-rea Tivih
33. m-rea Simion din Moscova
34. m-rea Arzamas
35. m-rea Novoberejsk
36. m-rea Sanjarsc
37. lavra Alexandru-Nevski din Pskov
38. m-rea Sf. Chiril
39. sihăstria Sf. Filip-Irăreș
40. m-rea Ustiu
41. m-rea Ibdensc
42. m-rea Korpe
43. m-rea Konyk
44. sihăstria Zăne-Nichilor
45. m-rea Padansc
46. m-rea Sf. Pantelimon în Athos
47. m-rea Athos în Caucaz
48. m-rea Pskov din Moscova
49. m-rea Sarov
50. m-rea Noul-Nearși în Basarabia
51. m-rea Sitar-Golovitsc
52. m-rea Belopresc
53. sihăstria Sf. Nicolai din Tihvin
54. m-rea Sf. Treime în Chișinău
55. sihăstria Tihon, eparchie Caluga
56. m-rea Ustiu
57. m-rea Măgurea
58. sihăstria Opna
59. m-rea Măgurea
60. m-rea Măgurea
61. m-rea Măgurea
62. schitul Onofrii
63. sihăstria Paraschi
64. sihăstria Zăne
65. comunitatea Gheorghe
66. m-rea Ierusalim
67. m-rea Văcărești
68. m-rea Curșc
69. m-rea Săpoca
70. m-rea Săpoca
71. m-rea Săpoca
72. comunitatea Ahiri-Gușcari
73. m-rea Cașir
74. m-rea Cozeleștean
75. m-rea Boihor
76. m-rea Lihvinski
77. sihăstria Solomier
78. m-rea Balucan în Moldova
79. sihăstria Moiccan
80. m-rea Crețeni
81. m-rea Rihov
82. m-rea Ustiu-Medvedija
83. sihăstria Leasveni
84. m-rea Ciobanc
85. m-rea Paleostrov
86. m-rea Valaam
87. m-rea Alexandru-Svirski
88. m-rea Sf. Iacob-Rostov
89. m-rea Suzdal
90. m-rea Sf. Nicolai-Odrino
91. lavra Perșcra din Chișinău
92. m-rea Sf. Nicolai-Babov
93. m-rea de Iemel Elijchi
94. m-rea de Iemel Elijchi
95. m-rea de Iemel Briansc
96. m-rea de Iemel Casan
97. m-rea de Iemel Osiatov
98. m-rea de Iemel Simeon
99. lavra Sf. Treime a Sf. Serghe
100. comunitatea de Iemel Platava
101. sihăstria Inaștergatorului din Croom
102. comunitatea Sf. Nicolai-Tihvin
103. schitul Spas-Crețc
104. m-rea Sarmodina din Casan
105. m-rea Sarmodina
106. sihăstria Gilmars
107. m-rea Odgubierski în Cereboșc
108. comunitatea de Iemel Buzăsc
109. m-rea Cazan în Troic
110. m-rea de Iemel Uacene
111. m-rea Sf. Treime în Rusc
112. comunitatea Sf. Iliu în Mentesim
113. sihăstria Visocogor-Cium
114. m-rea

TĂBLIȚA CONSPECTIVĂ

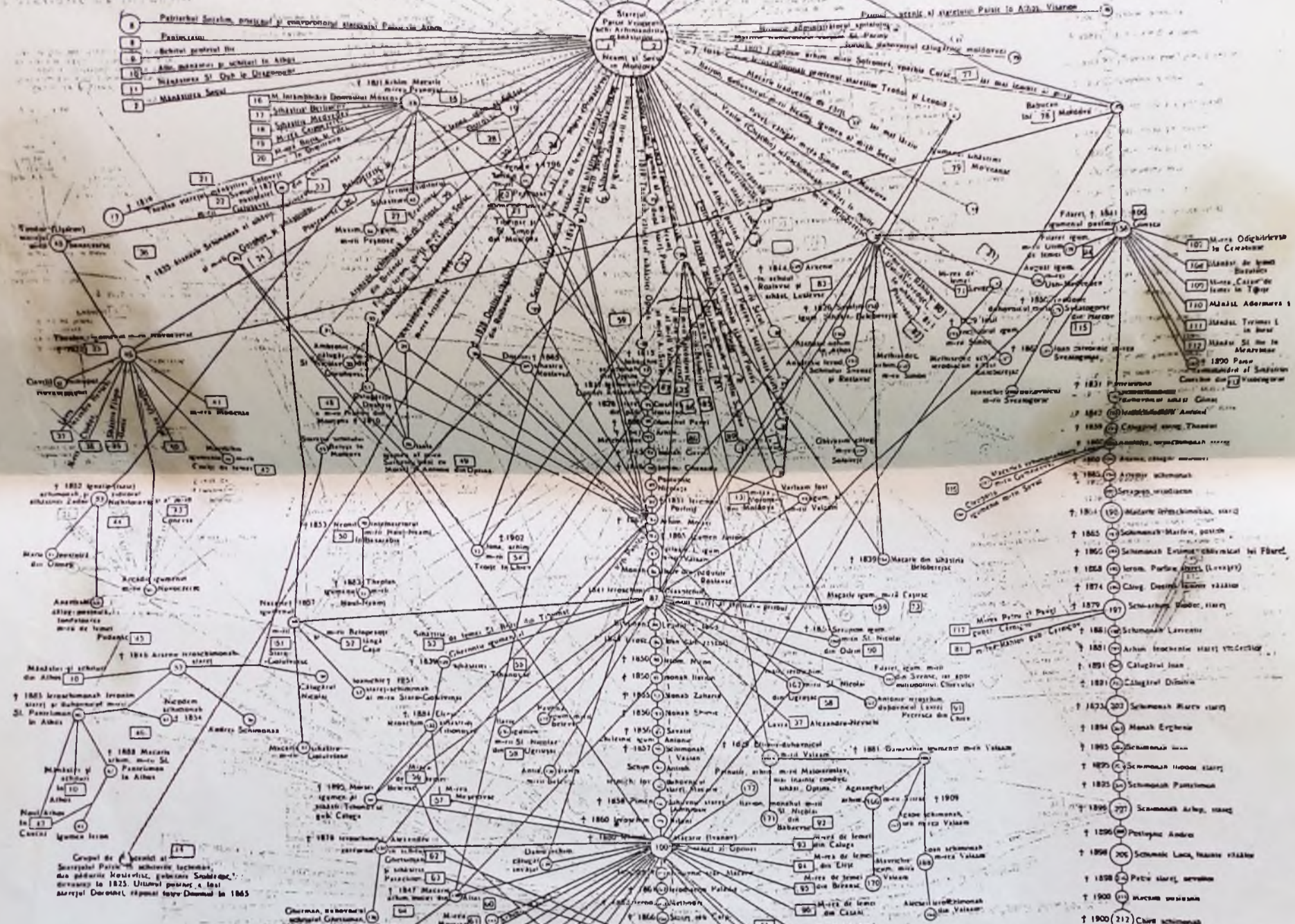
ÎNRIIRII STAREȚULUI PAISIE ASUPRA MONAHISMULUI ORTODOX

ALCĂTUITĂ DE
PROFESORUL A. P. ORLOVSKI DIN POLTAVA
SUB CONDOCEREA
PROTOIEREULUI SERGHIE CETERICOV
IAR ÎN LIMBA ROMÂNĂ REDATĂ CU ORIJA PROFESORULUI CONST. N. TOMESCU.

LĂMURIRE

1. După ce starețul Paisie sunt enumerate numele principalelor lui conducători duhovnicești.
2. Prin liniile roșii se înțeleg ucenicii numiți în liniile punctate roșii se înțeleg ucenicii starețului Paisie, care au avut cu dînsul nume comunicat prin scris.
3. Liniile negre arată pe ucenicii ucenicilor starețului Paisie.
4. Cercurile înseamnă persoanele: pășăile înseamnă mănăstiri, ce au fost sub influența starețului Paisie.

TĂBLIȚA DE FAȚĂ CUPRINDE NUMAI UN MIC GRUP DE MONAHI, MONAHI ȘI MĂNĂSTIRI, DEPARTE DE A POMEII PE TOTI ACEIA, CĂRI S'AU AFLAT SUB INFLUENȚA DUHOVNICEASCĂ A LUI PAISIE.

Lista persoanelor înscrise în acest tablou

1. Starețul Paisie Veletcovski
2. Ieromonahul Pahomie
3. Iegumenul Nichitor
4. Ieromonahul Mikail
5. Ieromonahul Vasilie
6. Ieromonahul Onufrie
7. Starețul Alexei
8. Patriarhul Serfim
9. Patriarhul Vasilian
10. pr. Honoriu
11. pr. Iosif
12. pr. Iosif
13. pr. Iosif
14. pr. Iosif
15. pr. Iosif
16. pr. Iosif
17. pr. Iosif
18. pr. Iosif
19. pr. Iosif
20. pr. Iosif
21. pr. Iosif
22. pr. Iosif
23. pr. Iosif
24. pr. Iosif
25. pr. Iosif
26. pr. Iosif
27. pr. Iosif
28. pr. Iosif
29. pr. Iosif
30. pr. Iosif
31. pr. Iosif
32. pr. Iosif
33. pr. Iosif
34. pr. Iosif
35. pr. Iosif
36. pr. Iosif
37. pr. Iosif
38. pr. Iosif
39. pr. Iosif
40. pr. Iosif
41. pr. Iosif
42. pr. Iosif
43. pr. Iosif
44. pr. Iosif
45. pr. Iosif
46. pr. Iosif
47. pr. Iosif
48. pr. Iosif
49. pr. Iosif
50. pr. Iosif
51. pr. Iosif
52. pr. Iosif
53. pr. Iosif
54. pr. Iosif
55. pr. Iosif
56. pr. Iosif
57. pr. Iosif
58. pr. Iosif
59. pr. Iosif
60. pr. Iosif
61. pr. Iosif
62. pr. Iosif
63. pr. Iosif
64. pr. Iosif
65. pr. Iosif
66. pr. Iosif
67. pr. Iosif
68. pr. Iosif
69. pr. Iosif
70. pr. Iosif
71. pr. Iosif
72. pr. Iosif
73. pr. Iosif
74. pr. Iosif
75. pr. Iosif
76. pr. Iosif
77. pr. Iosif
78. pr. Iosif
79. pr. Iosif
80. pr. Iosif
81. pr. Iosif
82. pr. Iosif
83. pr. Iosif
84. pr. Iosif
85. pr. Iosif
86. pr. Iosif
87. pr. Iosif
88. pr. Iosif
89. pr. Iosif
90. pr. Iosif
91. pr. Iosif
92. pr. Iosif
93. pr. Iosif
94. pr. Iosif
95. pr. Iosif
96. pr. Iosif
97. pr. Iosif
98. pr. Iosif
99. pr. Iosif
100. pr. Iosif

Lista mănăstirilor însemnate în acest tablou

1. m-rea Neamtu
2. m-rea Secu
3. m-rea Brațea din Chiev
4. m-rea Liubeți
5. schitul Trăstierii în Moldova
6. schitul Putna în Moldova
7. m-rea Pantocruțul în Alibis
8. schitul st. Ili
9. m-rea Dragomir
10. m-rea Șirgoc
11. m-rea Șirgoc
12. schitul Pociu în Moldova
13. m-rea Șirgoc
14. schitul Kostiavici
15. m-rea Peșni
16. m-rea Inimăpînării Domnului în Alibis
17. m-rea Berlicov
18. m-rea Medveci
19. m-rea Crivoc
20. m-rea Boris și Giech în Dimitrov
21. m-rea Șirgoc
22. m-rea Golubivici din Colomea
23. schitul Floric
24. m-rea Cerono
25. schitul Belubereci
26. schitul Șirgoc
27. schitul st. Echeria
28. schitul Vovideali din Ostrovet
29. m-rea Șirgoc din Brașov
30. m-rea Năvoșar din Moscova
31. comunitatea de Petri din Arzamas
32. m-rea Tăviș
33. m-rea Șirgoc din Moscova
34. m-rea Argamaș
35. m-rea Novocost
36. m-rea Șirgoc
37. Lavra Alexandru-Nevski din Peșni
38. m-rea st. Serghie
39. schitul st. Filof
40. m-rea Uști
41. m-rea Kostiavici
42. m-rea Kostiavici
43. schitul Zăbăi-Schior
44. schitul Păcâș
45. m-rea st. Pantelimon în Alibis
46. schitul st. Pantelimon în Alibis
47. schitul st. Pantelimon în Alibis
48. m-rea Șirgoc din Moscova
49. m-rea Șirgoc
50. m-rea Noușar în Basarabia
51. m-rea Șirgoc
52. m-rea Șirgoc
53. schitul st. Boris din Tăviș
54. m-rea st. Treime în Chiev
55. schitul Tăviș, episcopia Călugări
56. m-rea Dăbâ
57. m-rea Șirgoc
58. m-rea st. Nicolae din Uști
59. schitul st. Petru și Pavel
60. schitul Opina
61. m-rea Moiaș
62. schitul Oștismani
63. schitul Paraclet
64. schitul Zăbăi
65. schitul Șirgoc
66. m-rea Alibis
67. m-rea Văzemeș-Arcadie
68. m-rea Șirgoc
69. m-rea Șirgoc
70. m-rea Șirgoc
71. schitul Abiliv-Gușerici
72. m-rea Casp
73. m-rea Colețean
74. m-rea Bolhov
75. m-rea Lihnișchi
76. m-rea Șirgoc
77. m-rea Balușca în Moldova
78. schitul Moșcan
79. m-rea Crețeni
80. m-rea Uști-Medvedija
81. m-rea Șirgoc
82. m-rea Șirgoc
83. m-rea Șirgoc
84. m-rea Șirgoc
85. m-rea Șirgoc
86. m-rea Șirgoc
87. m-rea Șirgoc
88. m-rea Șirgoc
89. m-rea Șirgoc
90. m-rea Șirgoc
91. m-rea Șirgoc
92. m-rea Șirgoc
93. m-rea Șirgoc
94. m-rea Șirgoc
95. m-rea Șirgoc
96. m-rea Șirgoc
97. m-rea Șirgoc
98. m-rea Șirgoc
99. m-rea Șirgoc
100. m-rea Șirgoc